

PERSFOCUS

ELFDE JAARGANG NUMMER 12 - DECEMBER 1995

KNIPSELKRANT VAN VERENIGING MARTIJN
OVER KINDEREN, VOLWASSENEN EN SEKSUALITEIT

SIGMUND / PETER DE WIT

IN DIT NUMMER:

Kinderporno geweerd van Internet	pag. 2
Hou 't Internetjes	pag. 4
Heksenjacht op kinderporno?	pag. 7
De strijd tegen het misbruik...	pag. 10
...per telefoon	pag. 11
Daders en slachtoffers	pag. 12
Waar of niet waar?	pag. 15
Nasleep van 'ontucht' op school	pag. 18
Ontucht van de maand	pag. 21
Sekstoerisme/straatkinderen/kinderarbeid	pag. 24
De plassertjes van Michael J.	pag. 27
Kids in America!	pag. 30
De schone kunsten	pag. 33
Achtergrond	pag. 40

PERSPPECTUS

ELFDE JAARGANG NUMMER 12 DECEMBER 1992

VERENIGING VAN VERENIGING MANTJIN
OVER KINDEREN, VOLWASSENEN EN BEROEPEN

IN DIT NUMMER

Kinderen en geweld van internet
Koude kinderen
Kleinere kinderen en kinderopvang
De strijd tegen het alcoholisme
Het alcoholisme
Leren en leerproblemen
Waar of niet waar?
Nieuw van onsicht op school
Opdracht van de maand
Sociale competentie, stressmanagement en zelfvertrouwen
De klassen van Michael
Kids in Amsterdam
De sociale competentie
Levenswijze

De redactie van het Perspectus
is gevestigd aan de
Kerkstraat 100
1017 CA Amsterdam
Telefoon: (020) 612 1111
Fax: (020) 612 1112
E-mail: perspectus@mantjin.nl

PERSFOCUS, ELFDE JAARGANG, NUMMER 12, DECEMBER 1995

Met knipsels uit:

Volkskrant	Vk
Telegraaf	Tel
Algemeen Dagblad	AD
NRC Handelsblad	NRC
Trouw	Tr
Het Parool	Par
Nieuwsblad van het Noorden	NvhN
Haagsche Courant	HC
Alkmaarse Courant	AC
De Gelderlander	Geld
Gooi en Eemlander	G+E
Gelders Dagblad	GD
Veronicabode	
VPRO-gids	VPRO
Primeur	Prim
Groene Amsterdammer	GA
Vrij Nederland	VN
Nieuwe Revu	NR
XL	
Roze Links	
Onze Wereld	
Uit Duitsland:	
Tageszeitung	TAZ
Express	EXP
Der Spiegel	SPI
First	FIR
Downtown	DOT
Uit België:	
Gazet van Antwerpen	GvA
La Dernière Heure	LDH
De Standaard	STA
Uit Frankrijk:	
Libération	Lib
Uit Engeland:	
The Guardian	Gua

Abonnementen op Persfocus kosten f 65,-- per jaar. Verzending als brief is f 15,-- duurder en komt op f 80,--.
Losse nummers f 8,--.

Giro 5459646 van Vereniging Martijn
Postbus 93.548
1090 EA Amsterdam

Straf voor verzenden kinderporno

Geld. 6/12

Door onze verslaggever
ZUTPHEN - Een 24-jarige Winterswijk, die twee weken geleden terechtstond voor het verspreiden van kinderporno via de computer, is gisteren door de Zutphense rechtbank veroordeeld tot drie maanden voorwaardelijke cel. De proeftijd werd gesteld op twee jaar. Eerder eiste officier van justitie mr. R. van Tooren een onvoorwaardelijke celstraf van zes maanden, waarvan de helft voorwaardelijk.

De Winterswijk werd vorig jaar opgepakt omdat hij met zijn computer plaatjes van kinderen in pornografische situaties had verspreid. De man had zo'n 4000 plaatjes verzameld. Hij prees zijn waar aan met wervende en prikkelende teksten. De minder gewaagde afbeeldingen konden gratis worden bekeken, voor harde porno moesten de belangstellenden twintig gulden per half jaar betalen.

Kinderporno per computer is heling

HC 6-12

Winterswijk - Beheerders van Bulletin Board Systems (BBS, een soort elektronisch prikbord) zijn strafbaar als via hun computer kinderporno wordt verspreid. Zij kunnen worden vervolgd voor heling, zo blijkt uit een uitspraak van de rechtbank in Zutphen. Een 24-jarige man, die het BBS Emanuel beheerde, werd veroordeeld tot drie maanden voorwaardelijke celstraf met een proeftijd van twee jaar. Via Emanuel werden pornografische plaatjes met kinderen verspreid.

Verspreider van kinderporno van Internet geweerd

PAR 21-12

door ADDIE SCHULTE

AMSTERDAM - Wat de Amsterdamse politie maandenlang naliel, doet een Internetaanbieder - die anoniem wenst te blijven - nu zelf optreden tegen kinderporno op het net. Een man die zijn Internetaansluiting gebruikte om in de hele wereld kinderporno te verspreiden, werd gisteren afgesloten.

Het verspreiden van kinderporno via het net kwam de Amsterdamse Internetaanbieder al drie maanden geleden ter ore. In Nederland zijn enkele tientallen van deze bedrijven actief, die via een modemverbinding voor particulieren het contact met de centrale in Amerika verzorgen. Zonder die aansluiting kom je niet bij Internet binnen.

De Amsterdamse Internetaanbieder waarbij de man een aansluiting heeft, informeerde hoofdinspecteur Hoek en leden van het team computercriminaliteit van de Amsterdamse politie op 21 september van het misdrijf. Ook de naam van de verspreider werd doorgegeven.

Hoek zegde toe dat de politie contact met de man zou opnemen. Of dit is gebeurd, wil de politie niet zeggen, maar de verzending van kinderporno is in elk geval niet gestopt.

Twee dagen geleden begon de man, onder de schuilnaam Virtual Pigeon, opnieuw met het verspreiden van pornografisch materiaal. Hij kondigde aan tot 31 december 256 afbeeldingen op het net te zetten. Hierna besloot de aanbieder de gebruiker af te sluiten.

Het gaat onder meer om kleuren- en zwartwit-foto's van naakte jongens met een erectie. Op sommige foto's zijn ook ou-

dere mannen met jongens te zien.

De afbeeldingen zijn te vinden op twee 'nieuwsgroepen' op Internet, *alt.sex.pedophilia* en *alt.binaries.pictures.boys*. Nieuwsgroepen zijn voor alle gebruikers van Internet toegankelijk en worden vooral gebruikt om over allerlei onderwerpen te discussiëren. De meeste worden wereldwijd verspreid.

Via de nieuwsgroepen kunnen gebruikers ook plaatjes verspreiden, die dan eerst moeten worden gecodeerd. Voor enigszins ervaren gebruikers van Internet zijn de plaatjes gemakkelijk te decoderen.

De verspreider heeft geprobeerd zijn identiteit te verhullen door zijn berichten te anonimiseren. Hij deed dit echter op een manier die eenvoudig is te doorzien. Zo was hij te herkennen als de gebruiker die enkele maanden eerder ook kinderporno verspreidde.

Volgens een woordvoerder van de politie loopt er geen onderzoek naar het verspreiden van kinderporno door een Amsterdammer. De politie kent de zaak, maar doet er in dit stadium niets aan.

Het niet vervolgen van onderhavig materiaal staat in contrast met het recente optreden van de Amsterdamse Jeugd- en zedenpolitie tegen een affiche met een blote penner op het strand voor een filmfestival.

"De verspreider kan zo bij een ander bedrijf een aansluiting krijgen en doorgaan," zegt een woordvoerder van de aanbieder. Gebruikers afsluiten is in Internet-kringen hoogst ongebruikelijk. De aanbieder is er in dit geval toe overgegaan om niet langer met kinderporno te worden geassocieerd.

Internet-aanbieder weert verspreider kinderporno

Van onze verslaggever

Marc van den Eerenbeemt

AMSTERDAM VK 23-12

De Amsterdamse Jeugd- en Zedenpolitie heeft een onderzoek opgeschort naar een Internet-gebruiker die onder de schuilnaam *Virtual Pigeon* kinderporno heeft verspreid. De Internet-gebruiker is inmiddels door ingrijpen van Internet-aanbieder Xs4all van het net verdwenen.

De politie wil met optreden wachten tot de invoering van het nieuwe, veel strengere 'kinderporno-artikel' 240b van het Wetboek van Strafrecht. Dit artikel, dat over ruim een maand van kracht wordt, voorziet in zwaardere straffen en geeft de politie meer bevoegdheden bij de opsporing van kinderpornografie.

Xs4all deed in september bij de Amsterdamse politie aangifte van de activiteiten van *Virtual Pigeon*, wiens identiteit bekend is. De man verspreidde via de server van Xs4all

wereldwijd kinderporno, zoals afbeeldingen van naakte jongens met een erectie in het gezelschap van volwassen mannen.

Deze week begon *Virtual Pigeon* met het op Internet zetten van een nieuwe reeks afbeeldingen. Dat was de aanleiding voor Xs4all om in te grijpen. Het bedrijf ontzegde de gebruiker de toegang tot Internet.

De politie wilde aanvankelijk *Virtual Pigeon* op heterdaad betrappen. Door de ingreep van Xs4all gaat dat niet door.

Per 1 februari, als het artikel 240b in werking treedt, kan de politie makkelijker tegen kinderporno optreden. Behalve het verspreiden van kinderporno wordt dan ook het bezit ervan strafbaar.

Ook de straffen worden aanzienlijk hoger. Nu staat op de verspreiding van kinderporno een maximale gevangenisstraf van drie maanden. In februari wordt dat vier jaar, voor halfdel in kinderporno zes jaar.

Deel Internet gesloten wegens kinderporno

LIM 30.12.95

MÜNCHEN - De computer-informatiedienst CompuServe heeft voor zijn klanten de toegang afgesloten tot 200 Internet-nieuwsgroepen die kinderporno en afbeeldingen van seks met dieren aanboden. Het Amerikaanse bedrijf nam die maatregel op verzoek van de Beierse justitie, die een onderzoek is begonnen wegens verspreiding van pornografie via Internet.

CompuServe is naar eigen zeggen wereldwijd de grootste online-informatiedienst, met meer dan vier miljoen abonnees in 140 landen. Het is technisch niet mogelijk de 200 nieuwsgroepen in kwestie alleen voor gebruikers in Duitsland af te sluiten; daarom is er een blokkade voor de gehele wereld ingesteld.

De maatregel van CompuServe is de meest vergaande maatregel van censuur tot nu toe op Internet. De meeste aanbieders van een toegang tot Internet staan op het standpunt dat zij

niet verantwoordelijk zijn voor de inhoud van documenten die anderen invoeren. „Wij hebben er niet over besloten wat vies en wat leuk is”, verklaarde CompuServe-woordvoerder William Giles van de hoofdstad Columbus (Ohio) bij de bekendmaking van het besluit. CompuServe Duitsland verklaarde: „Wij geven alleen gegevens door. Als iemand een bombrief met de post verstuurd, ga je dan de PTT aanklagen?”

Talrijke abonnees in de hele wereld hebben woedend gereageerd op de afsluiting van een deel van Internet. Het openbaar ministerie in München maakte vrijdag tevens bekend dat op 22 november de vestiging van CompuServe Duitsland in Unterhaching is doorzocht. Daarbij is niet nader beschreven materiaal in beslag genomen. Het bedrijf heeft meegewerkt aan het onderzoek en wil dat blijven doen. (AFP/RTR/DPA)

Duitsers censureren Internet

TR 30-12

Van onze buitenlandredactie

AMSTERDAM, COLUMBUS - Op last van de Duitse justitie heeft het Amerikaanse bedrijf CompuServe de informatiestroom van en naar het wereldwijde computernetwerk Internet gecensureerd. De ongeveer vier miljoen abonnees van CompuServe hebben niet langer toegang tot erotisch of pornografisch getinte discussiegroepen.

Na een golf van protest haastte het CompuServe-hoofdkantoor in Columbus (Ohio) zich gisteren te melden dat de maatregel „waarschijnlijk tijdelijk en mogelijk een overreactie” is. Donderdag sloot CompuServe de toegang af tot tweehonderd zogeheten elektronische nieuwsgroepen die

in engere of brede zin met sex te maken hebben, nadat de justitie in Beieren daar in verband met een onderzoek naar kinderpornografie om gevraagd had. CompuServe zegt geen mogelijkheden te hebben om alleen de 220 000 Duitse abonnees af te sluiten, dus werden alle vier miljoen abonnees over de hele wereld slachtoffer van de maatregel. Geschat wordt dat in totaal zo'n veertig miljoen computers op het Internet zijn aangesloten.

Onmiddellijk doken er in computers over de hele wereld oproepen op om de computers van CompuServe te overspoelen met elektronische post uit protest tegen de stap. Gebruikersgroepen toonden zich bevreesd dat

dit een eerste stap is op weg naar regulering en verdere censurering van het Internet, waarbij uiteindelijk het meest strenge land in de wereld de norm zou kunnen zetten. Bij de nu afgesloten nieuwsgroepen zitten ook serieuze discussies over homoseksualiteit.

Er zijn op het Internet ongeveer 15 000 nieuwsgroepen over de meest uiteenlopende onderwerpen, ongeveer twee procent daarvan is erotisch of pornografisch getint. In principe zijn ze bedoeld om informatie uit te wisselen over zeer specifieke onderwerpen als het houden van bijen in de bergen. Door middel van een vrij algemeen verspreid coderingsprogramma is het echter ook mogelijk

foto's uit te wisselen, wat tegenwoordig op grote schaal en in principe gratis gebeurt - zowel op wetenschappelijk en informatief als op pornografisch terrein.

Waarom de Duitse justitie alleen CompuServe aan banden heeft willen leggen, is onduidelijk. Duitsers die bij andere providers (leveranciers van toegang tot het Internet) een abonnement hebben, kunnen gewoon hun gang gaan. En de maatregel beperkt zich alleen tot de nieuwsgroepen. Het *World Wide Web*, waarop ook pornografie wordt aangeboden en vaak ook nog tegen betaling, is wel gewoon via CompuServe toegankelijk. En aangezien iedereen met een computer in principe informatie kan

verspreiden via het Internet, lijkt het een overheid net zo moeilijk daar volledige grip op te krijgen als op het internationale briefverkeer.

America Online, een Amerikaanse provider die ook vaste voet aan de grond in Europa probeert te krijgen en zich afficheert als een *family*-bedrijf, zegt geen problemen te hebben met de Duitse justitie. Die zou tevreden zijn met de in de service ingebouwde bescherming tegen viezigheid. De wetenschappers onder zijn 4,5 miljoen gebruikers zijn dat niet, zij toonden zich onlangs verontwaardigd dat bijvoorbeeld alle berichten waarin het woord 'borst' voorkomt - dus ook 'borstkanker' - worden tegengehouden.

Door een onzer redacteurs

ROTTERDAM, 29 DEC. CompuServe, een Amerikaans bedrijf dat informatie aanbiedt via een eigen internationaal computernetwerk, geeft zijn leden wereldwijd niet langer toegang tot 200 discussiegroepen op het Internet die volgens de Duitse justitie mogelijk illegaal pornografisch materiaal bevatten.

Dat heeft CompuServe, de grootste commerciële online-informatiedienst ter wereld, gisteren bekendgemaakt vanuit zijn hoofdkwartier in Columbus, in de staat Ohio. Het bedrijf gaf zijn vier miljoen leden (waarvan een half miljoen in Europa) aanvankelijk onbeperkt toegang tot het Internet, het openbare wereldwijde computernetwerk met naar schat-

CompuServe sluit toegang Internet-pornografie deels af

ting 40 miljoen gebruikers. CompuServe heeft steeds benadrukt op de inhoud daarvan geen invloed te hebben.

Het is voor het eerst dat een commerciële aanbieder van Internet-diensten onder justitiële druk een deel van de inhoud van het Internet afschermt voor zijn leden. In de Verenigde Staten wordt regelmatig gepleit voor dergelijke maatregelen. Sommige regeringen in Azië maken Inter-

net-toegang moeilijk om de verspreiding te voorkomen van erotiek maar vooral ook van politiek onwelgevallige ideeën.

Een klein deel van de meer dan 15.000 elektronische discussiegroepen (newsgroups) op het Internet heeft erotiek of pornografie als onderwerp. Iedereen met een computer en Internet-toegang kan er e-mail (elektronische post) of foto's inbrengen of inzien. Duitse CompuServe-leden behou-

den wel toegang tot andere delen van het Internet waar zich pornografisch materiaal kan bevinden, zoals het World Wide Web. Bovendien blijven de omstrede discussiegroepen buiten CompuServe om toegankelijk voor Internet-gebruikers in Duitsland. Het is onduidelijk of de Duitse justitie ook die wegen wil afsluiten.

Veel aanbieders van openbare Internet-diensten stellen zich gewoonlijk op het standpunt dat zij

geen 'uitgever' zijn van de informatie die zij verspreiden, maar deze alleen 'doorgeven' en dus geen verantwoordelijkheid dragen voor de inhoud ervan.

„Als grootste Internet-aanbieder ter wereld krijgen wij als eerste te maken met verschillende nationale wetgevingen; dat is nog ongekarteerd gebied”, aldus CompuServe gisteren. Het bedrijf zegt gewicht te zijn voor de Duitse justitie omdat „vitale belangen” in het geding zijn. CompuServe probeert in Europa vastere voet aan de grond te krijgen. Het is daarbij in een zware concurrentiestrijd gewikkeld met andere commerciële online-diensten, zoals Microsoft Network en America Online.

Vervolg INTERNET pag. 5

Behoeft regels stijgt met expansie Internet

VERVOLG VAN PAGINA 1

Op het Internet is inmiddels een felle discussie losgebarsten over het besluit van CompuServe om zijn leden wereldwijd toegang tot 200 vermeend illegale discussiegroepen te verbieden. In de Internet-newsgroup alt.online-service.compuserve — die het functioneren van CompuServe tot onderwerp heeft — vallen voor- en tegenstanders elkaar en CompuServe af en bij.

Veel deelnemers vinden dat Duitsland een Amerikaans commercieel bedrijf zo een „dictaat” oplegt. Zij zeggen te vrezen dat andere landen soortgelijke maatregelen kunnen afdwingen en dat het dan gedaan is met de vrijheid die het Internet tot nu toe typeert. Ook zeggen zij dat de maatregel neerkomt op „censuur” en „discriminatie”.

Anderen steunen CompuServe. Volgens velen van hen is „elke onderneming volkomen vrij” in de keuze van de informatie die zij aanbiedt. Sommige deelnemers aan de discussiegroep pleiten ervoor dat CompuServe zijn activiteiten in Duitsland voorlopig staakt omdat de huidige maatre-

gel „toegang [tot de omstrede discussiegroepen] verbiedt aan alle gebruikers in meer liberale landen”. Zij bepleiten nationale selectiecriteria voor internationaal beschikbare informatie.

CompuServe kan technisch niet voorkomen dat alleen zijn Duitse leden de omstrede nieuwsgroepen gebruiken. Daarom moest het wereldwijd de toegang verbieden, zegt het bedrijf. Nationale toegangs criteria staan haaks op de huidige inrichting van zowel CompuServe als het Internet. Wie zich vanuit een willekeurig land toegang verschafte tot het netwerk, heeft daarmee in principe toegang tot dezelfde informatie die gebruikers vanuit andere plaatsen op de wereld kunnen bereiken.

Analisten van nieuwe elektronische media voorspellen al langer frictie tussen enerzijds het openbare, e-commerciële en internationale karakter van het Internet en anderzijds commerciële diensten en nationale wetgeving. Het Internet is ontworpen rondom een aantal technische procedures over de verzending van informatie, die aanvankelijk vooral een wetenschappelijk en besloten karakter

had. Er bestaan geen regels voor de inhoud van wat wel en niet over 'het Net' mag worden getransporteerd. Met de expansie van het Internet en sinds de opkomst van commerciële diensten op en 'naast' het Internet is de behoefte daaraan gestegen.

Sommigen zien in meer regels een gevaar. „De grootste bedreiging voor het Internet is dat er allerlei bepalingen worden ingesteld en barrières worden opgeworpen voor we precies weten welke mogelijkheden en kansen het Internet allemaal herbergt”, zegt Gary Arlen, directeur van Arlen Communications, een Amerikaans bedrijf dat onderzoek naar Internet-diensten.

Software-fabrikanten bieden de laatste tijd programmatuur aan die op individuele pc's kan worden geïnstalleerd om bepaalde delen van het Internet ontoegankelijk te maken — een elektronisch kinderslot.

NRC 21.12.95

Van onze verslaggever
Frans Eggermont

AMSTERDAM

Het Duitse openbaar ministerie is een campagne begonnen tegen computerporno. Ruim vier miljoen computergebruikers over de hele wereld die gebruik maken van de diensten van het Amerikaanse bedrijf CompuServe om toegang te krijgen tot Internet, kunnen sinds afgelopen week 'op uitdrukkelijk verzoek' van de Duitse regering geen verbinding meer maken met ruim tweehonderd nieuwsgroepen die de Duitse overheid als pornografisch beschouwt.

CompuServe besloot te voldoen aan het Duitse verzoek de beschikbaarheid van de nieuwsgroepen tijdelijk op te schorten. De nieuwsgroepen worden verspreid via Usenet, een systeem dat Internet-gebruikers in staat stelt openbare discussies te voeren. Via Usenet kunnen zowel teksten als plaatjes

op het net worden gezet, die dan beschikbaar zijn voor iedereen die toegang heeft tot Internet.

Op Internet bestaan zo'n 17 duizend nieuwsgroepen, waar gediscussieerd wordt over de meest uiteenlopende onderwerpen. Veel van de gewraakte nieuwsgroepen dragen het voorvoegsel alt.sex. Hoewel ze voor volwassenen niet illegaal hoeven te zijn, zijn ze dat volgens de Duitse overheid zeker wel voor kinderen.

De onderwerpen van nieuwsgroepen met namen als alt.sex.anal of alt.sex.pedophilia.pictures zijn makkelijk te raden, voor alt.sex.bears is iets meer voorstellingsvermogen nodig.

„De nieuwsgroepen waarvan de toegang tijdelijk is geblokkeerd zijn niet door CompuServe geselecteerd”, meldt het bedrijf in een vrijdag uitgegeven persverklaring. „CompuServe draagt, als bedrijf dat toegang biedt tot Internet, geen enkele verantwoordelijkheid voor de inhoud van documenten die door gebruikers op het net worden gezet.”

Toch worden die gebruikers nu geconfronteerd met regelrechte censuur. CompuServe heeft momenteel zo'n 500 duizend abonnees in Europa, van wie ongeveer 100 duizend in Duitsland. Omdat het bedrijf niet de techniek heeft om de toegang tot de betreffende nieuwsgroepen alleen voor de Duitse gebruikers te blokkeren, heeft het Duitse verzoek ook gevolgen voor de naar schatting 3,9 miljoen CompuServe-gebruikers in de rest van de wereld.

Ook zij hebben geen toegang meer tot de betreffende nieuwsgroepen. Zo is de situatie ontstaan dat één enkele overheid bepaalt welke informatie voor CompuServe-gebruikers op Internet wereldwijd beschikbaar is. Of, zoals een gebruiker het verwoordt: „We worden door de Duitsers in gijzeling gehouden.”

CompuServe haalt seks van Internet

(Van een verslaggever)

AMSTERDAM — Het Amerikaanse bedrijf CompuServe, dat toegang verstrekt tot internationale computernetwerken, heeft besloten tweehonderd Internet-nieuwsgroepen die over seks gaan niet meer door te geven. CompuServe zegt tot deze stap te zijn overgegaan onder druk van de Duitse justitie. Ook buiten Duitsland zijn de seks-nieuwsgroepen voor mensen die Internet via CompuServe gebruiken, nu niet meer te bekijken.

CompuServe heeft in de hele wereld vier miljoen aansluitingen, waarvan een half miljoen in West-Europa. In Nederland zijn dat er ongeveer twintigduizend. Het bedrijf zegt dat het om een tijdelijke maatregel gaat in het belang van een onderzoek van de Duitse justitie naar illegale pornografie, waaronder kinderporno. Volgens berichten op het net gaat het om een actie van de politie in Beieren.

CompuServe wil zich, aldus een verklaring, niet mengen in de inhoud van de berichten op Internet en vindt dat de aandacht gericht moet zijn op de individuen die illegaal materiaal verspreiden. Een Nederlandse

Internet-aanbieder besloot onlangs een gebruiker wel af te sluiten, nadat deze had bekendgemaakt van plan te zijn ruim tweehonderd afbeeldingen van kinderporno te verspreiden.

Op Internet is grote commotie ontstaan over het besluit van CompuServe, dat als censuur wordt gezien. Critici van het besluit menen dat CompuServe vooruit loopt op nieuwe Amerikaanse wetgeving, waarin het verspreiden van pornografisch materiaal strafbaar wordt gesteld als dit door minderjarigen kan worden ontvangen. Wanneer die wet binnenkort van kracht wordt; zal veel van de inhoud van de nu op CompuServe

geweerde nieuwsgroepen ook in de Verenigde Staten verboden worden.

Op Internet bestaan duizenden nieuwsgroepen waar gebruikers van het netwerk berichten van anderen kunnen lezen en zelf berichten heen kunnen sturen. Die berichten kunnen ook gecodeerde plaatjes zijn. Een relatief klein deel van die nieuwsgroepen gaat over seks.

In Nederland hanteert aanbieder Planet Internet het beleid dat het nieuwsgroepen die duidelijk over kinderporno gaan, niet doorgeeft. Daardoor bestaat echter de kans dat verspreiders van kinderporno zich hiermee tot een van de vele andere nieuwsgroepen wenden.

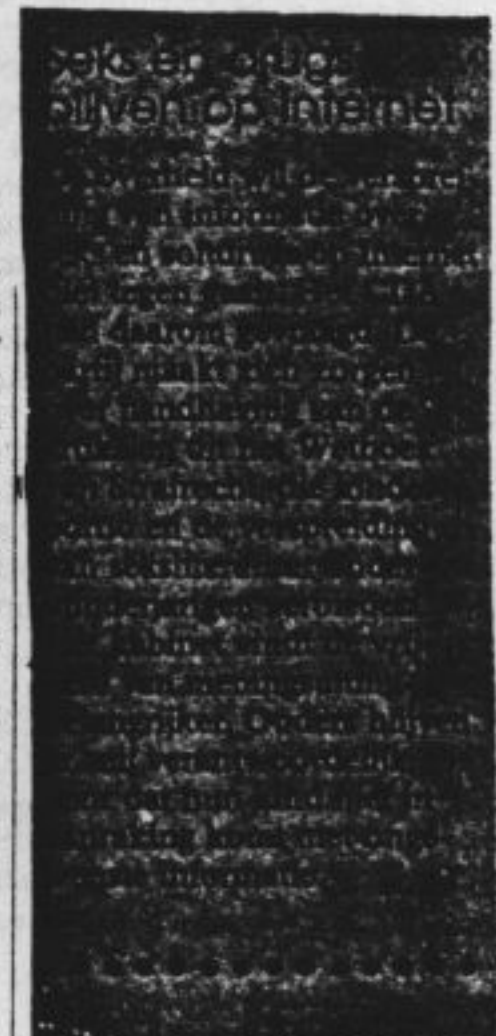
De grote verschillen tussen de regels in diverse landen stellen de Internet-aanbieder in toenemende mate voor problemen, zegt CompuServe. Het bedrijf zegt dan ook te studeren op mogelijkheden het aanbod van online diensten voor diverse landen af te stemmen op de wetten die in die landen gelden.

CompuServe moet zich onderwerpen aan de wetten van de vele landen waarbinnen het bedrijf opereert, aldus een woordvoerder van het bedrijf, die het Duitse verzoek 'een van de risico's van een wereldwijde branche' noemt. De wetgeving met betrekking tot het wereldwijde netwerk staat echter nog in de kinderschoenen.

Het grensoverschrijdende karakter van Internet vormt het probleem. Wanneer in de huidige situatie een bepaald document in het ene land als illegaal wordt gezien, kunnen sancties in dat land worden ontlopen door dat document te plaatsen op een computer in een ander land. Het document blijft internationaal opvraagbaar, maar is onderworpen aan de wetten van het land waar de computer met daarop het document zich bevindt.

De nieuwsgroepen die CompuServe van de Duitse overheid niet meer aan zijn abonnees mag doorgeven, zijn nog wel normaal beschikbaar voor mensen die via andere Internet-providers contact leggen met het netwerk. De maatregel heeft ook geen consequenties voor documenten die opvraagbaar zijn via het world wide web.

CompuServe blijft in overleg met de Duitse overheid om tot een oplossing te komen. In de tussentijd blijven de tweehonderd nieuwsgroepen verboden terrein. De Duitse stap komt op het moment dat de Amerikaanse regering een wet op de telecommunicatie voorbereidt die zowel het verspreiden als het ontvangen van pornografie via online-netwerken strafbaar stelt met boetes of gevangenisstraffen. De plannen voor deze telecommunication bill roepen veel verzet op.

Primur 22/12

De Scientology-sekte dreef de zaak op de spits met haar kruistocht tegen Internet. De zaak dient op 14 december en lijkt te gaan over auteursrechten, maar belangrijker is de kwestie: wat is de juridische verantwoordelijkheid van Internet-aanbieders? ♦ door Marten Hoekstra

De Internet-postbode gluurt niet

'GEBRUIKERS' WORDEN ze genoemd, de mensen die een Internet-abonnement hebben. In het gangbare Internet-Engels heten ze *users*; de Nederlandse vertaling van dat woord is een leuke zinspeling op het soms verslavende karakter van het Net. De bedrijven en instanties die Internet-toegang bieden aan particulieren, heten geen dealers, maar *providers*, aanbieders in goed Nederlands.

Begin september kwam de provider XS4all (spreek uit: *access for all*) in het nieuws. Het bedrijf werd aangesproken op het gedrag van een van zijn gebruikers: deze had op het Net materiaal ter beschikking gesteld waar de Scientology-sekte het auteursrecht op claimt. De Church of Scientology houdt de provider medeverantwoordelijk voor deze vermeende overtreding van de auteurswet, aangezien XS4all deze gebruiker de faciliteiten verschaft.

Het is overigens niet alleen de Scientology-sekte die deze mening is toegedaan. Ook anderen menen dat Internet-providers verantwoordelijk zijn voor wat er via 'hun medium' de wereld in wordt gestuurd. Daarbij maakt men onder andere de volgende vergelijkingen: een uitgever is verantwoordelijk voor wat de auteurs en redacteuren schrijven, een omroep is verantwoordelijk voor de uitgezonden programma's. Ook het zogeheten kabel-arrest wordt aangehaald, waarin de kabelexploitanten medeverantwoordelijk worden gesteld voor de schending van auteursrechten, gepleegd door tv-piraten die op het kabelnet inbraken. XS4all meent echter dat alleen de gebruiker zelf verantwoordelijk is voor de informatie die hij aanbiedt; de provider heeft geen boodschap aan de boodschap, en de aangehaalde vergelijkingen zijn niet van toepassing omdat Internet een heel ander medium is dan krant, boek, televisie of kabel. Maar wat voor medium is Internet dan wel?

DE BASIS VAN het Internet is heel eenvoudig: je kunt via een netwerkverbinding een computerbestand van de ene naar de andere computer versturen. De manier waarop dit gebeurt, lijkt erg op de werkwijze van de post. Op elk verdeelpunt wordt, aan de hand van het adres, een beslissing genomen: kan het poststuk hier worden bezorgd of moet het worden doorgestuurd naar een volgend verdeelpunt? Een computerbestand komt op deze wijze via een reeks geautomatiseerde systemen op de plaats van bestemming aan. Onderweg doen de systemen niets anders dan naar het adres kijken en de verdere verzending regelen. Het verzenden van een computerbestand is in feite het enige wat met het Internet kan.

De gebruiker huurt van de provider een stukje van diens harddisk; dat eigen stuk beveiligd de gebruiker met een eigen wachtwoord. Dat stukje harddiskruimte is de uitvalsbasis van de gebruiker. Hier kan hij computerbestanden opslaan en bewerken, hij kan er de bestanden neerzetten die hij wil verzenden of er bestanden naar toe laten zenden. Wanneer een gebruiker een gedeelte van de harddiskruimte die hij van de provider huurt openstelt, zodat andere gebruikers daar een bestand naartoe kunnen sturen, dan ontstaat er een soort brieven-

Obsceniteiten op computernet

Geld. 8/12
Door onze correspondent
Bert Ummelen

WASHINGTON - Minderjarigen via Internet of andere on-line diensten met obsceniteiten confronteren, wordt in de Verenigde Staten vrijwel zeker strafbaar. Gisteren bereikte een gecombineerde commissie uit Huis van Afgevaardigden en Senaat in beginsel overeenstemming over een wet die computernetwerken onder het zelfde zede-

boden seksbladen te verkopen aan minderjarigen, bepaalde woorden op tv te zeggen, of ongewenste seks-telefontjes te plegen.

Bezorgd

Op het ingrijpen in 'cyberspace' is aangedrongen door mensen die bezorgd zijn over het gemak waarmee kinderen on-line toegang kunnen krijgen tot harde porno. Vooral de machtige Christelijke Coalitie heeft er een speerpunt in haar

lijkeidsregime plaatst als bijvoorbeeld de omroep.

De maatregel voorziet in gevangenisstraffen en zware geldboetes voor wie 'bewust' obscene of indecent materiaal (beelden of teksten) via computernetwerken doorgeeft aan jongeren of zo verspreidt dat ze toegankelijk zijn voor jongeren. Strafbaar zullen overigens alleen de producenten van het materiaal zijn en niet de on-line maat-

propaganda en lobbywerk van gemaakt.

Tegelijk wordt de nu in het vooruitzicht gestelde wet bestreden door burgerrechtgroeperingen. Die stellen dat de vrijheid van meningsuiting in het gedrang komt en hebben aangekondigd de wet juridisch te zullen bestrijden.

Ook commerciële on-line diensten en 'providers' hekelen de voorziene maatregel. Zij zijn bang verward te raken in juridische gevechten

schappijen.

De federale overheid heeft zich tot dusver niet bemoeid met de almaar wassende informatiestroom via de computernetwerken, waarvan intussen naar schatting 20 miljoen Amerikanen gebruik maken. In de VS bestaan wel allerlei wettelijke beperkingen (zowel op federaal als staatsniveau) als het gaat om de seksuele lading van gedrukt materiaal, radio- en tv-programma's en telefoongesprekken. Zo is het ver-

over obscene taal en zeggen dat onder het voorgestelde regime zelfs discussies over onderwerpen als aids riskant zullen zijn.

Onder andere America Online en verschillende dagbladen hebben tevergeefs geijverd voor een meer toegesneden wetgeving.

Het Witte Huis, dat eerder bezorgdheid uitsprak over de ontwikkeling, onthield zich gisteren van commentaar.

Werkken in VS strafbaar

Internet-demonstratie op een beurs

bus: iedereen die het adres weet, kan er een bericht naartoe sturen. Alleen de gebruiker zelf kan de bestanden lezen en veranderen, omdat ze zijn opgeslagen op zijn eigen, beveiligde, harddiskruimte.

Als de gebruiker bij sommige bestanden aangeeft dat iedereen die mag kopiëren, speelt hij de rol van uitgeverij of archief. Hij kan de bestanden ook vormgeven: pagina's opmaken met tekst, lettertypes, logo's en plaatjes. Zo'n pagina, in het Internet-jargon *homepage*, wordt naar ieder die de pagina aanvraagt, opgestuurd. Er bestaan honderdduizenden van dit soort homepages, met informatie die varieert van een portretfoto van de buurvrouw tot een speelfilmencyclopedie en eigen columns en artikelen, zoals op de homepage van Karin Spaink.

De reden voor de enorme populariteit van dit soort pagina's is de mogelijkheid om op zo'n bladzijde naar andere pagina's elders op het Net te verwijzen - en aanklikken van zo'n verwijzing brengt je ook direct naar de betreffende pagina. Gebruikers hoeven dus niet steeds de vindplaats van een nieuwe pagina op te sporen en het verzoek te doen de bladzijde op te sturen, daar zorgt de *browser*, het 'bladerprogramma' voor. De gebruiker kan zodoende associatief van pagina naar pagina bladeren en hoeft zich er niet om te bekommeren dat de ene pagina van meneer X op een computer in Amerika staat en de volgende van mevrouw Spaink uit Nederland komt. De computer waar de pagina vandaan komt, vormt niet meer dan een geautomatiseerd verzendsysteem op de route naar de aanvraager.

Zo'n homepage was de aanleiding voor

Het verzenden van een computerbestand is in feite het enige wat met het Internet kan

de inval en beslaglegging bij XS4all in september dit jaar, op last van de Church of Scientology. De homepage van de gebruiker met de inlognaam 'fonss' bevatte onder meer teksten waarop Scientology copyright claimt. Eerder had Scientology XS4all dringend verzocht ervoor te zorgen dat de documenten niet langer opvraagbaar zouden zijn. Dat had XS4all geweigerd: de bewuste homepage bevond zich op het stuk schijfruimte dat de gebruiker huurt en zo'n computerbestand is, zegt XS4all, eigendom van de gebruiker. Het verzoek kwam er dus op neer om het eigendom van iemand anders zonder diens toestemming te verminken, iets wat bovendien alleen zou kunnen door de wachtwoordbeveiliging te omzeilen.

XS4all voelde daar niets voor; wellichte de provider 'fonss' in over de kwestie. XS4all legde uit dat Scientology beslag had laten leggen op hun apparatuur (hetgeen overigens slechts bestond uit het noteren van gegevens; de computers konden gewoon gebruikt blijven worden) en dat volgens XS4all de gebruiker en niet de provider verantwoordelijk is voor de inhoud van

de homepage. Hierop verwijderde 'fonss' de Scientology-teksten.

Scientology heeft ook nog geopperd dat de provider de gebruiker zou afsnijden van zijn Internet-toegang. Theoretisch is dat mogelijk indien de provider juridisch medeverantwoordelijk kan worden gehouden voor de inhoud van een homepage. Maar kan dat? Het probleem is immers dat de vergelijkingen met andere media spaak lopen. Een provider is niet vergelijkbaar met een uitgever. Een homepage wordt bedacht, geschreven, geredigeerd, gemaakt en aangeboden door de gebruiker - die neemt de rol van schrijver en uitgever op zich. De provider komt er pas bij kijken wanneer de aangeboden informatie verzonden moet worden. Ook de vergelijking met een omroep gaat niet op: de gebruiker heeft het 'programma' gemaakt en de 'uitzending' mogelijk gemaakt, voordat de provider gehoor geeft aan een verzoek tot versturen van het computerbestand.

Is een provider dan te vergelijken met een kabelexploitant die 's nachts een kanaal open laat staan, daarmee piraten gelegenheid gevend om in te breken? Nee, want er is geen sprake van piraterij; de honorering van de aanvraag een homepage te versturen is een volstrekt legale actie, sterker nog: daar is de provider juist voor. De provider stuurt computerbestanden blind door, zonder enige mogelijkheid van controle op de inhoud. En terwijl het 's nachts afsluiten van een open kanaal een legale daad is, is het in Nederland verboden om een met wachtwoord beveiligd computerbestand, dat van iemand anders is, te verminken. Het voorstel om providers te dwingen eventuele wetsovertredende gebruikers van het

Internet af te sluiten, is even draconisch als absurd: je sluit iemand van een heel medium af in plaats van alleen de overtreding aan te pakken. Alsof het de piraten uit het kabelarrest ook onmogelijk gemaakt wordt om nog tv en radio te ontvangen! Alsof je, nadat je ooit een illegale folder hebt verspreid, nooit meer brieven mag versturen.

EEN PROVIDER VALT dan ook het best te vergelijken met de posterijen. De gebruiker stuurt zijn bladzijde op via een provider, zoals een uitgever die zijn drukwerk op de post doet. In dat geval is de gebruiker, en alleen hij, verantwoordelijk voor de inhoud van de aangeboden informatie.

De Scientology-sekte ziet dat duidelijk anders. Te meer daar na de inval van XS4all zo'n honderd gebruikers bij verschillende providers het gewraakte Scientology-bestand in hun homepage opnamen. De meeste (particuliere) providers weigeren op voorhand verantwoordelijkheid te nemen voor de inhoud van de pagina's. Zo'n verzoek brengt een provider ook in een lastig parket. Aan de ene kant hebben gebruikers betaald om via de provider van het Internet gebruik te maken en kunnen ze stellen dat de provider die bepaalde informatie niet doorgeeft, zijn verplichtingen niet nakomt. Aan de andere kant komt de claim dat de provider gelegenheid geeft tot schenden van copyrights. Er is geen jurisprudentie over de exacte verantwoordelijkheid van de provider, en er is dus geen grond om de mate waarin een provider aansprakelijk is, te beoordelen.

In de Scientology-kwestie speelt daarnaast nog iets anders. De gebruikers die tegen de wil van Scientology informatie openbaar maken, menen dat het auteursrecht in dit geval niet overtreden wordt. De gewraakte documenten maken namelijk deel uit van een verslag van een rechtszaak, en rechtbankverslagen zijn openbaar. De gebruikers claimen bovendien dat er een publiek belang is bij het openbaar houden van deze informatie. Wanneer nu de provider inderdaad verantwoordelijk kan worden gesteld voor de inhoud van de verspreide informatie, moet de provider op de stoel van de rechter gaan zitten en de juridische argumenten van beide partijen - Scientology en gebruikers - tegen elkaar afwegen. We hebben voor dergelijke afwegingen professionele instellingen en we hoeven ze dus niet over te laten aan amateurs. Bovendien heeft het veel ongewenste bijeffecten om providers verantwoordelijk te stellen. Kleine providers, die niet de financiële draagkracht hebben om zich langdurig juridisch tegen een eiser als Scientology te verweren, zouden er in dat geval toe kunnen overgaan om het zekere voor het onzekere te nemen en homepages van gebruikers te wissen.

OP 19 NOVEMBER werd er in de Amsterdamse Balie gediscussieerd over regelgeving voor het Internet. Aanwezig waren politici, juristen, providers alsmede Scientology en Karin Spink, die intussen het gezicht is geworden van de groep van zo'n honderd mensen die de Scientology-documenten op hun homepages hebben staan. De algemene mening op deze bijeenkomst was dat de providers inderdaad niet aansprakelijk zijn voor de informatie die gebruikers verspreiden.

Op 14 december dient in Den Haag het kort geding dat Scientology intussen heeft aangespannen tegen drie providers en Karin Spink. Intussen heeft zich vrijwillig een vierde provider bij de gedaagden gevoegd: Planet Internet, een bedrijf waarin onder andere KPN deelneemt. Ook deze provider is zeer benieuwd naar wat de rechter zal gaan zeggen over de aansprakelijkheid van providers. Of het hierover ook werkelijk tot een uitspraak komt, is nog maar de vraag. Pas wanneer de rechter van mening is dat het auteursrecht inderdaad wordt geschonden, komt aan de orde wie daar dan verantwoordelijk voor is.

Masturberen op het net

VK 11-12

'Het is al weer een tijdje geleden dat ik op ASM een interessante afrek-techniek met jullie gedeeld heb, dus het is geen gek idee om jullie mijn laatste ontdekking te melden', schrijft ene Sokar in de newsgroup alt.sex.masturbation op Internet, waar een levendige uitwisseling van zelfbevredigingstechnieken plaatsvindt. Net als bij andere media is sex een van de favoriete onderwerpen om aandacht aan te besteden. Het verschil is alleen dat het op Internet niet gaat om de oplage- of kijkcijfers.

Sex is ook niet sex op Internet. Wie geen specialisatie heeft, vindt er niet zo opmerkelijk veel. Je vindt er eerder iemand die over uitgeleide kennis beschikt ten aanzien van de relatie tussen morfoties en sex dan zo maar een persoon die vertelt hoe vaak, waar, wanneer en waarom hij of zij het doet. Net als bij de rest van Internet voeren ook hier mannelijke deelnemers de boventoon.

Sokars voor mannen bedachte techniek is ingeniëus doch eenvoudig. Een condoom wordt gevuld met een glijmiddel. Vervolgens wordt deze om het mannelijk geslachtsdeel geschoven. Om te voorkomen dat het ding er weer af glibbert, wordt over het condoom een haarband gerold. Voor de penetratie wordt een constructie genomen die bestaat uit een boxspring-matras met daarop een gewone matras. Tussen de twee plaats je een dubbelgevouwen kussen of iets anders zachts. Het condoom met inhoud wordt daarna in de zo ontstane gleuf gepositioneerd door op de knieën voor de constructie plaats te nemen en *voilà*, de rit kan beginnen.

Niet alles wat in ASM besproken wordt, is zo eenvoudig. Een anonieme gebruiker - bijna iedereen verschuilt zich achter een pseudoniem - beschrijft een uiterst gecompliceerde stellige die gebruik maakt van panty's. Deze dienen zo te worden opgehangen, dat een draaiende ventilator de nylon voeten zachtjes over het lichaam laat strelen. Net als bij de matras-techniek is er voor de bevrediger het voordeel dat hij zijn handen vrij heeft om andere dingen te doen. Het gaat overigens niet alleen over masturberen. In de newsgroup zijn ook mensen die zich kwaad maken over het feit dat ze ooit besneden zijn. Er is zelfs een actie-groep die het besnijden op jonge leeftijd beschouwt als een aantasting van de mensenrechten. Soms vertelt iemand een verhaal over voor dat van het gemiddelde porno-ladje. Of ze geven elkaar tips om tot grotere bevrediging te komen. Ene Ron raadt aan eens een luiert om te doen. 'Ze zijn erg leuk als je over de juiste persoonlijkheid beschikt.' Helaas meldt hij er niet bij wat hij onder dat laatste verstaat.

Francisco van Jole

Par 23/12

Uitwassen op Internet, zoals de verspreiding van kinderporno, confronteren Internet-aanbieders, juristen en de overheid met dilemma's. Deze week wees aanbieder Xs4all een klant de deur omdat hij kinderporno verspreide. In de toekomst kan justitie bij de Internet-aanbieder op de stoep staan.

door ADDIE SCHULTE

AMSTERDAM - Het overgrote deel van de enorme informatiestromen op Internet is onschuldig, daarover is iedereen het eens. Maar er zijn uitwassen waarvan niemand weet hoe ze op een adequate manier te beteugelen. Technische, politieke en juridische problemen staan adequate controle in de weg. Vooral nog worden kinderporno, racisme, de verspreiding van illegale software, gokken en ondermijning van auteursrechten in feite ongemoeid gelaten.

Justitie en politie lijken luiverig om misdrijven op Internet te vervolgen. Met de melding van Internet-aanbieder Xs4all dat op het net kinderporno werd verspreid, deed de politie-maanden niets. Uiteindelijk sloot Xs4all zelf de verspreider af. In een andere zaak, de verspreiding van racistische teksten via de Digitale Stad, sleept een justitieel onderzoek zich al maanden voort. In beide gevallen is de naam van de betrokkene bij de politie bekend. Inmiddels buigen tal van juristen en de overheid zich over de vraag hoe de gaten in de wetgeving kunnen

wens, maar dat zal geen werkelijkheid worden. Niet-staatsinstellingen zullen een status als de PTT heeft niet worden geassocieerd met kinderporno. Toch zal het afsluiten van de gebruiker uiteindelijk, het probleem niet oplossen, omdat de manieren om informatie te verspreiden zich sneller ontwikkelen dan de technieken om ongewenste informatie tegen te houden, aldus Xs4all.

Volgens mr. F. P. E. Wiemans, doцент informatie, en recht aan de Katholieke Universiteit Brabant, kan wel een juridisch onderscheid worden gemaakt tussen aanbieders die alleen maar signalen doorgeven en aanbieders die zelf diensten verlenen, zoals het beschikbaar stellen van zogeheten home-pages, waarmee gebruikers zelf informatie op Internet kunnen plaatsen. Als die informatie onder het strafrecht valt, zoals in het geval van kinderporno of racisme, kan de aanbieder volgens hem aansprakelijk worden geacht.

Het grensoverschrijdende karakter van Internet, waarop informatie uit Australië of Japan net zo makkelijk bereikbaar is als uit Nederland, voegt een dimensie toe aan de juridische problemen. Op het ministerie van Justitie leeft de gedachte dat de Internet-aanbieder ook verantwoordelijk is voor informatie van mensen die zich buiten de greep van de Nederlandse justitie bevinden. In de praktijk zal dat op grote problemen stuiten, omdat in bij voorbeeld de Verenigde Staten geheel andere normen gelden. Zo worden racistische uitspraken daar veel meer gedoogd dan in Nederland. Volgens De Mulder is het onontkoombaar dat de regels rond het ge-

Aanbieders vrezen aansprakelijkheid voor informatie

spellen dat het niet zonder slag of stoot zal gebeuren.

In die strijd zal Rodriquez het voor de positie van de Internetaanbieder blijven opnemen. Het is volgens hem zonneklaar dat de aanbieders niet aansprakelijk kunnen zijn voor wat de gebruikers doen. Wat de ambtenaren in Den Haag willen, is in feite onmogelijk, aldus Rodriquez. "Wij kunnen en willen geen politie-agent of rechter gaan spelen."

Het afsluiten van de gebruiker die kinderporno op het net zette, moet dan ook worden gezien als een uitzonderlijke stap. Xs4all voelde zich in

bruik van Internet internatiomaal worden gelijkgetrokken. "De internationale uitwisseling van data zal leiden tot harmonisering van de wetgeving. Sterke landen weten hun opvattingen dan meestal beter door te zetten dan zwakke landen. Er komt een uitstraling van de normen en waarden van de Verenigde Staten naar de rest van de wereld. Dat zie je nu al gebeuren, bij voorbeeld in de grotere tolerantie ten aanzien van racistische uitdagingen."

"Neo-imperialisme" noemt Rodriquez het verschijnsel dat de Verenigde Staten hun wil opleggen aan de rest van de wereld. De verscherpte wetgeving voor Internet waarover het Amerikaanse Congres al sinds begin dit jaar praat, is volgens hem een van de grootste bedreigingen voor het net. Hij heeft wel ideeën over een consensus voor gedragsregels op Internet. "Je zou alle wetboeken van de wereld op elkaar moeten leggen. Wat in alle landen verboden is, is ook op Internet verboden." De wet op Internet vormt dan de grootste gemene deler van alle wetten.

Nog mooier zou het volgens Rodriquez zijn als de Interneters zelf beslissen over wat wel en wat niet is toegestaan. Het elektronisch verkeer maakt een meningspeiling onder de gebruikers in theorie een haalbare zaak. "Laat de gebruikers beslissen wat mag en niet mag; als iedereen tegen kinderporno is, is dat voortaan verboden."

deze een onnatuurlijke rol gedwongen door de passieve opstelling van de politie. Ook wil het bedrijf niet worden geassocieerd met kinderporno. Toch zal het afsluiten van de gebruiker uiteindelijk, het probleem niet oplossen, omdat de manieren om informatie te verspreiden zich sneller ontwikkelen dan de technieken om ongewenste informatie tegen te houden, aldus Xs4all.

Volgens mr. F. P. E. Wiemans, doцент informatie, en recht aan de Katholieke Universiteit Brabant, kan wel een juridisch onderscheid worden gemaakt tussen aanbieders die alleen maar signalen doorgeven en aanbieders die zelf diensten verlenen, zoals het beschikbaar stellen van zogeheten home-pages, waarmee gebruikers zelf informatie op Internet kunnen plaatsen. Als die informatie onder het strafrecht valt, zoals in het geval van kinderporno of racisme, kan de aanbieder volgens hem aansprakelijk worden geacht.

Het grensoverschrijdende karakter van Internet, waarop informatie uit Australië of Japan net zo makkelijk bereikbaar is als uit Nederland, voegt een dimensie toe aan de juridische problemen. Op het ministerie van Justitie leeft de gedachte dat de Internet-aanbieder ook verantwoordelijk is voor informatie van mensen die zich buiten de greep van de Nederlandse justitie bevinden. In de praktijk zal dat op grote problemen stuiten, omdat in bij voorbeeld de Verenigde Staten geheel andere normen gelden. Zo worden racistische uitspraken daar veel meer gedoogd dan in Nederland. Volgens De Mulder is het onontkoombaar dat de regels rond het ge-

THE Red Light District: de *steamiest* area on *Internet*, zo jubelt de introductie-pagina. "We wish you a marry kis-smas". Een paar foto's van schaars geklede dames, maar daar blijft het bij. Eerst lid worden van een van de clubs, dan pas een erotische kerst met live-shows en video's op het scherm. "The Red Light District is vooral populair bij Amerikanen", weet Francisco van Jole, journalist op en over Internet. "Die worden op erotisch vlak in eigen land immers flink aan banden gelegd". We verlaten het Red Light District en surfen naar de *sex-news* groups. Man, vrouw, hetero of homo, met welke seksuele voorkeur dan ook. De keuze is onuitputtelijk. "The Adventures of Breastman". Brestman blijkt te grossieren in foto's van met sili-

pende seksuele voorkeuren. Dames discussiëren er lustig op los over het belang van de omvang van het mannelijk lid, heren wisselen ervaringen uit over het gebruik van condooms. Het is maar een kleine greep: er zijn honderden groups.

Onderonsje

Wij zijn nieuwsgierig naar de veelbelovende aankondiging van de 'Hillary Clinton Panty Shot'. Na enkele seconden zien we de met veel bombarie aangekondigde kiek fullscreen. The First Lady in een onderonsje met een andere dame. Haar rok is iets opgekropen: boven de knie is nog zo'n vijf centimeter panty zichtbaar. Onthullend! Het aanbod 'alt.sex.' lijkt eindeloos. Overrompelend zelfs voor de argeloze niet-ervaren netsurfer.

Creativiteit

Van Jole: "Dat is typisch Internet. Je kunt je voor de honderdste keer vergapen aan een foto van Cindy Crawford of Pamela Anderson, maar je kunt ook je eigen

creativiteit de vrije loop laten. De media creëren al decennia lang een ideaalbeeld van vrouwelijk en mannelijk schoon. Internet kan daar tegenwicht aan bieden door dat mensen hun eigen idealen en voorkeuren kunnen tonen. Daar krijgen ze bij andere media meestal de kans niet voor".

Seks is het net niet alleen visueel binnengedrongen, ook geluid biedt de Doe-het-zelf-surfer vele mogelijkheden. Wat te denken van 'Earotic', een paradijs voor paren die bij voorkeur de liefde bedrijven met een cassette-recorder naast het bed. Via Internet kunnen ze hun intiemste geluiden uitdragen aan een wereldwijd gehoor.

We surfen naar de wat informatievere sites. Een Nederlandse sexfilm-kenner kan hier zijn hele archief kwijt: in welke film speelt welke actrice, hoe vaak wordt 'het' gedaan per film en hoe.

Wat te denken van de World Sex Guide. Bordeeltoeristen wisselen informatie uit over de mogelijkheden in velerlei steden. Na wat weerzinwekkende informatie over bordelen in het Verre Oosten, zijn

we nieuwsgierig naar Amsterdam. "So what can you expect from a city which has XXX as its official sign? Only the best of course".

We weten genoeg. Op naar de babbelboxen. Gezellig is 'Jolij!', waar surfers slechts babbelen over koetjes en kaljes. Als we de mede-netgebruikers melden over ons verhaal over erotiek op Internet, volgen meteen een paar boze oneliners. "Je zit hier verkeerd!" wordt ons terstond duidelijk gemaakt. Op sex beluste surfers hebben immers hun eigen babbelbox. Op Jolij! zijn ze daar niet van gediend! "Het net reguleert zichzelf", zegt Van Jole. "Voor erotiek heb je de keus uit honderden mogelijkheden. Mensen die gezellig babbelen moet je daar niet mee lastigvallen. Dan worden ze namelijk boos, net als in het café".

Van Jole voorspelt spelletjes een grote toekomst op Internet. "Er zijn al geweldige schietspelletjes, die je met een andere netgebruiker kunt spelen. Sex-spelletjes zullen volgen. Zo kun je die in de toekomst bijvoorbeeld via

het scherm digitaal spelen met een vrouw in Australië. Als dat voorhanden is, in velerlei varianten, zal Internet een grote concurrent van de televisie worden".

Erotiek op Internet, lustopwekkend is het niet, maar de onuitputtelijke mogelijkheden maken wel nieuwsgierig. Hoeveel paren zullen elkaar al op de digitale snelweg hebben ontmoet? Wie is die mooie dame of heer op het strand? Welke viespeuk zet in godsnaam zo'n verhaal op het net? "Je moet niet te veel vragen stellen over de belevissen op Internet", zegt Van Jole. "Nieuwsgierigheid is juist de kracht. Als je bijvoorbeeld verleid wordt via het net weet je nooit echt zeker of het een man of vrouw is en of degene echt de persoon is die hij zegt. Maar je vraagt je toch ook niet af of Robert de Niro wel echt gangster is als je naar een film zit te kijken. De werkelijkheid is op Internet niet zo belangrijk. Het gaat om de fantasie, het gevoel dat je deel uitmaakt van een roman".

6TE 30-12 BERRIT DE LANGE

'Voorbehoudmiddelen' op Internet tegen cyberseks

Door onze correspondent HANS DE BRUIJN

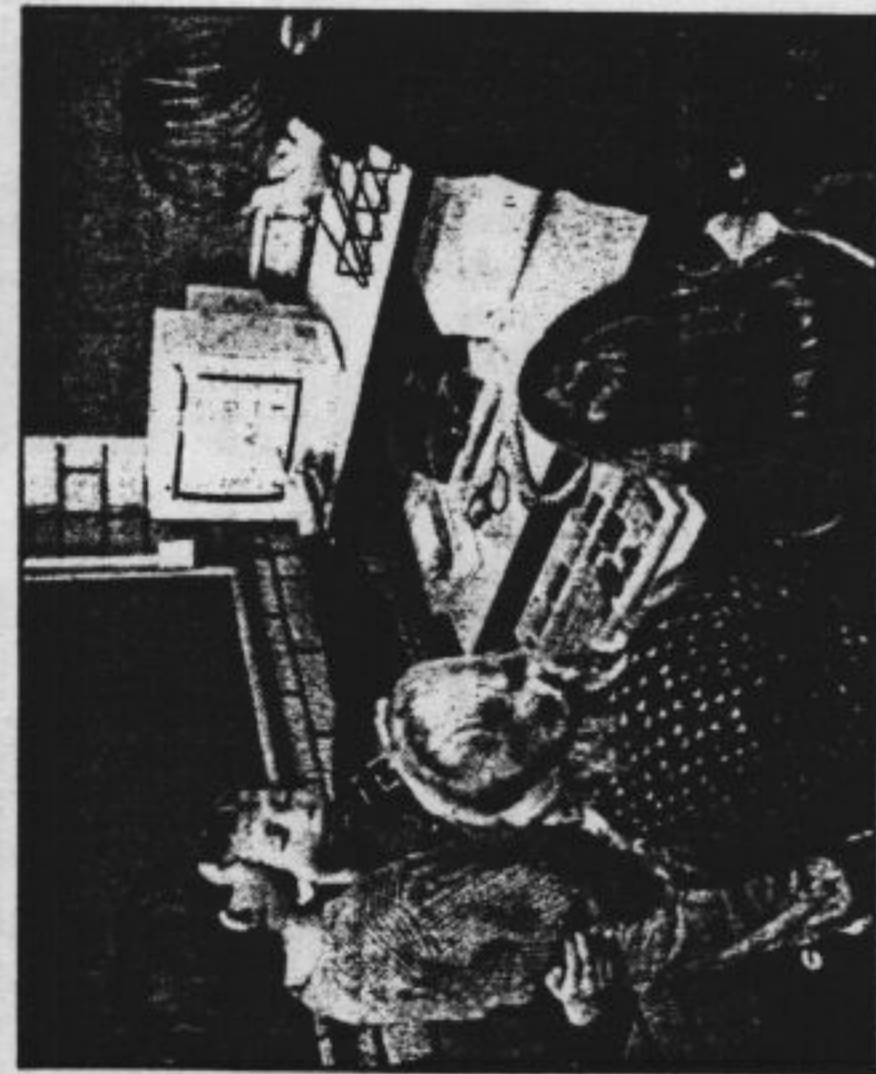
WASHINGTON — Zijn computernaam was 'SillyBoy'. Zij gebruikte 'One4Fun4U'. Zij 'ontmoetten' elkaar in de babbelrubriek voor beginners op een van Amerika's commerciële computernetwerken. Al gauw ging hun 'gesprek' over seks. Hij onthulde dat hij 32 jaar was. Zij was 14 en vertelde 'het' graag eens met een oudere man te doen. De afspraak tussen de dwaze jongen en het schoolmeisje was gauw gemaakt.

Op een zaterdagmiddag stapte hij een winkelcentrum in een buurt van Washington binnen voor zijn illegale 'date' met een minderjarige. Maar toen hij haar ontmoette bleek zij geen 14 maar 35, en in plaats van een schooluniform droeg zij het blauw van een politie-uniform. Hij was er door 'One4Fun4U' ingeluisd in een actie tegen mensen die computers gebruiken om kinderen naar seks-dates te lokken.

Paardemiddel

De afgelopen maanden is een publieke discussie op gang gekomen over de gevaren van het 'online' zijn voor kinderen. Het Congres heeft vorige week overeenstemming bereikt over een wet die het strafbaar maakt om op minderjarige gericht seksueel georiënteerd materiaal via het Internet of de computerdiensten aan te bieden. Wie dat doet kan een boete van 100.000 dollar en gevangenisstraffen oplopen.

President Clinton zal de wet vrijwel zeker vetoën, tot vreugde van burgerrechtenactivisten en de computerwereld, die vinden dat de grondwettelijke vrijheid van meningsuiting gevaar loopt. Nie-

Kinderen die via de huiscomputer over het Internet 'surfen' lopen risico's. (Foto GPD)

bladen als Playboy en Penthouse te hebben, die ook op het Internet te vinden zijn. "Het gaat ons om materiaal waarbij die bladen Donald Ducks lijken", zegt Donna Rice, een vroeger Playboy-model dat berucht werd omdat haar buiten-echtelijke relatie met senator Gary Hart hem in 1988 de Democratische kandidatuur voor het presidentschap kostte. De computerwereld en burgerrechtenstrijders zien meer in technologische oplossingen. Diverse software-bedrijven hebben programma's ontwikkeld, waarmee ouders de toegang tot delen van het Internet en van de online-diensten als CompuServe en America Online, waaronder de populaire babbelrubrieken, kunnen blokkeren. Het programma 'Surfwatch' biedt de mogelijkheid om naar categorie, ja zelfs naar woordgebruik, te selecteren en toegang te limiteren.

De meeste online-diensten staan de ouders ook toe zelf toegangscontroles in te voeren, zonder welke bepaalde rubrieken niet toegankelijk zijn. Men is het er over eens dat de belangrijkste verantwoordelijkheid bij de ouders ligt, die moeten weten waar hun kinderen mee bezig zijn 'en zich eens moeten afvragen waar hun kind lang achter het scherm zit'. Dat zijn immers lang niet altijd onschuldige computerspelletjes.

den niet 'toevallig' vinden. Je moet ernaar op zoek zijn en weten waar je moet zoeken. Veel kinderen zijn zo 'computerslim' dat zij dat kunnen, maar het gaat volgens hem te ver om dan maar meteen om censuur te roepen. De Democratische senator James Exon uit Nebraska ontkent 'censor' te willen spelen en zegt 'slechts onze kinderen te willen beschermen'. De actiegroep 'Genoeg is Genoeg' zegt niets tegen

Internet-junks

Sommige kinderen raken verslaafd aan Internet en zitten tot veertien uur per dag gekluisterd aan het computernetwerk. De Britse psycholoog Mark Griffiths concludeert na onderzoek dat Internet net zo schadelijk kan zijn als verdovende middelen en alcohol. Kinderen die verslingerd zijn aan Internet, ontwikkelen door hun zelfgekozen isolement geen relaties tot anderen. Griffiths raadt de ouders onder de naam schatting 28 miljoen Internetgebruikers aan erop te letten dat hun kroost het netwerk niet excessief gebruikt.

Kinderporno bron van trauma's en ellende

Overwegingen van fatsoen en goede zeden hebben in discussies over kinderporno plaatsgemaakt voor een belangenstrijd. Lang hadden vrijdenkers en pressiegroepen van pedofielen de overhand. Hoe meer er bekend wordt over de produktie en aard van kinderporno, des te meer oog er is voor de belangen van de kinderen die op foto's en in video's figureren. De *pedolobby* leed een zware nederlaag door de recente verzwaring van de straffen op kinderporno. Nu vormen technische vernieuwingen

Zusjes voelen zich niet misbruikt

een nieuwe uitdaging voor politie en justitie.

Door Esther van Osselen

DE DUISTERE krochten van Internet, zoals de *nieuwsgroepen* waarin pedofilie wordt getoond en besproken, bieden geen verheffende aanblik. *Horny Rob from Europe* heeft een Japanse pornofilm ingescand. *ComQuest Enterprises* biedt foto's van blote jongetjes die als Griekse goden poseren op een zonnig strand.

Deze makkelijk te bezichtigen foto's vormen maar een klein deel van het aanbod in *nieuwsgroepen* voor pedofielen. Veel foto's zijn alleen zichtbaar als niet te ontcijferen reeksen tekens, de meeste boodschappen zijn éénregelige tekstjes zoals 'hoe decodeer ik in vredesnaam die foto's' en 'stuur mij ook plaatjes'.

De berichtjes worden afgewisseld met advertenties van pornoverkopers. Via hun *Bulletin Board Systemen* (BBS) kan de liefhebber digitale plaatjes bestellen. Afrekenen met cheques of credit card. Politiepeurwerk naar kinderporno op Internet spitst zich toe op deze BBS'en. Het zijn de o6-lijnen van de internationale computerverslaafden.

Internet is een nieuwe uitdaging voor de bestrijders van kinderporno bij politie en justitie. Opsporing en vervolging van kinderporno op het internationale computernetwerk heeft nog geen hoge prioriteit. Deze week echter is in Zutphen een man tot drie maanden voorwaardelijk veroordeeld voor het verspreiden van kinderporno via een computer.

Volgens H. Hagen van de Divisie Centrale Recherche Informatie (CRI) maakt het aanbod op Internet maar een klein deel uit van het totaal, omdat nog weinig Nederlanders over een aansluiting op Internet beschikken. De CRI onderzoekt hoe mensen, die kinderporno op Internet zetten, kunnen worden getraceerd. In de tussentijd proberen bedrijven die aansluitingen op het Internet verkopen, kinderporno zoveel mogelijk af te schermen. Zo willen zij voorkomen dat verdwaalde *net surfers* (gebruikers van Internet) per ongeluk ongewenste beelden krijgen voorgeschoteld.

Politie en justitie hebben hun handen vol aan traditionele kinderpornozaken. De politiek heeft hun pas vorige maand de mogelijkheid gegeven huiszoeking te doen en verdachten in voorlopige hechtenis te nemen wanneer zij op een kinderpornozak stuiten. De Eerste Kamer stemde in met een verzwaring van de straf op verspreiding van kinderporno tot ten hoogste zes jaar. Bezit van het verboden materiaal kan worden bestraft met vier jaar, al is het niet de bedoeling dat de eigenaar van één videofilm direct de maximumstraf krijgt.

Volgens Hagen was het hoog tijd voor de strafverzwaring. „Voor de wetswijziging kwam, hadden wij de laagste straffen in Europa. Nu lopen we aardig in de pas.“ Hij wil Nederland geen distributiecentrum voor kinderporno noemen: „Geen enkel land doet voor Nederland onder,

maar Nederland ook niet voor het buitenland. Van onze uitstekende infrastructuur profiteren ook de producenten van en handelaren in kinderporno.“

DE STRAFVERZWARING is een opmerkelijk moment in de geschiedenis van de Nederlandse zedelijkheidswetgeving. „Kinderporno is het eerste fenomeen waarbij de liberalisering van de pornowetgeving is teruggedraaid“, vertelt dr J. de Savornin Lohman, hoogleraar aan de pedagogische faculteit van de Universiteit van Amsterdam. Zij onderzocht voor het Verweij Jonker Instituut de werking van de Nederlandse zedelijkheidswetten.

Over die liberalisering is in politiek Den Haag vijftien jaar, van 1970 tot 1985, gedebatteerd. Men was het er over eens dat de overheid niet voor zedenmeester moest spelen, maar eind jaren zeventig kwam de vrouwenbeweging terug van haar liberale standpunt en begon de vrouwenvriendelijkheid van pornografie een rol te spelen. Het onderwerp kinderporno kwam in de debatten hoogstens in bijzinnen aan de orde. In de tussentijd lieten politie en justitie pornozaken links liggen.

Amerikaanse beschuldigingen dat Nederland een belangrijk exportland van kinderporno zou zijn, stuitten begin jaren tachtig op ongeloof en afgrijzen. „In reactie op de beschuldigingen heeft de minister van justitie het openbaar ministerie gevraagd hoeveel kinderpornozaken er speelden. Toen dat er maar weinig waren, werd geconcludeerd dat het nauwelijks voorkwam“, aldus De Savornin Lohman. Zij juicht de ruimere bevoegdheden van de politie bij de opsporing van kinderporno toe: „Ook de symboolwerking moet niet worden onderschat. De afkeurenswaardigheid van kinderporno wordt door deze wijziging duidelijk tot uitdrukking gebracht.“

De Savornin Lohman is niet erg onder de indruk van de bezwaren, die vooral de Nederlandse Vereniging voor Seksuele Hervorming (NVSH) heeft tegen de verzwaring van artikel 240b in het Wetboek van Strafrecht. De club, die opkomt voor de belangen van pedofielen, vindt het niet terecht dat ook bezit strafbaar wordt.

Ook klaagt de NVSH dat nu ook beelden van 'seksuele gedragingen', bijvoorbeeld een sensuele pose, kinderporno genoemd kunnen worden.

„Bij zo'n hardere opstelling komen er altijd tegenkrachten in het geweer“, zegt De Savornin Lohman: „Mensen die zeggen dat de vrijheid van meningsuiting in het geding is, of die de esthetiek verdedigen. Dan wordt het een discussie tussen fatsoensrakkers en minnaars van cultuur en vrijheid. Daar heb je niet zoveel aan. Ik vind dat de beleving van kinderen centraal moet staan. Daar wordt heel vaak overheen gewalst.“

De nadruk op het verband tussen kinderporno en kindermishandeling is betrekkelijk nieuw. In eendeloze discussies over de versoepeling van

SNEL BLADEREN de meisjes door het slijke fotoboek. Ze begrijpen niet wat er mis is met de artistieke naaktfoto's waarvoor ze model stonden. In het fotoboek kijken jonge meisjes — zij zelf — verlangend in de camera, tonen billen en buik, spreiden hun benen.

De jongste van de drie zussen is inmiddels 13, de oudste 22. Ze zijn trots op de foto's die de afgelopen jaren van hen zijn genomen. Ze zijn gedwongen noch betaald om te poseren. Maar hun naam in de krant gaat te ver. Klasgenoten hoeven niet alles te weten.

Ze klagen dat hun moeder ervan wordt beschuldigd haar kinderen te hebben uitgeleverd aan pornografen en in voorarrest zit. Dat de politie hen urenlang ondervroeg. Het idee dat hun moeder deel zou uitmaken van een kinderpornonetwerk, vinden ze bespottelijk.

De zusjes hadden het juist naar hun zin in Nederland, waar de atmosfeer vrijer is dan in hun vaderland Groot-Brittannië, waar zij vertrokken toen vrienden van de familie werden aangeklaagd.

„Ga met de kinderen praten“, had Larry S. gezegd. Hij is hoofdverdachte in de kinderpornozak waarin de zusjes figureren, maar ontsprong de dans omdat hij op het moment van de politie-inval in New York verbleef. Hij weet zeker dat de meisjes het voor hem zullen opnemen, wat overigens uitstekend past in de campagne die hij voert om Kamerleden ervan te overtuigen dat de Amsterdamse politie ver buiten haar boekje is gegaan.

S. zou zich de vijandschap van de Amsterdamse politie op de hals hebben gehaald door zijn lobby tegen de recente verzwaring van de straffen op kinderporno. Ook de FBI heeft het op hem gemunt, zegt hij. Omdat hij lelijke dingen over hen heeft beweerd in een artikel in *Playboy* en omdat hij is vrijge-

de zedelijkheidswetgeving in de afgelopen decennia speelden vooral overwegingen van fatsoen een rol. Kinderporno diende te worden verboden omdat zij aanstootgevend was. Nu is er vooral oog voor de trauma's en ellende die de produktie van kinderporno veroorzaakt.

Ook in de Verenigde Staten kwam de verontwaardiging over kinderporno pas goed op gang toen kindermishandeling en geweld binnen het gezin belangrijke kwesties werden. „Hoe sterker seksueel misbruik en geweld in het gezin in de politieke belangstelling staan en hoe meer we weten over de ernst van de gevolgen, des te meer prioriteit krijgt de opsporing van kinderporno“, vertelt persattaché V. Steenson van de Amerikaanse ambassade in Den Haag.

IN AMERIKAANSE diplomatieke kringen heeft de morele verontwaardiging over de 'Nederlandse laksheid' bij de opsporing van kinderporno plaatsgemaakt voor nauwe samenwerking en lichte bewondering. Agenten van de Nederlandse zedenpolitie hebben inmiddels cursussen gevolgd in het opleidingscentrum van de FBI in de Amerikaanse staat Virginia. Reden genoeg voor de NVSH om te veronderstellen dat zij een hersenspoeling hebben ondergaan. „Daar hebben ze een verdergaande definitie van kinderporno overgenomen“, zegt G. Goslinga namens de NVSH.

spoke van een strafklacht wegens kinderporno en seksueel misbruik.

De Amsterdamse politie is niet ondersteboven van de campagne van Larry S. „Laat hem maar faxen sturen“, zegt woordvoerder Wilting strijdlustig. „Wij zijn bezig met een keiharde kinderpornozak. Het is verder aan de officier van justitie en de rechter om het materiaal te beoordelen.“

DE KINDEREN van zijn medeverdachte zijn volgens Larry S. onheus door de Amsterdamse politie bejegend: „Je vraagt een dertienjarige toch niet wat ze erotisch vindt?“ Die twijfels had hij niet toen hij het boek met de naaktfoto's van de drie zusjes liet verkopen in een Amsterdamse sekseshop. „S. en de seksshopouder wisten dat ze op het randje van het wettelijk toelaatbare opereerden“, zegt een ingewijde.

Toch miste de campagne van Larry S. zijn effect niet. Een Kamerlid van de PvdA verklaart dat de zaak S. niets om het lijf heeft. Oude bekenden van Larry S. bij de NVSH hebben het voor hem opgenomen. G. Goslinga van de NVSH: „Het is duidelijk dat wie zijn mond opendoet, doelwit wordt van de CRI en de sociale jeugd- en zedenpolitie in Amsterdam.“ De NVSH pleit voor een onderzoek naar de handelwijze van het Amsterdamse kinderpornoteam.

H. Hagen en L. Pieterse van de CRI worden moe van de lobby's van de NVSH. „Je kunt deze seksuele voorkeur nooit goedpraten. Men gebruikt zelfs wetenschappers om seks met kinderen en kinderporno te verdedigen.“

Volgens de zedenspecialisten van de CRI is Larry S. niet de eerste lobbyist die zelf onder verdenking komt te staan. „Het wordt tijd dat we de *pedolobby* meer tegenwicht bieden“, vindt Transact, een samenwerkingsverband van organisaties die strijden tegen seksueel geweld.

Toch bestaan er ook verschillen tussen de VS en Nederland. Een opmerking als 'Je moet er niet aan denken dat iemand door het zien van kinderporno op het idee wordt gebracht om een kind te misbruiken', kan alleen uit de mond van een Amerikaanse opsporingsambtenaar worden opgetekend. De Nederlandse wetgever kijkt vooral naar produktie van en handel in kinderporno, en speculeert niet over gevolgen.

„De vraag of een afbeelding al dan niet prikkelend is, speelt geen rol“, zegt H. Hagen, net als zijn collega L. Pieterse zedenexpert van de CRI. „Veel pedofielen hebben aan een

Wehkampgids genoeg. Daar is niets mis mee, gelukkig.“ Het duo stelt er prijs op onderscheid te maken tussen *pedofielen*, die seksuele gevoelens hebben voor kinderen, en *pedoseksuelen*, die hun gevoelens in de praktijk brengen. Hagen: „We richten ons alleen op mensen die strafbaar gedrag vertonen, namelijk het misbruiken van kinderen.“

Hagen en Pieterse tonen een boek met artistieke zwart-witfoto's van dromerige naakte jongens in een huiselijke omgeving. „In Nederland is dit geen kinderporno“, zegt Hagen, „maar in Engeland en Amerika wel. Die landen kennen naast de categorie kinderporno ook kindererotica.“

Ook Hagen en Pieterse hebben het over een cultuuromslag: „Je bent je er tegenwoordig meer van bewust

VERVOLG AD 1-1
niet alleen die boekjes van belang zijn. Er gaat iets aan vooraf."

Productie van kinderporno gaat volgens hen altijd gepaard met misbruik. Een luxe portfolio met glamourfoto's komt ter tafel. Een dertienjarig meisje poseert, gehesen in bijbehorende schaarse kledij, als een volleerd model uit Playboy. "Dit is kinderporno. Het ziet wellicht onschuldig uit, maar stel je eens voor hoe dat meisje tot die poses is gebracht." Hagen en Pieterse beschikken echter ook over stapels foto's die aan duidelijkheid niet te wensen overlaten: "Alle mogelijke seksuele handelingen hebben we in beeld."

Een sluitende definitie van kinderporno bestaat overigens niet. In elk apart geval moet de rechter er over oordelen. Wel is er een aantal richtlijnen. Seksuele handelingen tussen volwassenen en kinderen en tussen kinderen onderling zijn altijd kinderporno. Afbeeldingen van een kind alleen in een seksueel getinte houding of kleding kunnen soms als porno worden bestempeld.

Hagen en Pieterse zijn ervan overtuigd dat in de wereld van seksueel misbruik van kinderen veel geld omgaat. "Video's met kinderporno moeten al snel 200 tot 300 gulden opleveren. Of neem de Rotterdamse kinderpornozaak. Op een gegeven moment kwam een 58-jarige man een bordeel binnen. Het eerste wat hij zei: 'Ik moet een kind. Ik wil nu een kind.' Dat werd voor hem geregeld en kostte zo'n 300 gulden. Dat deed hij soms meer dan eens per week."

Veel geduld hebben Hagen en Pieterse niet met mensen die de loftrumpet steken over de prachtige relaties die tussen volwassenen en jongeren kunnen opbloeien: "Wij zien de trauma's bij kinderen als ze onder de vleugels van een pedoseksueel vandaan komen."

Het manipuleren van mensen is volgens de onderzoekers de kracht van veel pedoseksuelen. Zo slagen zij erin ouders en voogden een rad voor ogen te draaien en kinderen te verleiden. Het

zijn altijd de mooie, engelachtige kinderen die hun tot prooi dienen, vertelt Pieterse. "Er zijn zaken bekend waarin een pedoseksueel een jaar de tijd nam om het vertrouwen van ouders en kinderen te winnen voordat hij aan de seksuele handelingen toekwam."

Goslinga van de NVSH is het absoluut niet eens met de stelling dat bij kinderporno altijd sprake is van seksueel misbruik. Wat kinderporno wordt genoemd kan in zijn opvatting ook een mooie herinnering zijn aan een relatie tussen een volwassene en een kind tussen de twaalf en de zestien jaar. "Dat is legaal zolang er geen klacht wordt ingediend."

DE NVSH leert pedofielen volgens Goslinga om te gaan met hun wensen zonder in conflict te komen met de wet of de maatschappij. "Je kunt er, als je je seksueel aangetrokken voelt tot kinderen, ook voor kiezen om sociaal met kinderen om te gaan zonder dat dit leidt tot seksuele handelingen."

Hij vindt dat pedoseksualiteit zoveel mogelijk uit de criminele sfeer moet worden gehaald. "De wet zegt dat voor kinderen tussen de 12 en de 16 jaar seksueel in onvrije situaties is verboden. Dan is het toch geen probleem als kinderen seks hebben met iemand die veel ouder is dan zestien, zolang er maar geen machtsver-

houdingen in het spel zijn en als het kind op een gegeven moment kan zeggen dat het niet meer wil."

"Het is maar de vraag in hoeverre een kind die vrijheid voelt, en in hoeverre zo'n relatie begint met de behoefte van het kind", zegt G. Dijkman, lid van de Tweede Kamer en oud-politievrouw. "In zo'n relatie staan toch vaak de behoeften van de volwassene centraal."

Het PvdA-Kamerlid weet ook dat pedoseksuelen het vooral hebben gemunt op kinderen uit een laag sociaal milieu. "Vaak ontwikkelt zich zo'n relatie als het kind een moeilijk moment heeft. De volwassene helpt hem of haar dan met de problemen. Dan is er gelijk al afhankelijkheid. En om dan nog nee te zeggen, moet je als kind toch stevig in je schoenen staan."

Dijkman is het met dr De Savornin Lohman eens als die zegt dat in veel discussies over kinderporno emoties de overhand hebben. Doordat kinderpornocircuits in het verborgene opereren, is weinig bekend over de omvang van het probleem. Alleen materiaal dat na succesvolle politieonderzoeken aan het licht is gekomen, biedt enig houvast. Dijkman blijft dan ook pleiten voor een nationaal meldpunt voor kinderpornozaken.

Zo'n meldpunt zou ook kunnen dienen als vraagbaak voor politiekorpsen die niet weten of aangetroffen materiaal wel of niet verboden is. Ook op dit gebied stellen technische ontwikkelingen hen voor nieuwe dilemma's. De CRI vond al een digitale foto die was samengesteld uit het hoofd van een jong meisje en het lichaam van een volwassen vrouw...

GroenLinks senator Tom Pitstra stelde daarom op 28 november de volgende schriftelijke vragen aan de minister:

- 1 Herinnert u zich uw uitspraak in de Eerste Kamer tijdens de behandeling van het wetsvoorstel 23 682 naar aanleiding van vragen van de fractie van GroenLinks over de Donald Maderzaak: «Dit mag nooit weer gebeuren»?
- 2 Hoe verhoudt zich deze uitspraak tot het feit, dat Mader dezelfde dag of de dag daarvoor door de Amsterdamse politie opnieuw is gearresteerd?
- 3 Op welk tijdstip en op welke datum heeft de arrestatie van Mader precies plaatsgevonden?
- 4 Was u tijdens het debat in de Eerste kamer hiervan niet op de hoogte?
- 5 Hoe verloopt de informatievoorziening binnen uw ministerie in het algemeen en in politiek gevoelige situaties in het bijzonder?
- 6 Wat betekent dit voor uw toezeggingen in de Eerste Kamer en wat betekent dit voor uw ministeriële verantwoordelijkheid?
- 7 Wat is uw mening over de gelijktijdige arrestatie van de Amerikaanse advocaat Lawrence A. Stanley, zijn vrouw en twee dochters?
- 8 Hoe zijn de vrouw van de heer Stanley en zijn dochters na hun arrestatie behandeld?
- 9 Op grond van welke feiten zijn de vrouw en de dochters van de heer Stanley gearresteerd?
- 10 Wat is uw mening over het feit, dat dit door de Amsterdamse politie als «pornografisch» aangemerkte materiaal door de Nederlandse douane is bekeken en doorgelaten?
- 11 Hoe verhoudt zich de laatste arrestatie van Mader tot de twee gerechtelijke uitspraken (1987-1992 en 1994), waarin de politie in het ongelijk is gesteld?
- 12 Wekt het in beslag nemen van de poster van het filmfestival Cinestud van Kriterion in Amsterdam niet de indruk, dat de politie van Amsterdam een heksenjacht aan het voeren is? Indien vraag 12 bevestigend wordt beantwoord, welke maatregelen bent u voornemens hiertegen te treffen?
- 13 Wordt de (Amsterdamse) politie voldoende door het Openbaar Ministerie aangestuurd?
- 14 Zo nee, wat bent u voornemens op korte termijn hieraan te gaan doen?

Het antwoord moet nog komen.

Kinderpor...

In het Parlement is afgelopen tijd de aanscherping van artikel 240B van het wetboek van Strafrecht over kinderporno aan de orde geweest. Er is van verschillende kanten, o.a. het COC, flink gelobbyd tegen deze maatregel. GroenLinks woordvoerder Mohamed Rabbah liet kritische geluiden horen over het risico ervan. Maar uiteindelijk stemde GroenLinks er ook voor. RozeLinks kan daarmee leven, want tegenstemmen had het verkeerde beeld opgeroepen dat de partij niet tegen misbruik van kinderen zou zijn.

De lobby heeft wel één en ander losgemaakt en toezeggingen opgeleverd, dat het aanmerkelijk scherpere wetsartikel niet tot grote repressie zou leiden. In de Eerste Kamer zei minister Sorgdrager in antwoord op vragen van GroenLinks, dat zoiets als de grievende jacht op fotograaf Don Mader 'nooit weer mag gebeuren'

Ongeveer op hetzelfde moment pakte de politie in Amsterdam Mader wéér voor hetzelfde op...

de Roze Links dec. 95

NVSH vindt 'heksenjacht' van politie op kinderporno overdreven

Van onze verslaggever *NK*
UTRECHT *18-12*

De 'heksenjacht' op kinderporno moet worden gestopt. De Nederlandse Vereniging voor Seksuele Hervorming (NVSH) heeft besloten zich intensief te gaan bemoeien met de discussie rond kinderporno. In veel gevallen wordt ten onrechte van kinderporno gesproken, vindt de vereniging.

Eind februari wil de NVSH 'veel feitenmateriaal' presenteren over enkele door de zedenpolitie 'als kinderporno gepresenteerde' zaken, die niet tot vervolging hebben geleid. Op een congres in april worden de gevolgen van het verzwaren van het 'kinderporno-artikel' 240b van het Wetboek van Strafrecht besproken.

Op de besloten bijeenkomst in Utrecht kwamen op uitnodiging van de NVSH vertegenwoordigers van het COC aan het woord, evenals een lid van de pedofielenwerkgroep 'Martijn' en de omstreden Amerikaanse fotograaf Don Mader.

Aanleiding voor de bijeenkomst in Utrecht was de arrestatie in Amsterdam van een groep mensen rond de Amsterdamse uitgeverij Orphelia. Volgens de politie maakt de uitgeverij onderdeel uit van een internationaal kinderporno-netwerk.

De voorzitter van de vergadering, *Sekstant*-hoofdredacteur Martin Maassen, zei na afloop dat de Centrale Recherche Informatiedienst (CRI) en de Amsterdamse jeugd- en zedenpolitie 'om zich heen slaan als een moralistische lobbygroep.' Daarbij hoort het verdachtmaken van mensen die zich inspinnen voor een 'genuanceerde definitie' van kinderporno. Maassen, gemeenteraadslid voor D66 in Alkmaar, zou het niet verbazen als zijn telefoon door de politie wordt afgevuurd.

NVSH-voorzitter Marc Willems verwijt de politie dat 'het laten zien van de schoonheid van kinderen' al snel als pornografie wordt gezien. Hij zegt 'emotioneel en verontwaardigd' te worden als hij denkt aan de 'grove' manier waarop kinderen on-

dervraagd zijn over de totstandkoming van het boek *States of Grace*, dat verscheen bij Orphelia.

De definitie van kinderporno moet aanzienlijk worden aangescherpt, meent seksuoloog Frits Wafelbakker, adviseur van de NVSH. Hij is van mening dat 'het kinderporno-begrip is afgedwaald en de nuance verloren heeft. Dat veroorzaakt een sfeer waarin bloot niet mag. Door steeds weer de nadruk te leggen op kinderporno wordt een angst gecreëerd voor lichamelijke omgang met kinderen en intimiteiten in het gezin.'

In januari wordt het nieuwe 'kinderporno-artikel' 240b van het wetboek van strafrecht van kracht. De maximumstraf gaat omhoog tot ten hoogste zes jaar. Ook bezit van kinderporno wordt strafbaar. De strafverzwaring maakt het gebruik van vergaande opsporingsmiddelen mogelijk. Een handleiding voor het Openbaar Ministerie is in voorbereiding. Daarin wordt uitgebreid ingegaan op de toepassing van het nieuwe artikel.

Don Mader hoefde zich van Sorgdrager geen zorgen te maken – en werd een dag later gearresteerd

De Amerikaanse, in Nederland wonende fotograaf Don Mader, bekend van een gerucht-makend proces waarin zijn portretten van blote jongetjes uiteindelijk niet als kinderporno werden bestempeld, ontmoette minister Sorgdrager op zondagmiddag 5 november bij de opening van een expositie in galerie *Beeld en Aambeeld* in Enschede. De kunstenaar en de bewindsvrouw wisselden ongedwongen van gedachten over de aangescherpte zedelijkheids-

wetgeving, die de week daarop in de Tweede Kamer behandeld zou worden. Mader hoefde zich volgens de minister geen zorgen te maken: zijn werk viel buiten de nieuwe, strengere richtlijnen voor wat onder kinderporno moet worden volstaan. Vijftien uur na dit prettige gesprek werd Mader om halfnien 's morgens gearresteerd. Afgelopen vrijdag kwam hij vrij na twaalf dagen voorarrest. Hij zou betrokken zijn bij het 'internationale netwerk kinderporno' dat volgens kranteberichten werd opgerold. 'Het is mij duidelijk geworden dat het dit keer niet om mijn artistieke werk ging, maar om de zakelijke contacten die ik onderhoud,' zegt Mader. 'Mijn computers en andere spullen zijn uit mijn huis weggehaald; totdat die zijn teruggegeven kan ik mijn werk niet doen.'

Er werden in deze zaak nog drie arrestaties verricht, maar de hoofdverdachte zit in New York en werd nog niet opgepakt. Dat is de Amerikaanse advocaat *Lawrence Stanley*, die een deel van het jaar in Amsterdam woont. Zijn advocatenpraktijk combineert hij met tal van nevenactiviteiten, variërend van de organisatie van Amerikaanse tournees van het *Willem Breuker Kollektief* tot im-

Don Mader

PETER BIER

SEXRECLAME De STER zal vanaf 1 januari op de radio geen spotjes meer uitzenden waarin reclame wordt gemaakt voor 06-sexlijnen. In haar voorwaarden heeft de STER, die de reclame op de publieke zenders verzorgt, enige tijd geleden opgenomen dat commercials die aandacht vestigen op 'goederen of diensten van een prikkelend, erotisch of seksueel karakter' worden geweigerd. De spotjes voor de 06-sexlijnen worden alleen in de late avonduren uitgezonden. VK 12-12

Anti-porno-actie

VK 7-12

De stichting *Rainbow/Schreeuw* om Leven van dominee Dorenbos verrast de 'erotische afdelingen' van omroepen en kranten vandaag met rode 'kerstbezinningsrozen'. De bloemenhulde, bedoeld als een actie tegen 'porno bevorderende' media, wordt gehouden onder het motto 'Red uw kind: porno nee, Pro Love'.

De actie begint om elf uur in het hoofdkwartier van Veronica in Hilversum, dat volgens de stichting steeds vozer en vuziger wordt in zijn jacht op kijkcijfers. 'Jongeren krijgen een valse droomwereld van liegen en bedriegen voorgeschoteld die het hen moeilijk maakt om relatie vormend en seksueel gezond op te groeien', aldus een persbericht van de stichting.

port van fotoboeken uit Europa en Japan. 'Het in beslag genomen materiaal heeft absoluut geen pornografisch karakter,' laat Stanley vanuit New York weten. 'Het gaat om boeken met foto's van kinderen. Sommige foto's zijn misschien als erotisch te bestempelen, maar nergens wordt de suggestie van seksuele actie gewekt. Evenmin is er een volwassene op de foto's te zien. Het is volmaakt onschuldig. Voordat ik de boeken importeerde, heb ik alles voorgesteld aan zowel de Nederlandse als de Amerikaanse douane. Ik wilde geen gezeur achteraf over de mogelijk onzedige inhoud van de publicaties. Alles werd doorgelaten. Die boeken mochten gewoon in elke winkel worden verkocht.'

Mader en Stanley vermoeden dat het optreden van de Amsterdamse jeugd- en zedenpolitie een 'politieke actie' is, die samenhangt met de nieuwe zedelijkheidswet. Ook het affiche van het filmfestival *Cinestud* zou volgens de herziene bepalingen onder kinderporno vallen. De politie moest de in beslag genomen exemplaren twee dagen later teruggeven aan de organisatoren. Inspecteur *Jaap Hoek*, belast met het onderzoek naar het 'internationale netwerk', wil geen mededelingen doen over deze zaak, waarin nu nog één verdachte vastzit.

Kinderporno te koop in warenhuizen en krantenwinkels

DE STANDMAED 15/12

BRUSSEL — Tweehonderd krantenwinkels en warenhuizen in ons land verkopen cd-roms met kinderpornografische teksten. De verhalen gaan over (gedwongen) seksuele contacten tussen volwassenen en kleuters en over incestueuze relaties. De BOB van Dendermonde onderzoekt de illegale cd-roms. Het bedrijf dat de computerschijfjes verspreidt, wijt de distributie van de immorele teksten aan een onzorgvuldige controle van hun producten. Het kondigde aan de cd's uit de handel te halen. De verkopers van de schijfjes riskeren celstraffen tot tien jaar.

„Girls, girls, girls” is een cd-rom die geproduceerd wordt door de Nederlandse firma *Haarlem Uitgeefbedrijf*. Het Turnhoutse distributiebedrijf *Imapress* verspreidde de cd in ons land op 12 september. Het Persagentschap *Vervoer* en *Distributie (PVD)*, dat kranten en tijdschriften verdeelt aan dagbladhandelaars en warenhuizen, leverde de computerschijfjes aan circa 200 verkooppunten.

Volgens de tekst op de verpakking biedt de cd-rom „ruim 35.000 erotische foto's en honderden films” aan. Het

doosje bevat twee cd's. Op de tweede cd staat ook een „txt-directory”, een verzameling bestanden waarin teksten zijn opgeslagen. De teksten zijn beveiligd met een zogenaamde ZIP-code, maar het programma om de bestanden te decoderen wordt bijgeleverd. Het gaat om duizenden aanstootgevend seksverhalen.

Het verspreiden van kinderporno is strafbaar met gevangenisstraffen van vijf tot tien jaar. De wet is onlangs nog strenger gemaakt op vraag van het Belgische koningshuis.

Ontzet

Een nietsvermoedende inwoner uit Aalst kocht de bewuste cd-rom in het warenhuis *Delhaize* in Dendermonde. Toen hij de teksten ontdekte, waarschuwde hij de procureur des konings in Dendermonde. Aankoopdirecteur *Paul Van der Vliet* van warenhuisketen *Delhaize* reageerde ontzet. Hij schoof de bal door naar het PVD: „Het distributiecentrum moet de producten kiezen die in *Delhaize* verkocht mogen worden”.

Dag *Rasmussen*, de adjunct-directeur generaal van PVD, beweerde gisteren niet op de hoogte geweest te zijn van de oneerbare inhoud van de cd-roms.

Jeroent WILS

25 november 1995 VRIJ NEDERLAND 21

Aanhouding wegens pornofoto's

GVA 14-12-95

St.-Martens-Bodegem — Een 45-jarige man is opgepakt net voor hij het vliegtuig naar Columbia wilde nemen. De man wordt ervan verdacht van minstens twee jongens pornografische foto's te hebben gemaakt.

De man was geen familie van de kinderen en had ze ook niet onder zijn hoede. De jongens zijn nu 13 en 17 jaar oud, maar de feiten gebeurden twee jaar geleden. Onderzoeksrechter *Van Aelst* liet de man aanhouden.

Kindeke-porno

Sp 25-11-95

Ik ben zeker niet van alle smetten vrij, maar kinderporno is een tak van genotsbeleving die mij absoluut niet weet te bekoren. Ik ben ook geen fan van *Michael Jackson*. En ik heb nooit iets gehad met de hoeders van *Lord Baden Powells* gedachtengoed: de edele hopenmannen.

Wat ik nu ga melden komt dus – u moet op mijn woord afgaan – uit onverdrachte hoek. Een paar maanden geleden introduceerde *Calvin Klein* een nieuwe modellijn. Die werd gelardeerd met een nogal forse reclamecampagne in dag- en weekbladen en in de momenteel vrijwel alom aanwezige *Publexborden*. In postergroot fotoformaat kijken wat tienszins broeiërig naar lezer en passant. Soms is er vanonder de *Calvin Klein*-kleding een stukje ondergoed te zien.

Calvin Klein kreeg er problemen mee. In de *Vereinigde Staten* vielen hele volkstammen over hem heen. Vooral die stammen die van mening zijn dat zij de enig juiste weg bewandelen en van wie de leidsman momenteel een griepje onder de leden heeft. Dit is je reinste kinderporno, werd *Klein* verweten. Let wel, al die criticiasters hebben wel cd's van *Michael Jackson* in huis.

Het verwijt is je reinste kolder. Natuurlijk was dat geen kinderporno. Vooral niet als je ook nog eens beseft dat een van de afgebeelde modellen mevrouw *Kate Moss* was. Die mag er dan nog wel erg jong uitzien, maar ze loopt al geruime tijd mee in het modellenwereldje. En als je het mij vraagt heeft ze op het hellede pad der liefde al zoveel meegeemaakt dat bij wijze van spreken *Schele Mien* van de *Wallen* tegen haar zou kunnen zeggen: „Meissie, as je d'r geld voor sou vraage, dan was je een swaare concurrent voor mij.” Het leek wel de aankondiging van een nieuw *Victoria's* tijdsperk. Dat was het ook. Want niet veel later zou er een video-expositie of zoiets moderns zijn in de *Beurs van Berlage*. De bij de tentoonstelling behorende affiche toonde een bloot jongetje, aan het strand gefotografeerd. Dit is je reinste kinderporno, werd er weer geroepen. Het leidde zelfs tot een gerechtelijke vervolging. Gelukkig was er nog een officier van justitie die het hoofd koel hield en de zaak seponeerde. Volkomen terecht natuurlijk, want het had wederom niets met kinderporno te maken.

Afgelopen week verschenen de dubbeldikke *Panorama* kerstnummers van de diverse weekbladen. *Panorama* was weer gezegend met een wulpse *Tatjana*, maar dit terzijde. Dat blad heeft proefondervindelijk vastgesteld dat in elk nummer de *Flodder*-queen en *Ajax* goed verkoopt. Dus dat doen ze dan ook. Maar gelukkig waren de andere bladen wel interessant. En soms ook nog origineel. Behalve dan de covers. Liefst drie bladen hadden hun voortkant gesierd met een kindeke. Elsevier bedde het jong grut in in een echte kerstomgeving, maar *Nieuwe Revu* en *HP/De Tijd* hielden het gewoon bij een pasgeborene uit de eigen kennissenkring. *Fotograaf Gerard Wessel* van *Nieuwe Revu* legde zijn spruit *Ornella* in een mooi donzige dekenje, nog net het naveltje bedekt. *HP/De Tijd* plaatste zijn kindeke op een rode stof die de zachtheid van duur toilet papier doet vermoeden. Maar wat deed *HP/De Tijd* ook? Het kindeke lag helemaal bloot, behalve het kruisje. Daar was heel decent een klein lapje rode zachte stof overheen gelegd. Alsof ze bij het voormalig katholieke blad bang zijn voor de 'Kinderporno'-roepers. Kijk dat vind ik nou kindeke-porno.

'Databank nodig als wapen tegen zedencriminaliteit'

Geld. 9/12
Door Godfried Helwig (ANP)

ZOETERMEER - "Het wordt hoog tijd voor een landelijke databank voor zedenmisdriven. Pas dan kan de politie dit soort criminaliteit beter bestrijden. De politie wil het, de Tweede Kamer wil het. Nu is de minister aan zet. Iedereen maakt zich terecht druk om het witwassen van miljoenen, maar laten we in hemelsnaam dit soort misdaden, waarbij de persoonlijke integriteit in het geding is, niet vergeten." Henk Hagen, zedenexpert van de Centrale Recherche Informatiedienst (CRI), zegt het met rotsvaste overtuiging. De politie weet nog veel te weinig van wat zich allemaal afspeelt in de duistere wereld van de georganiseerde zedencriminelen. Kinderporno, kinderprostitutie, seksueel getinte kinderhandel. Incidenten genoeg, maar de kennis schiet schromelijk tekort. Sinds de grote reorganisatie bij de Nederlandse politie is in veel regiokorpsen het specialisme zedenzaken weggevoerd of op een laag pitje gezet. Zedenmisdriven hebben niet zo'n hoge prioriteit bij de politie.

"Er is te veel kennis weggelekt", erkende minister Sorgdrager van justitie in april in de Tweede Kamer. Zij en minister Dijkstal van binnenlandse zaken vinden dat dit specialisme "in volle omvang" in ere moet worden hersteld.

Kinderporno

Hagen ziet daar al de eerste tekenen van: "Hier en daar wordt het weer opgetuigd. Maar nog lang niet elk korps is overtuigd van de noodzaak ervan. Amsterdam is het enige korps dat het uitstekend bijhoudt. Dat heeft zelfs een aparte eenheid voor kinderporno."

Maar er is meer nodig. Een landelijke databank moet een eind maken aan de gebrekkige documentatie, registratie en analyse. "Dat is nu echt een groot probleem. Politiekorpsen registreren wel, maar leggen geen dwarsverbanden. Ik ken een korps waarvan het ene district niets weet van een zedendelict in een ander district. Landelijk zijn de gaten nog veel groter", weet Hagen.

Als sprekend voorbeeld noemt hij een zaak van enkele jaren geleden. In 1984 wordt in het zuiden van het land een man opgepakt wegens kindervervoering en seksueel misbruik. Hij wordt veroordeeld tot een gevangenisstraf van enkele jaren.

Enkele jaren na zijn vrijlating krijgt de politie in 1993 weer aangiftes binnen over kindervervoering. Na een tip komt de politie hem bij toeval weer op het spoor. Uit onderzoek blijkt dat hij ook voor deze ontvoeringen verantwoordelijk is. De man opereerde op dezelfde manier. Hagen: "Als we toen een databank hadden gehad,

had deze man veel eerder kunnen worden gepakt."

Serieverkrachter

Zoets kan weer gebeuren, waar schuwt de CRI-expert. "Neem de serieverkrachter in de regio Utrecht, op wie de politie nu al weken verbeten jacht maakt. Stel dat hij niet wordt gepakt. Misschien wordt de grond hem te heet onder de voeten en verhuist hij naar Maastricht, waar hij na enige tijd opnieuw toeslaat. Dan zijn we niet in staat om die zaken te koppelen. Misschien is er een wakkere politiemans in Limburg die zich de Utrechtse zaken herinnert en aan de bel trekt. Dat is dan mooi, maar zo moet het natuurlijk niet. De politie wordt zo veel te afhankelijk van toevalligheden. Die zaken horen natuurlijk uitgebreid in de computer te worden opgeslagen." Ook de internationale ontwikkelingen nopen volgens Hagen tot een betere opslag van gegevens. Mensenhandel voor de prostitutie, kinderporno en andere sekscriminaliteit zijn het domein van netwerken en netwerkjes die zich over de hele wereld uitstrekken. "Als de politie in Bangkok, centrum van internationaal sekstoerisme, ons gegevens vraagt over een Nederlandse meneer X uit Y, dan heb ik daar geen antwoord op. Dan moet ik 25 regiokorpsen langs. Echt doeltreffend kan ik dat niet noemen."

Soorten daders

Ook veranderde wetenschappelijke inzichten maken een landelijke registratie noodzakelijk. "Acht jaar geleden gooiden we bijvoorbeeld alle verkrachters op één hoop. Nu weten we dat er verschillende soorten daders zijn, met hun vaste eigen kenmerken: werkwijze, benadering, plaats van het delict, leeftijd slachtoffers. Als je al die gegevens in een centrale computer kunt stoppen, wordt de opsporing vergemakkelijkt. Zeker omdat daders van zedendelicten vaak in herhaling vervallen", zegt Nicofe Nierop, wetenschappelijk medewerker bij de CRI.

Door een centrale registratie hoopt de CRI ook een betrouwbaar beeld te krijgen van de omvang van bijvoorbeeld kinderporno. In de jaren tachtig ging vooral in de Verenigde Staten het verhaal dat Nederland het wereldcentrum was van kinderporno. Een onderzoekscmissie kwam tot de conclusie dat dat in elk geval niet waar is.

Hagen: "We hebben geen flauw idee hoe groot het probleem is en hoeveel geld met kinderporno wordt verdiend. De politie in Amsterdam heeft vastgesteld dat 240 mensen in deze regio zich de afgelopen drie jaar hebben bezig gehouden met kinderporno. Ik neem aan dat dat aantal niet geldt voor alle 25 regiokorpsen. Maar zeker weten we het niet."

Een pop met een staartje

Nietsvermoedend bracht uitgeverij Walburg Pers uit Zutphen in september het boek 'Het blijft toch onder ons' uit. Daarin vertellen deskundigen, daders, slachtoffers en andere betrokkenen over incest. Voor de omslag liet de uitgeverij een foto maken waarop een zogenaamde anatomisch correcte pop te zien is, van het soort dat enkele jaren geleden vaak werd gebruikt in de therapie bij incest-slachtoffertjes. De poppen hebben de laatste jaren veelvuldig ter discussie gestaan. De uitgever probeerde voor de publicatie te achterhalen wie de pop gemaakt had, om een regeling te treffen over auteursrechten. Men kon de maker echter niet vinden. Na publicatie meldde mevrouw Van Heerbeek zich bij Walburg Pers. Zij had de poppen gemaakt en het weten niet gelukkig met het boek te zijn. Pogingen van de uitgever om alsnog een regeling te treffen over betaling van de auteursrechten, liepen op niets uit. Van Heerbeek wil het boek uit de handel hebben, plus een vergoeding van 10 000 gulden (veel meer dan de normale betaling zou zijn). Zij heeft nu een kort geding aangespannen. Inmiddels kwam de uitgeverij er achter dat het originele ontwerp van June Harnest uit de Verenigde Staten is. Het enige verschil tussen de Nederlandse en Amerikaanse ontwer-

Bij de kinderbescherming staat een aantal ingrijpende veranderingen op stapel. Zo wordt het grote aantal loketten waar momenteel kindermishandeling kan worden gemeld (politie, kinderbescherming, huisartsen, vertrouwensartsen) teruggebracht tot één meldpunt per provincie. De vertrouwensartsen nu maken zich zorgen dat ze gedwongen worden om hun werk in grotere openheid te doen. Dat is een najidend effect van de Wet op de Privacy, waardoor ouders moeten worden ingelicht als er een melding over hen is. Dat een heel netwerk maandenlang in het geheim alert is op een 'verdacht' gezin, is dus binnenkort niet meer mogelijk.

Tevens zal de melder in de toekomst niet langer anoniem kunnen melden bij het meldpunt, al zal de naam van de melder niet worden doorgegeven aan de betreffende ouders. De vertrouwensartsen vrezen dat er daardoor minder meldingen komen; dat artsen, leerkrachten, hulpverleners als zij worden blootgesteld aan het volle daglicht, niet meer zullen meewerken en dat de ouders zo gauw ze horen dat ze in de gaten worden gehouden,

zich afsluiten voor welke vorm van hulpverlening dan ook.

Hebben de vertrouwensartsen gelijk? Voor een deel. Dat een melding vanwege de privacy-wet binnen veertien dagen aan de betrokken ouders bekend gemaakt moet worden, is onzinnig. Het gaat hier om heel ernstige zaken die om zorgvuldig handelen vragen. De recherche is toch ook niet verplicht om binnen twee weken een verdachte drugshandelaar te informeren dat er een onderzoek naar hem gaande is?

Maar daarmee houdt het gelijk van de vertrouwensartsen wel op. Hun hartstochtelijke bescherming van de absolute anonimiteit is een typische uiting van professioneel conservatisme. Kindermishandeling wordt het meest effectief bestreden als er in de directe omgeving van het gezin sprake is van een correctief mechanisme. Hulpverlening die daar een aanvulling op kan vormen, is het meest effectief. Iemand die het besluit neemt om naar een meldpunt toe te gaan, moet dat doen als laatste etappe in een reeks van moeilijke besluiten: Wat moet ik doen? Kan ik de ouders aanspreken, de familie, de docenten? Volledig anoniem melden maakt het mogelijk dat de melder (die doorgaans uit het omringende sociale systeem afkomstig is) het eerste traject snel overslaat en het probleem overdraagt aan deskundigen zonder zelf nog in het vervolg voor te komen. De koestering van de anonimiteit door vertrouwensartsen past naadloos in de verzorgingsstaatscultuur waarin moeilijke problemen liever via de band (instanties, hulpverleners, overheid) worden gespeeld dan dat de omgeving zelf aan de bel trekt. Daarom is het goed dat anoniem melden als regel wordt afgeschaft in de kinderbescherming. Wie het toch al zo moeilijke besluit neemt om kindermishandeling te melden, moet daar ook met naam en toenaam voor gaan staan. Voor de meeste melders is dat overigens geen probleem. Ze vragen immers niet alleen hulp voor het kind, maar ook advies over hoe zij hun eigen verantwoordelijkheid vorm kunnen geven. Geheimhouding kan hem/haar daarbij zeker niet helpen.

Kort geding om 'incest-pop'

NVHM 23-12

ZUTPHEN - De 'anatomisch correcte' pop waarmee mogelijk misbruikte kinderen kunnen uitdrukken wat er met hen gebeurd is, zorgt opnieuw voor commotie. Was het ten tijde van de Bolderkar-affaire de bruikbaarheid van het middel die ter discussie stond, nu gaat het om de auteursrechten op de incest-pop. Uitgeverij Walburg Pers in Zutphen heeft een kort geding aan de broek gekregen van poppenmaakster Van Heerbeek, die stelt dat ze de auteursrechten heeft. Zij wil dat de uitgever het onlangs verschenen boek 'Het blijft onder ons. Opening van zaken over incest' uit de handel neemt. De pop staat zonder haar toestemming op de omslag.

pen is het geslachtsdeel van de mannelijke popjes. De Amerikaanse zijn besneden, de Nederlandse niet. Volgens de uitgeverij zou Van Heerbeek de Nederlandse pop een aantal jaren geleden gemaakt hebben in opdracht van een instelling die niet wilde wachten op de Amerikaanse bestelling.

Het kort geding vindt eind dit jaar of begin volgend jaar plaats.

Meer meldingen mishandelingen

DEN HAAG - Het aantal meldingen van kindermishandeling is de laatste twee decennia explosief gestegen. Zowel de Bureau Vertrouwensarts (BVA's), de Raden voor de Kinderbescherming als de politie registreren steeds meer gevallen van fysieke kindermishandeling. In 1973 waren er nog maar 628 meldingen binnen en vorig jaar bijna 14.000. Hoogleraar prof. dr. H. Baartman noemt geweld tegen kinderen binnen het gezin een "zeer wijd verbreid verschijnsel". Maar de explosieve toename heeft volgens hem meer te maken met een grotere bereidheid om mishandelingen te melden dan met een verkelijke toename.

'Drugsnota kabinet leugenachtig en misleidend'

Van onze verslaggever
AMSTERDAM

Justitie wil de bestrijding van de internationale drugshandel niet kwijft, omdat te veel ambtenaren hun carrière eraan te danken hebben. Dit stelt F. Rüter, hoogleraar strafrecht aan de Universiteit van Amsterdam in Ng, het blad van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG). Volgens Rüter is dit de reden dat de nieuwe drugsnota van het kabinet ('leugenachtig en misleidend', aldus Rüter in Ng) niet voorziet in een verdere liberalisering van het drugsbeleid.

'De bezwaren uit het buitenland zijn drogredenen. De internationale verdragen zetten zich wel tegen legalisering, maar niet tegen gedogen. Alleen Frankrijk ligt dwars. Duitsland, in de jaren tachtig ook een fel tegenstander van gedogen, schuift de laatste jaren juist steeds meer in onze richting op', aldus de strafrecht-deskundige.

De Amsterdamse hoogleraar meent dat het Nederlandse beleid lange tijd succesvol was, omdat Volksgezondheid en Justitie een gezamenlijke regie voerden. Dat veranderde toen Hirsch Ballin minis-

ter van Justitie werd. 'Dit leidde tot een enorme uitbreiding van de justitiële politie-inzet. Daarom is justitie doodsbenuwd voor uitbreiding van het gedoogbeleid, want dan lukt zonder strafvervolgning waar we met strafvervolgning nog niet in zijn geslaagd: een redelijke controlebaarheid van het probleem en het wegdrukken van de mafia uit de business', aldus Rüter.

Hij noemt justitie in dat verband een 'legale drugsmafia, die het probleem in stand wil houden met veel strafrecht en veel show'. De hoogleraar: 'Het is een bedrijf als alle andere, met afdelingen die vechten

voor hun voortbestaan en medewerkers die zich zorgen maken over hun bevordering. De CRI bijvoorbeeld, ziet de bui al hangen en gaat nu kinderporno erbij doen. Zo werkt dat.'

Volgens de rechtskundige moeten daarom in de toekomst alle politietaken bij het ministerie van Binnenlandse Zaken worden ondergebracht. Ook wil Rüter dat er eerst een politieke discussie over de uitkomsten van de parlementaire enquête opsporingsmethoden wordt gevoerd, voordat de drugsnota van het kabinet in de Tweede Kamer aan de orde komt.

TR 16.12.95

562188 NVHM

VRUJDAG 15 DECEMBER 1995 40

Pedofiel belt kinderen met Nintendo-smoes

Rotdams Dagbl.
23.12

Rotterdam - De Rotterdamse politie en PTT Telecom stellen een onderzoek in naar een pedofiel die telefonisch jongetjes tussen 10 en 12 jaar lastig valt. De man belt zijn slachtoffer met de mededeling dat ze de hoofdprijs van vijftienduizend in een Nintendo-prijsvraag hebben gewonnen. Daarna vraagt hij naar welke bank hij het prijsgeld moet overmaken en informeert vervolgens welke kleding de kinderen overdag en 's nachts in bed dragen. Bij Nintendo Nederland hebben al diverse verontruste ouders geklaagd. Volgens een woordvoerder van het bedrijf is de bellende pedofiel vooral actief in midden- en Noord-Nederland. De afgelopen week verlegde hij zijn werkterrein naar Rotterdam en omstreken.

De Nintendo-woordvoerder verklaarde gistermiddag de stellige indruk te hebben dat de pedofiel lukraak nummers draait. "Dik-

mevrouw A. Akkermans. Ze werd afgelopen donderdagmiddag door de man gebeld; eveneens met het smoesje over de - door haar zoon- te - gewonnen hoofdprijs in de Nintendo-prijsvraag. "Toen ik zei dat mijn zoon bij een vriendje speelde, vroeg hij of hij dat telefoonnummer kon krijgen." vertelt mevrouw Akkermans. "Ik heb het niet gegeven en gezegd dat hij later maar moest terugbellen. Dat heeft hij slim genoeg niet gedaan." Mevrouw Akkermans begon na het verbreken van het gesprek argwaan te koesteren en is later door Nintendo nader geïnformeerd werd over de praktijken van de belgrage pedofiel.

Een zegsman van de Rotterdamse politie sprak gistermiddag van een 'lastige zaak' die nog weinig directe aanknopingspunten biedt. "Met PTT Telecom en Nintendo zijn we in ieder geval in gesprek hoe we hier snel kunnen optreden."

wijs heeft hij eerst een oma of opa gehad die volkomen te goeder trouw de naam en het telefoonnummer van hun kleinzoon doorgeven. Dat patroon komt bij vrijwel alle klachten naar voren. De techniek die hij daarna hanteert, is dat hij de kinderen eerst bijmaakt en vervolgens doorvraagt. In het merendeel van de gevallen komt de opbeller evenwel niet verder dan de ouders van de kinderen, zo is Nintendo van de kinderen, de meeste ouders die ons hebben gebeld, bleken zijn bedoel-

mevrouw A. Akkermans. Ze werd afgelopen donderdagmiddag door de man gebeld; eveneens met het smoesje over de - door haar zoon- te - gewonnen hoofdprijs in de Nintendo-prijsvraag. "Toen ik zei dat mijn zoon bij een vriendje speelde, vroeg hij of hij dat telefoonnummer kon krijgen." vertelt mevrouw Akkermans. "Ik heb het niet gegeven en gezegd dat hij later maar moest terugbellen. Dat heeft hij slim genoeg niet gedaan." Mevrouw Akkermans begon na het verbreken van het gesprek argwaan te koesteren en is later door Nintendo nader geïnformeerd werd over de praktijken van de belgrage pedofiel.

Een zegsman van de Rotterdamse politie sprak gistermiddag van een 'lastige zaak' die nog weinig directe aanknopingspunten biedt. "Met PTT Telecom en Nintendo zijn we in ieder geval in gesprek hoe we hier snel kunnen optreden."

Verkrachting meisje (11) door 'telefoonvriend' schokt Italië

Door onze correspondent EELCO VAN DER LINDEN

ROME - De Italiaanse Senaat heeft gisteren bij de regering-Dini aangedrongen op maatregelen tegen de '06-lijnen' (in Italië '144'), nadat bekend was geworden dat een 11-jarig meisje uit Milaan is verkracht door een dertig jaar oude man met wie zij via een zogenaomde 'keuvel-lijn' voor jongeren kennis had gemaakt.

Het meisje had pas toegegeven het 144-nummer te hebben gebruikt en te zijn verkracht nadat haar moeder een telefoonrekening had ontvangen van 2.000 gulden en om uitleg had gevraagd. De man, getrouwd en va-

der van een kind, is gearresteerd. Volgens de reconstructie had het meisje zich uitgegeven voor een 20-jarige en via het 144-nummer vele weken telefonisch contact gehad met de man. Het meisje was vaak alleen omdat beide ouders werken. Na lang aandringen wist de man uiteindelijk haar adres te krijgen, bezocht het meisje en verkrachtte haar.

De onderzoeksrechter noemt de 144-nummers, maar ook sommige diensten die worden aangeboden via Internet, "uiterst gevaarlijk" omdat ze een grote aantrekkingskracht uitoefenen op pedofielen en seksmaniakken. De jeugd is er dus iets structureel mis mee en in feite de hele maatschappij", schrijft de feministe Miriam Mafai in 'La Repubblica'.

Italiaanse Senaat wil '06-nummers' aanpakken

Van onze correspondent Eelco van der Linden

ROME - De Italiaanse Senaat heeft gisteren bij de regering-Dini aangedrongen op maatregelen tegen de '06-lijnen' (in Italië '144'), nadat bekend was geworden dat een 11-jarig meisje uit Milaan is verkracht door een 30-jarige man met wie zij via een zogenaomde 'keuvel-lijn' voor jongeren kennis had gemaakt.

De man, getrouwd en vader van een kind, werd onlangs ge-

aandringen wist de man uiteindelijk haar adres te krijgen, bezocht haar en verkrachtte toen het meisje.

De onderzoeksrechter noemt de 144-nummers, maar ook sommige diensten die worden aangeboden via Internet, "uiterst gevaarlijk" omdat ze een grote aantrekkingskracht uitoefenen op pedofielen en seksmaniakken. De 'keuvel-lijnen' worden volgens haar bovendien op misleidende manier gepresenteerd als middel om nieuwe vriendschappen te sluiten.

Maria De Filippi, presentatrice van een populaire talkshow voor jongeren, spreekt van een '144-plaag', die volgens haar veroorzaakt wordt door eenzaamheid en onvermogen om op normale wijze contacten te leggen. De commercie speelt overigens niet alleen hierop in. Onlangs werd in Rome een 'huiswerk-lijn' geopend. Ook hier zijn record-inkomsten geregistreerd.

De Italiaanse politici eisen dat de 144-lijnen worden verboden, maar gaan voorbij aan de

ontbreekt. Ook het feit dat het parlement er maar niet in slaagt een wet aan te nemen die seksueel geweld tegen jongeren en vrouwen uit de taboesfeer haalt, is veelzeggend.

Verkrachting geldt nog steeds zoals omschreven in een wet uit 1931: een delict tegen de moraal en niet tegen de persoon. Een nieuwe, op modernere leest geschreefde wet werd juist gisteren aangenomen door de Senaat en zal nu in de Kamer van Afgevaardigden worden behandeld.

verantwoordelijkheid van de ouders en ook de wetgevers. "Als de televisie en de telefoon de enige maatjes zijn geworden van de jeugd, is er dus iets structureel mis met de opvoeding, het schoolstelsel en in feite de hele maatschappij", schrijft de feministe Miriam Mafai in La Repubblica.

Velen stellen dat de jeugd stiefmoederlijk wordt behandeld en noemen het een teken aan de wand dat op de Italiaanse scholen een serieuze voorlichting over sex en relaties

N/H N 15-12-95

Van onze medewerker
Huib Stam

AMSTERDAM

'Een controversiële film', noemde de inleider op het IDFA de documentaire *Daders* van Hans Otten dinsdag. In een talkshow achteraf werd de regisseur het vuur na aan de schenen gelegd door een mevrouw, die van mening was dat Otten klakkeloos voor waar had aangenomen wat de incestdaders vertelden, terwijl ze de *pedophilic myth* volhielden.

'Ze kan het misschien niet leuk vinden, maar het is niet zo', zegt Otten resoluut. Hij is van mening het archetype van de incestdader te hebben blootgelegd. Medewerkers van de zedenpolitie, die hem eerst wantrouwend hadden bekeken toen hij zijn film kwam maken, zeiden na afloop: 'Dit zijn ze. Dit is waar we mee te maken hebben als we ze te pakken krijgen'.

Ook de therapeut, die twee van de drie in *Daders* opgevoerde mannen kent, zegt volgens Otten: 'Dit is het exact. Het proces van het inpalmen van het kind, het rijp maken voor seksuele handelingen, de verontschuldiging achteraf, het zelfmedelijden, de spijt.'

Daders zal vanavond niet in de prijzen vallen op het IDFA, maar het is wel duidelijk dat Otten een van de meest indrukwekkende bijdragen heeft geleverd. Doodse stilte heerst tijdens de voorstellingen. Na afloop voelt iedereen de film als een steen in z'n maag. Niet eerder werd zo gedetailleerd ingegaan op de psychologie en werkwijze van incestdaders, niet eerder kwamen ze in een film zelf zo uitgebreid aan het woord.

'Er zijn veel tv-programma's over incest, maar die gaan voornamelijk over de gevolgen voor de slachtoffers. Heel weinig weten we van de incest zelf, van het seksueel misbruiken van kinderen. Er wordt gezegd: het zijn seksueel geperverteerde mannen, punt. Maar zo duidelijk is het naar mijn idee niet. Omdat het op zo'n grote schaal

voorkomt. Het zijn geen incidenten. Het maakt deel uit van het dagelijks leven in gezinnen. Als we Nel den Draaijer mogen geloven, zou zestien procent van de vrouwen ongewenste seksuele ervaringen hebben gehad met ouderen. Dat gaat ook om honderdduizenden daders. Dat gegeven heeft mij doen besluiten de duistere kant van de dader op te zoeken.'

Otten interviewde drie veroordeelde, gestrafte, behandelde en inmiddels vrijgelaten incestdaders. Hij rangschikte de ingekorte geluidsinterviews thematisch.

'Ik was niet geïnteresseerd in persoonlijke verhalen. Ik heb deze drie gekozen omdat ze allen een belangrijk aspect vertonen van het daderschap. De een is volledig doortrapt in het hele proces waarin hij dat kind rijp maakt om seksueel contact met hem te hebben, zonder het idee te hebben dat dat kind het vervelend vindt. Hij heeft het gevoel dat hij een relatie met dat kind heeft en dat het kind het prettig vindt.

'De ander heeft nog een innerlijke strijd, weet dat het niet goed is, probeert zichzelf tegen te houden, heeft medelijden met zichzelf. Maar weet wat er uiteindelijk gaat gebeuren, namelijk dat hij toch naar boven zal gaan, naar haar kamertje. De derde dader heb ik gekozen omdat hij voor de rechter staat. Dat is iemand die zich er zo snel mogelijk onderuit probeert te lullen. Dan gaan ze altijd vertellen dat het toch uit liefde is voortgekomen, spelenderwijs. Eigenlijk vond zij het ook wel leuk. Het vlees is zwak, meneer de rechter.'

In *Daders* wordt het fenomeen van het seksuele misbruik van kinderen, waar iedereen zich wel iets bij voor kan stellen, gekoppeld aan de harde feiten.

'Die ene dader zegt tegen de rechter: wat is het begrip "in haar ge-

Hans Otten

FOTO GLAUS DUBBELMAN - DE VOLKSKRANT

weest zijn"? Dat is waar je bang van wordt. Ze proberen het allemaal te ontkennen, omdat penetratie van kinderen jonger dan twaalf jaar zwaar gestraft wordt. Dat horen ze van hun advocaat natuurlijk. Die andere dader zegt ook: ik heb bewust gewacht tot ze twaalf werd. Die legt het kind uit wat hij zal gaan

doen. "Ik ga proberen mijn piemel in je poesje te douwen. Het woord kutje gebruikten we niet, want dat vonden we te ordinaar. Als het pijn doet moet je het zeggen, dan ga ik er vanaf."

'Die tekst heb ik zo vaak gehoord. Daar zit zo duidelijk het karakter in van wat ze doen. Hij doet

tegen het kind alsof zij een keuze heeft. Die techniek gebruiken ze ook om achteraf te kunnen zeggen dat het kind het goed vond. Een van de kinderen zweeg ook nadat ze gemerkt had wat een ruzie haar vader en moeder kregen toen ze het aan mamma verteld had. Niets is zo bedreigend voor een kind als dat haar ouders uit elkaar gaan, dus hield ze haar mond dicht. Dat geeft de terreur een extra laag.'

Het raffinement, de voorbedachte rade waarmee de daders te werk gaan, is misschien wel het schokkendst, omdat het zo'n begrijpelijke gedachtegang is.

'Maar deze mannen hebben een grens overschreden, die wij niet zouden overschrijden. Die grens is heel duidelijk, al lijkt het soms van niet. Vergelijk het met iets anders. Als een kind vijf tjes op een dag vraagt, wil ze het graag. Maar ze krijgt het niet, want je begrenst het kind. Er zijn kinderen die op jonge leeftijd seksualiteit ervaren, daar ook mee spelen en zelfs pappa uitlokken. Maar het begrenzen van kinderen is even belangrijk als het liefde geven. Dat weet iedere ouder. En als het dan om seksualiteit gaat, zeggen ze daders: "Ik kon er geen weerstand aan bieden, het kind vroeg erom".'

Filmisch was *Daders* een lastige opgave, want Otten kon alleen maar om de interviews heen filmen. De daders blijven buiten beeld.

'De lokaties die ik gekozen heb, passen een beetje bij de mannen. Die doorsnee huizen, dat zijn toch de plaatsen des onheils. De trap naar boven. Er is een uitspraak van een dader, die ik niet gebruikt heb: als ik boven was, was ik haar minnaar, beneden was ik haar vader. Die trap is daar symbolisch in, als een grens die overschreden wordt. Ik wilde geen wapperende gordijntjes, omgewoelde kinderbedjes of poppen met afgerukte armpjes. Ik wilde de kijker in een huis brengen, waar de wasmachine draait, de radio aanstaat en het haardvuur brandt.

Daders van Hans Otten, International Documentary Filmfestival Amsterdam: woensdag Alfa 2, 21 uur.

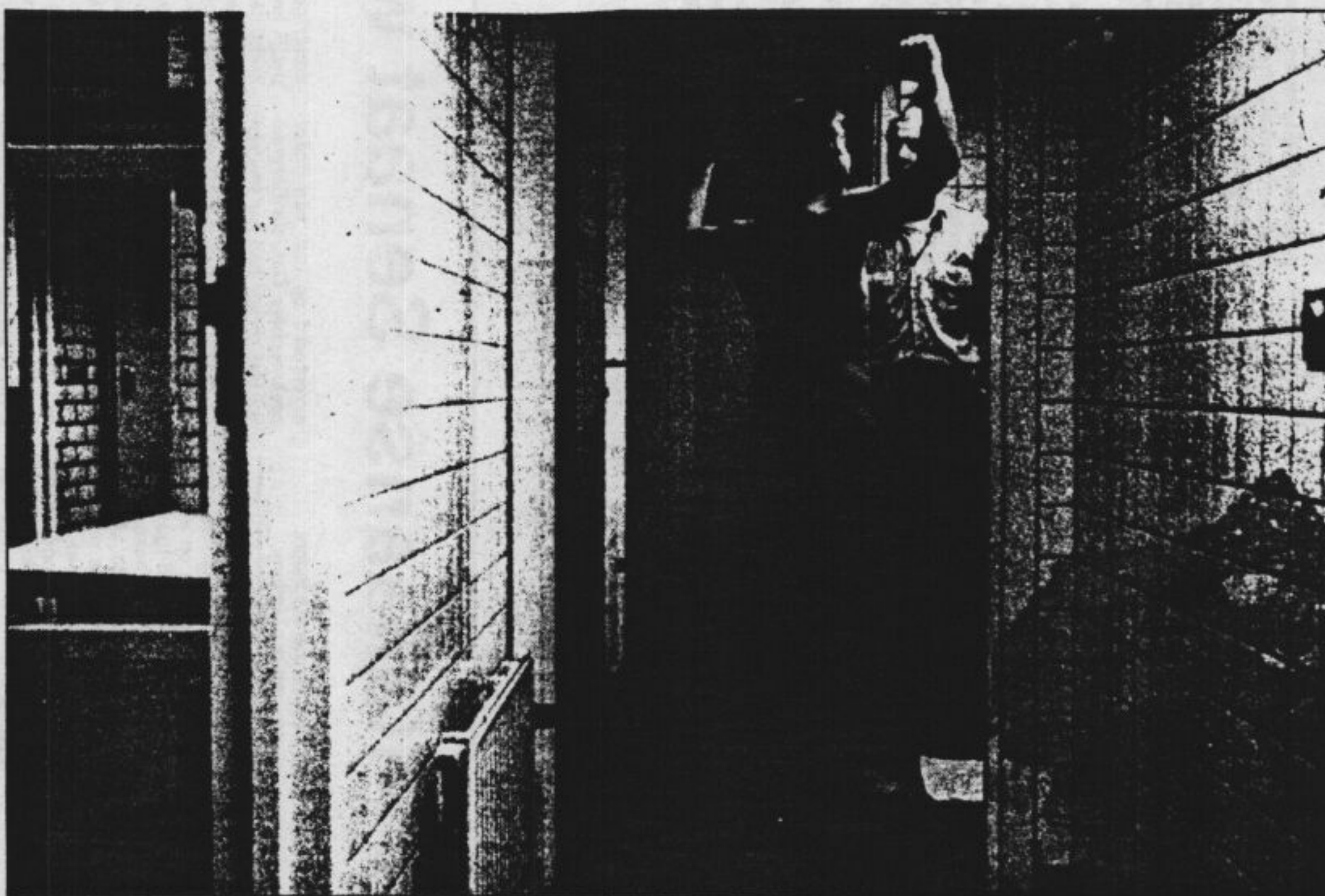
Spijt? Nee, dat is niet het juiste woord, maar hij zou het niet over doen. 'De ervaring op zich was een van de fijnste dingen die ik in mijn leven heb meegemaakt.' Dat zegt een man die jarenlang incest pleegde met zijn dochter. Hij is een van de vaders die, zonder gezicht en met vervormde stem, aan het woord komen in de documentaire *Daders* van Hans Otten.

Otten, als producent of regisseur betrokken bij documentaires als *Het vonnis*, *Elias*, *Hartseerland*, *De domeinen Ditvoorst* en *New York, Images from the Edge*, ondervroeg drie incestplegende huisvaders en smeedde hun verhalen aan een tot een film van 55 minuten, die tijdens het International Documentary Filmfestival Amsterdam in pre-

mière ging. Een klinische, koele film waarin de verhalen van de vaders gemengd zijn met anonieme beelden van interieurs, op straat hinkelende kinderen en een kermis. De meest normale Hollandse familiekieljes, om aan te geven waar het om gaat: die incestplegers waren (en zijn) gewone mannen uit een gewone omgeving, die er echter voor zorgden dat voor hun kinderen het gezin niet het veiligste plekje op aarde was.

Daders is een kurkdroge documentaire die geen sensatie zoekt, maar laat horen wat de mannen te zeggen hebben. Hun verhalen zijn vanzelfsprekend walgelijk, dat behoeft geen betoog en Hans Otten doet ook geen enkele poging dat er nog even bij te zeggen. Hij laat horen. Hoe een man gedetailleerd vertelt dat hij een keer bij zijn dochter anaal binnendrong, zodat het een

Een personage uit de documentaire *Daders* wordt geïnterviewd in een huis van bewaring.

beetje begon te bloeden, maar dat hij dat netjes schoonmaakte.

Een van hen liep na zijn wekelijkse daad naar beneden en begon op zijn knieën god aan te roepen. Hij kon zich dan wel voor de kop slaan; had ie het toch weer gedaan. 'Laat dan zien, God, dat je me helpt.' Maar God liet niets van zich horen.

Ze vertellen dat ze 'nu eenmaal' een stijve kregen en dat ze wilden klaarkomen. Ze vielen 'nu eenmaal' op jonge meisjes. 'Op zich is het

heel gezond als een vader met zijn kinderen donderjaagt. Ik vind dat lekker en dan ga je kijken hoe ver je kan gaan.' Of: 'Ze vond het lekker als ik tussen haar benen wreef en op dat moment ga je verder.'

O, allemaal zijn ze ervan overtuigd dat het voor de meisjes een prettige ervaring was. 'Het enige wat ik 's ochtends zag, was een zingend kind, dat, hup, naar school ging.' En heus, de meisjes gaven zelf wel aan hoe ver ze konden gaan.

'Als ze het zo vervelend had gevonden, waarom is ze dan niet gestopt? Ik wist wel dat het fout was, maar wat precies?'

In feite legden de daders de verantwoordelijkheid bij het kind. De geïnterviewden zijn veroordeeld en hebben gevangenisstraf en therapie ondergaan. *Daders* legt iets bloot dat gewoonlijk slechts vanuit verontwaardiging wordt verteld. De psycholoog Nel Draaijer becijferde in 1990 dat 16 procent van alle Neder-

landse vrouwen ongewenste seksuele ervaring met familieleden heeft en dat de helft van hen lijdt aan psychische trauma's.

Hans Otten waagt zich niet aan een veroordeling of oplossing. Hij onthult iets van de obsessies van incestplegers in een afstandelijke, sobere, schokkende en nuttige film. Nuttig, omdat de statistische cijfers van Draaijer een 'gezicht' krijgen, ook al zie je die mannen niet.

Peter van Bueren

Doodse stilte heerst bij de voorstellingen van Hans Otten over daders van incest
'Hij doet tegen het kind of ze een keuze heeft'

ZATERDAGAVOND aan tafel gezeten met een aantal vrouwen. Zoals dat gaat onder vrouwen, kwam al snel het leven zelf ter sprake. Daarvan hadden de meesten veel gezien en veel begrepen, maar sommige dingen waren – zelfs vanuit de meest liberale moraal – onbegrijpelijk gebleven. Uit angst voor moralist te worden aangezien bleven de onbegrijpelijke dingen publiekelijk ongezegd.

Vanuit dat gevoel van onbehagen kwam het gesprek op het alom aanwezige verschijnsel dat er, onder het mom van morele verontwaardiging over seksueel misbruik, aan de lopende band porno wordt geproduceerd. Sexuele beelden die twintig jaar geleden door feministen fel zouden zijn bestreden, worden nu zonder slag of stoot aanvaard of aangeprezen als 'schokkend maar integer beeldmateriaal'.

Maar aan de integriteit van de beeldenmakers begonnen de aanwezigen steeds meer te twifelen. De vraag kwam op of bestrijding van seksueel geweld uiteindelijk niet

leidt tot verdere verspreiding ervan. Ongetwijfeld is de vraag, zo geformuleerd, verkeerd gesteld. Maar het ging ons om de onontwarbare kluiten van goede bedoelingen en kwalijke effecten, van naïviteit en verwijtbare domheid. Kortom, om de smurriedurrie die ontstaat wanneer seksueel misbruik wordt bestreden door middel van seksuele beelden.

Zo vertelde Ariane Amsberg, sexuologe en feministe van het eerste uur, dat op een muur in Buitenveldert tot voor kort een grote poster had gehangen met daarop een opblaasbare sex-babypop. Deze babypop had een geblondeerde pruik op met Pippi Langkousvlechtjes, haar rubberen mond was als een pijpmond getuit en tussen haar wijdgespreide beentjes was een geprononceerde rubberen, roodomrande vulva zichtbaar.

Links boven het hoofdje stond 'Kinderen zijn geen speelgoed' en

NETVLIESBEUKERS OF BABYNEUKERS? VK 19-12

Dorien Pessers

onderaan de poster, voor meerdubbele uitleg vatbaar: 'Sex is een spelletje voor volwassenen.' Daaronder, nauwelijks leesbaar: 'Stichting Vraagbaak Zedenmisdrif in Zoetermeer biedt hulp en begeleiding na zedenmisdrif met telefoonnummer. Verbijsterd door het affiche belde Ariane Amsberg het nummer.

Zij kreeg slechts een antwoordapparaat te horen, dat verwees naar een ander nummer waarop dezelfde tekst was te horen. Na enig onderzoek kwam zij erachter dat de poster was gemaakt in opdracht van Jolanda uit Epe, ten behoeve van een inmiddels ter ziele gegane stichting tegen kindermisbruik. De ontwerper, die aan de telefoon overkwam als een sympathieke knul, deelde mee dat Jolanda erg ingenomen was met de poster. En ja, hij was een 'netvliesbeuker'.

'Of een babyneuker?' was onze eerste associërende reactie. Nog voordat we aan een analyse waren toegekomen van de tragische manier waarop Jolanda vanaf het begin tot aan het kennelijk bittere eind is gemanipuleerd en geïnstrumentaliseerd door een reeks van 'integere' beeldenmakers en taboedoorbrekers, kwam de documentaire *Daders* ter sprake.

Deze was vertoond tijdens het International Documentary Filmfestival in Amsterdam en had als onderwerp geobsedeerde incestdaders. Deze mannen werden zonder enig commentaar tot in het kleinste detail over hun incesthandelingen aan het woord gelaten. In *de Volkskrant* werd deze documentaire – die ongetwijfeld ook weer door zo'n sympathieke knul is gemaakt – als 'een afstandelijke, sobere, schok-

kende en nuttige film' geprezen. Alleen het woord 'integer' ontbrak nog in de tot cliché geworden kwalificaties waarmee pornoprodukties van diepbewogen trosselvlies- en netvliesbeukers door de politiek correcte pers worden aangeprezen.

Wat zou nu het werkelijke nut zijn, zo vroegen wij ons af, dat een 'integere trosselvliesbeuker' laat horen 'hoe een man gedetailleerd vertelt dat hij een keer bij zijn dochter anaal binnendrong, zodat het een beetje begon te bloeden, maar dat hij dat netjes schoonmaakte.'

Dat het walgelijke verhalen zijn, behoeft geen betoog, schrijft Peter van Bueren. Maar waarom dan toch die walgelijke verhalen *ad nauseam* herhaald? Geloof maar dat derderangs televisienetten als RTL 4 en SBS 6 deze rotzooi graag vertonen.

Moet niet de uiterste terughoudendheid worden betracht met het vertonen van beelden en beeldende

verhalen, zolang de invloed daarvan niet duidelijk is? Waarom zouden mensen wel alle seksuele handelingen nadoen die in het kader van het veilig vrijen op de televisie worden vertoond, maar niet de pedofiele? Gegeven de omvang van het incestprobleem en de alledaagse aard van de daders, moeten we ons van de geestelijke volksgezondheid geen al te verheven voorstelling maken.

Als de beeldenmakers werkelijk zo begaan zijn met het lot van seksueel misbruikte kinderen, waarom hebben zij dan nooit beelden en documentaires gemaakt waarin bijvoorbeeld een opblaasbare incestpleger door zijn dochters in het openbaar wordt gecasteerd? Ook een netvliesbeuker, zij het een waarin de morele boodschap niet op een suspecte wijze wordt verpakt in seksueel sensationele beelden of suggestieve verhalen.

De vrouwen aan tafel besloten het probleem van de heftig bezielden maar van verstand verstooken beelden documentairemakers voor te leggen aan de *Volkskrant*-lezers.

Smurriedurrie VK 23-12

Dorien Pessers bevestigt in haar column 'Netvliesbeukers of Babyneukers?' (Forum, 19 december) weer eens één van mijn meest gekoesterde vooroordelen: hoed u voor vrouwen die op zaterdagavond aan tafel 'het leven zelf' ter sprake brengen, vooral als ze daarvan al 'veel gezien' en veel begrepen hebben en zeker als het gaat om onverdachte typen als een 'sexuologe en feministe van het eerste uur'.

Dan gaat er ('zoals dat gaat onder vrouwen') vanuit 'een gevoel van onbehagen' 'geassocieerd' worden, waarvan het resultaat, na onderling overleg, moet worden 'voorgelegd' aan de *Volkskrant*-lezer.

De vraag of 'bestrijding van seksueel geweld' uiteindelijk niet leidt tot verdere verspreiding daarvan is 'zo geformuleerd' inderdaad verkeerd gesteld en doet verdacht veel denken aan het soort vraagstukken als: 'of voortlichting over abortus uiteindelijk niet leidt tot een toename daarvan'.

Het affiche met de opblaasbare seks-babypop ken ik niet, maar ik vrees het ergste. De documentaire *Daders* ken ik wel, want ik ben de maker. ('zo'n sympathieke knul!')

Hoeveel de dames ook 'gezien en begrepen' hebben in het leven, de documentaire *Daders* hebben ze in ieder geval niet gezien. En dat leidt tot een onontwarbare kluit van goede bedoelingen en kwalijke effecten, van naïviteit en verwijtbare domheid.

Kortom van de smurriedurrie die ontstaat wanneer deze vrouwen op zaterdagavond aan tafel 'het leven zelf' ter sprake brengen. Deze vrouwen zien liever ('bijvoorbeeld') 'eet opblaasbare incestpleger die door zijn dochters in het openbaar wordt gecasteerd' en tonen daarmee maar weer eens aan, waaraan wij moeten denken bij 'heftig bezielden maar van verstand verstooken niet-suspecte morele boodschappen'.

Als deze vrouwen 'werkelijk' zijn begaan met het lot van seksueel misbruikte kinderen, dan gaan ze eerst naar *Daders* kijken en daarna praten we verder.

AMSTERDAM

Hans Otter

Informatief incestboek in een stupide verpakking NED 8-12 DAGBL

Het blijft toch onder ons. Opening van zaken over incest. Katrien de Klein en Marieke Prinsen Geerlings. Uitg. Walburg Pers Zutphen, 1995; 176 blz., f. 39,50.

door dr. Jan van der Wal

Titel en omslag van dit boek geven te denken. Hoezo *Opening van zaken over incest*? Als één thema de laatste jaren bekendheid heeft gekregen, dan is het wel incest. En dan de omslag. Wij zien een op de rug gefotografeerde, halfblote man. Van het meisje dat tegen hem aan staat, zien wij slechts de mollige handjes om zijn middel geslagen, waarbij het kind - top-punt van platte stupiditeit - een anatomisch correcte mannelijke pop vasthoudt, waarvan de broek naar beneden is getrokken. Nadat deze mentale hindernissen zijn genomen, komen we bij de inhoud van het boek. Aan de hand van gesprekken met betrokkenen maken Klein en Prinsen Geerlings (respectievelijk journaliste en schrijfster van filmscenario's) een soort collage van verschillende aspecten van de incestproblematiek. Onder de kop 'Jij bent toch mijn lieve meisje' vertelt een dader zijn (hier en daar pornografische) verhaal. Typerend is het egocentrisch denken van deze man, die zijn dochter volledig als bezit behandelt. Het misbruik functioneert als pijnstillend voor permanent innerlijk onbehagen, gevolg van opgelopen tekorten in de eigen ontwikkeling. Uit niets blijkt dat hij ooit echt gecommuniceerd heeft met zijn dochter. Door de gedachte dat de relatie met haar iets verhevens heeft, weert hij elke zelfkritische reflectie af. Zijn dochter raakt ernstig in de problemen en wordt zelfs psychotisch. Desondanks stelt hij: 'Als iemand haar nu goed zou kunnen helpen in haar ellende, dan ben ik het.' (49)

Door en door berekend

Uitleg over motieven en gedrag van daders geeft behandelaar dr. Ruud Bullens. Hij maakt duidelijk dat het misbruik niet zomaar, in een opwelling gebeurt, maar 'door en door berekend, bedacht, gecontroleerd, manipulerend' is (54). Zijn inzet is de eigen verantwoordelijkheid van de dader duidelijk naar te zetten, tegen alle ontkenning en vermindering in. Verhelderend is dat hij wijst op het verslavend element. Spanningen worden verdoofd door het misbruik en omdat dat tijdelijk, maar direct werkt, wordt het een vicieuze cirkel. Hij heeft geen vertrouwen in de mogelijkheid van genezing: 'Het enige wat we hun kunnen bieden, is ze helpen zichzelf te controleren en te beheersen.' (59) Mij trof de wat kwaaiere ondertoon

Jegens daders: 'Ik ben met daders gaan werken omdat ik me in wil zetten voor de slachtoffers.' (61) Is dat wel helemaal integer? Dr. Borst paart in zijn recent verschenen proefschrift *Gij zijt die man!*, over pastoraat aan incestdaders, realiteitszin aan een persoonlijk appél op de dader.

'Yvonne' is de dochter van de dader uit het eerder genoemde interview. De door haar vader opgedrongen 'geborgenheid' blijkt geleidelijk aan een kwellende gevangenschap. Ze kwam terecht in een zorgvuldig gesponnen cocon, waaruit ze niet kon ontsnappen en waarin de draden van eigen loyaliteit aan vader en moeder (voor wie het verborgen moest blijven) werden meegesponnen. Uiterst verwarrend!

Het gevecht om vrijheid verliest ze. Daarmee verliest ze ook zichzelf. 'Ik denk dat ik mezelf heb weggedaan. Ik heb een tijdje gehad dat ik dood wilde. Maar op een gegeven moment dacht ik dat zelfs dat niets meer zou uitmaken. Eigenlijk was ik al dood. Ik had geen vrije wil en ik voelde geen recht van bestaan.' (83) En als ze later op dat fundament toch een eigen bestaan wil opbouwen, trouwt en een kind krijgt, zakt ze daar finaal doorheen.

Illusies

Carla van Lichtenburcht vertelt haar eigen geschiedenis; die van een slachtoffer, die haar ervaringen wist te verwerken tot een instrumentarium om andere slachtoffers te helpen. Arend Koers, vertrouwensarts, zet incest tegen de achtergrond van de ontwikkelingen op het gebied van de seksualiteit van de laatste decennia.

Dan volgen de ervaringen van 'Maria', vrouw, respectievelijk moeder van de eerder ten tonele gevoerde dader en 'Yvonne'. De relatie met haar man was gebaseerd op wederzijdse illusies. Van meet af aan kon ze niet doordringen in de exclusieve relatie tussen haar man en dochter, al gaf Yvonne wel allerlei signalen die duiden op eenzaamheid en gekwettheid. 'Ik voel me uiteen gescheurd tussen mijn man en mijn kind. Ik heb geen keus meer. Wat ik nu ook nog doe, het zal altijd fout zijn.' (127) En: 'Ik voel me door het leven bedrogen. Ik sta helemaal alleen. Nergens kan ik terecht. Dit probleem is zo intiem, zo beschaamd. Eigenlijk heeft niemand er iets mee te maken. Met wie kan je zo iets nu bespreken?' (129)

Boeiend is het interview met onderzoekster dr. Nel Draaijer. Ze maakt inzichtelijk, hoe een slachtoffer ondanks alles soms meegaat in de sfeer van verheimelijking en een band voelt met de dader. Moedig is dat ze het exclusieve slachtofferschap relativeert. 'Het zou in-

teressant zijn om meisjes niet louter als slachtoffer te beschouwen, maar ook rekening te houden met de gewone ontwikkeling en wensen van kinderen. Dat is namelijk wat incest zo ingewikkeld maakt, die vermening van verlangens van beide kanten. Want zo'n eenzijdig slachtofferschap, daar schiet je ook zo weinig mee op. Dit is wel heel ingewikkeld om te formuleren omdat het bijna lijkt alsof je weer begint over het eigen aandeel van kinderen en dat is niet wat ik bedoel. Bij incest spelen tegenstrijdige verlangens en belangen, ook bij degenen die het ondergaan.' (137)

Met haar ben ik van mening dat we alleen verder komen, als we het aandurven dergelijke moeilijke situaties te problematiseren, in plaats van mee te gaan met primaire emoties.

Dan komt de echtgenoot van de inmiddels bekende 'Yvonne' aan het woord. (Wat is daar allemaal van waar, vraag je je ondertussen onwillekeurig af.) De persoonlijkheid van 'Yvonne' brokkelt geleidelijk aan af, vooral als er een kind wordt geboren. En hij, de echtgenoot, is volstrekt onvermogen om haar en hun kind nabij te zijn.

Onvoldoende opvang

Het laatste interview is met kinderrechter mr. Jaap Doek. Hij legt de vinger bij het feit dat de beschermde gezinssfeer te vaak functioneert om gerechtvaardigde vervolging en veroordeling maar buiten de deur te houden. De wettelijke mogelijkheden worden onvoldoende tot gelding gebracht. Dat werkt niet alleen toedekkend, maar zo komen we onvoldoende toe aan ontschuldiging van het slachtoffer.

Ik denk dat hij daarmee wel gelijk heeft, maar dat hij te weinig oog toont voor het feit dat strafrechtelijke vervolging in veel gevallen niet gepaard gaat met voldoende opvang van daders en slachtoffers. Sanctionering en hulpverlening dienen in evenwicht te zijn, omdat anders beide niet goed tot hun recht kunnen komen. Terecht is mijns inziens zijn pleidooi voor invoering van een meldingsplicht voor beroepskrachten (denk aan hulpverleners, leerkrachten en wat mij betreft ook ambtsdragers) die met incest worden geconfronteerd.

Het boek is een informatieve, journalistieke bloemlezing uit de geschiedenis van incest en de huidige kennis daarover. De schrijfters bieden geen nieuwe inzichten, maar geven op een goed leesbare manier door, wat anderen die op dit terrein zijn ingevoerd, ervan vinden.

(dr. J. van der Wal is psychiater)

NOOIT MEER DE SLAPPE LACH ALS JE KINDEREN ZIJN MISBRUIKT

SEKSUEEL MISBRUIK
door ARLETTE DWARKASING

„We logeren een weekje bij mijn ouders in Brabant. Marc en Roos liggen gezellig naast elkaar op twee matrassen, die op de grond in mijn oude kamer liggen. Ik wil ze de gebruikelijke kus en neus geven voor het slapen gaan als Roos opeens heel plompverloren en gibelig zegt dat Toon en Jos op haar billen tikken.”

Deze opmerking in de zomer van 1992 brengt Marijke ter Berge, moeder van Marc (4), Roos (3) en Bart (1), even van haar stuk. Toon en Jos zijn buurtkinderen. Ze wonen bij Ter Berge in de straat, in Oldenzaal. In haar onlangs verschenen dagboek 'Opereren op de keukentafel' beschrijft ze hoe ze reageert op die eerste oppervlakkige opmerking die door Marc meteen ten stelligste wordt ontkend. „Ik zeg dat dit toch wel niet zo zal zijn. Roos zegt weer giebelend: 'Ja mam, Toon (9) en Jos (6) tikken hier.' Ze wijst op haar kruis. Ik vraag haar hoe ze dat dan deden en Roos zegt: 'Zo' en doet het voor. Ze heeft de benen gespreid en tikt op haar geslachtsdelen (Roos noemt dit haar billen). Marc zegt dat het niet waar is. Ik weet niet wat ik ervan moet den-

ken en laat het zo.” Ter Berge is niet gealarmeerd, vindt het wel raar, zo'n opmerking van haar dochter. Ze wil informatie. Van een deskundige of zo. Iemand die haar kan vertellen wat ze nou moet. Ze belt met de politie Eindhoven.

„Ik krijg een vrouw aan de lijn die zegt dat ik de kinderen in de gaten moet houden. Eventueel kan ik de ouders benaderen. Als dat niet kan of trouwens beter als er meer klachten zijn. Helpt het niet, dan kan na verloop van tijd de Riagg worden ingeschakeld. Ik ga steeds zwaarder slinken, bedank maar en zeg dat ik het in de gaten zal houden.” Maar veel heeft Ter Berge niet aan dat advies. Ze houdt haar kinderen immers altijd al in de gaten.

Een maand later komt Roos 's middags naar binnen rennen. Ze heeft pijn aan haar billen. Emmie, een elfjarige buurtmeisje, heeft eraan gezeten. Ter Berge schrijft: „Ik maak haar schaamlippen en anus voorzichtig schoon met zacht papier waar ik olie op heb gedaan. Dat doe ik altijd als ze pijn aan haar billen heeft.” Zowel

Politieonderzoeken naar ontucht bij zeer jonge kinderen lopen vaak spaak op 'gebrek aan bewijs'. Tijdens zo'n onderzoek gaat alle aandacht uit naar de schuld of onschuld van de dader(s). Vaak levert dat weinig op. Wat de misbruikte kinderen moeten doorstaan is bekend. Maar wat gebeurt er ondertussen met het gezin van de slachtoffers? Die onmacht en radeloosheid beschrijft moeder Marijke ter Berge in 'Opereren op de keukentafel'.

thuis. Marc werd ontzettend dwars en Roos werd heel apathisch, vertelt Ter Berge. De kinderen werden bijna als moeilijk opvoedbaar gekwalificeerd, de schoolbegeleidingsdienst sprak over een te sterke moeder-kind binding. Ter Berge ging twijfelen aan haar manier van opvoeden, maar volgde steeds haar intuïtie. Als de kinderen bang waren ergens achter te blijven nam ze ze steeds mee. Als Roos de hele dag op haar speen wilde zuigen, liet ze dat maar zo. Ondanks dat iedereen vond dat zo'n groot kind van de speen af moest. „Daar heb ik wel een bij gevoel over”, zegt Ter Berge. „Dat ik de kinderen nooit heb gezwongen dingen te doen die ze niet wilden doen, ondanks adviezen van anderen. Achteraf denk ik dat ik de kinderen, door dat te doen, toch een beetje heb geholpen in die rottijd.”

Ter Berge's dagboek is uitgegeven door de Stichting Kind in Oldenzaal, waar zij zelf één van de oprichters van is. Marijke ter Berge is een pseudoniem. Zij wilde het verhaal vertellen, maar haar kinderen - inmiddels 8, bijna 7 en 4 - zijn nog te jong om ermee in te kunnen stemmen. Daarom blijft ze liever anoniem. De stichting is opgericht ter ondersteuning van ouders van misbruikte kinderen die geen gehoor vonden bij de afdeling van 'hun zaak'. Zeker als het om jonge kinderen gaat blijven politieonderzoeken maar al te vaak sterven op 'gebrek aan bewijs'. Vervolging - inmiddels waren er twee aangiften gedaan - was in het geval van Ter Berge nog lastiger omdat de 'daders' zelf ook erg jong waren. Jongens en meisjes variërend van zes tot vijftien jaar. De zedenpolitie sprak aan de ene kant van 'uit de hand gelopen kinderspelletjes' en adviseerde Ter Berge en haar man eerst zelf met de ouders van de 'daders' te praten. Anderszids werd hun ook verteld dat zij verhalen van zulke jonge kinderen wel moeten geloven. Want 'kinderen van deze leeftijd verzinnen zulke verhalen niet'.

Dat Marc en Roos de dingen niet verzonnen bleek uiteindelijk - een half jaar later - door de bekentenis-

sen van drie oudere buurtkinderen die tegenover hun ouders beloofden 'het nooit meer te doen'. En daar bleef het bij. De politie deed verder niets met die bekentnissen en de ouders van de 'daders' keken Ter Berge en haar man er op aan. Dat zij de buurt in opspraak hadden gebracht.

Ter Berge heeft er een 'afschuwelijk onbevredigend' gevoel aan overgehouden. Fel zegt ze: „De feiten liggen er, maar oplossingen zijn er nooit gekomen. Dat is heel frustrerend. Maar ik had al zoveel energie in 'de zaak' gestoken. Ik had nu alle energie nodig voor Marc en Roos. Want stukje bij beetje kwamen de vreselijke verhalen, de angsten en de agressie boven.”

Pas sinds dit jaar heeft Ter Berge professionele hulp gevonden voor haar zelf en haar kinderen. Via via. Want 'de instanties' - het maatschappelijk werk en de Riagg - konden niets voor haar betekenen. Ze zegt: „De Riagg vond begeleiding van de kinderen niet nodig omdat ze zich thuis veilig voelden. Maar ondertussen werd Marc op zijn nieuwe school om heel andere redenen gepest en onder druk gezet. Mijn kinderen stralen geen woon uit dat ze onzeker en kwetsbaar zijn. Dat voelen andere kinderen aan.”

Marc en Roos krijgen inmiddels psycho-motorische therapie. Ze leren weer vrouwen te krijgen in hun eigen lichaam en hun eigen kunnen. Ter Berge ziet haar kinderen weer opbloeien. En langzaam vindt ze het evenwicht in de opvoeding weer terug. Ze heeft nog veel woede, maar kan er geen kant mee op.

„Dus probeer ik te genieten van wat ik heb - mijn kinderen die zo sterk zijn dit alles te kunnen doorstaan en goede vrienden - en niet te veel te vrezen over wat ik kwijt ben.” Op de vraag wat dat is zegt ze stiltes: „Levensvreugde. Het onbezonnen kunnen genieten of de slappe lach krijgen. Dat kan ik niet meer. Niet helemaal van binnen uit. En het vertragen in de samenleving. Dat heb ik ook niet meer. Ik voel me alleen met mijn man en mijn kinderen. Als er weer iets gebeurt, waar moet ik dan heen? Naar de politie?”

Experts geloven slachtoffers ontucht

ANP

ALKMAAR

Deskundigen hebben woensdag bij de rechtbank in Alkmaar getuigenissen van vier kinderen over ernstig seksueel misbruik als geloofwaardig bestempeld. Zij deden dat na het zien van video-opnamen van de verhoren. Het misbruik zou zijn gepleegd door de moeder en vader van de kinderen en een huisvriend. Het is de eerste keer dat in Nederland een rechtbank de wijze van ondervraging en de antwoorden van de betrokken kinderen

kan meewegen.

De deskundigen waren prof. W. Wagenaar, hoogleraar in de psychologische functieer, en prof. H. Baartman, hoogleraar psychologie. Van de veertig tot vijftig uur aan videobanden van de verhoren is op aanwijzingen van de officier van justitie een samenvatting gemaakt, die bij het bewijsmateriaal is gevoegd. De rechtbank heeft gisteren gebruik van het beeldmateriaal aanvaard omdat de verklaringen van de kinderen en de verdachten lijnrecht tegenover elkaar staan. Het proces wordt op 8 januari voortgezet.

PAR
16-12

door HAN ISRAËLS

IN EEN gevangenis in Amerika zit een man van middelbare leeftijd, de voormalige politieman Paul Ingram, een straf van twintig jaar uit. Hij is veroordeeld wegens seksueel misbruik. Talloze malen heeft hij zijn dochters en een zoon verkracht. Hij heeft zijn dochters laten gebruiken voor groepsverkrachtingen tijdens pokeravonden. Hij heeft zijn dochters en zijn vrouw gedwongen tot seksueel verkeer met honden en geiten. En last but not least heeft hij vele baby's vermoord en opgegeten tijdens rituele bijeenkomsten van de geheime satanische sekte waartoe hij behoorde. Dat althans was wat hij allemaal in de rechtszaal bekende.

De zaak kwam aan het rollen toen in 1988 een van zijn dochters, de 22-jarige Ericka, deelnam aan een religieuze manifestatie. Daar ontmoette zij een rondtrekkende vrouw met wonderbaarlijke helende krachten. Deze vrouw vertelde haar dat zij van de Heilige Geest had gehoord dat Ericka als kind seksueel was misbruikt. Ericka was geneigd om deze vrouw te geloven en ging naar de politie. De politie was geïnstrueerd om aanklachten van seksueel misbruik zeer serieus te nemen en arresteerde dadelijk haar vader. Aanvankelijk ontkende Ingram, maar reeds na enkele uren hardhandig verhoor begon hij te twijfelen. Misschien, zo opperde hij, had hij inderdaad al deze verkrachtingen gedaan maar wist hij het niet meer omdat hij het allemaal verdrongen had juist omdat het zo vreselijk was. Als diep-religieuze mens - Paul Ingram was belijdend lid van de streng-christelijke geloofsgemeenschap der Wederdoepers - wist hij hoezeer De Boze via de meest slinkse wegen bezit van de mens probeert te nemen. Geleidlijkaan, onder zware druk en met veel gebed en meditatie, slaagde Paul Ingram erin om uit zijn geheugen beelden naar boven te halen die aansloten bij de beschuldigingen van zijn dochter.

Een van de deskundigen bij het proces was onder de indruk van de mate waarin Ingram zich liet beïnvloeden door de ernstige beschuldigingen die tegen hem werden ingebracht. Hij besloot tot een klein experiment. Hij verzoon een nieuwe beschuldiging: dat Ingram ook twee van zijn kinderen gedwongen zou hebben tot seksueel verkeer met elkaar. Hij vertelde aan Paul Ingram dat hij dit van die kinderen zelf gehoord zou hebben. Ingram zei dat hij zich dit niet herinnerde, maar reeds na enkele dagen kwam hij met een nieuwe bekentenis. Hij zag nu beelden die inderdaad in deze richting wezen. Toen de deskundige hem vertelde dat deze nieuwe beschuldiging volkomen verzonnen was, weigerde Ingram hem te geloven, want de beelden die hierover oprezen uit zijn geheugen, waren precies even authentiek als de beelden waarop zijn eerdere bekentnissen waren gebaseerd.

DE geschiedenis van Paul Ingram is uitzonderlijk. Zij is het gevolg van een ongelukkige samenkomst van twee geloven: een ouderwets christelijk geloof in de macht van de duivel plus een modern therapeutisch geloof in het bestaan van 'verdringing'. Het komt niet vaak voor dat mannen zich na een lange periode van geheugenverlies menen te herinneren dat zij allerlei seksuele wandaden hebben begaan; veel gangbaarder zijn vergelijkbare geschiedenissen van vrouwen die zich jaren na dato menen te herinneren dat zij het slachtoffer van seksueel misbruik zijn geweest. In Amerika lopen allerlei dubieuze therapeuten rond die beweren te weten welke symptomen kunnen wijzen op een geschiedenis van seksueel misbruik, zelfs als de vrouw in kwestie daar niets meer van weet. Wanneer zo'n vrouw vervolgens in therapie gaat of deelneemt aan therapeutische incest-weekenden, dan slaagt zij er soms in om vage beelden van seksueel misbruik naar boven te halen, waarin zij zelf overigens in eerste instantie nog niet echt gelooft. De therapeute zal haar vervolgens verzekeren dat ook de twijfel aan dergelijke beelden het gevolg is van 'verdringing': je ge-

Videobeelden vormen bewijs in zedenzaak

(Van een verslaggever)

ALKMAAR - De rechtbank in Alkmaar heeft gisteren in een zedenzaak video-opnamen van de getuigenissen van vier kinderen bekeken en aanvaard als bewijsmateriaal dat in de beoordeling zal worden meegewogen. Doorgaans worden van verhoren van kinderen alleen de uitgetikte teksten aan het dossier toegevoegd.

De rechtbank heeft gebruik van het beeldmateriaal aanvaard omdat de verklaringen van de kinderen en de verdachten lijnrecht tegenover elkaar staan.

In deze strafzaak worden de 32-jarige moeder van de vier kinderen, A.K. uit Arnhem, haar toenmalige echtgenoot, de 46-jarige J.G. uit Breda en een 31-jarige huisvriend, C. van den B. uit Hillegom, verdacht van incest en vergaand seksueel misbruik, dat zou hebben plaatsgehad tussen 1985 en 1990 in Den Helder, Opsterland en Wieringermeer.

De samenvatting van de video-verhoren werd gisteren achter gesloten deuren bekeken door twee deskundigen, prof. W. Wagenaar, hoogleraar in de psychologische functieer en prof. H. Baartman, hoogleraar psychologie.

De rechtbank in Alkmaar zet het proces op 8 januari voort.

looft het niet omdat het al te afschuwelijk zou zijn. In een later stadium gaat zo'n vrouw dan vaak haar eigen misbruik beschouwen als een vaststaand feit.

Dit zou allemaal nog niet zo vreselijk zijn als het niet zou leiden tot beschuldigingen van seksueel misbruik die al vele families hebben ontworcht en menige vermeende dader in de gevangenis hebben doen belanden.

Dit soort toestanden heeft in de Verenigde Staten de laatste jaren epidemische omvang aangenomen. Zo zijn er inmiddels meer dan 750 000 exemplaren verkocht van een dik boek over seksueel misbruik met de titel *The courage to heal*, de moed om te genezen. Dit

boek gaat er zonder meer van uit dat de lezer een vrouw is die zelf ook seksueel misbruikt is. Het boek behandelt bijvoorbeeld de interessante vraag wat te doen als je geen enkele herinnering aan seksueel misbruik hebt? Het antwoord is geruststellend: "Als je je het misbruik niet herinnert, dan sta je niet alleen. Veel vrouwen hebben zulke herinneringen niet, en sommigen zullen ze ook nooit krijgen. Maar dat betekent niet dat deze vrouwen niet misbruikt zijn." Waarna als 'model' volgt het verhaal van een vrouw die zich niets herinner-

PSYCHOLOGEN OVER INCESTSLACHTOFFERTJES:

'Kind kan niet zo emotioneel praten als er niets is gebeurd'

DOOR ONZE NIEUWSDIENST

HC 14/12

Alkmaar - Hoe betrouwbaar zijn belastende verklaringen van kinderen tussen 9 en 13 jaar? En hoe waarheidsgetrouw zullen herinneringen zijn die ze hebben aan gebeurtenissen van vijf tot tien jaar geleden? Die twee vragen stonden gisteren centraal bij de rechtbank van Alkmaar tijdens de eerste dag van de behandeling van de Wieringermeerse incestzaak.

De verdachten, de 32-jarige moeder uit Arnhem, haar echtgenoot (46) uit Breda en haar ex-vriend (31) uit Hillegom, wordt - op basis van de verklaringen van de kinderen - seksueel misbruik ten laste gelegd. Prof. W. Wagenaar, hoogleraar psychologische functieer, en zijn collega H. Baartman, hoogleraar kinderpsychologie, waren opgeroepen als getuige-deskundige. Zij waren het grotendeels eens over de betrouwbaarheid van de verklaringen van de kinderen. Baartman: "De betrouwbaarheid is mede afhankelijk van de kwaliteit van het verhoor door de politie. Daarbij moet gelet worden op twee dingen. Ten eerste of er sprake is van suggestieve vragen of formuleringen door de recherche. Ten tweede moet aan de kinderen duidelijk gemaakt zijn welke spelregels gelden tijdens het verhoor. In beide gevallen heeft de politie uitstekend werk gedaan".

Spontaan

Zo kwamen de meeste onderdelen van de zeer belastende verklaringen volgens Baartman spontaan tot stand en 'niet als reactie op een gesloten vraag, waarop alleen maar ja of nee geantwoord hoeft te worden'. "Van beïnvloeding van buitenaf lijkt geen sprake te zijn geweest. Dat blijkt wel uit het verhoor van het oudste dochtertje, dat op de videoband aanvankelijk heel ontspannen is, maar emotioneler wordt naarmate zij meer details vertelt. Kijk maar naar de trillende lip waarmee zij praat. Ik geloof niet dat een kind in staat is het zo emotioneel te vertellen als het niet dit soort dingen heeft meegemaakt. Daar heb je minstens enkele jaren toneelschool voor

nodig en die heeft zij niet gehad".

Dat met name het oudste dochtertje niet alles lijkt te hebben verteld, is volgens Baartman heel verklaarbaar. "Jarenlang heeft zij moeten zwijgen. Zij heeft ook aangegeven dat zij niet goed durfde spreken. Dan is het niet vreemd dat je, zodra je toch iets vertelt, niet meteen alles op tafel gooit? Het kan zijn dat zij om die reden niets heeft willen vertellen over de rol van de vriend".

Raadsman E. Ris, verdediger van de vader, wilde weten of de kinderen redenen zouden kunnen hebben zulke verhalen over hun ouders te verzinnen. "Zij werden goedbeschouwd maar matig verzorgd en een huisarts heeft verklaard dat de zoon de indruk maakte van een 'kapot geslagen hond'. Met andere woorden, kunnen de beschuldigingen uitingen zijn geweest van wraak?"

Baartman kon daar geen aanknopingspunten voor vinden. "De zoon is geen getuige geweest van dergelijke gebeurtenissen bij anderen en ik zie evenmin reden voor wraakgevoelens. Behalve dan om de woede te koelen die hij voelt jegens zijn vader. En waarom hij zo woedend is, heeft hij verteld in zijn verklaringen".

Ris kon die woede echter niet rijmen met de opgetogenheid waarmee de kinderen later, toen zij al uit huis waren geplaatst, uitkeken naar ontmoetingen met hun vader. Baartman: "Ook als een vader zijn kinderen seksueel misbruikt, is hij in hun ogen nooit alleen maar negatief. Want hij doet ook dingen met ze die goede vaders doen, zoals eendjes voeren en voetballen. De kinderen hebben dus het probleem van twee tegenstrijdige beelden van hun vader. Dat lossen zij vaak op door het beeld van de goede vader als het ware onder een vergrootglas te leggen. Daardoor ontstaat meteen een tweede probleem: hoe kan een goede vader dan zulke slechte dingen doen? Het kind verklaart dat

dikwijls door zichzelf de schuld te geven".

Enige vorm van projectie, waarbij de kinderen misbruik door anderen zouden hebben 'vertaald' naar hun ouders, achtte Baartman evenmin waarschijnlijk. "Andersom komt het wel voor: kinderen kunnen het niet verkroppen dat hun vader en moeder beestachtige dingen uithalen en vertellen dan dat bijvoorbeeld de buurman zich zo misdraagt".

Prof. Wagenaar ging met name in op de manier waarop het geheugen van kinderen werkt. "Het probleem is dat zeer vroege herinneringen niet erg accuraat zijn en niet vast omlind,

met de juiste datum en plaats erbij. Het zijn meer flarden zonder context, of slechts herinneringen aan een gevoel van bij voorbeeld angst. Die angst kan zijn ontstaan door iets dat zij echt hebben meegemaakt, maar net zo goed door een film die ze

hebben gezien". Niettemin kunnen volgens Wagenaar in de manier van vertellen sporen worden gevonden die wijzen in de richting van de 'bron' van de herinneringen. "Dan veranderen de toon en de woordkeus. De jongen zegt in zijn verklaringen over allerlei rituelen bij voorbeeld 'dan zie je dit' en 'dan zie je daar een deur opengaan'. Mede op grond daarvan vind ik de verklaringen over de gedode mensen en dieren die hij gezien zou hebben, minder betrouwbaar".

De aantijging van het zontje dat hij door de ex-vriend van zijn moeder met een mes zou zijn bewerkt, vinden de deskundigen weer wel betrouwbaar. Hoewel dit 'een grijs gebied is', aldus Wagenaar. "Hij deed die verklaringen in een stemming waarin het niet gek genoeg kon zijn wat hij zei. Anderzijds is het heel goed mogelijk dat er iets met messen is gebeurd en dat hij dat ook in films heeft gezien. Het medisch rapport onderschrijft zijn verklaringen over het mes. Ik zou het vreemder hebben gevonden als dat niet zo was geweest".

'Jarenlang heeft het meisje moeten zwijgen'

de maar toch zeker wist dat zij als kind seksueel misbruikt was omdat haar leven mislukt was en zij zich op incest-weekenden altijd erg verbonden voelde met vrouwen die zich het misbruik wel wisten te herinneren. Deze vrouw besloot zich te gedragen alsof het misbruik werkelijk had plaatsgevonden, en beweerde dat zij daar veel baat bij had.

IK ontleen dit allemaal aan een boek van Frederick Crews, en volgens die Frederick Crews gaat al deze therapeutische waanzin uiteindelijk terug op Sigmund Freud. Crews is een Amerikaans emeritus hoogleraar in de letterkunde die zich de laatste jaren heeft ontwikkeld tot de meest onverbiddelijke criticus van Freud en alle onzin die uit diens nalatenschap is voortgekomen. Hij schreef daarover een aantal lange artikelen in de deftigste krant van Amerika, de *New York Review of Books*. Deze artikelen leidden tot een vloedgolf van boze ingezonden brieven, en deze artikelen plus de bijbehorende boze brieven zijn nu gebundeld tot een boek.

Het boek bestaat uit twee delen. Het tweede deel gaat over moderne psychotherapeuten die met alle geweld overal seksueel misbruik willen zien, met alle gevaarlijke gevolgen van dien, zoals de arme Paul Ingram die nog vele jaren in de gevangenis zal moeten doorbrengen. Het eerste deel gaat over Freud. Crews

biedt een gedegen overzicht van het meest recente kritische onderzoek naar Freud en zijn werk. Volgens Crews wijst dit onderzoek op een kentering in het beeld dat wij ons van Freud moeten vormen. Freud zelf heeft altijd benadrukt dat hij de woordenstroom van zijn patiënten zelden onderbrak, en dat hij iemand was die bij uitstek zorgvuldig luisterde. Er is echter steeds meer historisch onderzoek naar Freud dat precies het tegenovergestelde beeld laat zien: van een man die met alle geweld probeerde om zijn eigen merkwaardige ideeën aan zijn patiënten op te dringen.

Neem bijvoorbeeld de wijze waarop Freud zijn therapeutische praktijk is begonnen. Aanvankelijk leek hij heel erg op de hedendaagse therapeuten die overal seksueel misbruik ontwaren. Freud meende in het begin van zijn loopbaan dat zijn hysterische patiënten het slachtoffer waren van seksueel misbruik in hun vroege jeugd - misbruik dat zij zich niet herinnerden omdat zij het hadden 'verdrongen'. Wat deed Freud in deze tijd met zijn hysterische patiënten? Hij vertelde ze dat zij ooit misbruikt waren. De patiënten reageerden daar meestal verontwaardigd op. Tijdens de therapie probeerde Freud vervolgens zijn patiënten te dwingen om zich de seksuele dingen voor de geest te halen die zouden zijn voorgevallen. Achteraf vertelden de patiënten aan Freud dat zij zich het misbruik nog steeds niet herinnerden.

Later is Freud heel andere ideeën gaan koesteren, waarin niet meer seksueel misbruik centraal staat, maar veeleer seksuele fantasieën, zoals het oedipuscomplex - het idee dat ieder klein meisje eigenlijk geslachtsgemeenschap zou willen met haar eigen vader. Crews laat zien dat Freud in de loop van zijn leven weliswaar zijn ideeën heeft veranderd, maar niet zijn stijl van denken. Ook later in zijn leven is Freud altijd blijven proberen zijn eigen ideeën op te dringen aan zijn patiënten.

Zo staat het boek van Crews vol met fascinerende voorbeelden van vreemde werkzaamheden van therapeuten, beginnend met de activiteiten van Freud, en uiteindelijk resulterend in hedendaagse therapeuten die nauwelijks nog weten dat ze voortbouwen op een twijfelachtige traditie die door Freud in gang is gezet. Onlangs werd in *De psycholoog* onderzoek gepubliceerd van Crombag en Van Koppen, waaruit blijkt dat ongeveer de helft van de ondervraagde psychotherapeuten en rechtenstudenten in 'verdringing' geloofden en er rekening mee zou houden in de rechtszaal. Ook leken nemen inmiddels bijna vanzelfsprekend aan dat de mogelijkheid bestaat dat ze zich heel nare dingen niet meer herinneren terwijl ze wel zijn gebeurd.

ARDIGER echter nog dan de tekst van Crews zijn de boze ingezonden brieven in het boek. Het zijn vooral deze brieven die het boek van Crews zo sterk maken. Want als lezer vraag je je natuurlijk toch af of dat allemaal waar is wat die Crews beweert. Dan blijkt pas hoe voordelig het is dat Crews zijn tekst al eerder had gepubliceerd in het blad dat gelezen wordt door iedere zichzelf respecterende intellectueel in Amerika. Als er dus zinnige kritiek op de tekst van Crews mogelijk is, dan zou dat moeten blijken uit interessante ingezonden brieven. Ingezonden brieven leverde zijn tekst inderdaad op; zelden in zijn geschiedenis heeft de *New York Review of Books* zoveel post ontvangen - maar wat die brieven vooral interessant maakt, is het feit dat ze eigenlijk allemaal zo zwak zijn en vaak ook ontwijkend. En mocht je dat als lezer nog ontgaan, dan blijkt het overtuigend uit de heldere en vernietigende replieken van Crews waarmee het boek besluit.

Frederick Crews and his critics: *The memory wars: Freud's legacy in dispute*. New York: New York Review of Books, 1995.

De multi-pele persoonlijkheidsstoornis is in korte tijd een veel voorkomende diagnose geworden. MPS is meestal het gevolg van incest. Daarom vormt de diagnose tevens een beschuldiging. Maar hoe reëel is MPS?

Pety de Vries 14-12

Een televisieuitzending: een jonge vrouw gaat op bed liggen, tussen haar speelgoedieren, duim in de mond, en zegt: 'Nu ben ik een baby'. In een volgende scène zien we haar in een zwart leren jurkje met een veterdecollété - dan is ze de duivel. Een voorbeeld van iemand met multi-pele persoonlijkheidsstoornis? Zo wordt het wel gepresenteerd door de programmamakers. Een verpleegkundige, op de vraag of er nog patiënten zijn op de afdeling die hiaraan lijden: 'Ja, bij ons is er iemand met die diagnose. Maar ik weet het niet. Die vrouw kwam laatst flink aangeschoten thuis [in het psychiatrisch ziekenhuis]; en ze kreeg van ons op haar kop omdat ze weet dat ze niet mag drinken. Haar verweer was: 'Ja, maar ik heb het niet gedaan! Dat was die andere persoon'.

Is de multi-pele persoonlijkheidsstoornis, of kortweg MPS, een modediagnose of een authentiek ziektebeeld? Deskundigen zijn het er niet over eens. Geïntroduceerd in 1980 in de Amerikaanse diagnostische bijbel voor de psychiatrie DSM III, heeft MPS bij sommige behandelaars een stormachtige carrière gemaakt. Anderen antwoorden desgevraagd: 'MPS? Daar geloof ik niet in'.

Dezelfde strijd rond hetzelfde fenomeen heeft ook aan het begin van deze eeuw gewoed, al spraken de Fransen, destijds toonaangevend in de psychiatrie, over 'double personnalité'. 'Dubbele persoonlijkheid', want bij de gevalsbeschrijvingen uit die tijd, waar bijvoorbeeld Ellenberger in zijn 'Discovery of the Unconscious' een mooi overzicht van geeft, ging het meestal om slechts twee duidelijk van

elkaar te onderscheiden persoonlijkheidsdelen, die wisselend, vaak maanden of jarenlang, naar voren traden. Pas onder invloed van hypnose zou de patiënt zich ook derde en eventueel volgende persoonlijkheden herinneren.

Aan de wieg van de tweede, of derde persoonlijkheid stond vaak een schokkende gebeurtenis, die naderhand verdrongen werd: een ernstige ziekte, ongeluk, dood van een geliefd persoon, of incest. Destijds al werd hypnose gebruikt voor behandeling: het verborgen trauma werd aldus bewust gemaakt, en dat zou tot genezing leiden.

De diagnose maakte indertijd een periode van grote populariteit door en bezweek vervolgens onder de kritiek van vakgenoten - er zou te suggestief te werk worden gegaan door de behandelende artsen, patiënten zouden fantaseren. Ook had de nieuwe school van Freud weinig belangstelling voor het verschijnsel. De 'double personnalité' verdween uit het gezichtsveld van de psychiaters, maar bleef schrijvers, en lezers, van romans - 'Doctor Jekyll and Mr. Hyde' - fascineren.

Begin jaren tachtig werd de diagnose opnieuw ontdekt. Hypnotherapie kwam in zwang, en - evenals aan het begin van deze eeuw - onder hypnose herinnerden patiënten zich hun 'alters' (deelpersoonlijkheden). Dat zijn er tegenwoordig heel wat meer dan destijds: de gerapporteerde gevallen tussen 1800 en 1965 noemen zo'n drie persoonlijkheden, de gevalsbeschrijvingen sinds 1980 leveren gemiddeld twaalf op.

De controverses rond MPS zijn niet verwonderlijk. Het is een stoornis waarvan het ontstaan en beloop onzekerheden en misverstanden oproept. Het begint al met de meest genoemde oorzaak van de ziekte: een ernstig trauma, dat zich afgespeeld heeft op jonge leeftijd, en dat meestal bestaan zou hebben uit seksueel misbruik, vaak in de vorm van incest.

Incest op zich was een taboe-onderwerp tot de jaren tachtig. Freud, lange tijd oppermachtig in de psychiatrie, had immers gezegd dat verhalen over incest vrijwel altijd beruisten op vroegkinderlijke fantasieën. Dat was een argument om iets ongemakkelijks onder het tapijt te vegen. Onder invloed van de vrouwenbeweging kwam meer openheid over seksueel trauma, aanvankelijk vooral over misbruik van meisjes door verwant, naderhand ook over mis-

bruik van jongens. Incest werd aanvankelijk dan ook als de oorzaak van MPS gezien. Opmerkelijk genoeg zijn MPS-patiënten in Nederland overwegend vrouwen.

Maar ook als incest beschouwd wordt als realiteit, doemt een volgend probleem op bij het vaststellen van de diagnose. Volgens de Amerikaanse psychiater Kluft, die wel de godfather van de MPS-diagnose genoemd wordt, zou in slechts zes procent van de door hem als MPS gediagnosticeerde gevallen het ziektebeeld zich 'flamboyant' manifesteren. Dat wil zeggen, de patiënt vertoont dan voor de buitenwereld direct zichtbaar wat men uiteenlopende persoonlijkheden zou kunnen noemen. In de overige gevallen zou de behandelaar aan MPS kunnen denken aan de hand van indirecte aanwijzingen, zoals een (vermoeden van) een incestverleden - waarmee de cirkel weer rond is - of symptomen als zelfverminking. Pas na een langdurige contact met een vertrouwde therapeut zou de patiënt dan zijn, of vrijwel altijd haar, alters durven vertonen.

Nu is het begrip 'persoonlijkheid' lastig te definiëren. De opstellers van DSM IV besloten de diagnose te herdoopen tot Dissociative Identity Disorder. Dat lijkt op een cosmetische operatie, want als persoonlijkheid, als een soort stabiele psychische kern, lastig of niet te omschrijven en vast te stellen is, dan geldt dat evenzeer voor identiteit. Ieder mens is in staat verschillende gezichten te vertonen, al naar gelang de situatie of stemming. Een zekere mate van dissociabiliteit, van het vermogen tot afsplitsen van moeilijk te verteren zaken, of gewoon van dingen die niet constant ter zake doen, is vrijwel ieder aangeboren.

Over dit vermogen tot dissociëren, en het ontsporen daarvan tot een dissociatieve stoornis, zijn de deskundigen het wel eens: 97 procent van de Amerikaanse psychiaters gelooft in dissociatieve stoornissen, die dan ook in de DSM IV ruim vertegenwoordigd zijn. Maar juist door het verband met de dissociatieve stoornis MPS dreigen nu dissociatieve stoornissen in het algemeen controversieel te worden, aldus *Scientific American* van oktober.

Waarom roept MPS (of in de nieuwe terminologie: DIS) zoveel emoties op? Een mogelijke oorzaak is al genoemd: als er een rechtstreeks verband verondersteld wordt tussen incest en MPS, dan worden alle controverses rond incest overgedragen op deze diagnose.

Simpel gezegd: wordt de diagnose MPS gesteld, dan worden de ouders van de patiënt, vader en soms ook moeder, meteen terecht of onterecht gebrandmerkt als incestplegers. Familiedrama's zijn het gevolg. Na de lawine van MPS-diagnoses in Amerika bleef een tegenreactie dan ook niet uit. Klopten de incestherinneringen wel van deze patiënten, waren ze niet teveel beïnvloed door therapeuten die al te snel MPS zagen, en die hun diagnoses probeerden te bevestigen via bijvoorbeeld hypnose? En onder hypnose, dat is inmiddels wel bekend, kun je iemand van alles suggereren. Ouders en deskundigen verenigden zich in de 'False Memory' beweging, die inmiddels ook in Nederland actief is.

Een tweede oorzaak van oplaaiende emoties, die een rustige, wetenschappelijke discussie in de weg staan, kan een zekere mate van identificatie van therapeut met slachtoffer zijn. De huidige MPS-controverse doet denken aan die rond late gevolgen van oorlogstrauma's in Nederland eind jaren tachtig. Ook daar was - mogelijk - sprake van verdringing van een ernstig trauma. Een trauma dat eerst geen duidelijke gevolgen leek te hebben, maar dat als het ware ondergronds doorwoette, waarbij pas later - geheel volgens de leer van Freud - de psychische schade aan het licht kwam, terwijl de oorzaak aanvankelijk onbekend leek. Via hypnose of zelfs, zoals prof. dr. J. Bastiaans deed, met LSD de patiënt 'openbreken', zou het trauma aan het licht komen, en kon het herstelproces beginnen. Deze opvatting ter discussie stellen was indertijd ongeveer hetzelfde als de holocaust ontkennen. Het leed waarover gesproken wordt, is dermate ernstig, dat enige twijfel volstrekt misplaatst lijkt.

Er zijn therapeuten die er consequent van uitgaan dat wat een patiënt vertelt, waar is. Anders zou men diens vertrouwen niet kunnen winnen - vertrouwen, dat onmisbaar is bij de behandeling. In de recente, herziene versie van 'Trauma, Dissociatie en Hypnose', onder redactie van dr. O. van der Hart, bijzonder hoogleraar stress aan de Universiteit Utrecht, is een nieuw hoofdstuk opgenomen 'Over het waarheidsgehalte van traumatische herinneringen'.

Van der Hart en Kees van der Velden tekenen daar treffend het dilemma voor de therapeut: 'Wanneer mensen misbruikt en mishandeld zijn door verwanten die er waren om hen met liefde op te voeden, is dit voor hen een verschrikking. Wanneer zij, meestal na lang aarzelen en met veel schaamte, er ten slotte toe komen een betrouwbaar uitzienend persoon - bijvoorbeeld een therapeut - hierover iets te vertellen en deze gelooft hen niet, wordt de verschrikking alleen maar erger.'

Van der Hart en van der Velden

wijzen vervolgens op de verschrikking voor ouders, wanneer een - vaak al volwassen - kind plotseling met de meest vreselijke beschuldigingen aankomt. Beschuldigingen, die vooral in Amerika tot strafrechtelijke vervolgingen kunnen leiden van ouders die soms wel - maar ook soms niet - schuldig zijn. Sommige therapeuten gaan in hun identificatie met slachtoffers zo ver dat ouders het bij voorbaat gedaan hebben: de Amerikaanse psychiater Fred. H. Frankel beschrijft in de *New England Journal of Medicine* hoe ouders van vermeende volwassen incestslachtoffers van te voren moesten verklaren dat ze schuldig waren, wilde de therapeut hen tot familiebesprekingen toelaten.

Dit soort uitwassen - therapeuten die heilig geloven in een bepaalde diagnose, deze al te vaak constateren, en vervolgens de patiënt met alle geweld willen bewijzen dat hij aan deze stoornis leidt - zijn niet onbekend in de

geestelijke gezondheidszorg, waar ziektebeelden niet zo goed omlind zijn. Vaak kan de behandelaar een ruime keuze doen uit de lijsten diagnoses van de DSM IV of de door de WHO opgestelde ICD-10. Dissociatieve verschijnselen horen bij heel wat psychiatrische stoornissen.

Een 'nieuwe' ziekte is interessant voor zowel patiënten als behandelers: eindelijk lijkt een verklaring gevonden voor veel en uiteenlopend lijdens. Bovendien heeft zo'n nieuwe diagnose altijd extra status, waarmee men, bij MPS, dankzij de grote aandacht van de media, zelfs kans loopt door Ivo Niehe geïnterviewd te worden. 'Ik heb MPS, en jij bent maar een gewone *borderline*' — zo ving een verpleegkundige in een psychiatrisch ziekenhuis op. Als er dan bovendien in de overgrote meerderheid van de gevallen sprake is, volgens MPS-deskundigen, van verholde presentatie, dan liggen de misverstanden, misdi-

agnoses, iets willen of laten zien wat er niet is, voor de hand, alle onderzoeken zoals van bijvoorbeeld Draijer en Boon, met hun grondige validatie, van vragenlijsten ter vaststelling van dissociatieve stoornissen, ten spijt.

De vermeende oorzaak incest blijft als een zwarte vlek in onze maatschappij bestaan. Frits Abrahams wees er onlangs nog in deze krant op hoe het hem bij zijn bezoeken aan rechtbanken opviel hoe vaak dit delict tegenwoordig voor de rechter komt. Het is ook nauwelijks voor te stellen, dat het jaar in jaar uit moeten ondergaan van incest, soms vanaf (zeer) jonge leeftijd geen ingrijpende gevolgen heeft voor de psychische ontwikkeling van een kind. Een ont-snappingstechniek die slachtoffers zelf vertellen is dat ze dan als het ware uit hun lichaam vluchten, toeschou-

van korte termijn geheugen en mogelijk ook bij het modereren en terugvinden uit het lange termijn geheugen.

Dat ernstige stress dit soort gevolgen heeft, was al veel eerder bekend uit onderzoek met proefdieren. Vooral de hoge cortisolniveaus die tijdens ernstige stress bereikt worden zijn schadelijk voor de hippocampus. Uit eerder onderzoek van dezelfde Yale-onderzoeker, Bremner, met Vietnam-veteranen die leden aan een post-traumatisch stress syndroom (PTSS), waren soortgelijke resultaten naar voren gekomen. Onder therapeuten bestaan voorstanders om MPS onder te brengen bij PTSS, daar zou het het meest mee gemeen hebben.

Bij een nieuw ziektebeeld hoort een panacee. Bij MPS was dat begin jaren tachtig, toen psychiater Cornelia Wilbur haar eerste geval 'Sybil' publiceerde, het opsporen van de alters, deze een naam geven, en het herbeleven van het trauma. Vervolgens kon integratie plaatsvinden. Het zijn principes, ontleend aan de de psychoanalyse.

Uit Amerika worden successen met deze methode gemeld, in Nederland heel wat minder. Onlangs werd in het *Maandblad voor Geestelijke Volksgezondheid* een eerste succesvolle behandeling gepubliceerd: een vrouw, die na een therapie van tien jaar weer een 'verenigde' persoonlijkheid was geworden.

Inmiddels is een kentering opgetreden: herbeleven van trauma, opsporen van alters, kan bij toch al beschadigde patiënten juist nog meer schade aanrichten. Van der Hart waarschuwt in 'Trauma, dissociatie en hypnose' tegen het gevaar van deze methode om 'te snel en te onzorgvuldig exploreren'. 'Te snel' — een fout die hijzelf vroeger ook wel maakte, zo zegt hij.

In een recent nummer van *Psychotherapy* wijst Harvard-therapeut James A. Chu op een aantal valkuilen: de dramatische presentatie van MPS, de gefascineerdheid van therapeuten die dit oproept. Een fascinatie, nog versterkt door de aandacht van de media, en die leidt tot overdiagnostiseren, en die patiënten ertoe brengt zichzelf primair als, immers interessante, MPS'er te zien.

Chu — overtuigd van het bestaan van MPS — pleit voor een zo nuchter mogelijke aanpak volgens de regels van de gevestigde psychotherapie: zekerheid bieden, de patiënt leren hoe hij of zij met problemen moet omgaan. Een nuchtere aanpak, die ook Van der Hart propageert.

Blijft de vraag: bestaat MPS? Als geen speciale behandelmethoden vereist zijn, dan verdwijnt het praktische belang van die vraag naar de achtergrond. Zeker is dat ook kleine kinderen langdurig mishandeld en misbruikt kunnen worden. Vast staat, dat dit een blijvend effect heeft op de verdere ontwikkeling.

Vast staat ook dat ons geheugen uiterst onbetrouwbaar kan zijn. Wat er vroeger werkelijk gebeurde, is vrijwel nooit met zekerheid vast te stellen. Over de vraag of zekerheid omtrent het verleden van belang is voor de behandeling, geven behandelers geen uitsluitel.

In de VS is inmiddels een nieuw ziektebeeld gesignaleerd: de gevolgen van ontvoeringen, respectievelijk misbruik door 'aliens', buitenaardse wezens. Harvard-hoogleraar psychiatrie John E. Mack heeft hier onlangs een boek over gepubliceerd, 'Ontmoetingen'. *The New Yorker* schreef deze zomer dat volgens Mack 'het ontkennen van ontvoeringen door aliens hetzelfde is als het ontkennen van de holocaust'. En de eerste vrouw heeft zich al gemeld die zegt dat ze nu weet dat het niet haar vader was, die haar als kind misbruikte, maar een *alien*.

Wordt de diagnose MPS

gesteld, dan worden de

ouders van de patiënt,

vader en soms ook moeder,

meteen gebrandmerkt als

incestplegers

wer worden, of zelfs niet meer aanwezig lijken te zijn, om de verschrikkingen te kunnen ontlopen. Een hypothese is dat 'alters' dan de bewuste beleving overnemen, om na afloop weer plaats te maken voor de centrale persoonlijkheid, die dan van niets weet.

In de literatuur worden gevallen van MPS bij kinderen gesignaleerd. De Rotterdamse hoogleraar kinderpsychiatrie dr. F. Verhulst staat daar sceptisch tegenover. 'MPS bij kinderen, dat zie ik toch meer als een modeverschijnsel. Ik vraag me af of er wel een valide grond voor de diagnose bestaat. Wij zien het hier niet. Over een causaal verband tussen trauma in de kindertijd en gevolgen op latere leeftijd valt nauwelijks iets te zeggen. Er is een groot tekort aan goed longitudinaal onderzoek.'

Bij een langlopend bevolkingsonderzoek door Verhulst en diens afdeling komt ook trauma en de gevolgen daarvan aan bod. 'Dat onderzoek loopt nu acht jaar, maar juist dit onderdeel is lastig. Je moet er eerst achter komen of en in welke mate kinderen mishandeld zijn. Daders, meestal de ouders, praten daar uiteraard niet graag over, de kinderen zelf ook niet. Er zijn wel een paar onderzoeken bekend van gevolgen van een ernstige traumatische gebeurtenis voor de persoonlijkheid. Bijvoorbeeld bij kinderen die in die gekapseisde veerboot bij Griekenland hebben vastgezet, die daar letterlijk in doodsangst waren. Daar zijn inderdaad bepaalde veranderingen geconstateerd, die niet bij de persoonlijkheid daarvoor hoorden. Maar dat is nog iets anders dan gevolgen van langdurige mishandeling.'

Twee recente studies naar gevolgen van ernstig seksueel misbruik, vermeld in *Scientific American*, werpen meer licht op hersenprocessen die aan dissociatie ten grondslag liggen. Bij twee onderzoeken, aan de University of California en aan Yale University, kwam naar voren dat een bepaalde hersenkern, de hippocampus, vijf tot dertien procent kleiner was bij de misbruikte proefpersonen, dan bij controlegroepen. Hoe kleiner de hippocampus, des te uitgesprokener waren de dissociatieve verschijnselen. De hippocampus is betrokken bij het

Van onze verslaggevers
Mac van Dinther
Xandra van Gelder

AMSTERDAM

De voorzitter van het schoolbestuur: 'In april hebben de ouders van het meisje aangifte gedaan van een vermoeden van seksueel misbruik op school. Tijdens het verhoor noemde zij de voornaam van de directeur. Nadat de politie ons had ingelicht, hebben wij de directeur gesproken. Hij ontkende. Om de zaak zo zuiver mogelijk te houden, hebben wij hem gevraagd zich ziek te melden tot deze affaire was opgelost.'

De advocaat van de directeur: 'De politie heeft eerst ouders en collega's verhoord. Pas na een paar weken, in juni, werd mijn cliënt opgeroepen. Hij kreeg te horen dat de politie ervan overtuigd was dat het om een canard ging. Er was geen enkel bewijs dat mijn cliënt iets had gedaan. Daarmee leek de zaak afgedaan, maar vlak daar overheen kwamen twee nieuwe aanklachten. Toen bleef het doorzeuren.'

De politiewoordvoerder: 'We hebben de zaak zeer serieus genomen. Er zijn gesprekken gevoerd met alle betrokkenen. Ook kinderen zijn gehoord in speciale verhoorkamers. Er is medisch onderzoek gedaan bij het meisje. Daarbij zijn irritaties aan de vagina vastgesteld. Maar dat kan ook van ruw toilet papier komen.'

'We kunnen niet vaststellen dat de man het heeft gedaan, maar ook niet dat hij het met zekerheid niet heeft gedaan. Ik besef dat die formulering ruimte laat voor twijfel, maar in dit soort zaken is dat altijd zo. De politie zal altijd doorgaan als er nog vermoedens zijn, zeker waar het kinderen betreft. Maar dat is hier niet het geval. Het zal vermoedelijk niet gebeurd zijn, dat is wat wij kunnen zeggen. Voor ons is de zaak hiermee gesloten.'

Een ouder die er tegen is dat de directeur terugkomt: 'Er is nog steeds de mogelijkheid dat hij het wel heeft gedaan. Dat meisje had een duidelijk verhaal. De politie zei aanvankelijk dat ze een spijkerharde zaak had. Maar bij het laatste video-verhoor liet het meisje het afweten. Toen noemde ze verschillende namen.'

De voorzitter van het schoolbestuur: 'Het politie-onderzoek is bui-

Op een basisschool in een middelgrote stad wordt de directeur beschuldigd van seksueel misbruik van een meisje van vier. Op verzoek van het schoolbestuur meldt de man zich ziek. De politie neemt de zaak in onderzoek, maar ziet geen reden tot vervolging over te gaan. Het bestuur beslist dat de directeur weer aan het werk kan. Zijn terugkeer verscheurt de school. Ouders houden hun kinderen thuis. Eenderde van de leerlingen dreigt de school te verlaten. Andere vaders en moeders scharen zich achter de directeur. Een beschuldiging - waar of niet waar - dreigt een school te gronde te richten. De gebeurtenissen zijn van recente datum, de personen doen hier hun relaas. De namen zijn weggelaten om de school en de betrokkenen te behoeden voor verdere negatieve gevolgen.

tengewoon helder. Er is geen enkele aanwijzing dat er wat dan ook heeft plaatsgevonden. Op grond daarvan hebben wij besloten dat de man terug moet kunnen keren. Ik snap de gevoelens van de ouders heel goed, maar het gaat hier om een fundamenteel rechtsprincipe. Er is geen enkel bewijs voor zijn schuld, dan mag je als werkgever je werknemer niet laten vallen.'

Een woordvoerder van de onderwijsinspectie: 'Wij hebben er geen mening over of de man terug kan komen. Dat is een zaak van het bestuur. Wij houden wel de vinger aan de pols om te kijken of het onderwijs in het geding komt. Voor de school houdt de zaak natuurlijk niet op na het politie-onderzoek. Wij hebben het bestuur aan het begin van dit schooljaar geadviseerd een commissie van externe deskundigen in te stellen. Die kunnen boven water halen hoe zo'n idee op school heeft kunnen ontstaan.'

De voorzitter: 'Op verzoek van een aantal ouders hebben wij aanvankelijk ingestemd met het instellen van zo'n commissie, maar een groepje eiste een veel verder gaand onderzoek. Dat kostte te veel geld en tijd. Omdat er geen overeenstemming was over de opzet, hebben we besloten geen onderzoek te doen. Het grootste deel van de ouders is het met onze aanpak eens. Alleen een klein groepje ouders blijft voortdurend amok maken. Zij willen niets anders dan de terugkeer van de directeur blokkeren.'

Een ouder die zichzelf neutraal noemt: 'Die onenigheid kwam het bestuur niet slecht uit, want ik denk dat men eigenlijk helemaal geen onderzoek wilde. Ik vind het niet terecht om te zeggen dat een groep hysterische ouders iemand aan de schandpaal nagelt. Ongeruste ou-

ders zijn nooit echt serieus genomen. Het bestuur heeft de zaak vanaf het begin uit de hand laten lopen en steeds beslissingen voor zich uit geschoven. De groep die niet wil dat de directeur terugkomt, was in het begin vrij klein, maar is gegroeid door het geklungel van het bestuur.'

De advocaat van de directeur: 'Ik denk dat de de ouders weinig kunt verwijten. Zij zijn niet verantwoor-

'Je kunt de ouders weinig verwijten'

delijk; daar is juist het schoolbestuur voor. Ze hadden keihard achter de man kunnen blijven staan; er waren nooit meer dan vage verdenkingen. Door hem met verlof te sturen, werk je onrust in de hand. Op zo'n schoolplein wordt heel wat afgekletst. Voor je het weet, heb je een hekzenjacht.'

'Ik denk achteraf dat de politie de zaak veel te serieus heeft aangekaart bij het schoolbestuur. De politie stelt zich in zo'n zaak veel te ambtelijk op. Er is geen bewijs, zeggen ze. Maar daar zitten de ouders niet op te wachten. Ze willen gewoon horen of hij het wel of niet heeft gedaan. Wil je de schade tot een minimum beperken, dan moet je binnen twee weken een heldere uitspraak hebben. Het bestuur had daar druk op moeten zetten. Ze hebben zich nu te lang verscholen achter het politie-onderzoek.'

De voorzitter: 'Wij hadden de tijd hard nodig om met iedereen te spre-

ken. Ons uitgangspunt was om eerst het politie-onderzoek af te wachten. Pas daarna konden we besluiten nemen.'

De officier van justitie: 'Ik denk niet dat de politie de zaak te zwaar heeft gebracht. Als zo'n aanklacht binnenkomt, ga je ervan uit dat die terecht is. Je bent het aan de ouders verplicht om de zaak uit te zoeken. Je licht het schoolbestuur pas in als je er echt niet meer omheen kunt. Of het achteraf waar is, is iets heel anders dan het serieus nemen.'

Een gepensioneerde vertrouwensinspecteur (onderwijsinspectie), door het bestuur aangezocht om als vertrouwenspersoon op te treden voor de ouders: 'Dit soort verhalen heeft altijd een grond. Maar er zijn zo ontzettend veel scenario's denkbaar waarom een kindje zo'n verhaal op school plaatst. Er is ergens een begin, dat is helder, maar er hoeft niets op school te zijn gebeurd. Ik hoor steeds verhalen dat er meer slachtoffers zijn, maar als ik namen vraag, komt er niks.'

De neutrale ouder: 'Er zijn meer vermoedens geuit, maar de politie heeft die niet allemaal uitgezocht, omdat ze vond dat er te veel ruis zat in die beschuldigingen. Ik vind het raar dat de man zelf niets heeft gedaan. Als het mij zou gebeuren, zou ik de confrontatie zoeken en met mijn hand in het vuur verklaren dat er echt niets van waar is.'

'Er is een enquête gehouden onder ouders of ze het ermee eens waren dat de directeur terugkeert. Van de 280 ouders waren er 128 tegen. Er is ook een peiling gehouden door mensen die de directeur steunen. Daar stemden 65 mensen voor. Het gekke is dat het bestuur meer naar die groep luistert dan naar de tegenstanders.'

De ouder die niet wil dat de directeur terugkomt: 'De ouders van de kinderen die misbruikt zijn, worden nu tot verdachten gemaakt; hun wordt ze verweten dat ze de school hebben zwartgemaakt. U moet eens weten wat er over die gezinnen gezegd wordt, de roddel, de laster.'

De advocaat: 'Een zaak als deze leidt in veel gevallen tot beëindiging van het arbeidscontract wegens verstoorde verhoudingen. Er blijft altijd wel iets hangen. Maar erin toestemmen om een andere baan te zoeken staat voor mijn cliënt nu gelijk aan een schuldigverklaring.'

De vertrouwenspersoon voor de ouders: 'Ik heb het eerder meegeemaakt dat na zo'n beschuldiging een leerkracht is teruggekeerd. Het is niet gemakkelijk, maar het kan. Het gaat er nu om dat kinderen onbevengden naar school gaan. Ik was vanmorgen op school, en aan die kindertjes is gelukkig niets te merken. Het lukt de leraren ze er buiten te houden.'

De ouder die niet wil dat de directeur terugkeert: 'Er zijn kinderen die niet naar school durven, die 's nachts niet kunnen slapen, en weer in hun broek poepen. De klachten verdwijnen als ze niet naar school hoeven. Dat is wel erg toevallig. Niemand die luistert, het is een nachtmerrie.'

De neutrale ouder: 'Of de directeur het wel of niet heeft gedaan doet er al lang niet meer toe. Er is een grote groep ouders die hem niet meer in de ogen durven te kijken. Er zijn er ook die, niet voor zichzelf instaan. Een stuk of twintig kinderen zijn al van school gehaald. Ook het meisje van vier om wie alles is begonnen. Ik heb gehoord dat er nu 73 kinderen bij een andere school zijn aangemeld. Dan is bijna eenderde van het totale aantal leerlingen vertrokken. Wie het niet eens is met de terugkeer van de directeur, moet maar vertrekken, zegt het bestuur.'

'Ik laat mijn kinderen nog op school. Je kunt ze er wel vanaf halen, maar voor wie doe je dat dan? Voor je kind of vanwege je eigen frustratie? Ik zit wel op de grens. De basisschool hoort de leukste tijd van je leven te zijn, maar de sfeer is erg verslechterd. Ouders zeggen elkaar geen goedendag, kinderen mogen niet met elkaar spelen. Het was zo'n leuke school.'

Directeur: 'Ik had eerder terug willen komen'

Vertrek kinderen na 'misbruik-affaire' kost Montessorischool halve baan

Geld. 7/12

Door onze verslaggever
NIJMEGEN - Na de Kerst keert Bouke Eekma terug als directeur van de Montessorischool aan de Heyendaalseweg. Als het aan de basisschooldirecteur zelf had gelegen was hij al maanden eerder op zijn post teruggekeerd, maar het schoolbestuur ontraadde hem dat. 'Juridisch kon ik elk moment terugkeren. We hebben gewacht tot het draagvlak groot genoeg was.' Daarmee duidt de schooldirecteur op een grote groep kritische ouders die uiteindelijk de school de rug toekeerde. De commotie ontstond nadat in het voorjaar een ouderpaar bij de politie aangifte deed van vermeend seksueel misbruik van hun 4-jarige dochter. De kleuter zou de voornaam van de directeur hiermee in verband gebracht hebben. Politieonderzoek

leverde geen bewijs op dat de schooldirecteur betrokken zou zijn geweest bij misbruik. Ook kon überhaupt niet vastgesteld worden dat er sprake was van misbruik. In die tijd uitten meer ouders bij de politie vermoedens dat hun kind misbruikt zou zijn. De affaire deed ouders van 22 kinderen besluiten hun kroost op een andere basisschool onder te brengen. Toen na maanden van discussie en overleg het schoolbestuur bekend maakte dat de directeur in de herfst op zijn post zou terugkeren, volgden ouders van nog eens 22 kinderen.

Verlies uren

Het verlies van 44 scholieren kost de Montessorischool ruim een halve arbeidskracht. De personeelsformatie zal met 24 uur ingekrom-

pen moeten worden. Er werken tien leerkrachten. Alleen nieuwe aanmeldingen kan deze inkrimping van formatie voorkomen. Eekma zegt blij te zijn na zeven maanden (gedwongen) ziekteverlof weer terug te keren. Zijn functie staat niet ter discussie, stelt hij. Dat andere leerkrachten uren moeten inleveren noemt hij 'vreselijk, zoals deze hele tijd voor iedereen vreselijk is geweest'. De directeur noemt vragen of hij stappen onderneemt tegen de groep ouders die de afgelopen tijd nadrukkelijk streefde naar zijn vertrek 'niet ter zake doende'. 'De school heeft nu rust nodig.' Hij geeft toe overwogen te hebben hen wegens smaad of laster aan te klagen. 'Maar dat is niet makkelijk. Als er iets op papier staat, heb je iets. Ze zeggen niet: Eekma heeft

het gedaan. Ze richten zich op het schoolbestuur.' Hij verwijt deze ouders dat zij hem niet gevraagd hebben of de beschuldiging terecht was. Spontaan geeft hij daarop nu antwoord: 'Ik kom niet in die kleutergang, ik kom nooit op dat toilettenblok. Ik heb met geen vinger een kleuter aangerakt.'

Gelijk hebben

Over zijn langdurig thuiszitten: 'Ik heb een aantal keren geprobeerd terug te komen. Dan had ik wel gelijk gehad, maar daarmee was het probleem niet opgelost. Iedereen zat er mee wat te doen. Ook het schoolbestuur heeft z'n best gedaan, al is dat niet in alle gevallen even goed gelukt.' Hij wil zijn bestuur niet afvallen en spreekt 'met groot respect' over de

leerkrachten die een half jaar in grote spanning hebben moeten werken.

Eekma zegt samen met ouders en schoolteam de Montessorischool 'uit dit dal' te willen opbouwen. 'Tot 17 mei (dag aangifte, red.) was dit een goede school en zaten we voor twee jaar vol met leerlingen. Het zal heel moeilijk zijn, het kost tijd en we hebben hulp van de Schooladviesdienst daarbij nodig.' Interim-directeur H. Jansen verwacht niet dat een 'derde golf' van vertrekkende scholieren volgt als de directeur zijn taken hervat. Jansen weet zich hierin gesteund door onderwijsinspecteur Th. Hendriks die maandenlang nauw betrokken is geweest bij deze affaire. Volgens de inspecteur heeft het onderwijs op de school niet geleden onder de affaire.

'Het doet er al lang niet meer toe of de directeur het gedaan heeft of niet'

De lijdensweg van een school na beweerd seksueel misbruik

De nasleep van een aangifte van seksueel misbruik op school

Geld. 9/12

Onder de kop 'Onderzoek naar seksueel misbruik Montessorischool' stond vijf maanden geleden een bericht op de editiepagina's van Nijmegen en omgeving. Het meldde dat de Nijmeegse politie naar aanleiding van twee aangiften van seksueel misbruik een onderzoek had ingesteld op de Montessori-basisschool aan de Heyendaalseweg. De klachten waren tegen een van de leerkrachten gericht. Op aanraden van het bestuur van de Stichting St. Josephscholen was hij met ziekteverlof gegaan.

In april stapten ouders naar de politie met de beschuldiging dat hun dochtertje van vier misbruikt zou zijn. In juni volgden een tweede aangifte van seksueel misbruik en een aantal meldingen van bezorgde ouders, waaruit een derde aangifte zou voortvloeien.

Een week voor de publikatie in De Gelderlander van 6 juli lichtte de politie het schoolbestuur in over de voorlopige uitslag van het onderzoek. Er waren geen gegronde vermoedens van strafbare feiten gebleken; de leerkracht werd niet als verdachte beschouwd.

Dit bericht werd tussen septem-

ber en november van dit jaar gevolgd door zeven berichten in de edities Nijmegen en omgeving.

Samengevat kwamen de ontwikkelingen hierop neer. De politie sloot het onderzoek deze zomer definitief af: zij had geen spoor van bewijs. Maar het schoolbestuur wilde de zaak alsnog door een team van onafhankelijke deskundigen laten bekijken. Het bestuur deed dit mede onder druk van verontruste ouders en met instemming van de onderwijsinspectie.

Voor het aanvullend onderzoek zou de commissie delen van het politiedossier ter inzage krijgen. Volgens de voorzitter van het schoolbestuur zou de privacy van betrokkenen maximaal worden beschermd. Maar de officier van justitie wees erop dat de school voor het eigen onderzoek niet zomaar van het politiedossier gebruik kon maken.

Intussen begon een andere groep ouders zich te roeren. Zij wilden dat het bestuur een streep onder de zaak zette en de beschuldigde leerkracht weer aan de slag ging. Een van de ouders verweet het schoolbestuur mee te werken aan een volksgericht. Een nieuw onderzoek zou slechts voedsel geven aan de geruchtenstroom. Ongeveer de helft van de ouders schaarde zich achter deze tegenbeweging.

Daarop besloot het schoolbestuur niet meer mee te werken aan een onafhankelijk onderzoek. Het bestuur stelde de ouders tijdens de herfstvakantie op de hoogte van zijn besluit, de van ontucht beschuldigde leerkracht te laten terugkeren in zijn functie.

Vervolgens werden meer dan dertig kinderen door hun ouders thuis gehouden als protest tegen het besluit van het schoolbestuur. Een aantal ouders kondigde aan, een andere school voor hun kind(eren) te zoeken. Uit een uitvoerig verslag in de krant van 31 oktober bleek, dat al na de zomervakantie vijftien kinderen niet naar de Montessorischool waren teruggekeerd. Het aantal van ruim dertig 'zieke' kinderen bleek op 7 november te zijn geslonken

tot veertien. De beschuldigde leerkracht bleef met ziekteverlof.

Uit de berichtgeving door de Nijmeegse stadsredactie blijkt een feitelijke, zakelijk en terughoudende aanpak van een gevoelige zaak. Doordat de beschuldigde consequent 'een leerkracht' werd genoemd, werd diens identiteit buiten de kring van Montessori-betrokkenen niet bekend. Deze extra waarborg werd volgehouden tot de afgelopen week. Toen was de leerkracht, die directeur van de school is, bereid te reageren in de krant. Omdat hij niet verdacht wordt en hij zijn terugkeer naar school voorbereidt, is ervoor gekozen hem alsnog met volledige naam en functie te vermelden.

Eerder sprak de redactie met verontruste ouders, maar zij kon niet in contact komen met de ouders die de aangifte hadden gedaan. De redactie kreeg voornamelijk beschuldigingen te horen van verontruste ouders aan het adres van de leerkracht; beschuldigingen waarvan het waarheidsgehalte niet viel vast te stellen en waarbij geen wederhoor mogelijk was. Ook ontving de redactie ingezonden brieven waarin persoonlijke aantijgingen stonden. De redactie besloot deze niet te publiceren, omdat zij de kans liep zich medeverantwoordelijk te maken voor een lastercampagne. De aanvullende informatie die de redactie inwon over de belastende verklaringen die tegenover de politie waren afgelegd, wekte niet de indruk dat de zaak ten onrechte was afgesloten.

Alle berichten verschenen op de stads- en streekpagina's van Nijmegen en omgeving. Het werd beschouwd als stadsnieuws; bredere verspreiding achtte de redactie in strijd met de voorgenomen terughoudendheid. De lezers in Arnhem, Tiel en Winterswijk bleven zo onkundig van wat zich geleidelijk ontwikkelde tot de Nijmeegse Montessori-affaire.

Afgelopen zaterdag gaf de Volkskrant het startsein voor de landelijke media-aandacht. Onder de kop 'De lijdensweg van

een school na beweerd seksueel misbruik' deden enkele personen hun relaas: de voorzitter van het schoolbestuur, de advocaat van de beschuldigde directeur-leerkracht, de politiewoordvoerder, een ouder die ertegen is dat de directeur terugkomt, een ouder die zichzelf neutraal noemt, de officier van justitie en een gepensioneerde vertrouwensinspecteur. Het artikel noemde 'een basisschool in een middelgrote stad', waarvan de directeur beschuldigd wordt van seksueel misbruik van een meisje van vier. De namen werden weggelaten 'om de school en de betrokkenen te behoeden voor verdere negatieve gevolgen'. Een verslaggeefster van het persbureau ANP combineerde de gegevens uit de Volkskrant met de eerdere berichtgeving in De Gelderlander, deed navraag bij de schoolleiding, en verspreidde begin deze week het bericht dat ongeruste ouders 44 kinderen van een Nijmeegse Montessorischool hebben gehaald, naar aanleiding van de vermeende ontucht van de directeur met een aantal kinderen.

Vanaf dat moment wist iedereen dus dat het ging om de directeur. Dinsdag verschenen berichten in een aantal dagbladen, en televisieploegen togen naar Nijmegen voor het oprakelen van een afgesloten politiezaak die zich mogelijk ontwikkelde tot een tweede

'Oude Pekela-affaire'.

Dat onze berichtgeving een sterk effect kon hebben op de betrokkenen en de ontwikkeling van het conflict, was voor de stadsredactie reden behoedzaam om te gaan met de identiteit van de beschuldigde en met de geuite beschuldigingen. Als een dergelijke zaak speelt in Leeuwarden, heeft De Gelderlander minder moeite met de herkenbaarheid van een persoon die in opspraak is geraakt dan wanneer het een zaak in Nijmegen betreft. In het eigen gebied is de grootste regionale krant zich bewust van de verstrekkende, ook persoonlijke, gevolgen die het publiceren van vermoedens en geruchten kan hebben.

Maar sinds deze week kan iedereen weten om wie het gaat, en kunnen lezers in Arnhem, Tiel en Winterswijk zich afvragen waarom zij dit nieuws niet eerst in 'hun' Gelderlander hebben gelezen. Dat is het gevolg van de remmende voorsprong die de lezers in Nijmegen en omgeving hadden. Hadden niet van meet af aan alle Gelderlanderlezers de Montessorikwestie in hun krant moeten kunnen lezen? Als ik ja zeg, is dat wijsheid achteraf. De berichtgeving begon met het melden van aangiften die na politieonderzoek niets opleverden. Daarna leidde de zaak tot grote verdeeldheid

tussen groepen ouders, zonder dat verdere concrete aanwijzingen voor seksueel misbruik naar voren kwamen.

Toch zou een verhaal over de ingrijpende gevolgen van een geruchtenstroom voor een directeur en een school naar mijn mening in de gehele oplage van De Gelderlander niet hebben misstaan. Daaraan wordt inmiddels ook gewerkt.

Had de krant niet meteen kunnen schrijven dat het om de directeur ging?

De redactie had een goede reden dit niet te melden. Ook als zij had kunnen vermoeden dat andere media het na verloop van tijd wel zouden melden, zou zij niet anders hebben gehandeld.

Kinderen van school gehaald

NIJMEGEN - Bezorgde ouders hebben 44 kinderen van een Nijmeegse Montessorischool gehaald. Interim-directeur H. Jansen verwacht niet dat nog meer ouders hun kind van school zullen halen. Aanleiding is de vermeende ontucht van de directeur met een aantal kinderen. Drie van hen hebben aangifte gedaan. Politieonderzoek leverde geen bewijs voor seksueel misbruik. De politie heeft de zaak gesloten. De directeur zit sinds april met ziekteverlof thuis en komt binnenkort terug op de school, die 220 leerlingen telt. Het bestuur heeft geen reden om zijn terugkeer in de weg te staan, aldus voorzitter R. Silverentand.

21.5 N 5.12

Inspecteur: bij ontucht altijd deskundigenrapport

'Politie-onderzoek in zaak Montessorischool te onbevredigend voor veel betrokken partijen'

Geld. 23/12

Door onze verslaggever
NIJMEGEN/ARNHEM - Er moet een commissie van deskundigen komen die bij meldingen van ontucht op school met een gefundeerd oordeel kan voorkomen dat een onderwijsinstelling te gronde gericht wordt doordat ouders het vertrouwen verliezen in een school. Die conclusie trekt onderwijsinspecteur Th. Hendriks uit de ontucht-affaire Montessorischool.

Zo'n deskundigenrapport moet meer houvast geven dan het politie-onderzoek kan. Omdat de politie geen conclusies kan trekken die verder gaan dan wat aan hard bewijsmateriaal is gevonden, was de eindconclusie in de kwestie

Montessorischool voor veel betrokkenen onbevredigend. Een oordeel van landelijke zwaargewichten moet bovendien voorkomen dat allerlei geruchten de ronde blijven doen en daarmee (blijvend) een smet werpen op een leerkracht en/of school.

Inspecteur Hendriks is weinig gelukkig met het verloop en de afwikkeling van de ontuchtzaak op de school aan de Heyendaalseweg. Een kleine groep ouders heeft gestreefd de schooldirecteur kwijt te raken vanaf het moment dat de man met ziekteverlof gestuurd werd omdat hij verdacht werd van ontucht.

Ook nadat het politie-onderzoek geen bewijzen had opgeleverd dat er sprake was geweest van ontucht en daarmee de directeur verdachte-af was, zetten deze ouders de oppositie tegen de schooldirecteur voort.

Die hardnekkige en 'agressieve houding' is volgens Hendriks een belangrijke reden geweest waarom de ontucht-affaire rond deze basisschool zo geëscaleerd is.

Leegloop

Hendriks zegt de drijfveren van 'deze kleine en spraakmakende groep ouders' niet te kennen, wel vertelden sommige ouders hem nog vóór de uitkomst van het politie-onderzoek dat deze directeur

weg moest.

Hendriks: „In 14 jaar als inspecteur heb ik zes à zeven gevallen van ernstige seksuele intimidatie meegemaakt, maar nooit zo omvangrijk als dit.” Hendriks heeft 90 basisscholen in stad en omstreken onder zijn hoede.

De ontucht-affaire kostte de Montessorischool ongeveer een vijfde deel van het leerlingenbestand; totaal 44 kinderen werden door hun ouders bij een andere basisschool ondergebracht.

Discussies

Uit gesprekken met tientallen ouders bleek Hendriks dat zij hun kind niet alleen van school haalden omdat ze het vertrouwen in de school verloren hadden. „Er waren ook ouders die niet langer in alle discussies op het schoolplein verwikkeld wilden raken. Ze vertelden mij: 'Het is niet meer te harden'. Ze móesten partij kiezen door de agressieve manier waarop de discussie gevoerd werd.”

Hendriks sprak ook met de drie ouderparen die bij de politie aangifte deden vanwege vermeende ontucht met hun kind. „Het vertrekpunt van die ouders was volstrekt integer.”

Aanpak

De Nijmeegse ontuchtzaak moet volgens Hendriks voor de toekomst

leiden tot een andere aanpak. Hij lanceert bij collega-inspecteurs het voorstel dat bij ernstige gevallen van seksuele intimidatie ('zeker wanneer het om meer kinderen gaat') na het politie-onderzoek altijd een deskundigenonderzoek wordt ingesteld.

Hendriks' voorstel om dat in het geval Montessorischool te doen werd vanwege sterk verdeelde meningen onder ouders uiteindelijk door het schoolbestuur afgescho-

ten.

Deskundigen moeten ouders, schoolteam en -bestuur meer helderheid verschaffen dan politie-onderzoek kan. „Omdat ontucht nu eenmaal heel moeilijk aantoonbaar is én er andere redenen kunnen zijn waarom een kind pijn krijgt bij het plassen.”

Zie verder tweede stadspagina: 'Waarom zo'n gedoe als er niks is gebeurd?'

'Waarom zo'n gedoe als er niks is gebeurd?'

Geld. 23/12

Vervolg van eerste stadspagina

NIJMEGEN/ARNHEM - „Ouders, schoolteam en schoolbestuur zijn eigenlijk maar in één vraag geïnteresseerd: is er wat gebeurd, en als er niks gebeurd is, waarom is er dan zo'n gedoe? Op die vraag geeft het politie-onderzoek onvoldoende antwoord. Ik wil geen kritiek hebben op de politie, want die heeft de zaak heel prudent behandeld. Maar die kan natuurlijk niet verder gaan dan de justitiële kaders. Het politie-onderzoek leidde tot een soort 'onbevestigd'.”

Inspecteur Hendriks vervolgt: „Als er dan ouders zijn die blijven roepen dat er iets gebeurd is, dan is er geen instantie met gezag die een ander verhaal kan vertellen.

Er was in het geval van de Montessorischool geen balans in de berichtgeving.”

Daarvoor moet de onafhankelijke

deskundigencommissie, met in ieder geval een medicus en medisch-psycholoog, zorgen. „De grote kunst is dat je bij zulke aangiften van seksuele intimidatie moet komen tot een eenduidige interpretatie door alle partijen van wat er gebeurd is.”

De uitkomst van het politie-onderzoek dat geen aanwijzingen voor ontucht gevonden waren, riep direct vragen bij ouders op wat er dan wel gebeurd moest zijn en wie daarbij betrokken kon zijn. Op dat soort vragen zou een deskundigenrapport antwoord moeten geven. Ook zou zo'n aanpak soelaas moeten bieden voor de ouders die aangifte van misbruik van hun kind deden. „Met hen heb ik te doen, want ook zij zitten in een heel lastig mentaal parket”, meent Hendriks.

Geen aangifte

De vertrouwensinspecteurs turfden in het hele land in 1993 (laatst bekende gegevens) 119 ge-

vallen van (ernstige) seksuele intimidatie op school. Het werkelijke aantal ligt hoger, denkt Hendriks, omdat veel ouders bij vermoeden van seksuele intimidatie niet naar de politie stappen. Om te voorkomen dat na de affaire Montessorischool ouders nog minder aangifte doen bij vermoeden van seksueel misbruik, moet de deskundigencommissie geïnstalleerd worden.

De onderwijsvakbond Abop zou zo'n ontwikkeling toegejuichen.

Zegsman Bruinisse staat jaarlijks een twintigtal bondsleden juridisch bij die betrokken zijn bij of beschuldigd worden van misbruik: „Schuld of onschuld doet op een gegeven moment niet meer ter zake. Je moet door de geruchten op school vrezen voor de werkgelegenheid. Maar arbeidsrechtelijk ligt het heel moeilijk. De centrale raad voor beroep heeft diverse malen geoordeeld dat alleen morele verontwaardig-

ging bij collega's en ouders en dreigementen van ouders onvoldoende reden is voor een schoolbestuur om een leerkracht te ontslaan.”

Onderschat

De aanpak van het Nijmeegse schoolbestuur was achteraf gezien volgens Hendriks voor verbetering vatbaar. De onzekerheid en onrust onder ouders nam toe, toen tijdens een ouderavond geen afdoende antwoord gegeven op vragen. Zoals over hoe leerkrachten om zouden gaan met vragen van kinderen over de zaak en over welke houding van ouders verwacht werd tegenover de kinderen.

Ook werd onderschat hoe diep deze zaak ouders beroerde. „Elke onzekerheid of misser wordt onmiddellijk afgestraft door veronturste ouders. Als schoolbestuur kun je de bewegingen die ouders dan maken niet beheersen.” Een schoolbestuur moet naar

ouders 'een genereus aanbod' doen om mee te helpen een oplossing te vinden wanneer een school in zo'n crisis gestort wordt.

„De juiste timing en toonzetting zijn van groot belang.” Hendriks eigen voorstel om een commissie van onderzoek in te stellen, leed schipbreuk. Omdat een kleine groep ouders meer wilde onderzoeken dan de gevolgen van de ontuchtzaak, verwees het schoolbestuur het voorstel naar de prullenmand. Hierdoor hield, naar Hendriks' inschatting, de geruchtenstroom langer aan dan noodzakelijk.

De intensieve begeleiding van het schoolteam, dat overtuigd kon worden dat de directeur moest kunnen terugkeren, duurt nog het hele schooljaar voort. Volgens Hendriks is die begeleiding door de Schooladviesdienst van groot belang om 'de schoolgemeenschap weer vertrouwen te geven en laten uitstralen'.

FRIESE SEKS-FAMILIE

ONTKENT ALLES

TEL
2/12

Eisen tot acht jaar cel en tbs

Van onze correspondent
LEEUWARDEN, zaterdag

De Leeuwarder officier van justitie, mr. K. Fühler, eiste gisteren tegen de vijf verdachten in de Bolswarder zedenzaak, straffen van vier tot acht jaar en in alle gevallen tbs met dwangverpleging.

Een andere verdachte (19) werd eerder veroordeeld tot zeven jaar cel. De zaak is qua ernst en omvang wel vergeleken met de Eper incestzaak.

De vijf verdachten zouden kleine jongetjes, de jongste slechts vier jaar, meermalen en met grof geweld hebben verkracht en de meest gruwelijke perversiteiten met hen hebben uitgehaald. Dit gebeurde door het Bolswarder echtpaar Jentje (53) en Annemarie (45) de J. in hun woning, samen met zoon Alex (21), kostganger Hendrik de G. (21) en Annemarie's broer Frits O. (37).

Ijzere vuist

In huize De J. regeerden Annemarie en broer Frits (tegen beiden acht jaar geëist) met ijzere vuist. Naast het misbruiken van kinderen uit de buurt, waarvan het vijftal wordt verdacht, werden broer en zus ook beticht van ernstig seksueel misbruik van Annemarie's dochter. Al vanaf haar vierde jaar zou moeder met voorwerpen, onder meer een kaars en een in condoom gewikkelde wortel, in het lichaam van het meisje zijn binnengedrongen.

Frits vergreep zich aan zijn nichtje op de meest ruwe wijze vanaf haar zesde tot haar zestiende jaar. Voor het misbruik betaalde hij zijn zuster 150 gulden per maand. Op het gegil van pijn en het hulpgeroep van het meisje gaven de ouders geen krimp. Volgens het slachtoffer raakten ze er alleen maar opgewonden van en verdwenen ze samen naar hun slaapkamer.

Ook zouden broer en zus in een dolle bui het lichaam van het meisje met messen hebben bewerkt. Ondanks eerdere zeer gedetailleerde verklaringen ontkenden beiden nu heftig alle aantijgingen.

„Sandra liegt als een vuurtoren. Ik ben een goede jongen.” Annemarie zei zelfbewust dat haar dochter alles uit haar duim had gezogen.

Ze raakte echter volledig van haar stuk toen de dochter haar vanuit de zaal geëmotioneerd toeschreeuwde: „Het is wel zo, trut.” Een aanval van hyperventilatie voorwendend zei de moeder „Ik heb haar alleen maar alles uitgelegd over seksualiteit en verder niks gedaan”.

Vader Jentje (eis vier jaar) zou door zijn vrouw zijn meegesleurd in de seksspelletjes met kleine jongens. Ook hij herriep, evenals zoon Alex, verklaringen over verkrachting. „Waar halen die kinderen het vandaan. Schandalig!” aldus Jentje, die volgens de officier ook regelmatig door zijn vrouw zou zijn mishandeld.

Strop

Alex en Hendrik (beiden vijf jaar geëist) zouden, enkele malen onder toezicht oog van Annemarie, hun perverse activiteiten zijn gestart met de verkrachting van de jongste zoon De J. Later zouden ze daarbij nog twee andere wijkbewoners hebben betrokken. Onder het dreigement „dit gebeurt als je er over praat” zou Alex de jongetjes een strop om de nek hebben gelegd en die hebben aangehouden. Alex ontkende alle feiten, Hendrik zwakte zijn eerder afgelegde verklaringen af.

Behalve vader Jentje bleken alle verdachten in hun jeugd mishandeld en verkracht. „Slachtoffers worden dader”, aldus officier Fühler, die sprak over grof en weersprekend geweld. De verdedigers namen stelling tegen de in hun ogen te hoog geëiste celstraffen en pleitten voor een snelle behandeling.

Uitspraak over twee weken.

hij op de zitting deelgenomen te hebben aan het 'seksclubje' bij hem thuis. „Ik hou wel van seks, maar niet met kinderen. Ik ben dom geboren en heb niets bijgeleerd, maar ik ben een goede man.” De officier omschreef hem als een zwakbegaafde man die zich dommer voordoet dan hij in werkelijkheid is. Zijn advocaat mr. T. Bruinsma zei het 'gruwelijk' te vinden wat zich in het gezin afspeelde. Hij concludeerde dat zijn cliënt daar mede schuldig aan zou zijn en adviseerde de rechter tbs met dwangverpleging. Tegen de 21-jarige zoon van het echtpaar en de even oude kostganger, eiste de officier vijf jaar gevangenisstraf met tbs en dwangverpleging. Beiden waren zelf ook slachtoffer van seksueel geweld. „Ze werden van slachtoffer dader, maar dat is geen excuus”, aldus de officier. Uitspraak 15 december.

Hoge straffen geëist in Bolsward-zaak

schreef ze als 'seksueel getraumatiseerd' en iemand die actief was gaan beleven wat ze zelf vroeger passief had meegemaakt. Een psychiater van het Pieter Baan Centrum achtte de verdachten verminderd toerekeningsvatbaar. De advocaat van de moeder pleitte voor een kortere celstraf van twee jaar en tbs. Hij achtte zijn cliënte sterk verminderd toerekeningsvatbaar en was van mening dat een behandeling zo snel mogelijk moest beginnen.

wijze misbruiken en verkrachten van twee jongens van vier en negen jaar. Dit gebeurde ook in een 'trio' met zijn zus en zwager. Hoewel de verdachte tegenover de politie gedetailleerde verklaringen had afgelegd, ontkende hij gisteren op de zitting. De moeder, zelf incestslachtoffer, ontken- de aanvankelijk ook, maar verklaarde aan het einde van de zitting: „Ik zal de schuld maar op me nemen. Maar als ik moet zitten, dan het liefst in een kliniek.”

De officier achtte de feiten bewijsbaar en noemde de gebeurtenissen 'afschuwwekkend'. „Je moet een sterke maag hebben als je de verslagen leest”. Ze laakte de diverse hulpverlenende instanties wier begeleiding 'geen spijt' had geholpen. De moeder om-

worden bovendien verdacht van het respectievelijk misbruiken en verkrachten van de toen elfjarige dochter van het gezin. De zaak kwam vorig jaar aan het licht toen de jongste zoon (14) samen met een dertienjarige werd aangehouden op verdenking van het plegen van seksuele spelletjes met jongens en meisjes tussen de 5 en 9 jaar oud, onder bedreiging van een mes, in Bolsward.

Uit het daaropvolgende politie-onderzoek kwam naar voren dat ook andere gezinsleden de afgelopen jaren ontuchtige handelingen hadden gepleegd. Vorige maand werd in de Bolswarder zedenzaak een andere, 19-jarige kostganger van het gezin conform de eis veroordeeld tot een celstraf van zeven jaar wegens het meermalen

Rechter legt hoge straffen op in Friese incestzaak

Van onze verslaggever
LEEUWARDEN

De rechtbank in Leeuwarden heeft in de Bolswarder zedenzaak hoge straffen opgelegd. De hoofdverdachten, de 45-jarige A.O. en haar 37-jarige broer F.O., werden veroordeeld tot acht jaar gevangenisstraf en tbs met dwangverpleging.

De 53-jarige J. de J., echtgenoot van A.O., en de 21-jarige kostganger H. de G. kregen elk vier jaar cel en tbs. De eveneens 21-jarige zoon van het echtpaar, A. de J., werd tot vier jaar cel veroordeeld.

De rechtbank heeft in de vonnissen van vrijdag rekening gehouden met de zwakbegaafdheid van de verdachten. Hun jeugd ging gepaard met verwaarlozing en misbruik. Toch achtte de rechtbank hen verantwoordelijk voor de feiten, die bestonden uit 'afschuwwekkende seksspelletjes'.

De leidende rol in de incest- en ontuchtzaak was, zo bleek tijdens de rechtszaak, in handen van A.O.. Tussen 1983 en 1995 is in haar woning op grote schaal ontucht gepleegd met eigen kinderen, kinderen van familie en kinderen uit de buurt.

Alle verdachten maakten gebruik van geweld om de slachtoffers onder druk te zetten. De moeder en haar broer legden de meeste agressie aan de dag. Soms werden de slachtoffers, waaronder een minderjarige zoon en dochter van A.O., vastgebonden. De zwager betaalde zijn zuster honderdvijftig tot tweehonderd gulden per maand voor het 'recht' haar dochter regelmatig te verkrachten.

den omdat een agressieve verdachting de zaak van de verdachten slechts zoe schaden. In het proces tegen de verdachten verschillende lezingen van de geboortelidassen. Een van de verdachten heeft schuld bekend aan de ontvoering en verkrachting van het meisje. De twee anderen beweren door hun oudere collega te zijn gedwongen deel te nemen aan de ontvoering maar ontkennen het oudere verdachte ontken zijn maten te hebben gedwongen. De verdachten kunnen straffen van drie jaar tot levenslang krijgen als ze schuldig worden bevonden. De uitspraak in de zaak wordt eind ja-

Proces verkrachting Okinawa verdaagd

Door HANS VAN DER LUGT
TOKIO, 28 DEC. Het gerechtshof op het Japanse eiland Okinawa heeft het proces tegen drie Amerikaanse militairen die worden beschuldigd van het verkrachten van een 12-jarig meisje, tot een nader te bepalen datum verdaagd. Reden voor het besluit is het verzoek van een van de verdachten om het proces te verplaatsen omdat een eerlijk proces op Okinawa niet mogelijk zou zijn wegens de anti-Amerikaanse stemming op het eiland. Het gebeurde, dat op 9 september plaatsvond, heeft het proces op het eiland tegen de drie Amerikaanse militairen aanverzigteld. Japanse rechtbanken in oktober gingen tien duizenden mensen de straat op om

Door onze correspondent
KARIN DE MIK
LEEUWARDEN, 2 DEC. De officier van justitie heeft vrijdag voor de rechtbank in Leeuwarden twee keer acht jaar, twee keer vijf jaar en één keer vier jaar cel geëist in de Bolswarder ontuchtzaak. Tegen alle verdachten is tevens tbs gevorderd. Het openbaar ministerie beschuldigt hen van seksueel misbruik van jonge kinderen. Sodom en Gomorra in het klein. Daarmee was de situatie binnen het gezin De J. uit Bolsward te omschrijven, vond de advocaat van de vader (53). Voor de rechtbank van Leeuwarden stonden gisteren naast de vader, diens vrouw (45), haar broer (37), hun zoon (21) en een kostganger (21) terecht wegens het onder bedreiging meermalen verkrachten en seksueel misbruiken van jongens in leeftijd variërend van 4 tot 10 jaar. De moeder en haar broer

Beschuldiging incest bevatte weinig details

ALMELO - De rechtbank in Almelo heeft de beschuldiging van incest tegen de 51-jarige kantonrechter M. C. K. gisteren afgewezen omdat de verklaringen van zijn vier dochters op sommige punten tegenstrijdig zijn en er te weinig details aan het licht zijn gekomen.

Volgens de rechtbank waren onder meer verklaringen die twee dochters hadden afgelegd bij de politie anders dan latere lezingen voor de rechter-commissaris. De rechtbank schaarde zich daarmee deels achter de argumenten van K.'s advocaat, mr. H. Boekhorst.

De officier van justitie had eerder vier jaar cel geëist. De incest zou in de periode juli 1993 tot en met eind 1994 hebben plaatsgehad. De dochters waren toen tussen de vijf en zeventien jaar oud.

De raadsman schreef de beschuldigingen tijdens de behandeling van de zaak toe aan de sfeer van haat en nijd die ontstond door de echtscheiding van K. in 1985. Droom en werkelijkheid zijn door elkaar gehaald, concludeert Boekhorst. Het onderzoek rammelt aan alle kanten. De vraagstelling van de politie was suggestief, stelde hij.

De meervoudige kamer stond onder leiding van mr. J. van Staveren van de rechtbank in Zutphen. Omdat de verdachte in Enschede werkzaam is en zijn ex-vrouw rechter in Almelo is, behandelden rechters uit Zutphen de zaak. (ANP)

Kantonrechter vrijgesproken van incest

Van onze verslaggever **VK**
ALMELO **9-12**

De rechtbank in Almelo heeft een 51-jarige kantonrechter uit die stad vrijgesproken van een aanklacht wegens incest. De man wordt door zijn vier dochters ervan beschuldigd dat hij hen in hun jeugd herhaaldelijk seksueel heeft misbruikt. Tegen hem was vier jaar celstraf geëist.

Volgens de Almelose rechtbank zijn de verklaringen van de dochters vaag en tegenstrijdig. Bovendien is er geen aanvullend bewijs om de beschuldigingen te ondersteunen. De officier van justitie bevestigde twee weken geleden dat het typisch is voor incestslachtoffers dat hun verhaal niet altijd even samenhangend is. Dat komt volgens haar omdat zij hun ervaringen verdringen.

De rechtbank erkent dat het voor incestslachtoffers problematisch kan zijn een verklaring af te leggen. 'Dat betekent evenwel niet dat deze in het geval van een ontkenkende verdachte minder kritisch op haar juistheid en betrouwbaarheid zou moeten worden beoordeeld', aldus de motivatie bij het vonnis.

De rechtbank wijst erop dat de meisjes zichzelf soms tegenspreken en dat sommige verklaringen aan-

wijsbaar niet kloppen met de feiten. Dat de meisjes problematisch gedrag vertonen, hoeft niet door incest te komen, zoals de officier suggereerde, maar kan ook een gevolg zijn van de scheiding van hun ouders, meent de rechtbank.

De aangeklaagde zelf denkt dat zijn dochters wraak op hem willen nemen vanwege ruzies in het verleden. Zijn advocaat beschuldigde tijdens de zitting het Openbaar Ministerie van partijdigheid. Volgens hem zijn de meisjes suggestief verhoord door de politie. Daarbij speelt mee dat de ex-vrouw van de aangeklaagde, de moeder van de vier meisjes, rechter is in Almelo. De man zelf is kantonrechter in Enschede.

Om belangenverstrengeling te voorkomen is de zaak behandeld door rechters uit Zutphen. Ook de rechtbank vindt dat de verklaringen van de twee meisjes minder betrouwbaar zijn geworden door de manier van verhoren.

De kantonrechter, die was gekomen om het vonnis aan te horen, was aangedaan over de vrijspraak. Hij wilde niet op het vonnis ingaan. Zijn advocaat sprak ondanks de vrijspraak van een trieste zaak. 'Van winnaars of verliezers kan hier geen sprake meer zijn.' Het Openbaar Ministerie beraadt zich of men in hoger beroep gaat.

Vier jaar geëist tegen groepsleiders wegens ontucht

Geld **9/12**

UTRECHT (ANP) - Tegen twee inmiddels ontslagen groepsleiders van de Zonnehuis-instituten Veldheim en Stenia in Zeist heeft officier van justitie voor de rechtbank in Utrecht vier jaar cel geëist.

Mr. M. Hoekendijk achtte gisteren bewezen dat een 45-jarige groepsleider in een periode van twintig jaar met tenminste zeven minderjarige pupillen ontucht heeft gepleegd. Een 39-jarige groepsleider zou tussen 1988 en 1994 op het instituut en in zijn woning meerdere keren dezelfde jongen hebben verkracht en misbruikt.

Bovenop de celstraf eiste de officier dat de groepsleiders na hun vrijlating hun oude beroep vijf jaar niet meer mogen uitoefenen. Mr. Hoekendijk betoogde dat zij jarenlang misbruik hadden gemaakt van de kwetsbare jongens.

De 45-jarige bekende spoedig dat

hij jarenlang bij verschillende jongens seksuele handelingen had gepleegd. Die vonden plaats in het klaslokaal, in de badkamer, toilet of in de tuintjes. Ook had de verdachte jarenlang sekscontact met een buurjongetje.

In die zaak is nog geen aanklacht ingediend. De man had in 1990 al hulp gezocht bij een pedagoog, maar toch ging hij door met het misbruik.

De 39-jarige verdachte ontkende pedofiel te zijn. Hoe de verkrachtingen dan toch over een periode van zes jaar hadden kunnen plaatsvinden, kon hij niet verklaren. Hij is daarvoor nu in therapie, liet hij de rechter weten.

Volgens de psychologische onderzoeken is de kans op herhaling groot wanneer de verdachten niet in therapie blijven.

Uitspraak 22 december.

Vier jaar cel voor Almeerse jeugdleider

ALMERE - Tegen een in Almere woonachtige voormalige unit-leider van de Zonnehuisen Veldheim en Stenia in Zeist is voor de Utrechtse rechtbank vier jaar cel geëist. De 37-jarige man mag bovendien negen jaar zijn beroep niet uitoefenen. Hij wordt verdacht van verkrachting van een minderjarige pupil en het plegen van ontucht met hem.

De man zou zijn toenaderingen zijn begonnen toen de jongen nog geen twaalf was. Die had zich niet durven verzetten tegen de strenge unitleider en had evenmin andere medewerkers in vrouwen durven nemen, omdat de man binnen het instituut nogal wat aanzien

genoot. Steeds vaker viel de verdachte de jongen lastig, vanaf een gegeven moment elke week, gedurende een periode van vijf jaar.

Op de vraag hoe hij zo iets gruwelijks had kunnen doen, kon de verdachte geen antwoord geven. Hij ontkende dat hij de jongen meer dan één keer had proberen te verkrachten. Zijn advocaat vroeg behandeling als bijzondere voorwaarde bij een voorwaardelijke straf, met daarnaast storting van een fors bedrag in een schade-fonds. Hij verzocht de rechtbank ook niet meer dan zes maanden onvoorwaardelijk op te leggen, zodat die kan worden omgezet in dienstverlening. Uitspraak 22 december.

Groepsleiders gestraft na ontucht met pupillen

ANP
UTRECHT **VK-23-12**

Twee groepsleiders van de instituten Veldheim en Stenia in Zeist zijn vrijdag door de rechtbank in Utrecht veroordeeld tot celstraffen wegens ontucht met en verkrachting van pupillen. De 45-jarige M.v.Z. kreeg drieënehalf jaar gevangenisstraf en mag zijn beroep de komende 8,5 jaar niet meer uitoefenen. Zijn collega, de 39-jarige W.H. is tot drie jaar celstraf veroordeeld en mag gedurende acht jaar zijn beroep niet uitoefenen.

Van Z. pleegde gedurende een periode van twintig jaar ontucht met minstens zeven minderjarige jongens. H. verkrachtte tussen 1988 en 1994 meerdere malen dezelfde jongen. De kerkrachten begeleiden jongens tussen tien en zestien jaar met leer- en opvoedingsmoeilijkheden of een meervoudig handicap.

Schot in zaak Nasr-Eddine

Geld **16/12**
Door onze rechtbankverslaggever

ARNHEM - Het Arnhemse openbaar ministerie (OM) zal wellicht op korte termijn aan een Duits instituut opdracht geven tot het verrichten van DNA-onderzoek in de moordzaak Nasr-Eddine Achouithr, het 7-jarige Marokkaans jongetje dat in juni 1993 verdween en later in het Maas Waalkanaal werd gevonden.

De DNA-onderzoekstechniek is zodanig verbeterd, dat met enige kans op succes onderzoek verricht kan worden op de minieme hoeveelheid sperma, die op het omgebrachte en misbruikte jongetje is gevonden.

In de zaak heeft eerder een 45-jarige Nijmegenaar terechtstaan. Hij ontkent iets te maken te hebben met de dood van het jongetje. Veel bewijs is er niet tegen de man. De hoeveelheid sperma, die op het jongetje is gevonden, is zo klein, dat het twijfelachtig was of er een betrouwbaar DNA-onderzoek verricht zou kunnen worden. Bovendien zou het materiaal dan in één keer opgebruikt zijn.

De Arnhemse rechtbank besloot begin 1995 de zaak aan te houden tot 29 februari 1996, in de hoop dat de DNA-techniek de komende tijd verder verbeterd zou worden.

Afronden

Onlangs vroeg advocaat mr. F. Huijbers namens de Nijmegenaar aan de raadkamer van de rechtbank te bewerkstelligen dat de zaak op 29 februari kan worden afgerond. De Nijmegenaar verkeert nu al twee jaar en zeven maanden in onzekerheid over de afloop van de zaak. Gisteren werd de vraag van de advocaat door de raadkamer van de rechtbank besproken.

De officier van justitie overweegt een opdracht tot DNA-onderzoek aan een laboratorium in het Duitse Münster te geven. Daar schijnt men het verst te zijn met experimenteel DNA-onderzoek. Er werd

Ontucht man met 20 jongens

Van onze verslaggever

VENLO - Een 32-jarige man uit Venlo heeft bekend dat hij de afgelopen dertien jaar ontucht heeft gepleegd met ruim twintig minderjarige jongens. De politie hield de Venloenaar vorige maand al aan, nadat twee slachtoffers aangifte hadden gedaan.

Tijdens zijn verhoor noemde de man namen van nog veel meer jongens met wie hij sinds 1982 seksuele contacten heeft gehad. Al deze jongens zijn door de politie benaderd, hetgeen resulteerde in nog eens 21 aangiften. De slachtoffers waren op het moment dat de Venloenaar zich aan hen vergreep tussen de 8 en 16 jaar.

Man geeft misbruik van 23 jongens toe

ROERMOND, 1 DEC. Een 32-jarige man uit Venlo heeft bekend vanaf 1982 23 minderjarige jongens uit Venlo seksueel te hebben misbruikt. De man werd aangehouden na aangifte van twee slachtoffers, later meldden zich nog 21 slachtoffers.

Man bekent ontucht met 23 minderjarigen

ROERMOND (ANP) - Een 32-jarige man uit de gemeente Venlo heeft bekend vanaf 1982 tot oktober dit jaar 23 minderjarige jongens in en rond Venlo seksueel te hebben misbruikt. Na aangifte van twee slachtoffers werd de man begin oktober aangehouden.

Tijdens het onderzoek deden nog 21 andere slachtoffers aangifte van seksueel misbruik door de man. Volgens persofficier van justitie mr. Van Delft in Roermond, pleegde de verdachte met nog meer minderjarige jongens ontucht, maar niet iedereen deed aangifte. De leeftijd van de slachtoffers, op het moment dat met hen ontucht werd gepleegd, varieert van acht tot zestien jaar.

daar al eerder een onderzoek in deze zaak gedaan, maar de stand van de techniek was toen nog niet zover dat er uitsluitel gegeven kon worden. Een probleem is overigens wel dat de daar gehanteerde methodiek zowel in Nederland als in Duitsland nog niet officieel is toegestaan.

Sneker weer verdacht van ontuchtpleging

LEEUWARDEN - Een 36-jarige Sneker, die vorige maand in hoger beroep is veroordeeld, wordt opnieuw van ontucht verdacht. In de maanden juli en augustus van dit jaar zou hij in zijn woonplaats ontuchtige handelingen hebben gepleegd met jongens in de leeftijd van twaalf tot zestien jaar. Met ingang van vandaag is hij weer op vrije voeten. De raadkamer van de Leeuwarder rechtbank besloot gisteren zijn bewaring te schorsen. Op 27 november was hij in verzeke-ring gesteld.

Het gerechtshof in de Friese hoofdstad legde de man op 7 november een werkstraf van 240 uur (ter vervanging van een half jaar cel), zes maanden voorwaardelijke detentie en f 3000 boete op. Voorts werd hij onder reclas-seringstoezicht geplaatst en moest hij een cursus voor zeden-

delinquenten afmaken. Het hof verklaarde bewezen dat hij in zijn voormalige woonplaats Wommels ontucht had gepleegd met drie jonge jongens.

Het arrest van het gerechtshof was opmerkelijk, omdat het sterk afweek van het vonnis dat de Leeuwarder rechtbank eind december 1994 velde. Toen kreeg de oud-Wommelser drie jaar detentie, waarvan een voorwaardelijk. Het hof, dat op zich een langdurige vrijheidsstraf op zijn plaats achtte, vond het belangrijk dat hij zijn werk kon behouden. De raadsheren lieten onder andere meewegen dat hij niet eerder met justitie in aanraking was geweest, dat hij gewetensvol deelnam aan de cursus voor zeden-delinquenten en dat zijn contacten met de jongens niet alleen op seks waren gericht.

Politie onderzoekt misbruik kinderen Aerdenhout niet

Van onze verslaggeefster

AC 30/12

HAARLEM — Ten minste vijf mensen hebben vorig jaar meegedaan aan ontucht met en verkrachting van zeven kleuters uit Haarlemmermeer en de bollenstreek. Dat zeggen de ouders van een aantal slachtofertjes. Zij hebben de politie drie weken geleden een dossier gegeven waarin ze hun verdenking onderbouwen, maar daar is nog niet naar gekeken. „We hebben geen tijd”, zegt politiewoordvoerder A. Ellwanger. „Iedereen is bezig met de twee moorden die de laatste tijd zijn gepleegd in Abbenes en Hoofddorp.”

De kinderen werden destijds met een busje naar het Medisch Kindercentrum Kennemerland (MKK) in Aerdenhout gebracht. De 64-jarige chauffeur uit Nieuw-Vennep van dat busje is drie maanden geleden veroordeeld wegens verkrachting van de kinderen. Hij is bij het taxibedrijf ontslagen. Volgens de ouders handelde hij echter niet alleen. Hun kinderen hebben inmiddels aangegeven dat nog meer mensen 'uit de omgeving van de chauffeur' bij de ontucht waren betrokken.

De conclusie van het onderzoek dat dit jaar door de politie is uitgevoerd, luidde dat zeker zeven van de elf kinderen die de chauffeur vervoerde zijn verkracht en mishandeld. Ook de echtgenote van de chauffeur zou daaraan hebben meegedaan. De man, die ontkennde, kreeg vier jaar gevangenisstraf. Tegen zijn vrouw loopt nog een gerechtelijk vooronderzoek.

De misbruikte kinderen zijn pas vrijuit gaan praten toen ze waren overgeplaatst naar andere scholen en de chauffeur was veroordeeld, zegt Peter Bouwman namens vijf ouders. „Ze praten nu over anderen die betrokken waren bij het misbruik.” Volgens Bouwman worden in totaal dertien namen genoemd. „Voor ons staat vast dat vijf mensen daadwerkelijk hebben meegedaan. Het gaat om mannen en vrouwen uit de omgeving van de veroordeelde chauffeur.”

Namen

Sommige kinderen hebben van meet af aan verschillende namen genoemd en huizen aangewezen waar het misbruik zou hebben plaatsgevonden, zeggen de ouders. „Maar de po-

litie en de officier van justitie wilden zich op de chauffeur concentreren. Meer verdachten bij de zaak betrekken zou de rechtsgang bemoeilijken, vond men.” De politie ontkent dat. „We hebben destijds verschillende mensen gehoord, maar er was geen bewijs tegen hen”, zegt Ellwanger. „De zaak tegen de chauffeur kregen we wel rond. Daarmee was het voor ons een afgesloten zaak.”

Nu de kinderen wat tot rust zijn gekomen en duidelijker vertellen wat er is gebeurd, willen de ouders dat de politie de zaak nader onderzoekt. „We wilden deze week aangifte doen, maar kregen te horen dat daar geen gelegenheid voor was”, zegt Bouwman. „De onderzoekers die de zaak eerder hebben behandeld, waren er niet.”

Volgens Ellwanger is aangifte doen niet nodig. „Zedenmisdrijven kunnen ambtshalve worden vervolgd. Uit het rapport dat de ouders hebben opgesteld zal blijken of er nu wel bewijzen zijn tegen de verdachten. We moeten het lezen, maar daar hebben we nu absoluut geen tijd voor. Iedereen is bezig met de twee moorden die de laatste tijd zijn gepleegd in Abbenes en Hoofddorp. Wanneer we wel tijd hebben? Ik heb geen flauw idee.”

Het rapport ligt inmiddels ook bij justitie, zegt officier van justitie C. Hemmes. „De officier die de zaak destijds heeft behandeld, heeft het nog niet kunnen bestuderen”, zegt ze. „Dat zal zeker gebeuren.”

De ouders zijn hevig teleurgesteld over de houding van de politie. „Het is voor de slachtoffers erg wreed als mensen niet worden vervolgd door capaciteitsgebrek”, zegt Bouwman.

Ouders: Meer mensen betrokken bij verkrachting kleuters

— PRL ET PEINE DE MORT

Quel sort aux pédophiles ?

MONS — La Belgique se penche dans ses textes de loi sur l'abolition de la peine de mort: le PRL-FDF applaudit. Il entend profiter de l'occasion pour lancer au cœur du débat la problématique des criminels récidivistes, qui s'en prennent aux enfants, aux personnes âgées, aux membres des forces de l'ordre, aux transporteurs de fonds et de personnes. Les pédophiles constituent la cible n° 1.

Hier, Jean-Paul Moerman, député montois, accompagné de Didier Reynders et de Jacqueline Herzet, était à Mons pour remettre sur la table l'amendement qu'Antoine Duquesne avait en vain déposé durant la précédente législature, à savoir assortir à la réclusion perpétuelle extraordinaire la fixation d'une période de sûreté perpétuelle. En novembre, Jean-Paul Moerman (avocat) défendait les parties civiles d'un procès d'assises dont l'accusé était pédophile. « Le ministère public avait informé les jurés: la peine maximum ne présenterait qu'un enfermement de 14 à 15 ans... Si peu pour un pédophile récidiviste si dangereux ! »

Les progrès de la médecine ne sont pas encore parvenus à soigner valablement les pédophiles. Même les traitements de force demandés par les malades eux-mêmes aux Etats-Unis, à savoir la castration chimique ou clinique, s'avèrent impuissants. En prison, les pédophiles ne sont pas suivis médicalement. S'ils sont relâchés par mesures probatoires, ils promettent de se faire

soigner à la sortie de la prison... mais personne ne les y oblige, et personne ne les suit médicalement. Ces personnes récidivent dans pratiquement 100 % des cas !

Réclusion perpétuelle

Pour le PRL-FDF, le débat est déjà ancien: A. Dusquesne l'avait déjà évoqué en une proposition d'amendement qui n'avait pas été débattue durant la précédente législature. Les mesures: réclusion ou détention perpétuelle extraordinaire (crimes de droit commun ou politiques), assortie de sûreté perpétuelle, tout cela laissé à la libre appréciation du jury d'assises.

Concrètement? La peine de sûreté serait de 14 à 20 ans (délinquants primaires), de 20 à 25 ans (récidivistes), voire de 30 ans pour les criminels les plus dangereux, comme les pédophiles multirécidivistes. Ils pourraient retrouver la liberté conditionnelle après 30 ans, sur base de l'avis d'un collège d'experts.

Mme Herzet, présidente de la commission Emancipation sociale à la Chambre, a réussi, en 5 ans, à faire passer un amendement: désormais, la prescription de 10 ans en matière de pédophilie ne prend cours qu'après la majorité de la victime (18 ans). Un premier pas... alors que, déplore le PRL-FDF, les viols d'enfants sont correctionnalisés pour désengorger les cours d'assises... Budget public oblige, hélas !

G.M.

LDH 13.12.95

Mr. Spartacus, John Stamford overleden
 Geel — In Geel is donderdag het overlijden vernomen van de 56-jarige Brit John Stamford, uitgever van de Spartacusgids, een gids met homofiele contactadvertenties. Stamford stond aan het hoofd van een organisatie die jarenlang vanuit Geel publicaties met homofiele inslag verspreidde. Hij verscheen eerder dit jaar voor de correctionele rechtbank in Turnhout wegens aansporing tot pedofiele. Die verklaarde zich op 19 april onbevoegd.

Omstreden homo overlijdt in België

Door onze correspondent
BRUSSEL, 29 DEC. In een ziekenhuis in het Belgische Geel is John Stamford (55) overleden, bekend als uitgever en hoofdredacteur van de Spartacus International Gay Guide, een reisgids voor homoseksuelen. Stamford, van Britse afkomst, werd door mensenrechtenorganisaties beschuldigd van betrokkenheid bij een pedofielennetwerk, maar harde bewijzen werden daarvoor nooit geleverd.

Afgelopen voorjaar nog verklaarde een rechtbank in Turnhout zich onbevoegd in een proces tegen hem wegens het verspreiden van publicaties met pedofiele inslag. Daarmee zou hij aanzetten tot seksuele uitbuiting van kinderen. Volgens de rechter in Turnhout ging het hierbij om een persmisdrijf, waarvoor alleen het Hof van Assisen zich kan uitspreken.

Vier niet-gouvernementele mensenrechtenorganisaties, waaronder Terre des Hommes, wilden Stamford veroordeeld zien wegens uitbuiting van kinderen in vooral Thailand en de Filipijnen. Zij hadden zich daarom burgerlijke partij gesteld in de zaak. In 1988 werd Stamford in Nederland vrijgesproken in een proces naar aanleiding van zijn activiteiten als uitgever. Drie jaar later gebeurde hetzelfde in Duitsland.

NRC 29.12.95

Un prêtre est accusé de viols sur mineurs

François Lefort, engagé dans l'action humanitaire, s'estime victime de calomnies.

Prêtre et médecin, croisé de l'aide humanitaire et figure emblématique de la lutte contre les réseaux de prostitution infantile, François Lefort a été mis en examen au début du mois de décembre pour viols sur des mineurs, sur la foi d'accusations de pédophilie portées contre lui par des enfants de la rue sénégalais. Le père Lefort, qui a été laissé en liberté sous contrôle judiciaire, nie catégoriquement les faits qui lui sont reprochés.

Mystique de l'engagement contre la misère, François Lefort a été sur tous les fronts depuis son ordination comme prêtre en 1976: celui de la toxicomanie avec Georgina Dufoix, puis de la prostitution infantile et de l'aide humani-

taire qui l'a conduit au Rwanda avec Médecins du monde au moment du génocide. Son autobiographie publiée il y a un an relatait l'itinéraire d'un fils de la bourgeoisie de Neuilly, qui, après avoir découvert la pauvreté dans les bidonvilles de Nanterre et avoir communiqué à mai 68, avait abouti aux confins de la Mauritanie. Lefort mena une croisade contre l'esclavage des enfants et les sévices sexuels dont ils sont victimes. Avec l'aide de l'association Raoul-Folereau, il a étendu son action au monde entier, des Philippines à l'Amérique du Sud et a milité en France pour que la

justice puisse poursuivre les Français ayant commis des actes de pédophilie dans des pays étrangers. Sa mise en examen aujourd'hui par un juge d'instruction de Nanterre, Nelly Delfosse, pour des faits qu'il n'a cessé de dénoncer relève naturellement d'un cruel paradoxe. L'affaire a été révélée hier par le Parisien. L'accusation repose notamment sur des déclarations d'enfants de la rue sénégalais entendus par la brigade de protection des mineurs de Paris, dont certains ont été hébergés temporairement dans une chambre de bonne dont dispose le prêtre en plus d'un studio à Neuilly-

sur-Seine. François Lefort affirme être victime d'un « dossier monté par mes détracteurs » — jalousie d'associations rivales et vengeance des réseaux pédophiles. « Je sais que je n'ai jamais commis de ma vie le moindre crime, ni fait de propositions malhonnêtes à un enfant, ni même eu de gestes ambigus », se défend-il. « Quand j'héberge des enfants, ajoute-t-il, je fais très attention, justement parce que je connais la campagne de rumeurs calomnieuses qui me poursuit depuis longtemps. Dans la mesure du possible, je les place toujours dans des familles d'accueil. Les enfants qu'on a fait venir en France pour m'accuser ne mentent pas: ils affabulent

et ils ne peuvent plus faire marche arrière. » A Témoinage chrétien, le prêtre affirmait en mars dernier: « Il n'y a pas de pédophilie romantique. Ce sont des tueurs », en montrant une mygale qui lui avait été envoyée par la poste. « Le pire qu'il pourrait m'arriver serait d'être déclaré innocent au seul bénéfice du doute. Le père Lefort.

« Le pire qu'il pourrait m'arriver serait d'être déclaré innocent au seul bénéfice du doute. Le père Lefort. »

« Le pire qu'il pourrait m'arriver serait d'être déclaré innocent au seul bénéfice du doute », dit-il aujourd'hui. Le prêtre reste soutenu par Médecins du monde qui a refusé sa démission et par le président de l'association Raoul-Folereau André Récipon. Avant sa mise en examen, le père Lefort ne chérissait qu'un projet: « Foutre le camp définitivement dans un désert. »

FRANÇOIS DEVINAT

Vijf jaar voor kinderverkrachter

Brugge — De correctionele rechtbank van Brugge heeft maandag een 61-jarige man uit Meekerke veroordeeld tot een effectieve celstraf van 5 jaar. De rechter beval ook zijn onmiddellijke aanhouding.

Portugal arresteert Belgische pedofiel

Lissabon — In het centrum van Portugal is een Belg aangehouden op beschuldiging van seksuele misdrijven gepleegd op kinderen. Dat heeft de Portugese politie maandag medegedeeld. De man is een 37-jarige opvoeder, wiens identiteit niet werd vrijgegeven. Tegen

In niet zonnig en
 Libération 22-12

Sex tourism clampdown 'not tough enough'

GUA 9-12

THE Home Secretary, Michael Howard, promised yesterday to clamp down on the "abhorrent" and "depraved" sex tourism industry, announcing proposals for legislation which were denounced by child care charities as disappointing and inadequate.

His announcement marks the first step towards a sexual tourism offence being put on the statute books. He focused his attack on people who organise tours or encourage others to travel abroad to commit sex offences against children.

At present, paedophiles who engage in sexual activities abroad cannot be penalised in Britain. The authorities are restricted to assisting with information and extraditing suspected offenders to the countries in which they committed the offence.

Mr Howard, who launched a review of the law five months ago, said the full force of the penal system would be used against "the evil people involved in this abhorrent activity. They will face the same tough penalties as they would if they had committed the offences here".

Child care experts criticised the proposals, which they said did not go far enough. The Coalition on Child Prostitution and Tourism, an umbrella of six charities, said Mr Howard's announcement amounted to the "absolute minimum of reform".

"This doesn't begin to address the main problem — individuals traveling overseas to exploit children sexually. Research suggests offences occur more in isolation than as part of a tour," a spokesman said.

The Home Office has consistently argued that any legislation must limit itself to creating new offences that can be shown to have been committed in Britain — specifically conspiracy or incitement to sexually abuse

abroad. Under British judicial rules, crimes carried out abroad cannot be tried here as witnesses must be available to give evidence in person.

Mr Howard used that argument in July when he quashed a private member's bill, initiated by Lord Hylton, that was passing through the Commons. The Sexual Offences Amendment Bill would have extended the jurisdiction of the courts to try all sexual offences against children — whether conducted individually or in groups — by Britons abroad.

Charities campaigning for tighter regulations point to countries such as Australia, France, Germany and the United States which have all recently passed "extra territoriality" laws allowing the courts to prosecute nationals engaging in sex offences in other countries.

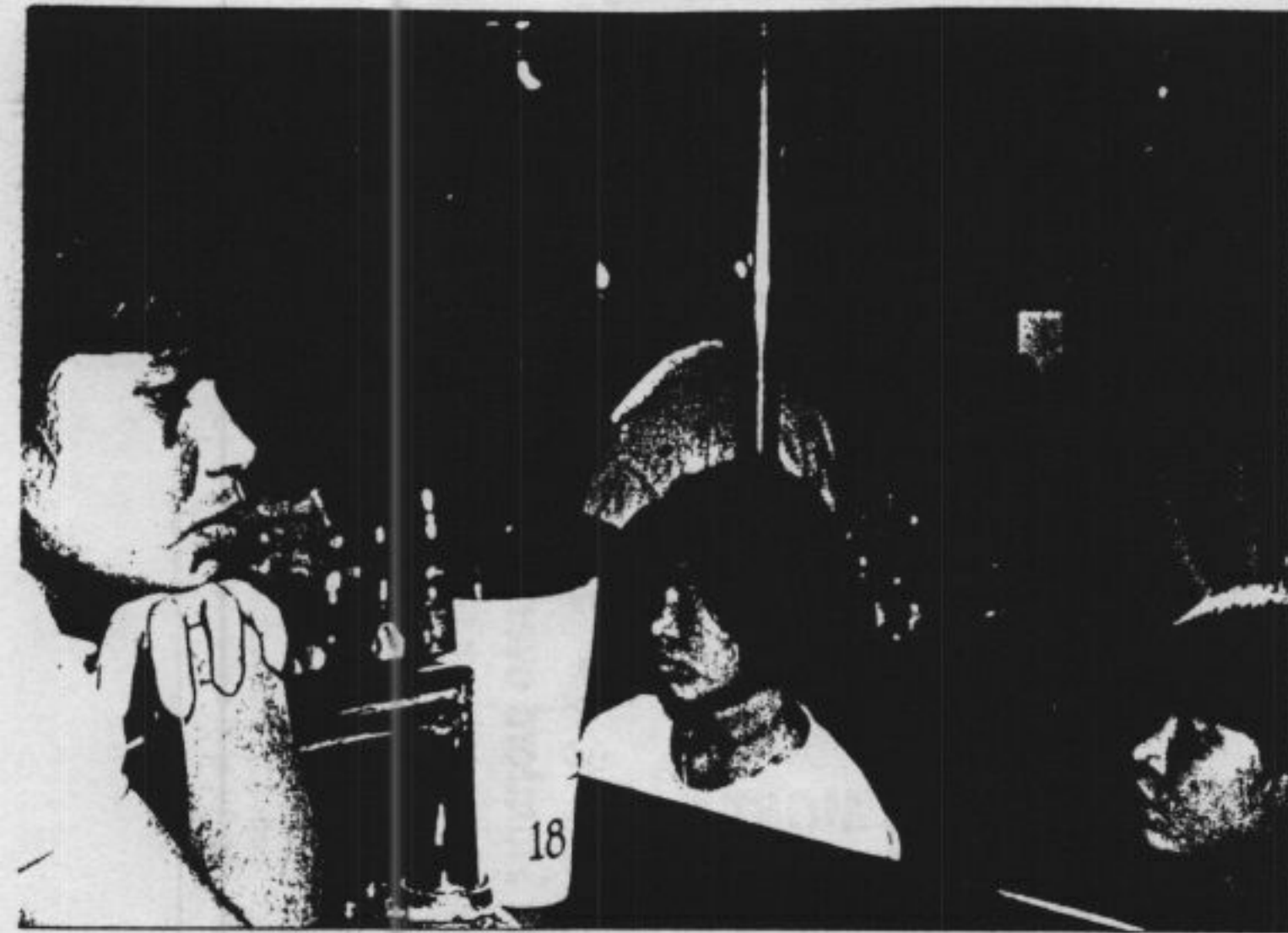
A sex tourism court case has just opened in Australia which will be closely monitored in Britain as Australia has similar rules of evidence.

"Unless we introduce extra-territorial jurisdiction into British law, the problem of adults sexually exploiting children in poor developing countries will never be brought to heel," a Christian Aid spokeswoman said.

Mr Howard now has the dilemma of finding a legislative route for introducing his proposals as there was no Criminal Justice Bill contained in the Queen's speech last month.

Campaigners for a more stringent attack on sex tourism are exploring the possibility of introducing amendments to the proposals when they are put before Parliament.

Lord Hylton has also reintroduced his bill to the House of Lords. But with the Government determined to focus on organised tours rather than individual exploitation, his attempt looks certain to founder a second time.

B. HALL/AR. MAGNUM

Minderjarige meisjes prostitueren zich in Bangkok voor westerse toeristen. Maar ook Latijns-Amerikaanse landen trekken sekstoerisme aan

REISRUBRIEK **ROBBERT BODEGRAVEN**

"Onze Wereld" dec. 95 Kinderprostitutie

Sekstoeristen breiden hun jachtterrein uit met Latijns-Amerikaanse landen. De traditionele bestemmingen Thailand, Sri Lanka en de Filipijnen zijn nog steeds in trek, maar strengere politiecontrole en de toenemende risico's op Aids zorgen voor een gestage verplaatsing van het probleem. Woordvoester Anne Badger van de Engelse CCPT, een organisatie die tegen sekstoerisme strijdt, voorziet dat Cuba een nieuwe trekpleister wordt voor seksueel kindermishandeling door toeristen. 'Het toerisme is er nieuw,' zegt ze, 'mensen zijn arm en daardoor rijp voor seksuele exploitatie.' Ook Colombia blijkt aantrekkelijk voor sekstoeristen. In Bogotà is de afgelopen zeven jaar het aantal kinderprostituties vervijfvoudigd. Volgens Christian Aid is eenderde onder de veertien jaar.

Steeds meer reisorganisaties bouwen clausules in om te voorkomen dat toeristen een land bezoeken met seks-doelinden. Zo kan bijvoorbeeld bedongen worden dat de reisorganisator een hotel onmiddellijk kan verlaten als blijkt dat de

directie niets onderneemt om te voorkomen dat gasten kinderen dwingen tot seksuele handelingen.

Onze Wereld
jan '96

Kinderprostitutie

Op blz. 51 van onze Wereld van december 1995 werd ik onaangenaam verrast door een stukje sensatiejournalistiek van Robbert Bodegraven: 'kinderprostitutie'. Termen als 'seks-toeristen', 'jachtterrein', 'seksuele kindermishandeling' (let op de klakloosheid waarmee dit uit het Engels is vertaald) 'dat gasten kinderen dwingen tot seksuele handelingen', in een kort stukje van 1/3 pagina, compleet met larmoyante foto van zielig kijkende meisjes, zijn zonder commentaar van Robbert of de redactie opgenomen. In werkelijkheid worden de kinderen zelden of nooit gedwongen tot seks, vinden ze het vaak leuk om te doen, krijgen ze inzicht in hun eigen seksualiteit en, in vergelijking met het werk in een tapijtknoperij of aan de lopende band in een fabriek, biedt het veel afwisseling en doen ze de nodige mensenkennis op.

Verder wil ik er op wijzen dat de werkelijke oorzaak van het sekstoerisme de steeds toenemende discriminatie van pedofiel-androfiel relaties is, in eerste instantie in de Verenigde Staten en Groot-Brittannië, en in iets mindere mate in West-Europa. Het knuffelen van een kind leidt vaak al tot een beschuldiging van seksueel misbruik (waar dan later soms een vrijspraak op volgt). Zelfs bij een vrij-

spraak is echter het verhoren van de kinderen door de politie alsmede de paniek van veel ouders voor de kinderen

psychisch schadelijk.

Pedofielen willen tenminste in hun vakantie aan een dergelijk klimaat ontsnappen en in het buitenland op een meer ontspannen manier met kinderen kunnen omgaan. Ik wil hiermee niet ontkennen dat een aantal lieden onzorgvuldig met kinderen omspringt. Daar staat tegenover, dat ik een paar integere mensen met een veelzijdige belangstelling persoonlijk ken die jaarlijks naar Thailand gaan omdat ze daar een vaste vriendschapsrelatie hebben met kinderen — en ik neem aan dat zij niet de enigen zijn.

Ik ben van mening dat door de genoemde instanties met een fundamentalistische afwijzing van erotische relaties tussen jong en oud enorm veel psychische schade wordt aangericht zowel ten opzichte van de bij een relatie betrokken volwassene als ten opzichte van het betrokken kind.

Teko van Meurs, Duiwendrecht

De heer Van Meurs geeft blijk van een uiterst selectieve werkelijkheidsbeleving. Inzicht in eigen seksualiteit, plezier in seks en mensenkennis raken veelal onherstelbaar geschonden bij slachtoffers van kinderprostitutie. Met sensatiejournalistiek heeft dat alles niets van doen. rb.

De redactie verwelkomt brieven van lezers, maar behoudt zich het recht voor lange brieven in te korten. Paatsing van een brief houdt tevens in dat de tekst met behulp van microfiche en/of elektronische weg kan worden bewaard en verspreid.

Kinderprostitutie

Het is altijd weer opmerkelijk om te lezen hoe mensen wangedrag goed praten. In dit geval de heer Teko van Meurs uit Duiwendrecht. In zijn ingezonden brief in het januari-nummer van 1996 reageert hij op een kort artikel van Robbert Bodegraven over sekstoerisme en kinderprostitutie.

Volgens Teko van Meurs worden 'kinderen zelden of nooit gedwongen tot seks, vinden ze het leuk en krijgen ze zo inzicht in hun eigen seksualiteit.' Daarnaast is het volgens hem 'afwisselender dan tapijten knopen of aan de lopende band staan en doen de kinderen er mensenkennis mee op'. Van Meurs weet dit omdat hij zelf 'een paar integere mensen met een veelzijdige belangstelling kent, die jaarlijks naar Thailand gaan omdat ze daar een vaste vriendschapsrelatie hebben met kinderen.' Deze integere personen doen dat omdat zij in hun eigen - Europese - land 'niet meer een kind kunnen knuffelen zonder van seksueel misbruik te worden beschuldigd.' In het buitenland kunnen pedofielen, volgens Van Meurs, op een meer ontspannen manier met kinderen omgaan. Zou dit in hun eigen land

ook mogelijk zijn, dan zou het sekstoerisme minder toenemen en de kinderen geen psychische schade oplopen door de verhoren van de politie of de paniek van ouders.

Ten slotte vindt Van Meurs organisaties die zich uitspreken tegen sekstoerisme 'fundamentalistisch' en schadelijk voor de psyche van de volwassene en het kind.

Graag wil ik namens vijf van dergelijk 'fundamentalistische' organisaties die zich inzetten voor kinderrechten en verantwoord toerisme, op dit verhaal reageren. Maar waar moet ik beginnen? Met een beschrijving hoe kinderen op het platteland, veelal onder valse voorwendselen, door een ronselaar zijn meegenomen om in de stad geld te verdienen voor hun familie? Hoe ze ver van huis worden opgesloten in bordelen en worden gedwongen om zoveel mogelijk klanten af te werken? Hoe ze tot een economisch object worden gemaakt dat wordt gebruikt om maximale winst te behalen? Moet ik opnieuw uitleggen dat kinderen in de prostitutie niets hebben in te brengen? Immers, hoe extremer de eisen van de klant, des te meer hij betaalt. Protesteren doet de prijs en dus

de winst alleen maar dalen en wordt daarom niet toegestaan.

Is het dan nog niet bekend dat de kinderen enorme gezondheidsrisico's lopen? Het gebruik van een condoom is immers lang niet altijd af te dwingen en de klant is koning, dus als die niet wilt...

Moet ik nogmaals aantonen dat seksueel misbruik een diep ingrijpende ervaring is die het verdere leven sterk kan bepalen?

Zijn er werkelijk nog mensen die niet weten dat kinderprostitutie samengaat met kinderhandel, intimidatie en grenzeloze uitbuiting? Dat het seksueel exploiteren van kinderen een schending is van de mensenrechten van kinderen, zoals die in 1989 zijn vastgesteld in het Verdrag inzake de Rechten van het Kind?

Helaas, het antwoord op al deze vragen is: JA! We moeten beschrijven, aantonen en uitleggen, totdat ook mensen als Teko van Meurs en zijn integere kennissen met hun veelzijdige persoonlijkheden zijn bereikt.

Namens de campagne tegen kindersekstoerisme.
Lillian Peters, Utrecht

Onze Wereld Feb '96

Legal hurdles in curbing paedophile trade overseas

Hard currency can keep sex travellers immune from the law

HOME OFFICE officials will be keeping an eye on the Philippines next week for developments in a court case that could have important ramifications for Michael Howard's legislation.

Michael Clarke, a British travel agent, aged 48, from Eastbourne, East Sussex, will go on trial in Manila for allegedly promoting child prostitution, an offence which carries a maximum sentence of 40 years in prison. He is accused of

advertising sex tours, but denies the charges.

If he is found guilty he will give the Home Secretary a perfect example of the potential efficacy of his proposed new offence of "organising tours abroad to commit sexual offences against children". But another case should give Mr Howard pause for thought.

Michael Douglas, aged 51, from Aylesbury in Buckinghamshire, is still awaiting trial having been picked up near Manila by

criminal investigation officers. Police said he was found with five boys, aged 12 to 14, and he has been charged with child sex offences.

Mr Douglas was allegedly acting alone, and would therefore fall outside the remit of any new legislation.

Nobody knows exactly which form of alleged sex tourism is more prominent — the man acting alone as opposed to the member of an organised group — as there are no figures to compare the categories. But child care workers believe the single abuser is becoming prevalent as he has eas-

ier access to child prostitutes.

Statistics on the number of Britons engaged in sexual abuse of children abroad are also lacking. But there is information that at least three other Britons are known to have been charged with child sex offences in Asia, the most recent being a man arrested for alleged offences in south Thailand last month.

"Many of the cases we have been working on recently have involved British men. Our impression is that there is certainly cause for concern in the UK," said Christine

Vertucci of the End Child Prostitution in Asian Tourism campaign, based in Bangkok.

Traditionally, Manila and Bangkok have been regarded as the sex capitals of the world, partly as a hangover of the posting of American GIs in the region during the Vietnam war.

According to Unicef, there are at least one million child prostitutes in Asia, although most will be working in the local trade.

There is evidence of a flourishing industry in Ho Chi Minh City, Vietnam, and of children being trafficked across the border and sold into prostitution

in Cambodia, and in Latin America and southern Africa.

Tourists from Britain and other Western countries probably form a small proportion of the overall numbers of men abusing children through commercial sex.

But child care experts say that sex travellers, with their ability to pay for services in hard currency, have a significance that far outweighs their numbers.

Unless they are pursued by the authorities in their home countries in the West, their wealth can render them virtually immune to prosecution.

Pronk: soms kinderarbeid wel toestaan

(Van een verslaggever)

DEN HAAG - Kinderarbeid is voor minister Pronk van ontwikkelingssamenwerking in bepaalde gevallen aanvaardbaar. Pronk vindt dat sommige vormen van kinderarbeid gedoogd moeten worden, als daardoor kinderprostitutie of slavernij kan worden voorkomen. "Het is de op een na beste oplossing, als het ideaal, directe uitbanning, meer problemen creëert dan oplost," zei Pronk gisteren in Den Haag bij het veertigjarige jubileum van Unicef-Nederland.

"In Bangladesj," gaf Pronk als voorbeeld, "werken veel kinderen in de textielindustrie. Hun werkomstandigheden zijn tamelijk veilig en het werk wordt redelijk goed betaald."

"De Verenigde Staten oefenen druk uit op de textielindustrie om die kinderen te ontslaan. Maar dat kan dramatische gevolgen hebben, omdat deze kinderen dan in andere sectoren, zoals de prostitutie en de baksteenindustrie werk zullen zoeken. De Unicef-vertegenwoordiger in Bangladesj onderhandelt met de verschillende partijen om te voorkomen dat de kinderen het slachtoffer worden."

Pronk vindt dat bij deze vormen van kinderarbeid in eerste instantie de werkomstandigheden moeten worden verbeterd. Hij deed een beroep bedrijven die vaak kleding betrekken uit lage-lonenlanden. "Het bedrijfsleven kan door middel van zijn buitenlandse contacten en aan een verkoopbeleid aandringen op verbetering van de situatie voor werkende kinderen. Het kan dat ook bewerkstelligen via steun aan organisaties als Unicef."

Ontwikkelingssamenwerking zal volgend jaar de structurele bijdrage aan Unicef verhogen van 42 naar vijftig miljoen gulden. Bovendien stelt het departement vijf miljoen gulden beschikbaar aan Unicef-Nederland, voor voorbeeldprojecten tegen kinderarbeid en seksuele exploitatie en voor hulp aan gehandicapte kinderen.

Het slotfeest van het jubileum was voor Unicef tevens het begin van de actie 'Bedrijven voor Kinderen'. Hiermee worden Nederlandse bedrijven opgeroepen bij het afsluiten van een boekjaar een percentage van de brutowinst beschikbaar te stellen voor maatschappelijke doelen. In vooral de VS gebeurt dit al.

Van onze correspondenten **NVH/N**
Yvonne van der Heijden **12-12**

PEKING - De Chinese autoriteiten hebben twintig kinderen bevrijd die onder barre omstandigheden slavenarbeid verrichtten in metaalwarenfabrieken in het midden van China. De kinderen van tien tot 16 jaar oud werkten tot 16 uur per dag in de industriestad Wuhan. Zij werden gedwongen met zware hamers van drie kilo per stuk gedraaid ijzerdraad recht te slaan zodat ze er klerhan-

Kinderarbeid is in China bij wet verboden, maar desondanks een wijd verbreid fenomeen. Voor 20 kinderen kwam onlangs een einde aan hun slavenbestaan in een aantal metaalwarenfabrieken in de stad Wuhan.

gers van konden maken. Zestien kinderen werden volgens het officiële Economisch Dagblad naar huis gestuurd in één van China's armste provincies Anhui. "Alle kinderen zaten onder de brandblaren van

de hoogovens en vertoonden blauwe plekken op hun lichaam", aldus het artikel. Vier kinderen konden niet worden teruggestuurd naar het dorp waar zij gerecruteerd waren omdat zij niet durfden terug te keren zonder hun salaris, meldde de krant.

Zij hadden honger, waren vies, gingen gekleed in vossen en werden gedwongen zonder dekens te slapen op de vloer van de werkplaatsen, zelfs in hartje winter. Velen kregen herhaaldelijk een pak slaag als

DOT 12.95

het niet halen van productienormen werden van hun loon afgetrokken.

De kinderen hebben het aan de plaatselijke bevolking te danken dat zij aan hun erbarmelijke lot konden ontsnappen. Er werden bij de politie namelijk klachten ingediend nadat afgelopen zomer een tienjarige 'arbeider' bewusteloos was geslagen door zijn baas. Maar pas in oktober besloot de Arbeidsinspectie in Wuhan de kinderen terug te sturen naar Anhui en hun bazen een boete op te leg-

gen, merkt de krant kritisch op.

Kinderarbeid is in China, sinds het in 1979 de weg is opgegaan naar het kapitalisme, een wijd verbreid fenomeen. Officieel is 16 jaar de minimumleeftijd om te gaan werken, maar in fabrieken en bij de aanleg van bijvoorbeeld wegen zijn jongeren te zien die die leeftijds grens duidelijk niet halen.

Op het kantoor van de Internationale Arbeidsorganisatie ILO in Peking zijn echter geen

gegevens beschikbaar over het aantal kinderen dat illegaal werkt. Bovendien heeft China de zogenoemde internationale 'Conventie nummer 100' die kinderarbeid verbiedt nog niet ondertekend. In 1993 werd bekend dat 30 miljoen Chinese kinderen tussen de zes en 14 jaar niet naar school gaan. Aangenomen mag worden dat een groot deel van hen, om aan de armoede op het platteland te ontsnappen, ergens zijn kostje bijeen scharrelt in de industrie en wordt uitgebuit.

Kongress zu sexueller Ausbeutung von Kindern

Nach einem vom 27. bis 31. August 1996 in Schweden stattfindenden ersten Weltkongress gegen kommerzielle sexuelle Ausbeutung von Kindern erkundigt sich Bündnis 90/Die Grünen in einer Anfrage. Die Regierung soll sagen, welches Ministerium für die Vorbereitung der Tagung federführend ist, ob sie schon ein Vorbereitungskomitee gebildet hat, ob auch Abgeordnete, Nichtregierungsorganisationen und die Reisbranche in die Vorbereitungen mit

einbezogen werden sollen und ob sie eine abgestimmte Position der EU-Staaten im Vorfeld anstrebt.

Weiterhin will die Fraktion wissen, weshalb das Entwicklungshilfeministerium das Anliegen des Zentrums für entwicklungsbezogene Bildung, den Kongress durch die Übernahme von Reisekosten für Teilnehmer aus Entwicklungsländern zu fördern, abgelehnt hat.

Kinderrechten?

Minderjarigen moeten zelf naar de rechter kunnen stappen om bijvoorbeeld een omgangsregeling te veranderen, heeft de juriste E. Forder in haar proefschrift bepleit. Vindt dat pleidooi steun?

VK 20-12

Arjen Kompier, jurist bij de Rechtswinkel voor Kinderen en Jongeren in Hengelo: 'De kinderrechtswinkels in Nederland pleiten al ruim vijf jaar voor een eigen rechtsingang voor minderjarigen. Als je kinderen materiële rechten toekent, moeten ze ook zelfstandig naar de rechter kunnen stappen als die rechten worden geschonden. Het argument van tegenstanders dat kinderen dan rechtszaken gaan aanspannen over de hoogte van hun zakgeld of over hoe laat ze 's avonds mogen thuiskomen, is onzin. Alleen al omdat de zaak een rechtsgrond moet hebben en er staat nergens in de wet dat je recht op zakgeld hebt.

'Je moet denken aan bijvoorbeeld arbeidsconflicten: als een minderjarige het loon waarop hij recht heeft niet krijgt uitbetaald, moet hij zelfstandig, zonder hulp van pa of ma naar de rechter kunnen stappen. Hetzelfde geldt voor consumentenzaken, bijvoorbeeld als de pas aangeschafte walkman niet deugt en daarover een conflict ontstaat met de winkel. Een kind heeft recht op garantie, maar kan dat niet zelf afdwingen. Dat moet veranderen. Er zijn de laatste jaren wel wat kleine stapjes gezet, met name in het familierecht, maar hard gaat het niet.'

J. Vogel, woordvoerder van de Raad voor de Kinderbescherming: 'Het zou een goede zaak zijn als de rechtspositie van minderjarigen verbeterd. In de praktijk zie je overigens dat dit al gebeurt, zij het vaak op het informele vlak: een kind van ouders die in scheiding liggen schrijft zelf een briefje aan de rechter bij welke ouder het wil wonen. Rechters houden daar dan vaak rekening mee.

'En je hebt de zaak gehad van een meisje dat haar plaatsing in een gesloten inrichting met succes bij de rechter heeft aangevochten. Ze is door het hof ontvankelijk verklaard, hoewel ze minderjarig was. De regering heeft het verdrag inzake de rechten van het kind ondertekend, maar een uitzondering gemaakt voor de toegang tot de rechter. Ze is vooral beducht voor de juridisering van de familiale betrekkingen, dat conflicten in het gezin via de rechter worden uitgevochten.'

B. de Poorter, kinderrechtster bij de rechtbank in Amsterdam: 'Ik weet niet of die angst zo reëel is. Je zou je in een echtscheidingszaak kunnen voorstellen dat de moeder een advocaat te duur vindt en dan een kind voor haar karretje spant. Maar dan denk je wel heel lelijk. Kinderen ouder dan (waarf jaar kunnen nu al zelf omgang eisen met de niet-verzorgende ouder en dat gebeurt vrijwel nooit. Wij hebben het nog maar twee keer meegemaakt.

'Ik ben op zichzelf niet tegen toe-

gang voor minderjarigen tot de rechter, maar dan wel goed begeleid door een advocaat of de Kinderrechtswinkel, die hen kunnen wijzen op de consequenties van hun daden. En als het gaat om kleine zaken, zoals consumentenrecht of een conflict rond een vakantiebaantje, dan zie ik het in eerste instantie toch liever via de ouders lopen. Ik vind het allemaal leuk bedacht, maar ben over een aantal dingen toch wat huiverig. Bovendien geloof ik niet dat kinderen er zelf zo'n behoefte aan hebben.'

Marcel Ravier, preventiemedewerker bij de Kindertelefoon in Amsterdam: 'Wij zijn voorstander van meer ruimte voor eigen initiatief van kinderen. We hebben ons altijd sterk ge-

maakt voor een betere rechtspositie van minderjarigen bij echtscheidingsprocedures. In het algemeen zijn we ervan overtuigd dat het eigen vermogen van kinderen om mee te denken en dingen op een rijtje te zetten, wordt onderschat.

'Als kinderen zelf naar de rechter zouden kunnen stappen, moet er wel voldoende informatie en ondersteuning zijn. We merken dat ze nu al vaak te weinig op de hoogte zijn van de mogelijkheden die ze hebben, bijvoorbeeld bij omgangsregelingen met gescheiden ouders. Kinderen hebben veelal het idee dat de dingen over hun hoofd worden geregeld zonder dat ze er iets tegen kunnen doen.'

J. Doek, hoogleraar jeugdrecht aan de Vrije Universiteit: 'Ik ben er al jaren een warm voorstander van dat minderjarigen zelf naar de rechter kunnen stappen. Dan valt er over te discussiëren of je een leeftijdsgrens moet trekken en zo ja waar. Maar het is toch op zijn minst zwak dat een pakweg veertien-, vijftien- of zestienjarige die door een voogdij-instelling tegen zijn zin wordt overgeplaatst, geen mogelijkheid heeft dat besluit voor te leggen aan een rechter.

'En nog zoiets curieus: kinderen vanaf zestien jaar mogen zelfstandig een geneeskundige-behandelingsovereenkomst sluiten met een arts. Maar als er bij die behandeling iets misgaat, kunnen ze niet zelf naar de rechter. Terwijl de vuistregel moet luiden: wanneer een minderjarige bekwaam wordt geacht als een meerderjarige aan het rechtsverkeer deel te nemen, hij ook terzake zelfstandig moet kunnen procederen.

'In alle jaren dat de discussie speelt, heeft de regering eigenlijk steeds maar één echt argument aangevoerd waarom het niet kan: het kost te veel geld. Verbloemd of overbloemd, dat was steeds de *bottom-line*.'

Ernst Clowling

Versoepeling kinderarbeid 'fantastisch' voor musicals

Van onze verslaggeefster

AMSTERDAM

Joop van den Ende Theaterproducties ziet er wel brood in. Vanaf 1 januari mogen kinderen van dertien en veertien jaar betaalde arbeid verrichten. 'Het is fantastisch. Dat betekent dat we nu professionele producties kunnen gaan uitvoeren waarin jonge kinderen de hoofdrol spelen', scandeert F. Boot, hoofd voorlichting, enthousiast.

Kindermusicals als *Oliver Twist* van Lionel Bart en *The Amazing Technicolor Dreamcoat* van Andrew Lloyd Webber staan al heel lang op het verlanglijstje van Joop van den Ende. 'Deze musicals zijn in het buitenland heel succesvol, maar die konden wij nooit uitvoeren door het verbod op kinderarbeid', aldus Boot.

Minister Melkert van Sociale Zaken en Werkgelegenheid is de eerste sinds 1874 die de kinderwet versoepelt. De reden daarvoor is het opheffen van schijnbare tegenstrijdigheden in de bestaande kinderwet. Daarin staat dat dertien- en veertienjarigen nu nog alleen

mogen werken in het bedrijf van hun ouders, indien die bedrijfsruimte verbonden is met het woonhuis, bijvoorbeeld de stal van een boerderij of een winkel aan huis.

Vanaf het nieuwe jaar mogen dus alle kinderen van die leeftijd in beperkte mate geld gaan verdienen. Op schooldagen mogen zij maximaal twee, en op vakantie- en zaterdagdagen maximaal zes uur werken. Dit geldt met name voor de detailhandel en voor acteerwerk.

Van den Ende Producties is dus blij met de wetswijziging. 'Als wij met meerdere hoofdrolspelers werken, kunnen we kindermusicals minstens een jaar lang uitvoeren. Als de kinderwet eerder was versoepeld, had de uitvoering van *Les Misérables* ons niet zoveel moeite gekost. Daar hadden we honderd-twintig kinderen voor nodig, omdat die allemaal maar eenmalig mochten. Die moeten allemaal worden ingewerkt. Dat hoeft in de toekomst niet meer.'

Niet iedereen is gelukkig met Melkerts besluit. 'Afschuwelijk, absurd en slecht', zegt K. Roozmond, vice-voorzitter van de FNV Dienstenbond. Roozmond is ver-

bolgen. 'Kinderarbeid leidt tot vernietiging van werkgelegenheid voor veel vrouwen en jong volwassen allochtonen. Die zijn vaak economisch afhankelijk van hun winkelbaantje, waarvoor een ondernemer nu goedkope kinderen kan gaan inzetten. Bovendien is het slecht voor de kinderen zelf. Als ze op die leeftijd werken, zal dat ten koste gaan van hun huiswerk. Dat leidt tot slechte schoolprestaties, waardoor het aantal *drop-outs* zal toenemen.'

De FNV zal voortaan in cao-onderhandelingen eisen dat ondernemers in de detailhandel geen kinderen jonger dan vijftien jaar aannemen.

J. Blok, stafmedewerker arbeidsrecht van de organisatie Midden- en Kleinbedrijf Nederland, vindt dat een overdreven reactie. 'Er wordt gewoon gelegaliseerd wat er altijd al was, maar wat eigenlijk niet mocht. Je zag altijd al dertien- en veertienjarigen aan het werk. Maar een grote toename zullen we niet zien: lage loonkosten zijn wel mooi, maar wat kunnen die kinderen nou helemaal? Persoonlijk ben ik daar niet van onder de indruk.'

Kinderarbeid VK 29-12

Charles Dickens stelde in zijn boeken de kinderarbeid in het negentiende eeuwse Engeland aan de kaak. Minister Melkert heeft anno 1996 zijn versie geschreven in de nieuwe regeling voor kinderarbeid.

Winkeliers mogen met ingang van komend jaar scholieren van dertien en veertien jaar aannemen om per schooldag maximaal twee uur handen spandiensten - zoals vakken vullen - te verrichten. Op zaterdag is de diensttijd beperkt tot maximaal zes uur.

Het onderwijs zal hier niet bij mee zijn. Om vier uur uit school direct richting supermarkt. Na afloop snel naar huis voor de warme hap en dan nog 'even' het huiswerk maken. En wie controleert of de scholier wel maximaal twee uur werkt? De winkelier heeft nu eindelijk goedkope arbeidskrachten en de scholier is vast wel te paaien voor een extra uurtje, want zo is die nieuwe cd-speler snel bij elkaar verdiend.

Door deze maatregel wordt het voor de normale werknemer en voor schoolverlaters steeds moeilijker om aan de bak te komen, want een jongen van veertien kost minder geld dan een schoolverlater van zestien.

Wie volgt Melkert...?

IJSSELSTEIN Jos van Rijn

Kleine plassertjes

Het sexleven van Michael Jackson in 30 Niet Te Vermijden Strofen

Een jaar geleden leek de carrière van Michael Jackson afgelopen. Maar het huwelijk met Lisa Marie Presley en de CD HISTORY brachten de King of Pop terug. Onlangs stortte de magere zanger op het toneel in, maar daarvan zei men dat het maar een virusje was. Alles vergeten en vergeven? Nee. Van daar dat we 'ns op een rijtje hebben gezet wat er in de loop der jaren allemaal is gezegd en geschreven over het sexleven van Jackson. Zijn het feiten? Of toch roddels? Eén ding is in ieder geval duidelijk: er zijn érg veel verhalen in omloop over dit onderwerp.

Door Joost Niemöller

NR 27-12

10. Janet Jackson lag met haar toenmalige echtgenoot, de zanger James DeBarge, in bed te vrijen, toen Michael onaangekondigd de kamer binnen kwam en naast het stel op bed ging liggen. Meteen begon hij zich te beklagen: 'Ik benijd jullie. Jullie hebben elkaar. Ik heb helemaal niemand.' Dat vond James DeBarge een beetje vreemde opmerking, want juist in die tijd trok Michael zich dagenlang terug met de toen negenjarige zoon van John Lennon, Sean. In 1993 verklaarde DeBarge tegen de politie dat hij Michael op een ochtend met Sean in bed had aangeetroffen. In duidelijke staat van seksuele opwindning.

11. De twaalfjarige Engelse jongen Terry George raakte in 1979 in contact met Michael door een interview met de toen twintigjarige popster (iets wat de reguliere pers werd onthouden). Michael bleef Terry, weer terug in Engeland, jarenlang opbellen. Daarbij had Michael het vaak over seksueel misbruik van kinderen en over godsdienst. Hij had het nooit over meisjes. Na weer zo'n godsdienstig betoog veranderde Michael op een keer plotseling van toon. Hij vroeg Terry: 'Masturbeer je weleens? Heb je het wel eens met scheerschuim gedaan? Kun je je voorstellen dat ik dat nu doe?' Op een gegeven moment verboden Terry's ouders de dure telefoontjes met Michael in Californië. Jaren later, Terry was inmiddels zeventien, kwam Michael naar Engeland, maar toen hij uit zijn limousine stapte en Terry hem aansprak, wilde Michael niets meer met hem te maken hebben. Terry was in tranen. Michael zei alleen: 'Je bent veranderd.' Even later zag Terry Michael met een ander jongetje.

12. Michael Jackson: 'Mijn eerste echte vriendinnetje was Tatum O'Neal. We ontmoetten elkaar in een club op Sunset Strip die On The Rox heette. Ik zat toen aan tafel en ineens voelde ik die zachte, uitgestoken hand die de mijne pakte. Dit zou voor andere mensen waarschijnlijk niet zoveel hebben betekend, maar voor mij was het heel wat. Ik raakte verliefd op haar en zij op mij en we hadden lange tijd een heel nauwe band.'

13. Aan een goede vriendin vertelde Tatum O'Neal: 'Michael is een lieve jongen, maar hij is zo verlegen, hoe kan een meisje ooit een verhouding met hem hebben? Als we samen zijn, zegt hij geen woord. Ik weet zeker dat hij nog maagd is. Iemand zou er eens met hem over moeten praten. Ik vraag me af of hij bang is voor sex. Hij lijkt er in elk geval niet erg in geïnteresseerd.'

14. Zijn vroegere vriend en zakenpartner Bob Michaelson vertelde de pers: 'Waar hij ook was, thuis, onderweg of in de studio, Michael was altijd in het gezelschap van één mooie jongen, zo tussen de zeventien en twintig. Ik heb hem nooit met een meisje gezien, nooit. Iedereen rond Michael nam aan dat hij homo was. Ondertussen werden die nep-verhalen over zijn 'romance' met Brooke Shields verspreid. Het was heel ergerniswekkend. Maar niemand had in die tijd gedacht dat hij pedofiel zou zijn.'

15. Toen Michael werd uitgenodigd voor een bezoek bij president Reagan, weigerde hij zijn zogenaamde vriendin Brooke Shields mee te nemen. Hij verscheen met een onbekende jongen. Dit veroorzaakte veel commotie. Hoe moest deze jongen aangekondigd worden bij de Witte Huis-officials? Wie was hij? Michael zei slechts: 'Dat gaat je geen reet aan.' Men introduceerde de jongen maar als lid van de geheime dienst.

geen interesse voor meisjes toonde. Dat was niet gunstig voor het image. De broers zonden twee hoortjes naar zijn hotelkamer. Toen ze Michael aanraakten, duidde hij ze van zich af. Hij raakte in paniek toen bleek dat zijn broers de deur op slot hadden gedaan. Hij begon te huilen en pakte een bijbel van het nachtkastje waarin hij hardop begon te lezen alsof hij iets wilde bezweren.

6. In 1976 trouwde Marlon Jackson. Michael was diep geschokt. Tegen een journalist zei hij: 'Ik zal nooit trouwen. Het is walgelijk, een huwelijk.'

7. Seth Riggs, Michaels stem-coach, vroeg hem in 1978 op de man af of hij homoseksueel was. Michael antwoordde: 'Nee, daar is mijn godsdienst op tegen.' 'Slaap je dan met vrouwen?' 'Nee.' 'Dus op je 25ste ben je nog steeds maagd?' 'Ja hoor, absoluut.'

8. Tijdens een tournee van The Jackson Five werd een hoerijde door een personeelslid gevraagd of ze naar de kleedkamer van Michael wilde komen voor sex. Ze zei dat ze dat zelfs wel voor niks wilde doen. Ze trof Michael alleen. Hij sloot de deur en vroeg: 'Wil je sex met mij?' Ze zei dat ze het wel wilde. Hij vroeg haar hoeveel het moest kosten. Ze zei dat ze dat gratis deed. Hij leek geïnteresseerd. Ze trok haar bloesje uit en toonde hem haar borsten. Meteen draaide hij zijn hoofd af, alsof dat het ergste was wat hij ooit had gezien. Hij keek heel ernst en vroeg of ze zich weer wilde aankleden.

9. Vader Joe leidde een Time-journalist rond in het huis van de Jackson familie. Toen Joe een deur opende, bleken daar Michael en een jongen te zitten. dicht tegen elkaar aan in het donker. Het enige licht kwam van de televisie. Er ontstond een ongemakkelijke situatie. De jongen werd verschrikkelijk nerveus. Michael bleef zwijgend naar de televisie staren. Zowel vader als moeder zeiden de journalist dat ze vooral niet moest denken dat Michael homoseksueel was. Ze bleven dat maar herhalen.

1. Aan het begin van hun carrière als Jackson Five verspreide de publiciteitsmachine van Motown het verhaal over een intieme band tussen de toen nog piepjonge Michael en de volwassen Diana Ross. Michael moet in dat publiciteitsverhaal zijn gaan geloven, want hoewel Diana Ross het veel te druk had met haar eigen carrière en hun omgang strikt platonisch bleef, vertelde hij als teenager in interviews dat hij een jaar lang met Diana 'gehokt had' en hij omschreef haar als 'mijn moeder, mijn minnares en mijn zuster, alles in één geweldige persoon.'

2. Johnny Jackson, geen familie, drummer van The Jackson Five, trof de toen nog twaalfjarige Michael aan met een familiedin en een mannelijke werknemer van de platenmaatschappij, alledrie naakt en in kennelijk opgewonden staat. Dit volgens de toenmalige platenbaas van The Jackson Five, Gordon Keith.

3. Tijdens tournees deelden The Jackson Five slaapkamers. Michael, pas dertien, moest er zo getuige van zijn hoe zijn oudere broers Jackie en Jermaine meisjes meenamen om ze seksueel te vernederen. De meisjes hadden misschien op meer gehoopt dan op anonieme sex en verlieten de slaapkamer vaak in tranen.

4. Michael Jackson: 'Die meisjes waren echt serieus. Duizend handen grijpen naar jou. Een meisje draait je pols om terwijl een ander je horige eraf rukt. Het lijkt alsof ze in brand staan. Al heel snel heb ik geleerd hoe ik moest rennen langs de hordes slaande meiden die je bij hotels, theaters en op vliegvelden opwachten. Het is heel belangrijk om je ogen te bedekken, want meisjes willen wel eens vergeten dat ze nagels hebben.'

5. Toen Michael vijfjarij was, vonden zijn broers dat hij lang genoeg maagd was geweest. Het zat vader Joe, ook de manager, dwars dat Michael

16. Wat de pers er ook over schreef, de relatie tussen Michael en Brooke Shields was niets anders dan vriendschap. Voor Janet en La Toya was het duidelijk dat Brooke meer wilde dan dat. Michael fluisterde tegen La Toya: "Ze probeerde me te kussen! Ze is veel agressiever dan ze eruitziet!"

17. Voor de clip van *In The Closet* speelde Michael Jackson, eind '92, een erotische scène met het fotomodel Naomi Campbell. Naomi moest hem in de clip verleiden. Dit nam ze al tijdens de repetities heel serieus. Ze sloeg haar lange benen om hem heen. Getuigen zagen de opgelaten reactie van Michael, die hulpeloos zijn handen bewoog.

18. Michael Jackson: "Het valt me soms zwaar om mijn vriendinnetjes in de ogen te kijken, zelfs als ik ze goed ken. Mijn uitjes en verhoudingen met meisjes hebben niet tot het happy-end geleid waarop ik had gehoopt. Veel meisjes proberen erachter te komen wat er in mijn hoofd gebeurt. Ze willen me van de eenzaamheid verlossen, maar ze doen het op zo'n manier dat ze me het gevoel geven dat ze mijn eenzaamheid met me willen delen. Dat zou ik niemand willen toewensen, want ik geloof dat ik een van de eenzaamste mensen in de wereld ben."

19. De bodyguards van Michael Jackson hadden zo werd in 1993 vastgelegd in documenten voor de rechtszaak met de dertienjarige Jordan Chandler in Los Angeles: speciale instructies gekregen om jongens het huis binnen te smokkelen als de ouders van Michael sliepen. De jongens waren volgens de bodyguards steevast tussen de negen en veertien jaar. Michael verdween dan een nacht lang met zo'n jongen in zijn slaapkamer.

20. La Toya Jackson trof haar moeder vloekend en tierend aan bij de klerenkast van Michael, waar ze stapels cheques vond die Michael had uitgeschreven. Er zat een cheque van één miljoen dollar tussen, geschreven op naam van de vader van een van de jongetjes waar Michael regelmatig mee had geslapen. Katherine, Michaels moeder, bleef maar schreeuwen: "Die verdomde flikker! Die verdomde flikker!" Echter, in 1993, toen de rechtszaak tegen Michael liep, verscheen Katherine in het TV-programma *Hard Copy* met de mededeling: "Door Michaels verschijning denken veel mensen dat hij homo is. Maar je weet precies wanneer iemand homo is. Soms kijk je iemand in het gezicht en je zegt gelijk: O mijn God, die vent is homo. Michael is geen homo."

21. De danseres Tiana Thumbrizen was Michaels sexy tegenspeelster voor de video *The Way You Make Me Feel*, van het *BAD*-album. Zolang de camera's

draaiden waren de twee verward in een hevige flirt waarbij Michael haar soms brutaal pakte, maar meteen na iedere opname excuseerde Michael zich en verdween van de set. Tiana werd door de Jackson-familie aangemoedigd toch vooral het contact met Michael te onderhouden, want zo kon toch iets van een heteroseksueel image opgehouden worden. Wel werd ze gewaarschuwd hem niet te kussen. Toen ze Michael toch op de wang kuste, leek hij dat niet erg te vinden, maar tijdens een optreden in New York kuste ze hem op de mond. Michael verstijfde en meed sindsdien ieder contact met haar.

22. Toen Michael in 1988, 29 jaar oud, uiteindelijk het ouderlijk huis verliet, had hij net een intensieve relatie achter de rug met de twaalfjarige TV-acteur Emmanuel Lewis, die hij overal met zich meedroeg als een baby. De vriendschap werd afgebroken nadat de twee zich in een shabby hotel in Los Angeles hadden ingeschreven als 'vader en zoon'. In datzelfde jaar ging Jackson ook intensief om met de tienjarige Jimmy Safechuck, die hij overlaadde met cadeaus. De ouders van Jimmy kregen van Jackson een Rolls-Royce van honderdduizend dollar cadeau. Op aandringen van Michaels toenmalige manager werd die relatie afgebroken omdat het zo'n rare indruk maakte.

23. Toen Michael Jackson van het ouderlijk huis vertrok naar zijn eigen Neverland, gingen volgens zijn dienstmeisje Blanca Francia alle remmen los. De jongetjes werden bij de hoofdingang gedropt door hun ouders en daarna door het huispersoneel direct naar Michaels slaapkamer gebracht. Daar bleven ze. Soms een nacht, soms weken lang. Alle gasten van Neverland dienden bij aankomst en vertrek door het personeel geregistreerd te worden, maar dit gold uitdrukkelijk niet voor deze jongetjes. (De gasten in Neverland moesten bovendien een overeenkomst tekenen dat ze over niets wat ze daar hoorden of zagen de media mochten inlichten.)

De jongetjes leken allemaal op elkaar: tussen de zeven en de veertien, blank, bruin haar, grote ogen. Er waren een aantal geheime kamers. Voor de deur van een geheime slaapkamer was zelfs een alarminstallatie aangelegd. Telkens als het dienstmeisje per ongeluk iets had gezien wat ze niet mocht zien, kreeg ze biljetten van honderd dollar toegestopt. De ouders van de jongetjes kregen veel meer geld, soms een Mercedes. Vaak trof het dienstmeisje Michael naakt in bad met een van zijn 'speciale vriendjes'. Ze moest de niet minder speciale onderbroekjes voor hem kopen, kleine, met een opening in het midden. Michael zei dat hij deze gebruikte voor 'een speciale dans'. Na gebruik verdwenen de onderbroekjes gelijk in de vuilnisbak. Zijn vriendjes noemde hij steevast Rubba, wat stond voor 'rubbing': ze zaten bij hem op schoot en dan wreeven ze zich tegen Michael aan. De speciale vriendjes moesten Michael Daddy noemen. Michael maakte altijd polaroid foto's van zijn speciale vriendjes, vaak close ups van hun geopende monden, of naakt, met een handdoekje over hun plasser gedrapeerd.

24. De zaak Jordan Chandler leidde niet tot een beslissing van de rechter omdat de ouders van Jordan voor twee miljoen en Jordan zelf voor achttien miljoen zou zijn afgekocht. (Andere schattingen snijgen boven de 25 miljoen uit.) Jordan vertelde, voor het tot een financiële overeenkomst kwam, gedetailleerd over de seksuele kant van zijn 'relatie' met Michael. In de auto, in het bijzijn van moeder Anne, deed Michael een raar spelletje met Jordan door hem een snoepje in de mond te stoppen, daarna die mond

te kussen en vervolgens het hele gezicht. Jordan zat al die tijd op zijn schoot. In een hotelkamer keek Michael met Jordan naar een video van *The Exorcist*. De heilige geschrokken Jordan mocht die nacht bij Michael in bed slapen. Michael sliep vier maanden met Jordan, eerst in hun huis, daarna op Neverland. Ook bij openbare gelegenheden, als in Monaco, waar hij aanwezig was op een galaparty bij Prins Albert en Caroline en Séphanie, zat Michael steevast met Jordan op schoot terwijl hij hem streelde en kriebelde. De koninklijke gasten geneerden zich over het giechelende tweetal. Michael kon geen moment van Jordan afblijven. Het was ook in Monaco dat Michael zich voor het eerst op de hotelkamer ten overstaan van Jordan afrok. Daarna hielp hij Jordan aan een orgasme, eerst met de hand, daarna met de mond.

25. Tijdens het onderzoek bij de zaak Jordan Chandler concludeerde de FBI dat Michael Jackson precies paste in het profiel van de gemiddelde pedofiel: overdreven aandacht voor kinderen, spreekt over kinderen met woorden als 'puur', 'onschuldig' enz. heeft een specifieke voorkeur voor een bepaalde leeftijd en een bepaald geslacht. Identificeert zich meer met kinderen dan met volwassenen, zeer gebrekkig vermogen tot het onderhouden van vriendschappen. Er: 'De huizen van sommige pedofielen worden beschreven als een aliaar voor kinderen of een miniatuur-amusementspark'. Zoiets als Neverland dus.

26. Bij huiszoekingen in 1993 trof de politie bij Michael thuis, naast foto's met blote naakte jongens erop, ook een fotoboek met spelende naakte jongens dat vaak bij pedofielen wordt aangetroffen.

27. Zelfs na het verhoren van 400 getuigen hoorde de politie niets over ook maar één meisje dat in de slaapkamer van Michael zou zijn geweest.

28. Ook na de rechtszaak bleef Michael zich met jongetjes vertonen. Eind 1993, na afloop van een concert in Buenos Aires, trok hij zich met twee jongens terug in z'n hotelsuite. De volgende dag vertoonde hij zich voor de fans op 't balkon, met de twee jongetjes, waarvan er één slechts een T-shirt droeg. Provocerend toonde Michael het Amerikaanse blad *Child*.

29. Michael Jackson in 1995: 'Het gaat me niet om jongetjes. Ik nodig ook niet zomaar jongetjes op mijn kamer uit. Kinderen houden van mij. Ik houd van hen. Ze volgen me overal, ze willen bij mij zijn. Iedereen kan bij mij in bed komen.'

30. Michael Jackson: 'Ik ben van mening dat artiesten er naar moeten streven een goed voorbeeld te zijn voor hun publiek.'

UP IN THE JACKSON FAMILY LISA D CAMPBELL, MICHAEL JACKSON, THE KING OF POP'S DARRETT HOOR, DAVE MARSH, TRAPPEL, MICHAEL JACKSON AND THE CROSSOVER DREAM, VANITY FAIR, AND TELEVISION. BRONNEN: CHRISTOPHER ANDERSEN, MICHAEL JACKSON UNAUTHORIZED, MICHAEL JACKSON, MOONWALK, J ANDY TARABORELLI, MICHAEL JACKSON, THE MAGIC AND THE MADNESS, LA TOYA JACKSON, GROWING

Hoe denken jongeren over de hoogte en dieptepunten van 1995? Scholieren van het Augustinus College uit de Amsterdamse Bijlmer (rode tekst) en het Zernike College (groene tekst) uit het Groningse dorp Haren spreken zich frank en vrij uit over het afgelopen jaar, aan de hand van twaalf foto's. Van de watersnoodramp tot *Busje Komt Zo*. Van Chirac tot O.J. Simpson. Door Paul van Gageldonk NR 27-12

Michael Jackson & Lisa Marie Presley

"Flikker!"
 "Hij lijkt op een vrouw."
 "Mietje!"
 "Laatst zag ik hem Lisa Marie kussen. Ik dacht dat 't twee lesbischen waren!"
 "Vooral nu hij z'n haren zo geknipt heeft."
 "Ik zeg eerlijk: Michael Jackson was vroeger mooi. Hij had een mooie bruine kleur. Maar nu heeft ie alles verpest."
 "Je moet gewoon tevreden zijn met het lichaam dat God je gegeven heeft."
 "Ik zou nooit iets aan m'n lichaam laten veranderen. Ook al was ik

lelijk."
 "Vijftig procent van de mensen in Hollywood is nep. Als je dat weg zou halen, zou er niets van ze over blijven."
 "Michaels neus valt nu ook uit elkaar."
 "Ja, net als z'n huwelijk!"
 "Hij is getrouwd omdat ze zeiden dat hij een pedo was."
 "Hij was bang voor die rechtszaak die dat jongetje was begonnen."
 "Maar nu is hij toch weer gescheiden."
 "Zie je nu wel dat hij een pedofiel is?"
 "Ja, maar Michael wilde wel een huwelijk. Zij heeft die echtscheiding aangevraagd. Omdat ze bang was dat

hij misbruik zou maken van haar kinderen."
 "Ik vind het zielig voor hem. Want kijk, hij is ook een heel goed mens. Hij geeft ook geld aan goede doelen. Je moet niet alleen z'n slechte kant bekijken."
 "Je moet 'm gewoon laten, weet je. Hij doet z'n ding. Jij doet je ding."
 "Als in, laten we zeggen Diemen, een oude man aan kleine jongens zit: dat gaat toch ook niet de hele wereld over?"
 "De pers moet zich niet met z'n privé leven bemoeien."
 "Omdat hij rijk en beroemd is, wil iedereen een rechtszaak tegen hem beginnen."
 "Dat hij het met jonge jongetjes doet, moet hij zélf weten."
 "Dat wordt wel opgelost in de rechtszaal."
 "Neukt hij nog steeds met kleine jongetjes?"
 "Ooooo!"
 "Ha ha ha!"
 "Ik vind hem zielig. Iedereen beschuldigt hem van alles. Maar hij heeft hartstikke veel problemen gehad in zijn jeugd. En ja, daar is hij een beetje gek van geworden."
 "Een béétje?"

"Hij heeft nooit een eigen leven kunnen leiden, omdat hij al beroemd was toen hij nog klein was. En zij trouwde ook, die dochter van Elvis Presley. Een zielig stel gewoon."
 "Hij doet heel veel goeie dingen voor kinderen, ook omdat hij zélf geen gelukkige jeugd heeft gehad. Maar dan wordt er meteen beweerd dat hij het met die kinderen doet."
 "Ja, en dat is lulkoek!"
 "Het wordt allemaal aangedikt."
 "Ze weten dat hij heel veel geld heeft. Daarom is die vader van dat jongetje een rechtszaak begonnen. Walgelijk."
 "Wat ik niet snap, dat hij zich zó laat verbouwen dat zijn neus er nu bijna afbrokkelt. Chirurgen zijn ook kwaad op hem. Omdat hij misbruik heeft gemaakt van de plastische chirurgie. Dat ben ik wel met ze eens."
 "Als ik zo lelijk was als hij had ik het ook gedaan."
 "Onzin! Hij is nu lelijk!"
 "Maar als je je nou niet lekker voelt in je huid..."
 "Hij heeft goeie kanten en slechte kanten."
 "Hij geeft vijftien miljoen gulden uit voor een videoclipje! Dat noem ik toch wel geldverspilling."
 "Hij gaat gewoon overal te ver in."

Janet versus Michael

MPKO 12-12

Wat heeft Janet Jackson (29), dat haar beroemdere, acht jaar oudere broer Michael niet heeft? En dan doel ik niet op voor de hand liggende zaken die Michael regelmatig in het nieuws brengen als zijn 'rechten op het oeuvre van The Beatles', zijn frequentie gelaatscorrecties en zijn vermoende voorteur voor jongetjes.

Nee, strikt muzikaal gesproken, wat maakt de muziek van Janet interessanter dan die van Michael? En tevens interessanter dan de muziekproducten van haar andere broers en zusjes (Rebbie, Jackie, La Toya, Germaine; hoeveel Jacksons zijn er eigenlijk?) Van de Jackson Family heeft Michael duidelijk het meeste succes. Hij schrijft de hitgevoeligste songs, springt

duidelijk eigen gezicht liet zien. Het is trouwens niet alleen het (vergeleken met *house* niettemin toch wat gematigde) experiment dat Janets muziek boven die van Michael doet stijgen, ook de agressieve toonzetting mag er zijn en de opwindende, hoekige beats die de songs aandrijven. Louis Anderson, een groot fan van Janet,

Ze mogen dan steeds meer op elkaar gaan lijken (voor de goede orde: links Janet, rechts Michael), volgens Kees Poling maakt opvallend genoeg Janet de betere muziek

houdt het erop dat haar muziek meer verwant is met jazz- dan met popmuziek. 'De drums zorgen voor het doorgaande ritme, maar daar bovenop komen de zang en de tegenstemmen die nooit op de tel zijn. De bassen liggen iets voor de tel, de zang er iets achter. Ze staan in een dialectische verhouding tot het ritme, tot de puls, zei de componist een paar jaar geleden in NRC Handelsblad.

De muziek van Janet en Michael, en die van hun vele broertjes en zusjes, onafhankelijk van elkaar en samen als The Jackson Family, krijgt alle aandacht in de vierdelige serie *The Jacksons, An American Dream*, die Veronica vanavond begint. (Kees Poling) ca vanavond begint. (Kees Poling) ca vanavond begint. (Kees Poling) ca vanavond begint.

Michael Jackson mankeert van alles

NEW YORK VK 9-12

Popzanger Michael Jackson, die woensdag tijdens de repetities voor een televisie-special in New York onwel is geworden en werd opgenomen in een ziekenhuis, ligt op de afdeling intensive care. Jackson lijdt onder andere aan uitdroging, een onregelmatige hartslag en een zeer lage bloeddruk, zo lieten zijn artsen weten. Ook zijn de lever- en nierfunctie van de zanger aangetast en bleek hij een maag- en darmontsteking te hebben.

De tv-show, die zondag wereldwijd zou worden uitgezonden, is voor onbepaalde tijd uitgesteld. Michael Jackson stortte in op het toneel van het Beacon Theater. Hij werd in halfbewusteloze toestand naar het Beth Israel Medical Center North gebracht, waar hij vocht en zuurstof kreeg toegediend. Hij had een bloeddruk van 70-40. Een normale bloeddruk is 120-80.

Jackson kreeg donderdag bezoek van zijn echtgenote Lisa Marie Presley, moeder Katherine en zijn zusters Rebbie en Janet. Donderdagmiddag werden ingelijste posters van Shirley Temple en Mickey Mouse bij het ziekenhuis afgeleverd. In 1993 leed Michael Jackson ook al aan uitdroging. Later dat jaar gaf hij toe dat hij verslaafd was geraakt aan pijnstillers.

Jackson had kunnen sterven

Door onze kunstredactie NRC
 NEW YORK, 9 DEC. Volgens de artsen die hem behandelen had popster Michael Jackson kunnen sterven als hij niet onmiddellijk medische hulp had gekregen nadat hij afgelopen woensdag instortte tijdens de repetities voor een televisieshow in het Beacon Theatre in Manhattan. Volgens de arts William Alleyne van het Beth Israel North Hospital waar de 37-jarige, half-bewusteloze Jackson in allerijl werd heengebracht, verkeerde de zanger in een shock-toestand, had hij uitdrogingsverschijnselen en hartritme stoornissen en een veel te lage

bloeddruk en bleek hij een virale darm infectie te hebben. Hij noemde de toestand van Jackson, die op de intensive care ligt, 'ernstig, maar niet meer levensbedreigend'. De televisieshow waarvoor Jackson repeteerde, een concert met de Franse mime-artiest Marcel Marceau, getiteld 'Michael Jackson: One Night Only', is voor onbepaalde tijd uitgesteld. De show zou zondagavond worden uitgezonden en zou naar schatting wereldwijd door 250 miljoen mensen bekeken zijn. In 1993 leed Jackson ook al aan uitdroging. Later gaf hij toe verslaafd geraakt te zijn aan pijnstillers.

Der Stern, in den siebzehn Jahren neben *Pardon* durchaus noch gut für den politisierten Sexskandal, hat den deutschen Start von Larry Clarks Film „Kids“ mit einem Aufmacher über Teenagersex eröffnet. Unter dem Titel „Dieses echt geile Gefühl“ zeigen Fotos von einem gewissen Bob Carlos Clarke (!) einige mindestens Neunzehnjährige auf Sperrmüllsofas und dezent verülltem Tanzbodenparkett liegend; man sieht Nylonstrümpfe mit quadratischem Schrittverstärker, weiße Schlüpfen, gestärkte Hemden, Schmuddelkinder in Satin. Fotografiert mit kurz aufgeschwungener Lichtquelle, mit Balken über den Augen der uns Zugewandten, wirkt das Ganze wie alles Mögliche – beispielsweise Tatortfotografie, oder eine derangierte Konfirmationsparty – jedenfalls ganz sicher nichts besonders Erfreuliches oder gar Geiles. Mühsam soll hier ein Aufregungsmoment hervorgekitzelt werden, von dem fraglich ist, ob der Film selbst es wird halten können. In Deutschland werden sich, so behaupte ich mal, keine fünf Schreiber finden, die irgendwie der Auffassung sind, die Kinder taten etwas, für das man ihre Augen mit Balken verdecken mußte. Auch der *Stern*-Text arbeitet eher mit einem onkelhaften Günter-Amendt-Verständnis; hauptsächlich ist von Angstlust die Rede: „Alles in Bewegung, nichts gesichert, jeder Blick zurück ein Blick ins Land der Hosenscheißer, jeder Schritt nach vorn ein Schritt in unbekanntes Terrain. Und im Kopf tanzen Hypothalamus und Hypophyse mit den Hormonen Ringelreihen.“

Es geht einfach nicht. Wer nicht mehr sechzehn ist, soll schweigen. Soll meinetwegen Jugendkultur auf Allrightness prüfen, aber nicht den Bauchredner spielen, nicht „von innen“ zu sprechen vorgeben. Oder? Ist das so wie: Wer nicht schwarz ist, soll keine schwarzen Gesten benutzen? Wer keine Frau ist, darf keinen Roman mit weiblicher Ich-Erzählerin schreiben?

Larry Clark, 1943 in Tulsa/Oklahoma geboren, beanspruchte schon in seinen drei Fotobüchern, allesamt geradezu antisoziologisch, einen Insiderstatus.

Warhol war es „zu real“

„Tulsa“ (1971) war eine Sammlung narrativ gehaltener Fotos einiger Freunde, die in beposterten Jugendzimmern Heroin spritzten, an Handfeuerwaffen leckten und kapitale Erektionen ins Spiel brachten. Warhol soll es „zu real“ gefunden haben. In Wahrheit hat Clark, auch in den späteren „Teenage Lust“ (1983) oder „Die perfekte Kindheit“ (1993) durchaus – neben neu arrangiertem gefundenem Material – Begegnungen inszeniert, wie beispielsweise die zwischen einem blonden Jungen und einer schwarzlockigen Prostituierten, die ihm seinen ersten Blowjob gibt. Oder die zwischen dem „Bruder“, der seine gefesselte nackte „Schwester“ mit der Waffe bedroht, was von ihr ganz offensichtlich nicht unbedingt als unangenehm empfunden wird. Ein Hauch von Genet liegt, nicht unblöd, über Clarks Sexualisierung des (Beschaffungs-)Verbrechens.

Clark macht nur einen ganz kleinen Mythos aus der Tatsache, daß seine Scene-Credibility sich dem eigenen Leben als Amphetamin-Fixer in den fünfziger Jahren verdankt. Sein Speed kam aus dem Nasenspray „Velo“, damals für 79 Cents rezeptfrei zu erwerben, um dann destilliert und im Kreise einiger Freunde unter höchster Diskretion in den Arm geschossen zu werden: „Wir waren die Pioniere der Drogenkultur“, sagt er heute mit einer gewissen Melancholie. Wahrscheinlich waren ihm seine Beatnik-Zeitgenossen zu bohemi-

Die Kamera folgt Telly und Casper, wie Flipper, der kluge Delphin, immer fröhlich nickend. Szene aus „Kids“

Foto: Verleih

TAL 09.11.95

Eher wie Tütensuppe

Hier filmt der Überlebende: Larry Clarks „Kids“ ab heute in den Kinos ■ Von Mariam Niroumand

stisch, um diesen Titel zu verdienen; Clarks Geschmack wie auch seine Protagonisten sind definitiv *middle class*.

Als er fünfzehn war, machte er für seine Mutter, die ein kleines Fotogeschäft betrieb, den „Callier“: Nachdem sie sich beim lokalen Geistlichen erkundigt hatten, wer in der letzten Zeit ein Kind zur Welt gebracht hatte, gingen sie hin, um Babyfotos anzupreisen. Vater soll sich, angesichts des nicht üblen Erfolges dieser Strategie, in eine Kammer des Hauses zurückgezogen und von dort nur noch ab und an mit düsteren Bemerkungen interveniert haben. Nach einer eigenen, durch viele Kliniken und einige Besserungsanstalten führenden Drogenkarriere ist Clark inzwischen clean und Familienvater, mit Wohnsitz nahe dem New Yorker Washington Square, von dem denn auch die meisten seiner Protagonisten stammen. Sein offenes „Just-say-yes“-Verhältnis zum Heroin aber und sein in allen Interviews zu den Teenageln in seinen Fotobänden geäußertes „Das-hin-ich“ lassen ein erstes Motiv für „Kids“ ahnen: den Wunsch, die eigene „perfekte Kindheit“ als hippieske Utopie in einem ewigen Film-Rave zu perpetuieren.

Aber „Kids“ ist anders. Ein Rave ist da zwar durchaus, 24 Stunden Love Parade von Upper nach Lower Manhattan, aber ohne Love, und die vertikale Pfeilrichtung nach unten ist signifikant. Es ist ein Sommer, als sollte es der letzte sein. Noch bevor man irgend etwas sieht, hört man zum laufenden Vorspann fettig schmatzende Kußgeräusche. Man wird solchermaßen darauf hingewiesen, daß die Aktion nicht für die Kamera stattfindet: Kids are doin' it for themselves.

Was man dann so zu sehen bekommt, hat mich bei den ersten

Vorführungen in Cannes zunächst ziemlich begeistert: alles wirkt unlackiert, ohne Überbau, irgendwie roh statt weichgekocht, keine erhebenden Kameraschwenks, die den stattgehabten Sex irgendwie ins Ideelle zerren wollen. Auf einem Bett inmitten unsymbolisch aufgereicher Stofftiere hocken zwei Teenager, die eher nach Clerasil als nach Models aussehen, beluutschen sich und treten dann in

Sodom und Gonorrhöe

Foto: Verleih

ziemlich nüchterne Verhandlungen: Du weißt, was ich will, oder? Ja, du willst mich ficken. Und? Es geht nicht. Ich will nicht schwanger werden. Aber du wirst es mögen, das weiß ich.

Sie willigt ein, sie bringen es mehr oder weniger unbeobachtet hinter sich, danach springt Telly (Leo Fitzpatrick, Laiendarsteller aus Clarks Nachbarschaft) die Treppe hinunter, spuckt noch einmal auf den Eßtisch ihrer Eltern und verschwindet aus ihrer Tür und wahrscheinlich aus ihrem Leben. Sein Freund Casper (Justin Pierce) hat draußen gewartet und darf an der Pussy-Hand riechen. Telly ist Jäger und Sammler von

Jungfrauen, sie sind sauber, „du bist ein Leben lang der erste für sie“, und du kannst dir nichts von ihnen holen. Auch eine Art von Safe sex.

Das Drehbuch stammt von dem damals neunzehnjährigen Harmony Korine, auch so ein Skateboarder vom Washington Square, und man glaubt zu hören, wie Clark ihn gebeten hat: sag es, sag alles, auch das Schlimme, auch das

Dolle. „Deine Mutter hat klasse Titten“, befindet Casper, als sie kurz bei Telly zu Hause vorbeigehen, wo die einzige Erwachsene des Films gerade ein Baby stillt. Anschließend steckt er sich einen in Himbeersirup getauchten Tampon in den Mund und luutscht es.

Laß es rollen: die Kamera folgt den beiden auf ihrem Weg durch die Stadt wie Flipper, der kluge Delphin, früher Bud und Sandy folgte, fröhlich nickend, Jump-cuts und Reißschwenks inklusive. Im Central Park wird schwingend Skateboard gefahren, ein unpassendes Gesicht zu Brei gehauen (war schwul), Pot gekauft. Die Jungs reden über Sex, die Mäd-

chen reden über Sex (schmeckt Sperma eher wie Tütensuppe oder eher wie Halbfettjoghurt?), und es klingt durchaus so abgewischt, wie es klingen soll.

Dann kommt ein nicht unelegant gemachtes Genrestück: Ständiger Schnittwechsel zwischen dem Zug des Raubtiers und dem des Opfers. Während Telly weiter Richtung Lower Manhattan zieht, hat Jennie (Chloe Sevigny, eine nach Jean Seberg aussehende Downtown-Szenegröße) auf dem Gesundheitsamt ihr Testergebnis bekommen. Von einem Mal Tellys Jungfrau sein hat sie Aids. Um ihn – zu warnen? zur Rede zu stellen? zu verführen? – zieht sie wie ein Racheengel hinter ihm her. Der Countdown läuft. Schon hat Telly die Beute für den Abend ins Auge gefaßt, die süße Darcy.

Wunschmaschinen im Manhattan-Groove

Nun gibt es die Vermutung, beispielsweise von Dietrich Diederichsen in *Texte zur Kunst*, daß Larry Clark von etwas getrieben ist wie der Suche nach einem Moment verwirklichter Hippie-Utopie. Wunschmaschinen auf Skateboards im Manhattan-Groove. Alles ist noch möglich. Wenn davon in „Kids“ noch irgend etwas übrig geblieben ist, dann vielleicht ein einziger Augenblick, nachts, in einem Schwimmbad. Das Wasser glitzert, die Hitze gibt ein bißchen Ruhe, Telly und Darcy knutschen, der Rest weiß nicht so genau, was miteinander anfangen, und verlegt sich deshalb auf eine Kombination aus freundlichem Zotenreißen und Wasserspritzen. Dies ist der einzige Moment, wo zwischen den Protagonisten etwas wie Sympathie aufblitzt. Warum in aller Welt sollte man deren sonstige Abwesenheit mit „endlich-geht-es-mal-

FIX 12.95

KIDS

der explosivste Film des Jahres

Die Geschichte ist kaum in Worte zu fassen, nicht weil sie so kompliziert, raffiniert oder phantasievoll ist, nein, weil sie so kurz ist, daß sie, bevor das erste Wort geschrieben, schon zu Ende ist. Das wirkliche Leben läßt sich wahrscheinlich nicht in Worte fassen, man kann es eher in Bildern darstellen und dann wird es abendfüllend. Es ist vielleicht ein ganz normaler Tag, der aber zur Ewigkeit werden wird, so wie nur EINE Tat ein ganzes Leben verändern, zerstören kann. Eben nur ein Tag von Kids, von Teenies in New York, die in Manhattan herumhängen, sich Geld, Drogen und Sex beschaffen; ein Herumlungern zwischen Disco, Schwimmen, AIDS-Test, Schlägerei und Party. Larry Clarks Fil ist eine der brutalsten und spannendsten Horrorfilme, die ich in der letzten Zeit gesehen habe. Filme zwischen Kettensägen, Axt und Halloweenmassakern, die Realityshows im TV werden im Vergleich zur Augsburger Puppenkiste. Wir sind da vielleicht schon so abgehärtet, daß die menschliche Tragik, die Ausichtslosigkeit, the fucked-up, das rollerskating von einem Block zum anderen, mich in Beklemmung versetzt. Der Tag des vielleicht 17-jährigen Mädchens, an dem sie ihr positives AIDS-Ergebnis erfährt, und die Suche nach diesem Jungen der sie entjungfert hat, bekommt im Film für mich Hitchcock-Quali-

ität. Es ist das altbewährte Prinzip: der Zuschauer sieht den Mörder kommen, weiß, daß das

einbricht. Ein Erschöpfung aufgrund von Trunkenheit, Rausch, Orgasmus, Kampf und sich

Der sechszehnjährige Telly verführt die erst zwölfjährige Sandy

Opfer nichts ahnend ist und erschreckt trotzdem vor der Tat. Der Film ist wie eine einzige Karusellfahrt. Die Kamera kommt nicht zum Stillstand: Schwenk, Fahrt, subjektive und Handkamera werden unentwegt aneinandergeschritten. Es entsteht ein Sog aus Unschärfe und closeup. Als Zuschauer bin ich mitten im Geschehen; es ist vielleicht das voyeuristische der Pseudodokumentation, das die Bilder so faszinierend macht. Es tritt erst dann wieder Ruhe in den Film ein und schließt den Bogen zum endlosen Kuß der Anfangssequenz, als die Müdigkeit über den Tag der Kids her-

selbst bei Laune halten. Es ist nicht die Frustration und die Frage nach der sozialen Herkunft, nicht das Problem, ob schwarz oder weiß relevant ist, sondern der Konflikt zwischen cool und nicht cool. Gleiche Interessen verbinden, denn die Verzweiflung kennt keine Schranken. Es ist die Müdigkeit des täglichen Überlebens, der Langeweile, Aussichtslosigkeit, Frustration und der Mißverständnisse, die über die Kids hereinbricht. Aber selbst der Schlaf gebiert Ungeheuer! Als er erwacht, durchführt es ihn für eine Sekunde: „Jesus Christ! What happened?“ Marcel Odenbach

nur-um-Sex“ begrüßen? Komme mir niemand mit: Weil es so war! Wir hätten nichts anderes gewollt! Es soll hier nicht verraten werden, wie der Countdown zwischen Todes- und Racheengel endet. Jedenfalls ist eins der letzten Bilder ein Travelling shot über einen Berg schlafender junger Partykörper. Der Morgen danach. Oder ein Friedhofsidiyll? Ein Aids-Massengrab? Gefallenes Sündenbabel, Sodom und Gomorra? Au revoir, les enfants! Ohne weiteres kann man diesen Moment als die Stunde des Überlebenden Larry Clark lesen, der einen letzten Blick über die Todgeweihten kreisen läßt. Wie schrieb Canetti: Der Überlebende beim Gang über den Friedhof fühlt...daß er hier allein spazierengeht. Zu seinen Füßen liegen viele Unbekannte, alle dicht beisammen. Ihre Zahl ist unbestimmt, doch groß, und es werden ihrer immer mehr. Sie können nicht voneinander fort, sie bleiben wie auf einem Haufen. Er allein kommt und geht, wie es ihm beliebt. Er allein unter den Liegenden steht aufrecht.“ „Kids“, Regie: Larry Clark. Mit: Leo Fitzpatrick, Justin Pierce, Chloe Savigny u.a. USA: 1995

Larry ist o.k.

TAZ 09.11.91
■ Wege aus der Onkelhaftigkeit – Ein Gespräch mit Regisseur Larry Clark

Was interessiert Sie an Teenagern, Drogen und Tod?
Larry Clark: Alle Welt interessiert sich für Teenies, das Fernsehen, die Werbung, das Kino. Bei mir kommt da noch eine ganz merkwürdige Perspektive hinzu. Ich wollte immer selbst der Teenie sein, den ich gerade fotografierte. Das hat mit einer gewissen Sehnsucht nach Unbekümmertheit, nach Freiheit zu tun. Das fasziniert mich auch bei den Kids in meinem Film. Obwohl auch die etwas ganz Normales haben. Einige von ihnen werden erwachsen, bekommen Kinder, machen ihren Job. Es wird natürlich Verluste geben, aber einige kommen durch.

Auf der Suche nach der verlorenen Jugend?
Ja, warum nicht. Vielleicht auch nach der nicht gelebten Jugend. Das hört sich aber nach einem ziemlich onanistischen Kunstverständnis an. Ich habe „Kids“ auch für Kids gemacht. Die in diesen Film gehen und sich sagen: Yep, genau so ist es. Deswegen habe ich auf die Erwachsenenperspektive verzichtet. Ich hatte das Glück, Zugang zu dieser Welt zu bekommen, weil ich einen Film machen wollte, den so noch niemand gesehen hat.

Immer der erste und einzige zu sein, der sich bestimmter Motive bedient, gehört wohl auch zu Ihrer Kunstproduktion...?
Nur so kann ich überhaupt arbeiten. Da gab es Anfang der 80er einen Film, der hieß „Over the edge“. Darin sah ich meinen Standpunkt bestätigt, daß man

echte Kids im entsprechenden Alter als Schauspieler nehmen kann. Statt diese schrecklichen Filme, in denen erwachsene Schauspieler auf jung machen. Die meisten dieser Filme sind ja auch von Erwachsenen geschrieben, die den Kids ihre eigenen Worte in den Mund legen. Deswegen ließ ich das Drehbuch von einem 19-jährigen schreiben. Jemandem aus dieser Welt. Der Film ist Wirklichkeit.

Wo haben Sie Ihre Schauspieler gefunden?
In der Skateboard-Szene. Ich dachte mir, da gibt's die besten. Diese Skater sind die ganze Zeit auf der Straße, haben andauernd Auseinandersetzungen, Schlägereien, die Erwachsenen hassen sie, halten sie für Taugenichtse. Sie sind nur auf dem Brett und brauen sonst nichts. Für einen zwölfjährigen ist die ganze Stadt ein einziger Betonspielplatz. Und da gibt es diesen Kitzel der Gefahr. Diese Tricks müssen sie einige tausend Male üben, verletzen sich. Es ist ein total individueller Sport, man kann ihn nicht organisieren. Man kann es nur allein lernen.

Altersmäßig könnten Sie fast der Opa sein. Wie sind Sie in die Skater-Szene reingekommen?
Als mein Sohn acht war, babe ich ihm ein Skateboard gekauft. Und mir auch. Wir gingen an, zusammen zu skaten. Außerdem wollte ich die Skateboard-Szene fotografieren. Als Fotograf war das für mich nach 35 Jahren Praxis so ziemlich das aufregendste, was es gibt. Ich mußte skaten so lernen, daß ich ziemlich schnell fahren und

beim runterfallen meine Leica noch halten konnte. Lieber das Genick als die Leica zerbrechen. Eine harte Schule, Ende 40 geht das nicht mehr so einfach. Nach ein paar Monaten war ich akzeptiert, nicht als Erwachsener, sondern als einer von ihnen, trotz des Altersunterschiedes.
Aber aus der Onkelposition gibt es doch gar keinen Ausweg...?
Nein, ich wurde absolut akzeptiert. Sie hörten auf mich und sonst keinen. Einmal wegen meiner Aufnahmen, die sie kannten, und weil ich von einem der Kids, einem Fotografen für Skate-Magazine, eingeführt wurde. Er ist ein Fan

von mir und sagte: Larry ist o.k. Über diesen Jungen habe ich dann auch Harmony Korine (den Drehbuchautor) getroffen. Er war damals 18 und seit sechs Jahren Skater. Er erzählte mir, daß er aufgehören wolle, um Drehbücher zu schreiben und Filme zu drehen. Ein Jahr nach unserer Begegnung kam mir die Idee für „Kids“, und ich fragte ihn, ob er nicht das Drehbuch schreiben könne. Er hatte mir von einem Drehbuch erzählt, das einen Jungen, dessen Eltern getrennt sind. Der Vater ist Alkoholiker. Er holt den Sohn für eine Woche zu sich. Sie feiern seinen 13.

Geburtstag, nehmen jede Menge Drogen, und am Ende kauft der Vater ihm zum 13. Geburtstag eine Prostituierte. Ich sagte Mann, für ein Kid sind das ziemlich ungewöhnliche Gedanken. Er brauchte nur drei Wochen. Ein Genie.
Hat Ihr Film pädagogische Absichten?
Vielleicht bringt er einige Eltern dazu, sich mal mit ihren Kindern zu unterhalten. Einen Dialog zu versuchen. Wäre doch nett, wenn eine Mutter nach Hause kommt und ihren Sohn erst mal fragt, was heute draußen so los war. Die Kinder sind auf der Straße, die Eltern arbeiten, und die meisten Familien

Interview: Katja Nicodemus

Kids in Amerika

FILM AIDS, Drogen, Schwangerschaft: Die Filme »Kids« und »Dangerous Minds« erzählen auf sehr unterschiedliche Weise Geschichten amerikanischer Jugendlicher

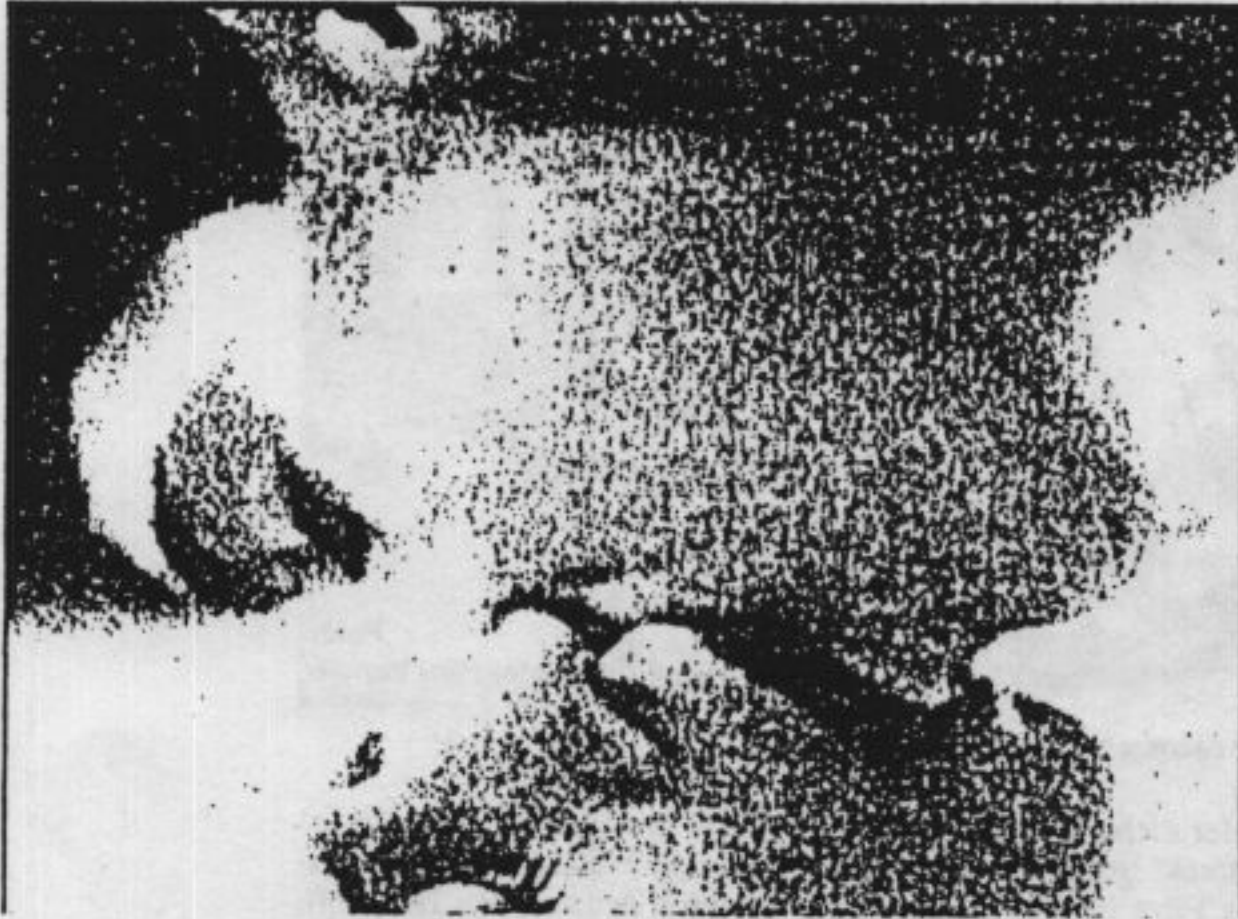
WOL 09.11.95

VON FRANK JUNGHÄNEL

Amerika hat das Kino als moralische Anstalt für Teenager entdeckt. Gleich zwei Filme in diesen Wochen befassen sich mit den Problemen einer gefährdeten Generation, und sie tun das auf sehr verschiedene Weise. »Dangerous Minds« (deutscher Ki-

über der Kniekehle und T-Shirt Größe XXXL. Telly kommt gerade aus dem Kinderzimmer eines blonden Engels reiches Eltern, das zwischen Kuscheln und Familienfotos seine Unschuld eingebüßt hat. »Weißt du, was ich möchte?« hante Telly die Kleine ge- fragt. »Ja, du möchtest mich bumsen.« Casper muß die halbe Stunde draußen warten. Mit einem Comic namens »HASS« vertreibt er sich die Zeit. Telly gibt den »Jungfrauenknacker«, und Casper ist der Junge, der die Tasche hält. Er würde gerne und hat noch nicht. Das ist sein Problem.

Als »Kids« im Sommer in den US-Kinos anlief, glaubten die Sittenswächter ihren Augen und Ohren nicht zu trauen. Das sollen unsere Kinder sein? Nicht als Saufen, Dealen und Sex im Kopf? Und wo sind im Film die Eltern dieser misstrauten Minderjährigen zu sehen? Für die jungen Menschen Amerikas nicht zu mutbar, lautete das Urteil der Prüfstelle, die »Kids« den Stempel »Ab 18« aufdrückte. Nur in Begleitung Erwachsener war der Kinobesuch möglich. Minderjährige standen mit ihren älteren Freunden oder Geschwistern Schlange. »Kids« erlangte in den USA größere Aufmerksamkeit als »Waterworld«.

und sein Mädchen Nr 1 (Sarah Henderson)

nostart: 4. Januar), mit Michelle Pfeiffer in der Rolle einer desillusionierten Lehrerin, versucht auf neue Weise das amerikanische Erziehungssystem zu kritisieren. »Kids« (Start: 9. November; beschränkt 24 Stunden im Leben einer New Yorker Clique. Ohne Stars, ohne Hoffnung.

Denn sie wissen nicht, was sie tun sollen. Telly und Casper sind 17 und ziehen durch die Straßen von Manhattan. Sie sehen aus, wie man in dieser Saison aussieht, wenn man 17 ist und auf Turmschrauben durch Downtown Manhattan redet. Es sind zwei kluge

Warum? Weil die Kinder pausenlos vom Ficken reden, und wenn sie nicht davon reden, es ungeschützt tun. Kon- dome sind echt Scheiße. »Kids« ist ein rauher Film, der nicht versucht, Sprache und Benennungen der Kinder auf ir- gendeine künstlerische Ebene zu he- ben. Regisseur Larry Clark (52), von Hause aus Fotograf, hat 1971 mit dem Zauber »Tulsa« den Junkies, Strichern

und Outlaws seiner Heimatstadt ein hartes, inwischen klassisches Bildnis gegeben. Auch »Kids« ist hart und au- thentisch, und das ist seine Qualität. Das Drehbuch schrieb der 19jährige Harmony Korine, ein Skater vom Wa- shington Square, seine Protagonisten fand Regisseur Larry Clark ebenfalls an diesem Platz, wo die kleinen Dealer und großen Maulhelden rumhängen. »Kids« ist authentisch, und das ist zuwenig. Denn »Kids« ist kein Dokumentar-, sondern ein Spielfilm. Ein Film, dem es an dramatischer Struktur und sich wi- dersprechenden Charakteren fehlt. Das aggressive Gerede und Geprahle über Sex wirkt spätestens nach zehn Minuten nicht mehr provozierend, sondern ernüchternd. Die personifizierte Klamm- mer der Geschichte heißt Jennie, die im Unterschied zu ihren Freundinnen erst ein einziges Mal mit einem Jungen ge- schlafen und sich ausgerechnet bei ihm mit dem HIV-Virus infiziert hat. Dieser Junge ist kein anderer als Virginkiller Telly, und ihn sucht Jennie in den Klubs und Treffpunkten der Stadt. Unsichtbar schwebt über dem Film das Banner »Sa- fer Sex«. Das darf familienpolitisch kor- rekt genannt werden.

Geradezu grotesk korrekt spielt »Dangerous Minds« (Regie: John Smith) mit der Bildungsmisere an ame- rikanischen Schulen. Hier geht es auch um Kids, um schwarze und puertorica- nische an einer Schule in Palo Alto, Ka- lifornien. Die Stadt ist Gangsta's Pa- radise, wie der dem Film vorausgeschickte Rap-Song seit Wochen im Radio und

Das sollen unsere Kinder sein?

auf MTV erzählt, die Schule ist das Pa- radies der Drogenhändler und Nach- wuchs-Mafiosi. Ausgerechnet hierher kommt die sehr weiße Lehrerin Lou Anne Johnson (Michelle Pfeiffer). Im guten Kostüm macht sie bei den Schülern keinen guten Eindruck. Am Tag darauf erscheint sie in Jeans und Lederjacke und bringt den widerspen- stigen Kindern nach und nach das Den- ken bei. Mit unorthodoxen Mitteln wie Karate und Schokoriegeln, mit einem Dylan-Wettbewerb und feinem Abend- essen für die Sieger. Unsere Lehrerin Frau Doktor Specht gewinnt die Herzen ihrer verhaltensgestörten Schüler mit Poesie und Schokolade. Ausbildung ist wichtig für dein weiteres Leben. Du kannst es schaffen, wenn du nur willst. lautet die Botschaft an Lehrer: und Schüler gleichermaßen. Der amerikani- sche Traum lebt, und die Teenies mit den gefährlichen Gedanken sollen ihn endlich begreifen.

»Kids« verstört. »Dangerous Minds« verschaut. Beide Filme offenbaren Schwierigkeiten des amerikanischen Kinos mit einer Jugend jenseits von Beverly Hills.

Das sollen unsere Kinder sein?

auf MTV erzählt, die Schule ist das Pa- radies der Drogenhändler und Nach- wuchs-Mafiosi. Ausgerechnet hierher kommt die sehr weiße Lehrerin Lou Anne Johnson (Michelle Pfeiffer). Im guten Kostüm macht sie bei den Schülern keinen guten Eindruck. Am Tag darauf erscheint sie in Jeans und Lederjacke und bringt den widerspen- stigen Kindern nach und nach das Den- ken bei. Mit unorthodoxen Mitteln wie Karate und Schokoriegeln, mit einem Dylan-Wettbewerb und feinem Abend- essen für die Sieger. Unsere Lehrerin Frau Doktor Specht gewinnt die Herzen ihrer verhaltensgestörten Schüler mit Poesie und Schokolade. Ausbildung ist wichtig für dein weiteres Leben. Du kannst es schaffen, wenn du nur willst. lautet die Botschaft an Lehrer: und Schüler gleichermaßen. Der amerikani- sche Traum lebt, und die Teenies mit den gefährlichen Gedanken sollen ihn endlich begreifen.

»Kids« verstört. »Dangerous Minds« verschaut. Beide Filme offenbaren Schwierigkeiten des amerikanischen Kinos mit einer Jugend jenseits von Beverly Hills.

»Kids« verstört. »Dangerous Minds« verschaut. Beide Filme offenbaren Schwierigkeiten des amerikanischen Kinos mit einer Jugend jenseits von Beverly Hills.

»Kids« verstört. »Dangerous Minds« verschaut. Beide Filme offenbaren Schwierigkeiten des amerikanischen Kinos mit einer Jugend jenseits von Beverly Hills.

»Kids« verstört. »Dangerous Minds« verschaut. Beide Filme offenbaren Schwierigkeiten des amerikanischen Kinos mit einer Jugend jenseits von Beverly Hills.

»Kids« verstört. »Dangerous Minds« verschaut. Beide Filme offenbaren Schwierigkeiten des amerikanischen Kinos mit einer Jugend jenseits von Beverly Hills.

»Kids« verstört. »Dangerous Minds« verschaut. Beide Filme offenbaren Schwierigkeiten des amerikanischen Kinos mit einer Jugend jenseits von Beverly Hills.

»Kids« verstört. »Dangerous Minds« verschaut. Beide Filme offenbaren Schwierigkeiten des amerikanischen Kinos mit einer Jugend jenseits von Beverly Hills.

»Kids« verstört. »Dangerous Minds« verschaut. Beide Filme offenbaren Schwierigkeiten des amerikanischen Kinos mit einer Jugend jenseits von Beverly Hills.

»Kids« verstört. »Dangerous Minds« verschaut. Beide Filme offenbaren Schwierigkeiten des amerikanischen Kinos mit einer Jugend jenseits von Beverly Hills.

»Kids« verstört. »Dangerous Minds« verschaut. Beide Filme offenbaren Schwierigkeiten des amerikanischen Kinos mit einer Jugend jenseits von Beverly Hills.

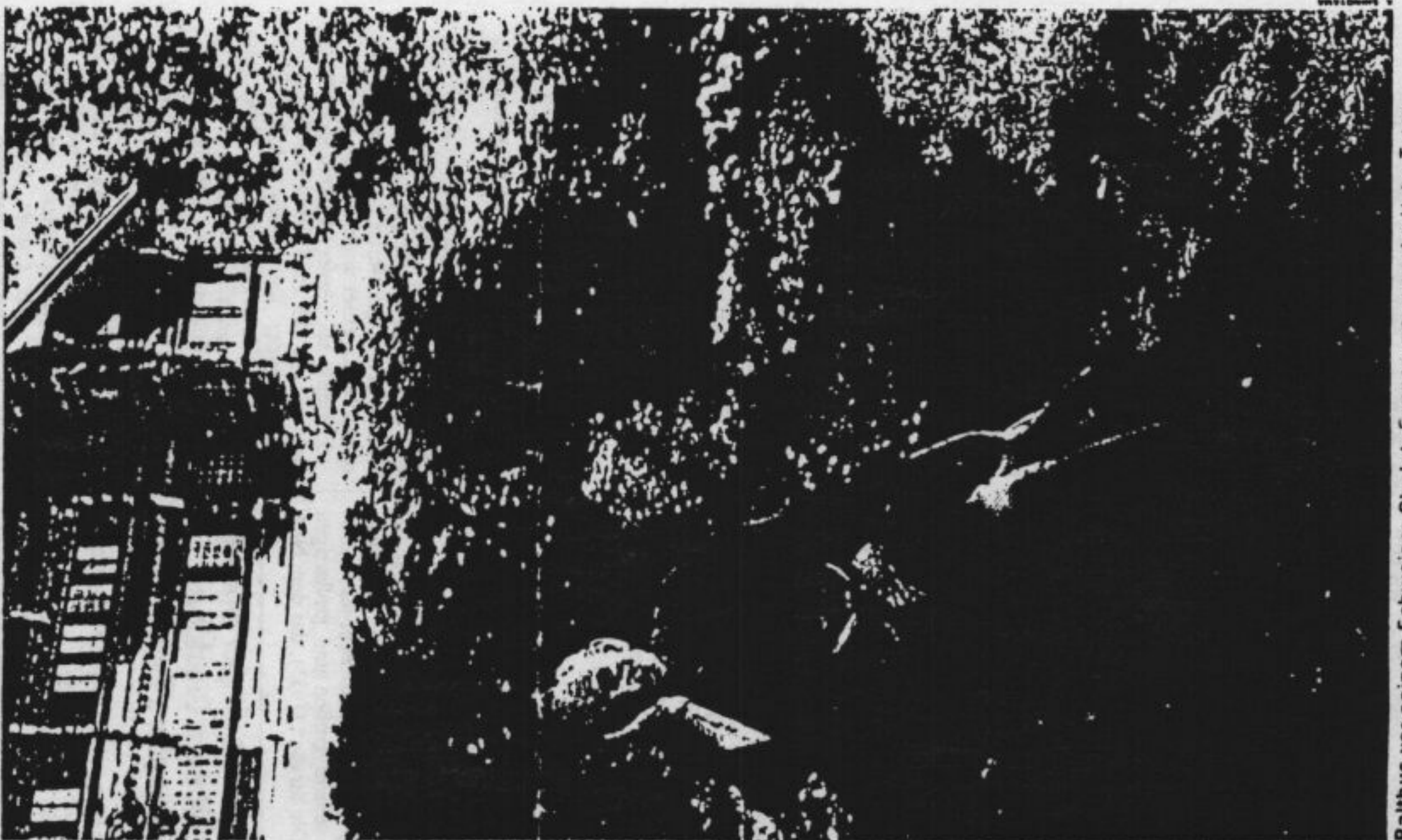
Selbstporträt mit Teenagern - Larry Clark, 1972

Foto: Texte zur Kunst

Kunst

Der letzte Verführer

Gero von Boehm über den Maler Balthus, den Altmeister des magischen Realismus

Balthus vor seinem Schweizer Chalet: Erinnerungen an die Hohe Tatra

Das Abendlicht malt immer stärkere Blautöne in die Schwaden aus Zigarettenrauch. Kein Laut, keine Bewegung.

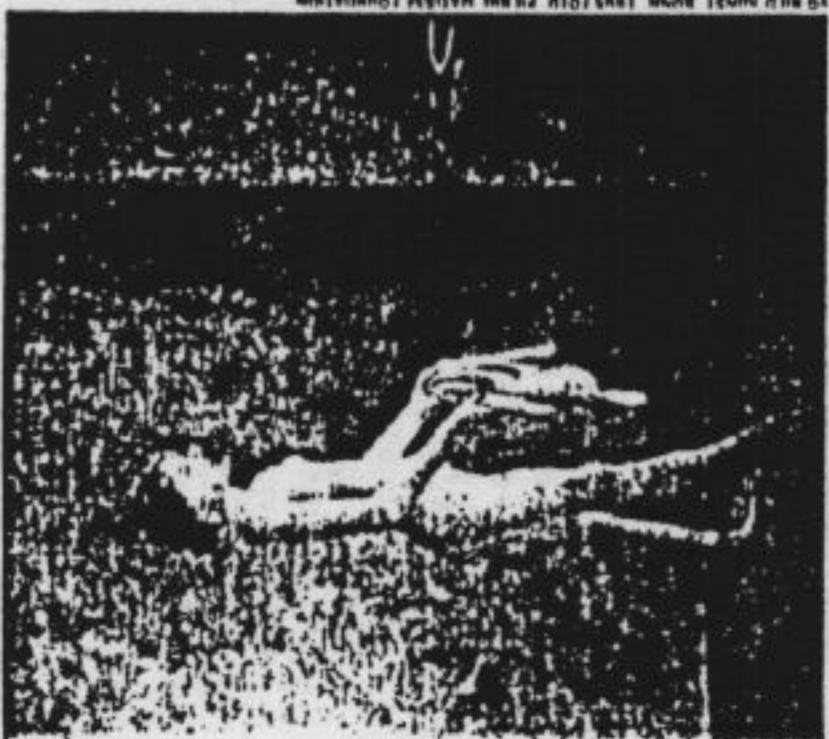
In einem zerfledderten Ohrensessel, inmitten eines Meeres aus Tuben, Pigmentbeuteln, Paletten, Pinseln, Töpfen, Spachteln, eine hagere Gestalt. Der hochgeschlossene Kimono gibt ein scharfgeschnittenes Raubvogelgesicht frei, die knochigen Hände umfassen einen Mahagonistock mit eingeletem Eifenbein. Zwischen Zeige- und Mittelfinger der Rechten klemmt eine bis zum Filter heruntergebrannte Zigarette. Die Augen, bellwach, fixieren ein großes Bild auf der anderen Seite des Ateliers. Balthus, 87, meditiert vor „Katz im Spiegel III“.

Drei Jahre hat er daran gearbeitet, gerade ist es von einer Ausstellung zurück, bald geht es zur nächsten. Balthus wird das Bild, zur Verzweigung der Katalognmacher, noch einmal ändern. Es zeigt ein blondes Mädchen, das, einer antiken Puppe ähnlich, in merkwürdig steifer Haltung auf einem Sofa hockt und einer Katze den Spiegel vorhält.

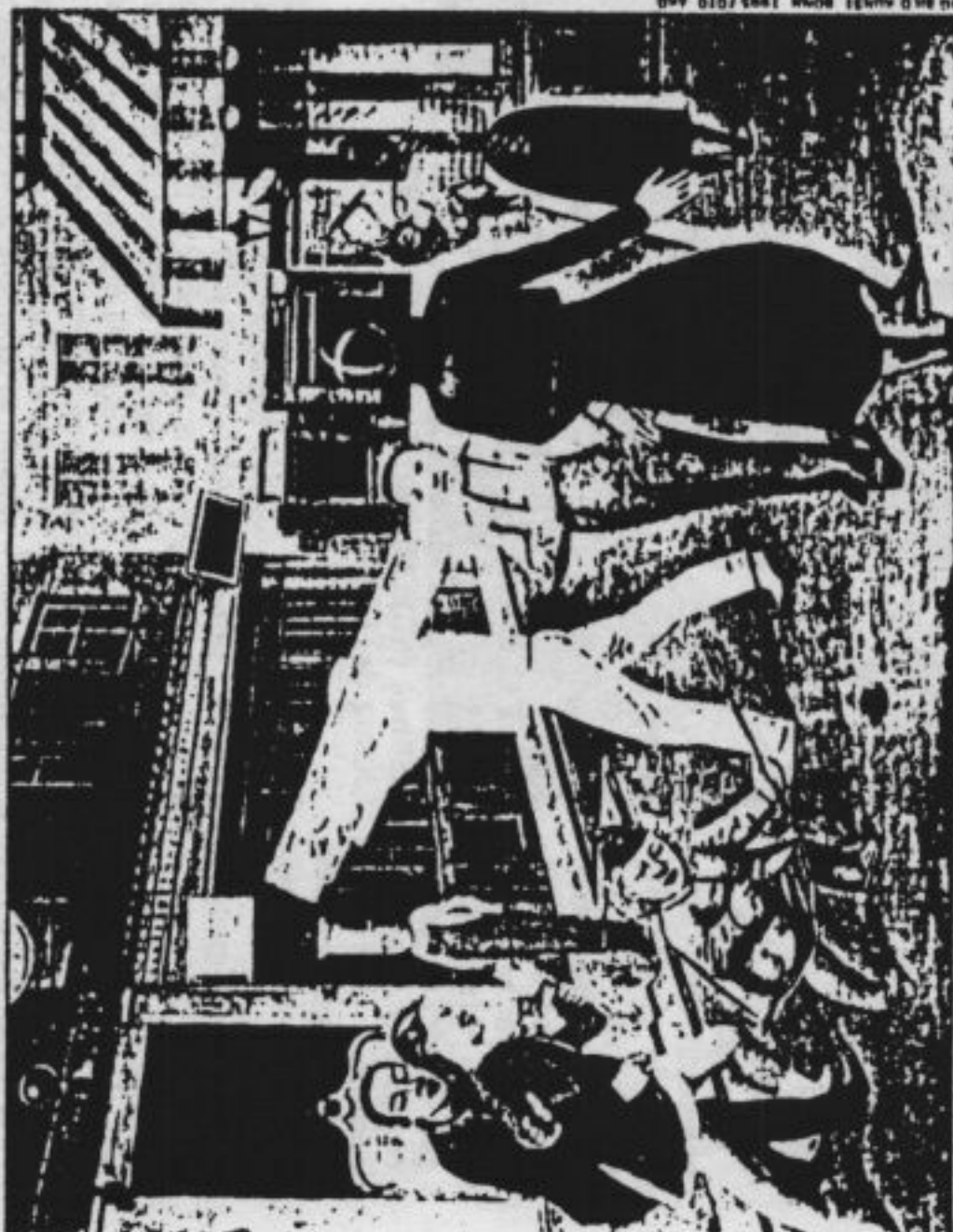
Banal? Kitschig womöglich oder sogar schlecht gemalt? Solche Fragen löst das Werk dieses Malers immer wieder aus. Aber: Härten dann die Preise für seine raren Gemälde die Fünf-Millionen-Dollar-Grenze überschritten? Würden sich Sammler und Museen um die Bilder reißen. Kunstkritiker ihn als den „letzten großen Meister der Figürlichkeit“ feiern?

Die Bilder von Balthus haben sich immer allen gängigen Kategorien entzogen. Die Ästhetik trotziger Zeitlosigkeit, die er entstehen läßt und letztlich als Figur auch selbst verkörpert, macht die Qualität seines Werkes aus. Seine Figuren, aber auch seine Landschaften befinden sich in einem Schwebezustand, in Erwartung.

Auch deshalb hat er pubertierende Mädchen zu einem Leitmotiv gemacht. Die knospenden Brüste des „Akt im Profil“ (1973/1977), das hochgerutschte Röckchen bei „Katia, lesend“ (1968/1976), aber auch schon die zarten Mädchenschlenkel in der aggressiveren „Gitarrenstunde“ (1934) setzen beim Betrachter Schlüsselreize im Wortsinn.

Balthus-Gemälde „Akt im Profil“ (1977), Balthus-Atelier mit Modell*: Figuren im Schwebezustand der Erwartung

Balthus-Gemälde „Die Straße“ (1933): „Ich male religiöse Bilder“

Geheime Träume

aus einer fernen, zeitlosen Welt beherrschen die Bilder des französischen Malers Balthus, 87. Comte Balthazar Klossowski de Rola, so der volle Name des Adligen polnischer Abstammung, wuchs in einer Pariser Künstlerfamilie auf, als Kind begabte er Bonnard und Matisse und gewann Rilke zum väterlichen Vertrauten, später freundete er sich mit Giacometti und Fellini an. Heute gilt Balthus als letzter Repräsentant einer untergegangenen Epoche. Er lebt zurückgezogen in einem Chalet in den Schweizer Alpen. Der Publizist Gero von Boehm, 41, hat ihn dort aufgesucht, um ihn zu porträtieren. Boehm machte sich mit Fernsehessays über Henri Matisse, Henry Moore und Ernst Jünger einen Namen. Von Januar an zeigt das Museum Reina Sofia in Madrid die bisher größte Balthus-Retrospektive.

Doch bereits Albert Camus hatte gewarnt: „Man sollte es vermeiden. Balthus auf seine Motive zu reduzieren.“ Und Balthus sagt: „Man behauptet, in meinen Bildern sei des öfteren Pornographie zu finden. Dabei sind es eher religiöse Bilder. Ja, ich male Engel. Schon bei Augustinus sind die Kinder Engel. Wegen ihrer Unschuld.“

Die „Bekennnisse“ des heiligen Augustinus liegen auf seinem Nachttisch im „Grand Chalet“, einem trutzigen Holzbau aus dem Jahre 1754, mit 30 Zimmern und 112 Fenstern. In die Außenwände dieses ehemaligen Hotels in den Schweizer Alpen, das er 1977 mit Hilfe seines New Yorker Freundes und Händlers Pierre Matisse kaufte, ist eine Philo-

sofie des Sterbens eingetritz. „Sterbli-

* Auf der Staffelei: „Katz im Spiegel III“

cher, dein Stolz ist lächerlich und eitel“, heißt es dort unter anderem. Hier lebt Balthus mit seiner Frau, der japanischen Malerin Seisuko, und fünf philippinischen Diensthilfen (serviert wird mit weißen Handschuhen), hier kämpft er gegen die unahwendbaren Bürden des Alters.

Gern erzählt er die Geschichte von dem alten Chinesen, der ein Buch über Gemälde schreibt und Jen Anschluß des Werkes verweigert, weil er weiß: Solange ich schreibe, werde ich nicht sterben.

Metier zu verlassen. Ich hasse den Trieb der modernen Künstler, sich selbst zu verwirklichen. Der Künstler muß ein Handwerker sein, der der Natur dient, und er muß mit allen Mitteln versuchen, dieser Aufgabe, die auch eine ethische ist, gerecht zu werden.

In seiner Demut vor der Natur war er sich mit Alberto Giacometti einig, seinem besten Freund, der 1966 starb. „Alberto ist immer dabei, wenn ich male“, sagt Balthus. Im Atelier hängt, als einziger Wandschmuck, ein Foto von Giacometti.

Erfunden will der greise Künstler nichts, sondern Bekanntes durch eine neue Sichtweise auf eine andere Ebene holen. „Wir sind dem, was wir sehen, ohnehin weit unterlegen“, hatte schon Freund Giacometti gesagt. Eines Tages führen die beiden nach Bern, um Paul Klee zu besuchen. In Wahrheit interessieren sie sich gar nicht für die nach ihrer Ansicht viel zu abstrakten Bilder des Kollegen. Kurz vor Bern machten sie in der „Bärenquelle“ halt, tranken und diskutierten, bis der Termin bei Klee längst verrichteter Dinge und ganz ohne Reue nach Paris zurück.

Oder der Besuch bei Mondrian: „Er wohnte an einem sehr schönen Platz mit

hohen Bäumen“, erzählt Balthus. „Als wir hereinkamen, bewunderten wir den Blick, Mondrian sagte: „Zum Malen ziehe ich immer die Vorhänge zu. Die Natur macht mich nervös.“ Wir gingen schnell und wollten seine Bilder gar nicht sehen. Seine Einstellung schokkierte uns. Das war der Anfang vom Ende einer wirklichen Bedeutung der Kunst. Und inzwischen, in unserer technischen Welt, hat sie ohnehin keinen Platz mehr.“

Balthus ist auch mit sich selbst nie zufrieden. Zuweilen schließt er sich im Atelier ein, um ein längst fertiges Bild zu übermalen. Seine Händler kann das zur Weißglut treiben. So auch den armen Pierre Matisse, der „Katia, lesend“ im Atelier gesehen hatte und sich reservieren ließ. Ein Jahr später kam er wieder, um das Bild abzuholen – da war es nur noch eine rote Fläche, und Balthus fing von vorn an. Für ihn sind seine Geschnittenen obnein nur Phantome, entlehnt aus einer unerschöpflichen Wirklichkeit.

Inzwischen ist es fast dunkel im Atelier, es gibt keine Zigaretten mehr, und Setsuko kommt lautlos herein, um Balthus aus dem von dicken Farbschichten bedeckten Malkittel zu helfen, den er wie ein Kardinalsgewand trägt. Die Ber-

ge am Vallée de Gruyère zeichnen sich als schwarze Silhouetten gegen den Abendhimmel ab.

Beim Besucher mag dieses enge Tai Beklemmungen auslösen. Balthus hingegen schätzt die „atavistische Erinnerung“ an die Heimat seiner Familie in der Hohen Tatra.

Balthazar Graf Klossowski de Rola, so sein voller – wirklich echter? – Name, wurde freilich in Paris geboren. Der Vater, Kunsthistoriker, aus einer polnischen, die Mutter, Malerin, aus einer russischen Familie, waren dort hinübergesiedelt. Die Großeltern hatten Polen und Rußland Mitte des 19. Jahrhunderts verlassen.

In Paris führten die Klossowskis einen Salon, in dem prominente Maler und Schriftsteller verkehrten. So etwas prägt.

Als der Knabe mit dem Kosenamen „Balthus“ sechs Jahre alt ist, kommen Matisse und Bonnard zum Abendessen. Matisse zu seinem Freund und Kollegen: „Bonnard, ist dir klar, daß wir die größten Maler unserer Zeit sind?“ Balthus registriert, wie Bonnard die Stirn runzelt und zu Matisse sagt: „Ich hoffe, du hast nicht recht. Aber wenn es wirklich stimmt, dann ist es das Traurigste, was ich je gehört habe.“

41

die Toskana und kopierte, mit 18, Fresken von Piero della Francesca: „So habe ich das Handwerk gelernt.“

Und noch eine Bilderwelt hat sich tief in das malerische Arsenal des Balthus eingegraben: die Figuren aus dem „Struwelpeter“, mit dem er lesen lernte. In seinem großen und großartigen Bild „Die Straße“ (1933), das dem New

„Ein passionierter Spieler mit dem Glück des Hochstaplers Felix Krull“

Yorker Museum of Modern Art gehört, tauchen sie erstmals auf.

1934, in der legendären Pariser Galerie von Pierre Loeb, die erste Ausstellung: Antonin Artaud erkennt die große Begabung und schreibt einen überschwenglichen Artikel in der *Nouvelle Revue Française*, hebt die Ausarbeitung der Formen, des Lichts und der sphärischen Figuren hervor.

Der Magie der „Straße“ kann sich der Betrachter kaum entziehen. Die Menschen erscheinen wie eingefroren, mitten in der Bewegung. Handwerker, Hausfrauen, ein Koch und, natürlich, ein Mädchen in anzüglicher Pose, ver-

folgt von einem lüstern-verträumten Knaben.

Die Ästhetik der Zeitlosigkeit durchzieht von da an das Werk. „Das Zimmer“, „Die Kartenspieler“, die „Große Komposition mit Rabe“ – Traumsequenzen, aus einer anderen Welt.

Zugleich aber spiegelt „Die Straße“ Balthus' Umweit im Herzen von Saint-Germain wider. Der Dandy verkehrt in den Cafés „Deux Magots“ und „Flore“, hochgewachsen, ein Beau mit guten Manieren, der Bohemien als Edelmann. Er ist immer nach dem neuesten Chic gekleidet, wandelt aber die Garderobe nach eigenen Vorstellungen ab, mit Westen und Capes. Das Gefallen an der Selbstinszenierung geht einher mit Lust an jeder Form von Theater. Er entwirft Bühnenbilder für Camus, Jean-Louis Barrault und Ugo Betti, dekoriert „Cosi fan tutte“ in Aix-en-Provence.

Seine winzige Wohnung in der Rue de Furstenberg tauscht er 1936 gegen repräsentative Räume an der Cour de Rohan ein, wo auch Kollege Derain sein Atelier hat. Er trifft Julien Green und Aldous Huxley, malt Miró und dessen Tochter. Die Menschenbilder aus jener Zeit sind Höhepunkte in seinem Werk.

Ist Balthus nun ein Gigant, oder wäre er „sehr klein ohne seine sexuelle Per-

version, bloß einer unter vielen Hinz- und Kunz-Porträmalern“, wie eine Kritikerin des *Wall Street Journal* meinte? Verschafft er uns einen Zutritt zu weiblichen Sphären, wie es – vor ihm allenfalls Vermeer oder Degas gelungen ist – (so der Kritiker Guy Davenport)?

„Im Grunde ist er ein passionierter Spieler“, schreibt der Kunsthistoriker Werner Spies, „vielleicht tritt deshalb das Kartenspiel so häufig als Motiv im Werk auf.“ Balthus werde – „immer wieder vorübergehend – zu einem Maler, der, ohne eine Routine zu kennen, auch große Bilder zustande bringt“. Ihm lache das „Glück des Hochstaplers Felix Krull, der bei seinem ersten Tennisspiel mit einer vereinzelt, genialen Backhand oder einem Smash jeden Argwohn zu zerstreuen vermag“.

Tatsächlich trifft jede dieser Definitionen auf Balthus zu. Als einer der wenigen erfüllt er noch jenen Anspruch der Moderne, wie Baude-laire ihn einst formuliert hatte: zur einen Hälfte ephemere, ver-gänglich, zur anderen Hälfte ewig, unver-rückbar.

So entsteht auch die geheimnisvolle Spannung in seinen Bildern: Lust und Un-schuld, Momentaufnahme und Zeitlosigkeit. Hätte er zu seinen 12- oder 13jährigen Modellen jemals ein wirklich praktisches erotisches Verhältnis gehabt – was stets vermutet wurde –, so wäre dieses Konzept gescheitert.

Und schließlich waren auch seine kaum der Pubertät erwachsenen Geliebten und Ehefrauen wunderbare Modelle. 1937 heiratet er die Bernerin Antoinette de Watteville und malt sie sofort gleich – mit offener Bluse. Darunter ist freilich ein weißer Büstenhalter zu sehen. Antoinette zog es vor, „meine Brüste nicht in einem Museum zur Schau zu stellen“, wie sie später erklärte.

1954 zieht Balthus nach Chassy, zwei Autostunden südlich von Paris. Dort hatte er ein altes Schloß entdeckt, das seinen Vorstellungen vom standesgemäßen Leben entsprach. Die sieben Jahre in Chassy werden ebenso idyllisch wie produktiv: Mehr als 60 Bilder entstehen, das Renommee steigt.

Dann bittet André Malraux, de Gaulles Kulturminister, den Maler, die Leitung der Villa Medici in Rom zu übernehmen, und macht ihm damit zu einer Art Kulturbotschafter Frankreichs in Italien. Zum ersten und letzten Mal

verläßt Balthus seine selbstgewählte Isolation, den Kokon des Ateliers. In Rom führt er ein großes Haus – bald mit Hilfe der Japanerin Setsuko Ideka, die er 1962 in Tokio als 20jährige kennenlernt und fünf Jahre später heiratet. Noch im gleichen Jahr porträtiert er sie, nackt.

Die Einladungen zu den rauschenden Festen bei Graf und Gräfin Klossowski de Rola sind begehrt, eine enge Freundschaft mit Federico Fellini entsteht. Der bezeichnet Balthus' Atelier als heiligen Ort und findet darin, mit Berufung auf Michelangelo, eine „erfundene Realität“, die alle Sinne ansprechen soll, vor allem auch den Tastsinn, nach Balthus – so wichtig wie das Augenlicht“.

Balthus' Sehkraft läßt nach. Schon hat er aufgehört, Skizzen anzufertigen, nach denen früher die monumentalen Gemälde entstanden. Er malt jetzt direkt auf die Leinwand – mit Kasein-

Balthus (M.), Mutter, Freund Rilke (1922)

Tempera, die, in Schichten aufgetragen, rauhe, freskoartige Farbflächen ergibt.

Als – womöglich – letztes Bild will Balthus noch einmal die Straßenszene „Passage du Commerce Saint-André“ (1952 bis 1954) malen. Darin ist er auch selbst zu sehen, mit dem Rücken zum Betrachter. Eine Baguette in der Hand, scheint er sich aus dem Geschehen zu entfernen.

Im Salon des „Grand Chalet“ hängt ein schöner Bonnard, es gibt eine kleine Skulptur von Giacometti, aber keinen Balthus. Wahrscheinlich würde er die Nähe eines eigenen Bildes kaum ertragen, ohne auch hier, außerhalb des Ateliers, mit Pinsel, Palette und Pigmentbeuteln zu agieren.

Der Meister hat inzwischen im Salon Platz genommen, in seinem Lieblingsfauteuil, die nächsten drei Dunhills geraucht und nippt an einem Kräuterkör. Man wartet auf das Diner mit Tochter Harumi. Sie arbeitet in Paris für den Modeschöpfer Galliano und ist eine Schönheit, wie allein die Natur sie erfinden kann. Balthus hat eben doch recht.

SPI 64 12. 45

DE REPUBLIEK DER LETTEREN

Lewis Carroll kende een klein meisje dat werd geleerd nooit om twee koekjes te vragen, nooit om twee sinaasappels, nooit om twee van wat dan ook. Jengelen om meer dan één zou haar de afschuwelijke reputatie bezorgen van een hebzuchtig kind. Op een ochtend werd ze in haar bed aangetroffen terwijl ze ernstig naar haar twee blote voeten keek, berouwvol in zichzelf mompelend: 'ebzuchtig'.

Dit vertelt Morton N. Cohen in zijn biografie van Lewis Carroll wanneer hij het heeft over de gunstige ontvangst van *Alice in Wonderland* en het genoegen waarmee Carroll dit uitbuitte, bijvoorbeeld door te besluiten ook een uitgave te maken voor de allerkleinste kinderen, *The Nursery Alice*. Die maakte hij voor kinderen met de onschuld van dat meisje met haar blote voeten, schreef Carroll in zijn inleiding. Deze grappige anekdote valt zo op in Mortons biografie, omdat Carroll daarin niet speciaal verschijnt als de *witty don* die hij door *Alice in Wonderland* en *Through the Looking Glass* voor velen is, maar als iemand die zijn hele leven gebukt ging onder 'gloom and doom', onder diepe teleurstellingen en gefrustreerde verlangens.

Morton Cohen heeft de dertig jaar dat hij aan deze biografie werkte gebruikt om nog meer materiaal te verzamelen, maar vooral door nog beter het vele en uiteenlopende werk van Carroll te lezen en nog meer na te denken over de betekenis ervan in Carrolls leven. Door Mortons diepgang en grondigheid wordt de kennis van Lewis Carroll zeker met dertig procent vermeerderd: we wisten dat hij verliefd was op vele kleine meisjes, maar nu lezen we hoe ver die obsessie werkelijk ging. We wisten dat hij werd beziggehouden door alle mogelijke onderwerpen (van het stelsysteem tot de brandveiligheid in Londen), nu blijkt hij als een fladderend columnist in tientallen kranten en tijdschriften artikelen en brieven te hebben geschreven. We wisten dat hij als wiskundige heel wat had gepubliceerd, maar nu blijken het tientallen brochures en boeken te zijn, waarvan de betekenis ook groter is dan men tot nu toe dacht. We wisten dat hij beïnvloed was door Coleridge, William Blake en Wordsworth in zijn gevoelens voor kinderen, zijn religiositeit en gevoel voor schoonheid, maar niet dat het zo ver ging. We wisten dat hij zowel uiterst conservatief als heel liberaal was, maar niet dat het zo verwarrend

MORTON COHENS LEWIS CARROLL-BIOGRAFIE

Een orkest van tegenstrijdige passies

CAREL PEETERS ■ Morton N. Cohen werkte dertig jaar aan zijn biografie van Lewis Carroll (1832-1898), de schrijver van *'Alice in Wonderland'*. Het is dan ook de voorlopig definitieve biografie, waarin Charles Lutwidge Dodgson (zoals Carroll echt heette) in al zijn gedaanten optreedt: als geestelijke, als schrijver van vernuftige kinderboeken, als fotograaf, als wiskundige, als verliefde op kleine meisjes, als schrijver van talloze ingezonden brieven, als pamflettist en schrijver van honderdduizend brieven aan vrienden en kennissen. En als de man die een orkest van tegenstrijdige gevoelens in zich had.

door elkaar liep. We wisten dat hij een paradox in geklede jas was, maar niet dat hij in zijn binnenste een heel orkest van gepassioneerde verlangens en strenge regels had. Mortons biografie geeft over alles meer en vooral meer over de pijnlijke spanning tussen zijn wereldse doen en laten en zijn religieuze gevoelens.

We zien er een glimp van in zijn dagboeken, we kunnen het opmaken uit zijn inleiding bij *Pillow Problems*, maar dat Carroll zo worstelde met schuldgevoel, blasfemische gedachten en zondigheid, hadden we in deze mate niet kunnen vermoeden: 'Oh God, ...take me, vile and worthless as I am... Help me to be Thy servant,' schrijft hij in 1863. 'Oh deliver me from the chains of sin,' schrijft hij 1864, en zulke zelfbeschuldigingen, aansporingen en aanroepingen vinden we in die jaren soms meer dan twintig keer. Dat het in deze mate niet bekend was, heeft een verbazingwekkende verklaring: het blijkt dat Roger Lancelyn Green in zijn uitgave van de dagboeken in 1954 nagenoeg alle passages niet heeft

overgenomen waarin Carroll het heeft over de strijd met zijn ziel. Elke keer als ik de context van een door Cohen gegeven citaat wilde raadplegen ving ik bot: het staat er niet in. Green zegt wel dat hij overbodigheden niet heeft opgenomen, maar dat kun je deze religieuze worstelingen niet noemen. Tientallen dagen waarop Carroll wel iets geschreven blijkt te hebben, zijn niet te vinden. Dit verklaart ineens waarom ik de dagboeken altijd zo vreemd saai heb gevonden, alsof ze van een Victoriaanse boekhouder waren, en niet van een tintelende geest als Carroll.

Al het genoegen, alle nonsens en humor in het werk en de brieven van Carroll moeten volgens Cohen gezien worden tegen de achtergrond van diepe onvoldaanheid, in persoonlijke en religieuze zin. Het leven was voor Carroll in de kern iets voorbijgaands, een droom, een station om over te stappen naar het geluk van de eeuwigheid. Heel zijn leven en werk was een ge-

Een zelfportret van Lewis Carroll met de kinderen van George MacDonald: Greville, Irene, Lily en Mary (1863)

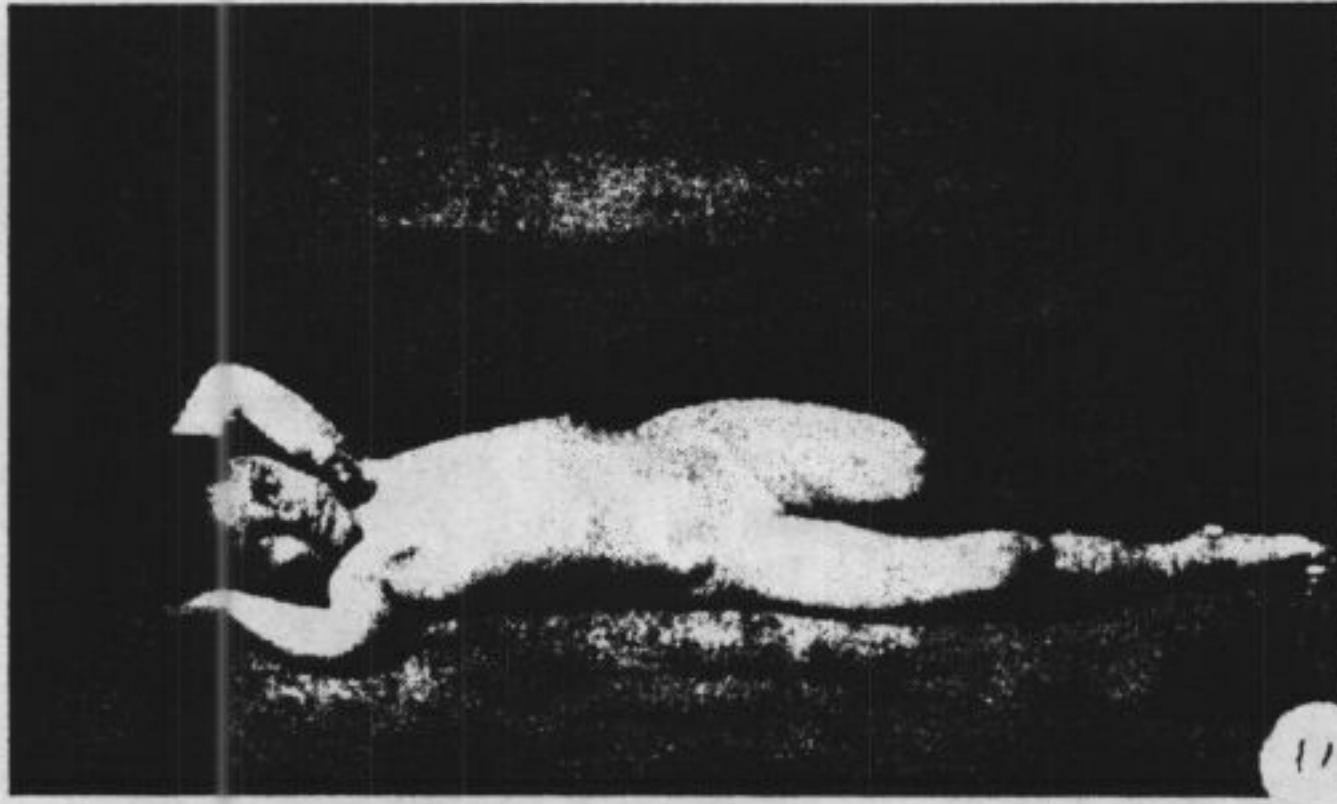
niale sublimatie van verlangens die hij niet kon en niet wilde verwezenlijken. Cohen legt gedichten, verhalen, satires en biografische bijzonderheden zo uit dat Carroll een martelaar van pijn én plezier wordt, iemand die zichzelf kastijdt én verwerpt door zich over te geven aan zijn zinnelijke en esthetische impulsen. Het kan zijn dat Cohen hier en daar te veel accenten legt, maar ze worden in de loop van de biografie wel bevestigd.

Dat hij zich soms laat meeslepen, blijkt uit zijn grondige bespreking van *Alice in Wonderland* en *Through the Looking Glass*, twee boeken die hij beschouwt als metaforen van Carrolls eigen leven. Met de creatie van Alice zou Carroll ('hoe onbewust ook') duidelijk hebben willen maken dat het leven is bezaaid met teleurstellingen, verwarringen en angsten. Alice wordt aan de lopende band geconfronteerd met enge gebeurtenissen, vervelende types, knorrige koningen, angstige lakieën. De lezer, zegt Cohen, is samen met Alice op *overlevings-tocht*, en dat Alice het haalt wil zeggen dat Carroll wilde dat kinderen gesterkt uit hun lectuur te voorschijn kwamen.

Cohen legt in de Alice-boeken het accent zo op strijd en weerstand, dat hij zichzelf tot de orde lijkt te moeten roepen wanneer hij schrijft dat die boeken uiteindelijk natuurlijk niet alléén gaan over 'fear and bewilderment', maar dat ze ook vol vernuftige en geestige nonsens zitten. Maar toch, hoe vermakelijk ook, Carroll wilde zijn lezertjes ermee voorzien van de middelen om zich teweer te stellen tegen 'een vijandige, onvoorspelbare omgeving'. Wie de Alice-boeken niet alléén gelezen heeft als 'delightful nonsense' kan zich hier wel iets bij voorstellen, maar het is toch verrassend dat Cohen zo ver gaat te zeggen dat Carroll in deze boeken de gelegenheid te baat zou hebben genomen 'to get even with the past'.

Dat verleden van Carroll was toen nog niet zo groot. Hij was dertig toen hij *Alice in Wonderland* bedacht en veertig toen *Through the Looking Glass* verscheen. Wat heeft er zich dan afgespeeld waarmee Carroll had af te rekenen? In zijn beschrijving van Carrolls jeugd tot aan het moment dat Charles Lutwidge Dodgson in Oxford gaat studeren (in 1851), legt hij niet bepaald de nadruk op eventueel vervelende ervaringen in zijn jeugd, integendeel, daarbij moeten

DE REPUBLIEK DER LETTEREN

Beatrice Hatch, foto van Lewis Carroll (1879)

natuurlijk de inventieve en gezellige huiskamertijdschriften (*Mischmasch*, *The Rectory Umbrella*) ter sprake komen, de vele spelletjes die Carroll als jongen uitvond, en vele andere feiten (zoals een liefhebbende moeder), die niet op een sombere jeugd wijzen. We weten alleen dat hij op kostschool (Rugby) een 'unhappy, even miserable' tijd had omdat hij er zelf in 1855 in zijn dagboek over schrijft, bijna tien jaar later. Dat Carrolls jeugd helemaal niet zo vrolijk zou zijn, vloeit vooral voort uit Cohens interpretatie van Carrolls humoristische en satirische jeugdgedichten, waarin het zo vaak gaat over alle mogelijke verboden en regels. Cohen maakt ook veel werk van Carrolls verhouding tot zijn vader, hoewel daarvoor ook weinig harde bronnen zijn. Carrolls vader wordt door familie en tijdgenoten wel als 'autoritair' beschreven. Door zich vernuftig te verplaatsen in de ogen waarmee de vader zijn zoon zou hebben gezien, probeert Cohen aannemelijk te maken dat Carroll voor zijn vader een teleurstelling was. Zijn vader groeide zelf uit tot een soort bisschop, was bekend om zijn theologische werk en behoorde tot de High Church, de behoudende kerk. Carroll werd door zijn leraren steeds gezien als een uitzonderlijke leerling, soms zelfs als een genie. In dat opzicht kan hij moeilijk een mislukking worden genoemd. De mislukking zou te maken hebben met Carrolls halve priesterschap dat hij, na veel aarzelingen, niet tot een volledige levensvervulling wilde maken door echt priester te worden. Hij hield te veel van theater, van fotograferen, uitjes, wereldse vrienden en kunstenaars. Dat Carrolls vader hier niets van moest hebben, weten we niet rechtstreeks (uit brieven of dagboeken), Cohen leidt het af uit de hele moraal en cultuur die verbonden was aan de High Church. Hij voert de vele satirische gedichten over kinderlijke verboden niet terug op een Victoriaanse opvoeding, maar op het leven in huis, eerst in de parochiewoning in Daresbury, later in Croft, dat door een strenge vader zou zijn beheerst.

Carroll heeft zich nooit op enige manier kritisch over zijn vader uitgelaten. Maar in de praktijk doet hij veel dat van diens principes afwijkt. In een van zijn brieven schrijft hij aan iemand dat hij net als zijn vader tot de High Church behoort, maar uit het vervolg van de brief blijkt dat hij alles doet en vindt dat kenmerkend is

voor de (verlichte) Broad Church. Carroll dacht in de praktijk heel anders over het geloof dan zijn vader, hij was eerder heterodox dan orthodox; het kon hem eigenlijk helemaal niet schelen wat voor geloof iemand aanhing, als het maar een goed mens was. Hij had ook een grote hekel aan theologische debatten (waarin zijn vader zich niet onbetuigd liet).

Lewis Carroll hield zo van kleine meisjes, en had er door de jaren heen zoveel die hij vermaakte, mee uitnam, brieven schreef en fotografeerde, dat er over werd geroddeld. Ook dat zal zijn vader niet ontgaan zijn. 'Houden van' wilde bij Carroll zeggen: zoals men van iets leuk, mooi, aardig, onweerstaanbaar houdt. 'Very beautiful' vond hij de onschuldigheid en argeloosheid van kinderen, vooral meisjes. Ze waren 'puur'. Hij krijgt er een gevoel van 'eerbied' bij, 'als in de nabijheid van iets heiligs'. Zijn gevoelens over kinderen werden voor Carroll bevestigd door het lezen van William Blake (zijn *Songs of Innocence*), van Coleridge en Wordsworth, de dichter van wie de uitspraak 'The child is the father of the man' op Carroll toegesproken is. Cohen traceert deze verwantschap door close-reading van de gedichten waarin Carroll deze dichters gebruikt, parodieert of varieert.

Cohen is ervan overtuigd dat Carrolls interesse in meisjes ook van seksuele aard was. Maar hij moet toegeven dat dit een conclusie is die hij alleen kan trekken uit Carrolls vergaande esthetische belangstelling, een andere bron is er niet. Geen enkele van zijn vele vriendinnetjes (het waren er in totaal 108) schrijft iets anders dan over zijn goedheid, geestigheid, onderhoudendheid, onbaatzuchtigheid, zijn behoefte hen te vermaken. Hoe ver zijn esthetische fascinatie gaat, is op te maken uit zijn foto's (ook van naakte meisjes) en uit zijn brieven aan Gertrude Thomson, iemand die illustraties maakte voor zijn boeken. Hij wil bijvoorbeeld graag dat Thomson bepaalde meisjes uit de hogere kringen naakt tekende (omdat ze in een boek elfjes moeten voorstellen). Waarom? Omdat dat soort meisjes zo fijn gevormd is; hij wil niet dat ze zomaar kinderen uit de lagere klasse als model neemt, 'die hebben veel te dikke enkels'.

Wie wil, kan natuurlijk bepaalde zinnen in zijn dagboek anders uitleggen: zoals wanneer Carroll schrijft hoeveel nieuwe vriendinnetjes hij die zomer heeft gemaakt ('My new girl-friends this summer has been...') om dan te vervolgen met zestien namen. Maar die vriendschappen waren in de kern altijd onschuldig. Toch gaf juist die onschuld Carroll's nachts *pillow problems*: wat hij overdag onschuldig vond, bestookte hem 's nachts als zondig.

Carroll wist wel dat hij de Victoriaanse zeden tarte, maar hij vond niet dat je af moest gaan op 'de mensen' als het om goed of kwaad ging. 'Let them talk' is zijn reactie wanneer een van zijn zusters (hij had er zeven) hem schrijft over de praatjes die ze hoort. In brieven aan de moeders van wie hij de kinderen naakt wilde fotograferen, komen altijd twee opmerkingen voor: dat hij het als een eer beschouwt dat ze hem vertrouwen, en dat hij er zich van bewust is dat het om foto's gaat die 'defy entirely conventional rule'. Maar hij wilde de kinderen alleen fotograferen als ze er zich volledig bij op hun gemak voelden.

Carroll was meestal zwijgzaam over zijn emoties. Wat we er van weten moeten we opmaken uit indirecte bronnen, zoals zijn gedichten (die ook al weer zelden rechtstreeks zijn), en door het interpreteren van opmerkingen in zijn dagboek en brieven. Een uitzondering is wat hij in september 1855 in zijn dagboek schrijft, wanneer hij mijmert over pijn en plezier. Hij heeft het dan over muziek, maar Cohen geeft er een ruimere betekenis aan: 'There is, I believe, a sensation of pain in the realization of our highest pleasures, knowing that now they must soon be over.' In werkelijkheid, schrijft hij verder, is het niet de bedoeling dat we ons behaaglijk nestelen in enig plezier op aarde, het getuigt van wijsheid dat ons gemis en verlangen is gegeven, 'which points to an eternity of happiness, as the only perfect happiness possible'.

Er was niet veel voor nodig om Lewis Carrolls inkt te laten vloeien, schrijft Cohen. Hij kon zich over alles druk maken. Dat liet hij blijken als curator van de Common Rooms van Christ Church (tot de bedienden er dol van werden) en als burger. Waar schreef hij niet over in de vorm van pamfletten, brochures, satirische gedichten, en waarover schreef hij géén brieven of artikelen aan kranten, tijdschriften of de minister-president Lord Salisbury (met wie hij bevriend was)? Over vivisectie, over het stelsysteem (door zijn toedoen veranderd), over de verbouwing van de ingang van Christ Church, over de noodzaak van een uitkijkpost in Londen om eerder brand te ontdekken, over examenregels, over de redelijkheid van te mogen hertrouwen, over het laten vallen van Latijn en Grieks in de opleiding van wetenschappers, over salarissen van hoogleraren, over het schrijven van brieven, over prostitutie en misbruik van de pers, over de noodzaak van een opleiding voor acteurs (er gekomen, mede door zijn toedoen), over de beste manier om tennistoernooien te organiseren, over te riante kortingen voor boekhandels (uiteindelijk tot redelijke proporties teruggebracht), over de wenselijkheid van een universiteit voor vrouwen. Niet alles wat hij schreef werd in kranten geplaatst, soms was hij te onbesuisd. Maar als logicus wist hij zijn argumenten meestal zo solide en onont-

koombaar uiteen te zetten, dat door de jaren heen een stroom van zinnige kritiek en suggesties de kranten haalde.

Hoe heterodox Carroll zich ook toonde, hij was erg gevoelig voor gebrek aan eerbied voor God. Hoe 'funny' en speels hij ook was, hij was een man van regels. Hoe religieus hij ook was, hij zou van zijn geloof vallen wanneer hij zou moeten instemmen met het bestaan van eeuwige verdoemenis. Hij was heel gemakkelijk en ongedwongen, maar ook verlegen en zwaar op de hand (speciaal in boeken als *Sylvie and Bruno*). Hij kon afgemeten en vermoedend zijn in gesprekken, maar speelde uren met kinderen. Hij was ouderwets en modern, rigide conservatief en de liberaliteit zelf, waarbij zijn conservatisme een compensatie lijkt voor zijn liberaliteit, en andersom. Hij was een man waarop geen enkel etiket volledig paste. Omdat de harde bewijzen ontbreken, is ook Morton Cohen niet in staat de oplossing voor een aantal raadsels te leveren, al probeert hij het wel. Met Florence Becker Lennon is hij van mening dat Carrolls grote, structurele teleurstelling was dat hij niet kon trouwen met Alice Liddell, het meisje voor wie hij *Alice in Wonderland* in 1862 bedacht. Hij maakt plausibel dat hij haar hand heeft gevraagd toen ze nog heel jong was (elf jaar), maar dat haar moeder er niets van wilde weten. Die hoopte op een koninklijke hand voor haar dochter. Juist in de tijd dat dit zich zou hebben afgespeeld, is een pagina uit het dagboek gescheurd (zoals vaker op cruciale momenten). Cohen gaat nog verder: de grote paradox in het leven van 'dit toonbeeld van volmaaktheid', dit wonder van geestigheid en vernuft, is dat hij gebukt ging onder een zware, broedende, sombere last. Om daar niet aan onderdoor te gaan bood hij weerstand. Met humor, nonsens en vermaak, als 'a relief, like a holiday from the seriousness of life'.

LEWIS CARROLL
A Biography
door Morton N. Cohen
Uitgever Knopff, 577 p., f65,80
Importeur Van Ditmar
In Engeland uitgegeven door Macmillan

Dreamchild VPRO 10-12

'Maar ik schreef het boek alleen voor jou!', roept de vertwijfelde dominee Charles Dodgson als de kleine Alice zegt dat ze liever met haar vriendinnen speelt dan te luisteren naar de oudere dominee. En als we weten dat Dodgson schreef onder het pseudoniem Lewis Carroll, dan is ook duidelijk wie Alice is... die uit *Wonderland*. Dennis Potter schreef het scenario (deels gebaseerd op feiten, deels fictie) voor Gavin Millers speelfilm *Dreamchild* (1985), waarin de reis die een inmiddels tachtigjarige Alice naar New York maakt centraal staat. Daar blijkt ze nog steeds te lijden, getuige de terugkerende hallucinaties en nachtmerries, onder de ongevraagde aandacht van Carroll (die een beetje griffrisse voorkeur had voor jonge meisjes). De poppen in de film werden gemaakt door Muppet-baas Jim Henson.

■ BBC 2, 1.15-2.45 uur

Godlof heeft De Revisor het hier niet bij gelaten, en er de vijfde zang, die over de pederasten, aan toegevoegd met drie vertalingen ernaast: die van J. Starcke uit 197. C. Lijzen uit 1970, en de vertaling die Arnan Oberski dit jaar maakte in opdracht van BRTN Radio 3.

Daaruit: Ik heb jullie benen moeten spreiden om jullie te leren kennen en heb met mijn mond aan de onderscheidingstekens van jullie schaamte moeten hangen. Maar (en dit is een belangrijke opmerking) vergeet niet dagelijks jullie huid te wassen met warm water, want anders ontstaan er gegarandeerd venerische siankers in de hoekspleten van mijn onbetreedigde lippen. O, als het heelal geen hel was maar alleen een immense helmse anus, kijk dan naar wat ik doe met het onderste van mijn romp: ja, ik zou mijn lid de bebloede sluitspier induwen en de wanden van het bekken door mijn onstuimige bewegingen verbrijzelen. Het had van Reve kunnen zijn. Maar het is van 1869.

Na lezing van De Revisor weten we over de Comite de Lautréamont nog steeds verduiveld weinig. Hij was een puber, misschien een homoseksueel, en -blijkens een 'appendix van Mattheijs van Boxsel - een geniale domkop.

Maar hoe dan ook: godlof, dat tijdschriften zo nu en dan zo'n curriculum weer eens alstoffen. Thema van De Revisor is overigens niet de Comite de Lautréamont, maar 'de verborgen stem'. Daaraan is een 'dossier' van drie artikelen gewijd, waaronder een verslag van een opmerkelijke rechtszaak tegen een professor, die ervan wordt verdacht de stem van een gevierd schrijver te hebben ontvreemd, en de bekentenis van Jan Kuijper dat hij in ieder geval voor een deel een 'pomo-auteur' is. Verder in De Revisor onder meer poëzie van Jan 't Hart en Peter de Visser, en een kort verhaal van Robert Vacher.

VK 19-12
Michel Maas
De Revisor, 1995, 5, f 19,90.

De kinderen van Het Ene Kind

Alice Liddell als 'bedelmisje', gefotografeerd door Carroll.

Sinds de dood van Lewis Carroll, in 1898, is er geen gebrek geweest aan biografieën. Van de schepper van *Alice in Wonderland* lijkt nu wel alles bekend: van de bij tienduizenden verstuurde rebus-, rijm- en retrograde-brieven, tot zoiets huiselijks als zijn hekel aan tocht. Afgezien van de grote nauwgezetheid onderscheidt de nieuwe, 'definitieve' biografie van Morton Cohen zich vooral door een agressie-opwekkend portret van de ware Alice – die als volwassen vrouw wel heel weinig meer had van Carrolls geliefde *child-friend*.

VK 29-12

door Nicolaas Matsier

AT LEWIS CARROLL, althans Charles Lutwidge Dodgson, enorme wandelingen placht te maken, van een kilometer of vijftientig, dertig (de precieze lengte waarvan in dagboek en brief wordt vermeld); dat hij weinig tot zeer weinig at en volgens sommigen griezelig dun was; dat hij stotterde of stamelde, en op welke manier dat precies in zijn werk ging (zijn mond ging open, maar daar bleef het bij, er kwam niets meer uit); dat hij zijn eigen methode van thee zetten had, hieruit bestaande dat hij gedurende precies tien minuten door zijn zitkamer heen en weer wandelde terwijl hij de theepot heen en weer liet schommelen; dat hij overleden is aan tuberculose, maar misschien ook wel aan flinke hoeveelheden asbest, afkomstig van zijn overal opgestelde asbest-gaskachels, die vergeleken met de open haarden van daarvoor een gelijkmatige warmte gaven, waar je bovendien geen omkijken naar had; dat hij zelf schatte, twee- à driehonderd *child-friends* gehad te hebben; dat hij een slechte slaper was; dat hij van jongaf doof was, aan het rechteroor; dat hij bij aankomst in Oxford, als eerstejaars, het overlijden van zijn moeder vernam; dat zijn haar, naar de begrippen van de tijdgenoten, aan de lange kant was; dat hij goed kon zingen; dat hij de beste kinderfotograaf van de negentiende eeuw was; dat hij als logicus tegenwoordig een stuk hoger wordt aangeslagen; en dat de avonturen van Alice, die in de Engelstalige wereld sinds het moment van hun verschijning nooit meer onverkrijgbaar zijn geweest, inmiddels in – ik ben het alweer kwijt – 250 en anders in 150 talen vertaald zijn, waaronder Chinees, Esperanto, Fries, Hebreeuws, Latijn en Swahili – ziedaar een kleine en lukrake greep uit het soort van dingen dat een ijverige biografieën-lezer kan opsteken uit zijn lectuur.

Meteen al in het jaar van de dood van Carroll, die in 1898 kort na zijn zesenstigste verjaardag overleed, verscheen de eerste biografie, van de hand van zijn neef Collingwood, zoon van een van zijn zeven zusters. Het is een aardige, uiteraard terughoudende, vrome biografie. Waarbij van belang is dat Collingwood inzage heeft gehad in een aantal delen van het dagboek van Carroll die sindsdien verloren of althans

zoekgeraakt zijn; waarschijnlijk gewoon door nonchalance en veelvuldige familiale verhuizingen van de erven.

Ook moet er nogal wat verbrand zijn, aan papieren, tijdens het inderhaaste opruimen van zijn riante, met van alles zeer volle, appartement in Christ Church.

Sindsdien is het nooit meer opgehouden met biografieën van zowat elke denkbare aard. Wie naast het werk zelf – de twee onvergankelijke avonturen van Alice, ondergronds en achter de spiegel – meer wilde weten dan de onvolprezen geannoteerde editie van Martin Gardner biedt, en geen zin had in psychoanalyse en andere woeste exercities, deed het tot dusver met de biografie van Derek Hudson uit 1954, die zich zo af en toe – dat wel – verliet op een grafoloog, zij het heel voorzichtig. Een grafoloog die niks van Dodgson wist, naar het zeggen van Hudson, behalve dan dat het een auteur was, en een Oxford don.

Nu is daar dan een biografie bij gekomen die door de uitgever met trots definitief genoemd wordt. De auteur is Morton N. Cohen, Amerikaans emeritus hoogleraar en reeds bekend als de bezorger van de brieven van Carroll, twee delen dundruk, uiterst zorgvuldig geannoteerd en schitterend uitgegeven. De keuze, weer gemaakt uit die brievenuitgave, *Selected Letters*, behoort eveneens tot de basisuitrusting van de liefhebber. Ook heeft Cohen onder meer de correspondentie met Carrolls uitgeverij Macmillan onderzocht en bezorgd. Deze filologische herkomst, als biograaf, verloochent Cohen geen seconde. Hij heeft het type biografie geschreven waarin voor elke uitspraak deugdelijk en divers bewijsmateriaal voorhanden is. Hij citeert veel en nauwkeurig: dagboeken, brieven-van-en-aan, uitlatingen van mensen die-hem-nog-gekend-hebben, enzovoorts.

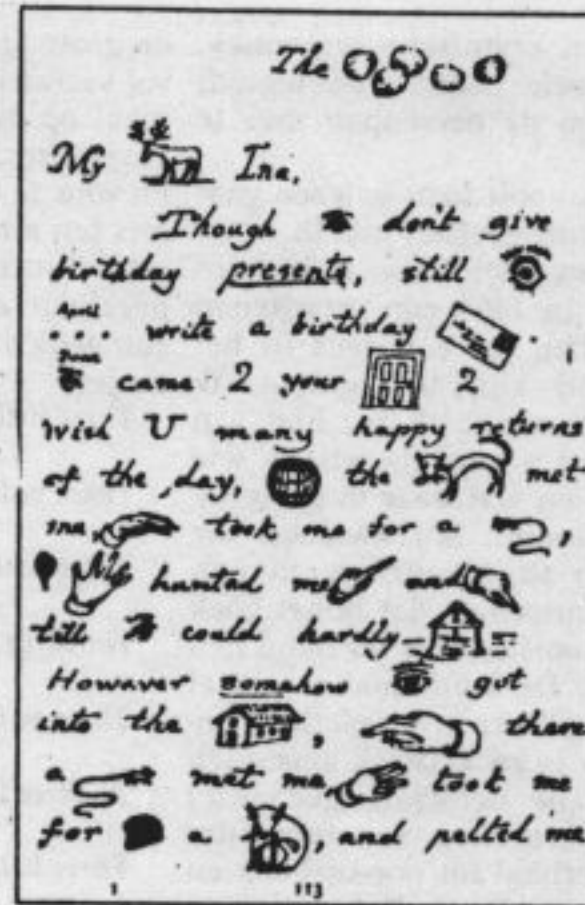
Er is ook heel veel te citeren, in het geval van Carroll. Want deze schrijver was een enorm boekstaver. Het aantal zaken dat hij bijhield was legio. Befaamd geval is onder meer het door Carroll bijgehouden register van tafelschikkingen en bezoekers: wie waar wanneer zat, en wat at. Ook hield Carroll over tientallen jaren een brievenregister bij. Soms klaagt hij er min of meer schertsend over, in een brief, dat hij een brief of zestig achterop is in de

beantwoording. Misschien betekent dat alleen maar dat hij ongeveer een week achter is. Want hij schreef een brief of tien per dag, waaronder uiteraard ook talrijke katebelletjes. Maar zeker als je kijkt naar de zeer talrijke brieven en briefjes aan wat hij zijn *child-friends* noemde, kun je niet anders dan onder de indruk raken van zijn enorme geduld, vindingrijkheid en geestigheid. Ongemakzuchtiger brieven, ook typografisch, zijn er waarschijnlijk nooit geschreven. Carroll schreef rebusbrieven; brieven die er als proza uitzien maar verzen zijn – dat moest de geadresseerde zelf ontdekken; brieven in spiegelschrift; in spiraalvorm; achterstevoren; op het formaat van een postzegel. Hij beschikte regulier over vijf formaten correspondentiepapier. Het aantal brieven dat volgens zijn register uit gegaan is, bedraagt – zegge – achtennegentigduizendzevenhonderdeenentwintig.

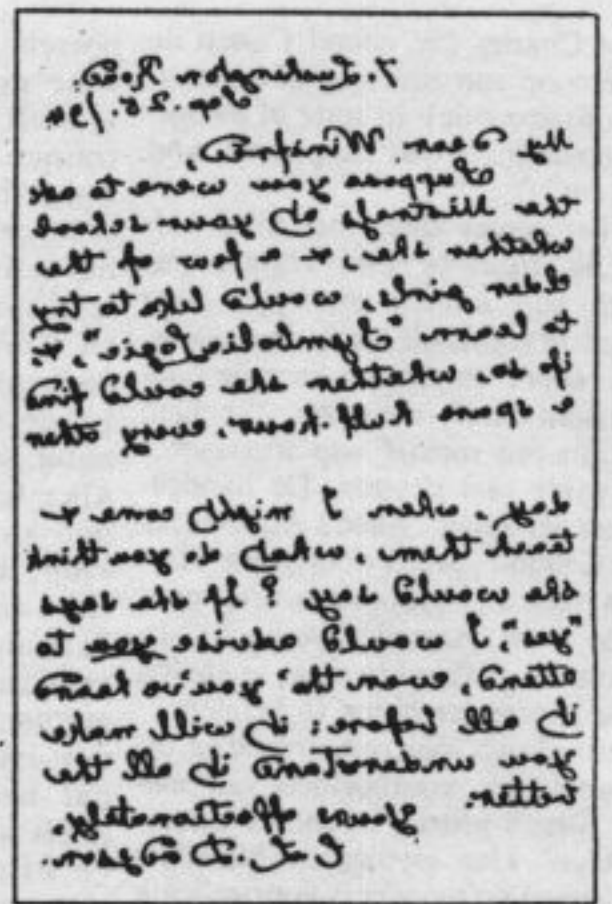
Een enorm boekstaver was Carroll, en een man die überhaupt, in al zijn gedragingen en opvattingen, blijf gaf van een permanente en reusachtige behoefte aan afbakening, precisering, meting, definitie, regulering – zo niet van obsessiviteit en dwangmatigheid. Mijn eigen woorden, haast ik me erbij te zeggen. Zulke ruwe generalisaties, zulke grof interpreterende taal komen er bij biograaf Cohen niet aan te pas. Het aardige is dat hij er, door zijn ordening en presentatie van het materiaal, wel bijna toe opwekt. Hij geeft aanleiding, zal ik maar zeggen.

Neem bijvoorbeeld het geval van de draught. Carroll hield niet van tocht. Ja, wie wel? Misschien was hij kouvelijker dan menigeen, of ontvankelijker. Maar hoe dan ook: wat hij tegen tocht ondernam, dat kunnen we nu weten nu dank zij Morton Cohen. Wat een gewoon mens of, laten we zeggen, een bejaarde tegen tocht doet, alle kieren van deuren en ramen zorgvuldig dichtstoppen met kleedjes en tapijten, was volgens Carroll niet toereikend. Pas wanneer de temperatuur in de kamer overal gelijk was, zo luidde zijn theorie, kon er geen tocht zijn. (Wat best eens waar zou kunnen zijn.) Dus had hij een aantal thermometers opgesteld en bij elk daarvan een oliekachel. Periodiek maakte hij een ronde en paste de stand van de kachel aan bij de afgelezen temperatuur.

De neiging om Carroll als een soort

Rebus-brief en brief in spiegelschrift van Carroll aan twee 'child-friends'.

Voorbeeldige biografie van Lewis Carroll draait uit op een afrekening

van Victoriaanse pederast of pedofiel avant la lettre te zien, zij het natuurlijk – haasten we ons daaraan toe te voegen – als een in zekere zin niet praktiserende pederast of pedofiel, kan niemand van ons geheel onderdrukken. Dat is de hete brij. Het blijft fascinerend dat Carroll misschien wel driekwart van zijn leven doorbracht, al met al, in de eredienst van zijn *child-friends*.

Wat Cohen, met behulp van correspondentie, schitterend laat zien, is hoe listig, nauwkeurig, omzichtig de bachelor van Christ Church te werk ging bij het benaderen van zijn *child-friends*. Ik denk dat Carroll nooit zo maar ergens heen ging. Hij was altijd voorbereid op ontmoeting en kennismaking, en uit op voortzetting daarvan. Ook daarin was hij methodisch. Hij reisde per trein. Op stations of in de trein wist hij in no time kindergezelschap te verkrijgen en te betoveren. Hij was, in een dezelfde persoon, zoiets als een goochelaar en een crècheleider en een Don Juan. Daartoe was hij onder meer uitgerust met een tas waarin zich een ruime hoeveelheid spellen en puzzels bevond. Evenals diverse hulpmiddelen om hulp bij ongelukken te kunnen bieden. En bijvoorbeeld ook, vaste prik, veiligheidsspelden ten dienste van het opschorten van de lange jurken van kleine meisjes die anders niet zouden kunnen pootjebaden.

Een van de nieuwe woorden die door Carroll de wereld in geholpen zijn, is, neem ik voetstoots aan, 'child-friend'. Het lijkt me onvertaalbaar, te meer waar het woord kindervriend al wel bestaat. Tja: bevriend kind, kind als vriend... Dat doet het niet erg in onze taal. Een *child-friend* is een kind, in de praktijk een meisje, dat met Carroll bevriend is, zo lang als dat gaat. Tot een jaar of twaalf. Een enkele keer werd de vriendschap ook vervolgens, soms na lange onderbreking, onderhouden, maar dan vaak min of meer op reüniebasis.

Carrolls carrière als totstandbrenger en onderhouder van vriendschappen met kinderen begon al in zijn kindertijd. Als oudste zoon in een groot predikantengezin was hij zo rond zijn twaalfde al weergaloos als verzinners van spellen, als acteur met marionetten, en als schrijver van nonsensverzen. Er loopt geen scherpe grens tussen allerlei *home-made* eigen blaadjes uit de periode van de lagere school, die van de middelbare – het voor Carroll vreselijke jongensinternaat Rugby –, en die van de studententijd in Oxford. Als intellect en humorist was hij vroegrijp; omgekeerd kan ook gezegd worden dat Carroll nooit meer helemaal opgehouden is met kind zijn, zelf, al was het maar parttime.

Ja, die *child-friends* van Carroll, met hun ouders, hij wist ze vrijwel steeds voor zich in te nemen, en ze te krijgen waar hij ze hebben wilde: die meisjes dan, bij zich thuis, op den duur ongechaperonneerd, bij voorkeur alleen, ook wel met zijn tweeden, als het niet anders kon gedriën. Als je de fantastische omzichtigheid ziet waarmee Carroll te werk ging, de bijna notariële nauwkeurigheid waarmee hij het 'lenen' van de kinderen, per brief, vooraf besprak met hun moeders, dan kun je niet anders dan verbluft zijn. Natuurlijk, deze halve geestelijke van Christ Church – hij preekte wel

eens –, deze diepgelovige en volmaakt ernstige christen, was onkreukbaar. Maar er werd geroddeld, en dat wist hij, en daar was hij op bedacht. Maar het zou hem nu niet meer lukken, deze keurige Victoriaan, in onze door en door verdorven eeuw. Carroll is eenvoudigweg ondenkbaar geworden.

Cohens boek is, zoals gezegd, van een voorbeeldige terughoudendheid en dito acribie. Het lijkt wel alsof hij zich daarom een laatste hoofdstuk heeft veroorloofd dat een bijna boventalige indruk maakt. Dat hoofdstuk blijkt, tot grote verrassing van althans deze lezer, goeddeels gewijd te zijn aan zoiets als een grondige sloop van de familie Liddell, met naast Dean Liddell, de decaan van Christ Church, uiteraard Mrs Liddell en Mrs Hargreave als hoofdpersonen, de moeder dus van Alice, en de volwassen Alice. De ambtswoning van de decaan maakte deel uit van Christ Church. Hem

als enige bewoner van het kloosterachtige complex was het toegestaan om gehuwd en wel op het terrein te wonen. Zijn vrouw was daar de enige vrouw, en zijn kinderen waren daar de enige kinderen.

Hoe de relaties met de familie Liddell nu eigenlijk geweest zijn, hartelijk nooit, dat was wel zo ongeveer bekend. Maar het aardige, alweer voor mijn gevoel natuurlijk, is dat het woord *deanery* in deze biografie een connotatie krijgt van ondoorzichtigheid en ontoegankelijkheid. The Deanery krijgt de allure van een soort Kremlin of Vaticaan, waar achter gesloten deuren van alles wordt bedisseld dat niet in het voordeel van Carroll is; dat ten doel heeft Carroll zo weinig contact als maar mogelijk is te laten hebben met de kinderen Liddell, en vooral met Het Ene Kind; en uiteindelijk wordt de Deanery dan zoals bekend het paradijs vanwaaruit Carroll is verdreven. Maar tot het boventalige hoofdstuk wordt er verder geloof ik geen speciaal kwaad gesproken van de Deanery.

Maar het wordt me toch een shoot-out, daar in dat slothoofdstuk! Goed gedocumenteerd als altijd. Maar hier wordt de lezer aan het verstand gebracht dat de dean 'a pompous bore' was, 'a humbug, a rogue as well as a blockhead and blunderer'; en zijn echtgenote 'a prude'. Geen karakteriseringen van de biograaf natuurlijk, maar geciteerde testimonia – zij het in zo'n overtuigende context geplaatst, dat ze er bij deze lezer in gingen als kook.

Van mevrouw Liddell heet het daar dat haar 'hunger for aristocrats had no bounds. She was an unsatiated collector of the "right people".' Dat is de opmaat voor een kleine openbaarmaking die me deed omvallen van verbazing. Prins Leopold, de jongste zoon van koningin Victoria, en Alice Liddell zijn verliefd op elkaar geweest. Zo hoort een mens nog eens wat! Ik moet zeggen dat deze zondagbladachtige slotakkoorden me erg goed bevielen.

Mevrouw Liddell heeft de (vermoedelijk) honderden brieven van Carroll aan haar kinderen weggegooid. Na de dood van haar man heeft ze de biografie van de dean laten schrijven door een auteur die niet eens melding maakte van hetzij Carroll hetzij de Alice-boeken. 'Her dis-

taste for Charles [zo noemt Cohen de hoofdpersoon van zijn biografie met ijzere consequentie], in spite of all outward appearance, was deep, firm, and permanent.

Hoe het verder afliep met Alice Liddell? Die trouwde ene Hargreaves, voorzien van *landed property*. Haar twee oudste zoons bleven in de loopgraven. De derde, luisterend naar de ommekeer naam Caryl - die Alice naar eigen zeggen 'in een roman' was tegengekomen - wilde niet degen. De handgeschreven oer-Alice, 'Alice's Adventures Under Ground', werd door Alice Hargreaves voor het grootste bedrag ooit, destijds, naar Amerika verkocht. In 1928, om zoon Caryl in staat te stellen t.z.t. de successierechten te betalen.

De lezer krijgt, ook nog, enkele agressie-opwekkende voorbeelden van mevrouw Alice's gedrag tegenover ondergeschikten. Het gietijzeren klasscheuwustzijn van de moeder is voortreffelijk doorgegeven. Tachtig jaar oud reist zij in 1932 naar Amerika, ter gelegenheid van Carrolls honderdste geboortedag. Ze wordt met pomp en praal ontvangen en neemt een eredoctoraat in ontvangst van Columbia University.

In 1948, want het recht krijgt zijn koop, vaart het manuscript per s.s. Queen Elizabeth terug naar Groot-Brittannië, waar het sindsdien, geschonken aan het Brits Museum, voor bezoekers ten toon ligt. En daar, geen mens die het ontkennen zal, ligt het pas goed.

Morton N. Cohen: Lewis Carroll. A Biography. Knopff, import Van Ditmar, f 65,80. Macmillan, import Nilsson & Lamm, f 59,85.

Op 4 juli 1862 ging wiskundeleraar Charles Dodgson uit roeien met de drie zusjes Liddell, dochters van zijn rector. Dodgson was op die dag veertig en tot over zijn oren verliefd op de elfjarige Alice Liddell. Toen Alice hem vroeg om eens een verhaal te vertellen, vertelde Charles opeens van het konijnhol en het meisje dat naar beneden viel. En hoewel we niet weten hoe ver Dodgson die middag kwam, weten we wel dat hij vrijwel onmiddellijk daarna begon te schrijven aan de avonturen van Alice in Wonderland, gepubliceerd in 1864 onder het pseudoniem Lewis Carroll. Morton Cohen schreef zijn biografie.

PAR 29-12

Op een dag heb je het wel gehad met Bert en Ernie, Kikker, Konijn en Kroko-dil. Jip en Janneke en Pipo de Clown. Op een dag denk je dat het tijd is voor de wereldliteratuur, en dat is meestal de dag dat een tien jaar oudere, kinderloze vriendin die aan yoga en geestverruiming doet, je Alice in Wonderland cadeau doet; want behalve een erkend meesterwerk uit de wereldbibliotheek is Alice in Wonderland ook een boek met een subversief randje, al was het maar omdat het over-

borrelt van cryptische symboliek, fijne dubbele bodems en logisch vernuft om de hersenpan mee te trainen.

Dat je het nooit hebt gelezen gaat er bij de gulle geefster niet in, maar het is de waarheid. Alice in Wonderland mag in 1864 zijn verschenen en sindsdien tot een reus in het boekenland zijn uitgegroeid, ik kende het niet, althans: niet van nabij, want natuurlijk wist ik wie Alice was en wat haar in grote lijnen overkwam. Mij kwamen die avonturen altijd reuze verzonnen voor, en misschien dat ik het boek daarom nooit serieus ter hand heb genomen. De werkelijkheid is al erg genoeg. Alice in Wonderland ondertussen is zo klassiek geworden dat het alle denkbare gedaantes heeft aangenomen, van tekenfilm en stripverhaal tot pop-up-boek en interactieve cd-rom. Het bestaat in alle talen van de wereld, in braille en op tape voorgelezen door John Gielgud.

De versie die ik kreeg was de Nederlandse vertaling van Nicolaas Matisier, met tekeningen van Anthony Browne die mij aan hoezen van Yes en schilderijen van Magritte deden denken. Al met al een mooi boek.

Op een avond was het zo ver. Lichten uit, en voorlezen maar. Amper op pad stonden we alweer stil. Dat is vaak zo en waarschijnlijk de essentie van het leven, maar om dat een vierjarige uit te gaan leggen op een woensdagavond in december, nee, dat is het niet. En daar gaat het ook niet om. Het gaat nu om Alice in het konijnhol en haar val naar de onderwereld.

"Papa... waarom praat ze?"
"Ze is alleen."
Dochter denkt hard na.
"Maar waarom praat ze dan?"
"Ze is alleen. En ze valt. Ze heeft niks te doen."
"Maar je kan toch niet praten en vallen samen?"
"Jawel."
"Papa..."
"Huh?"
"Ik vind Elles eng. Ze denkt zoveel."

En dat vond ik eigenlijk ook, ik vond haar ook eng. Zij is zo eenzaam, zij lijkt wel gevangen in een psychedelische wonderwereld. Bij het witte konijn moet ik almaal aan The Jefferson Airplane denken, bij de gouden sleutel aan Freud en zijn droomduiding van lange gangen met gesloten deuren aan het einde. Zeker, het boek is spannend en het heeft geen moraal, altijd een pluspunt, zij het schaars in de boekenwereld van het kind, maar daar staat tegenover dat het heel vermoeiend is. Wat zijn bijvoorbeeld antipathieën, en waarom wonen ze in Nieuw-Zeeland - of was het Australië? En hoe zit het met een hals die werkt als een telescoop? En waarom kan Alice tegelijkertijd denken en dingen doen? Leg dat maar eens uit.

Wij lazen daarom Lewis Carroll, A Biography van Morton S. Cohen, een groot geleerde als het gaat om Lewis Carroll, de bezorger van zijn dagboeken en verzamelde brieven, en de auteur van een aantal kloek studies over het werk van Carroll.

Schaartjes

Drie kleine zusjes - zes, acht en tien jaar oud - reisden meer dan honderd jaar geleden met hun gouvernante per trein van Londen naar Liverpool. Halverwege kwam een oudere heer bij hen in de coupé zitten. Hij was geheel in het grijs, en kalend. Hij kon zijn ogen niet van hen af houden, maar het waren milde, nieuwsgierige, ietwat geloken ogen. De meisjes giebelde en vervoelden zich met het landschap waar ze langzaam voorbij bolderden. De gouvernante borduurde. Regen striemde de ramen. Na verloop van tijd deed de heer zijn leren handschoenen uit. Hij pakte zijn valies, rommelde er in, en haalde drie kleine, houten puzzels te voorschijn. Hij gaf ze de meisjes, ieder eentje, en puzzelde met hen. Toen ze er genoeg van hadden, produceerde hij papier en drie schaar-tjes: konden ze figuren knippen. En dat was nog maar het begin, want

de grote tas van de grijze heer zat vol verrassingen en spelletjes, allemaal op maat voor meisjes als de zusjes; zes, acht en tien jaar oud. En voor ze het wisten, was de lange reis ten einde. Voor de heer in het grijs duurde hetzelfde traject een heerlijke eeuwigheid. Hij wijdde een gedicht aan het treffen met de zusjes:

Three little maidens weary of the
rail,
Three pairs of little ears listening to
a tale,
Three little hands held out in
readiness
For three little puzzles very hard to
guess.
Three pairs of little eyes open
wonder-wide
At three little scissors lying side by
side.
Three little mouths that thanked an
unknown Friend.

Deze onbekende vriend, de heer in het grijs, was Charles Dodgson, wiskundige, en Charles Dodgson was Lewis Carroll, schrijver. Alice in Wonderland zond hij de meisjes dan ook prompt toe, met daarnaast aan hun moeder het verzoek of hij haar dochters zou mogen fotograferen, het liefst in enige staat van ontkleding, naakt als het even kon, maar een badpak was ook goed, desnoods een blote voet. Moeder schreef terug.

En Dodgson ook weer: "I hope my mention of my admiration of children's feet did not make you think I meant to propose Annie with bare feet. I shall propose no such thing, as I don't think she knows me well enough, and is also too nervous a child, to like it. So I hope she has heard nothing of it, as it might make her afraid. With children who know me well, and who regard dress as a matter of indifference, I am very glad (when mothers permit) to take them in any amount of undress which is presentable, or even in none (which is more presentable than many forms of undress) but I don't think your Annie is at all a child of that sort. If you ever meet with any such 'Children of Nature,' I shall be glad to hear of them."

Schrijven kon hij, dat is duidelijk, en amper een week later had Dodgson de drie zusjes in zijn studio. Tot zijn niet geringe verbazing waren moeders bezwaren tegen zelfs maar een blote voet inmiddels zodanig verdampt dat alle drie de dochters nu naakt mochten rondartelen. Het is raar te bedenken dat dit honderd jaar geleden kon. Als een wiskundeleraar in Coevorden het nu in zijn hoofd zou halen om de mooiste meisjes van de mavo naakt in zijn garage te gaan fotograferen, zou hij niet alleen zijn baan kwijt zijn en bij Catherine Keyl en Viola Holt aanschuiven, maar daarna zelfs waarschijnlijk achter de tralies verdwijnen, omdat waar rook is, nu eenmaal ook vuur is, zodat het nooit alleen bij onschuldige foto's (of het idee daartoe) kan zijn gebleven.

In Dodgsons geval waren er alleen maar foto's. Hij hunkerde zich weliswaar te pletter, maar gaf zich er nooit aan over. Dat is treurig als je er lang over nadent, maar een groot goed op de keper beschouwd. De man die vorige week ergens in Nederland tot negen maanden cel werd veroordeeld omdat hij het maar niet kan laten uit inbreken te gaan om in andermans onderbroek te masturberen, is ook een eenzame bewoner van zijn eigen lust, maar hij is er ook nog eens het slachtoffer van. Misschien dat hij in de gevangenis leert te fantaseren over inbreken. Hoefst hij het meteen niet meer te doen. Uw lust is niet uw leven, zou Charles Dodgson ons kunnen leren, maar uiteindelijk slechts een plant die tijdig begietend moet worden om prachtige bloemen voort te brengen; kunst bijvoorbeeld. Aan de andere kant is Dodgson natuurlijk ook een pathetische figuur. Alle moeite, alle honderden, zo niet duizenden brieven, de spelletjes, de presentjes, de tekeningen en puzzels: wat de man er niet voor over had om een armzalige middag met een 11-jarige nimf uit wandelen te kunnen, het wakt toch wel een beetje de lachlust op. Had hij niets beters te doen?

Nee.

Regenwormen

Charles Dodgson, die door zijn biografie al snel amicaal Charles wordt genoemd, werd geboren in 1832, in het Britse graafschap Daresbury (waar het passeren van paard en wagen al een hele gebeurtenis was) en hij was doof aan één oor. Desondanks was zijn jeugd overrompend gelukkig. Hij was de oudste in het grote gezin van een dominee. De zorg voor zijn jongere broers en zusters was hem op het lijf geschreven. 'Never stew a sister' was zijn motto, en nonsens was wat hem al vroeg fascineerde. Het dresser van regenwormen en het schrijven van een opera op basis van het spoorboekje waren van die projecten waarmee hij zich als jongeling bezighield. En over schrijven gesproken; Charles begon er al vroeg mee. Hij verzorgde voor het gezin een compleet weekblad met het laatste nieuws, commentaren, gedichten, puzzels, feuilletons, rebusen en tekeningen. Jammer alleen dat hij stotterde. In 1851 vertrok hij naar Oxford, waar hij de rest van zijn leven zou blijven als wiskundeleraar.

Zoals veel van zijn tijdgenoten was Charles koppig op zoek naar het wezen van de schoonheid - wij kunnen ons dat nu nauwelijks voorstellen, maar het was onder koningin Victoria zowat een sport, de schoonheid - en omdat hij een handige knutselaar was (een virtuoos figuurzager onder andere) koos Charles voor de fotografie als medium voor zijn queeste. Zijn onderwerp bestond uit kleine meisjes (hij stotterde dan ook niet als hij met kinderen praatte). Hij bleef zijn leven lang vrijgezel en voelde zich geroepen tot de kerk, waar hij het tot diaken bracht. Hij maakte één buitenlandse reis, naar Rusland in 1867, en zette daarna nooit meer een stap buiten Engeland. Hij werkte; onderwees en studeerde; hij publiceerde in 35 arbeidzame jaren meer dan 300 titels, alle min of meer vergeeten, al schijnt hij er in een deeltje van de wiskunde enige faam mee te hebben verworven; hij ontwierp spelletjes (te moeilijk om te spelen); puzzels en speurtochten over heel het Britse eiland; hij ijverde hartstochtelijk voor een hoge toren midden in Londen om in een vroeg stadium branden te kunnen ontdekken (hij had een passie voor brandbestrijding) en bemoeide zich intensief met de spelregels van het tennis. Hij was een milde, verlegen man met een viezige, zachte handdruk. Ijverig en rechtschapen, een groot brievenschrijver, hij correspondeerde met regeringsleiders en de grote schrijvers van zijn tijd (zijn totale correspondentie besloeg bij zijn dood meer dan 100.000 keurig geïndexeerde kopieën van brieven die hij had verzonden), een bezeten wandelaar en roeier, een hartstochtelijk dagboekenschrijver. En in 1898 overleed hij aan verkoudheid. We kunnen rustig zeggen dat Charles Dodgson een saai leven leidde. Samen met zijn lust. Morton N. Cohen schreef er met heroïsche volharding een saai boek over.

Het grootste probleem van Cohen is de belangrijkste gebeurtenis in het leven van zijn hoofdpersoon, de beroemde roeipartij op 4 juli 1862 met de zusjes Liddell, dochters van de rector van de school waar Charles wiskunde onderwees. Dodgson was op die dag veertig en tot over zijn oren verliefd op Alice Liddell. Dat was hij overigens al sinds de komst van het gezin Liddell in Oxford in 1855 en hij zou ook niet de enige zijn (de vierde zoon van koningin Victoria, Leopold, volgde het voorbeeld). Maar toen Charles op haar viel, was zij nog een peuter. Op 4 juli 1862 was zij elf, een betoverend wezen. De onschuld zelf op het eerste gezicht, maar een berekend monstertje onder de oppervlakte voor wie langer keek. Zij was oud genoeg voor Charles om croquet mee te spelen, thee mee te drinken en mee te hinkelen - als hij haar, en haar zusjes, niet aan het fotograferen was. Rector Liddell en zijn vrouw moesten gek zijn geworden van die grijze man die bij het minste zonnestraaltje met zijn karrevracht vol fotografische appara-

tuur aan het hek stond om hun kroost te fotograferen, maar goed, beleefdheid bestond nog, net als beschaving, en vele malen kreeg de wiskundige toestemming zijn zwarte kunsten te vertonen (fotografie werd 'the black arts' genoemd vanwege de vele zwarte vlekken die het gevolg waren van de chemicaliën waarmee de fotograaf moest werken).

Op 4 juli 1862 ging het gezelschap roeien. In de geschiedenis staat dit moment te boek als 'the golden afternoon', maar nijver meteorologisch speuren van Cohen leert ons dat het regende dat het goot. Je ziet het voor je: roeien in de regen. Het kan niet Victoriaanser. In ieder geval was het op die memorabele dag dat Alice Liddell, eigenwijs, nieuwsgierig en zelfbewust, een charmeuse ondanks zichzelf, hoewel zij het spel al speelde als een volwassen vrouw, haar vriend - want zij en haar zusters mochten de vreemde wiskundeleraar en zijn rare spelletjes wel - vroeg om eens een verhaal te vertellen.

"Hè toe, vertel nou eens wat..." Je hoort de stem over het water ruisen: talmend, verleidend, ooh pracht en glorie! En Charles vertelde opeens van het konijnhol en het meisje dat naar beneden viel. Het verhaal greep de meisjes, gezellig knus met z'n drietjes onder de paraplu of wie weet misschien wel doorweekt van heerlijke, koele regen op een benauwde zomerdag. En hoewel we niet weten hoe ver Dodgson die middag kwam, weten we wel dat hij de avonturen van Alice vrijwel onmiddellijk daarna begon op te schrijven. En amper begonnen werd hem plotseling de omgang met Alice verboden.

Er waren al eerder strubbelingen geweest tussen de rector en de wiskundeleraar, maar die waren altijd min of meer zakelijk van aard geweest, in die zin dat Dodgson zich met hand en tand verzette tegen de modernisering van het onderwijs die Liddell wilde doorvoeren. Dat de rector wrevelige gevoelens koesterde is dus wel te begrijpen, maar wat hem en zijn vrouw er precies toe bracht de kindervriend uit de omgeving van hun dochter te bannen is onduidelijk. Er moet iets gebeurd zijn tussen Dodgson en Alice. Al was het maar omdat een vage nicht na zijn dood de betreffende periode uit Dodgsons dagboeken heeft gescheurd. Dat is voor een biografie die als een bijbelvaste ouderling hecht aan het evangelie natuurlijk een ramp. De brieven van Dodgson uit deze en latere periodes, maken gewag van heftige turbulentie. Hij bad zich suf om vergifenis voor zijn zonden, maar naar goed Victoriaans gebruik zullen die zonden wel uitsluitend uit onkuise gedachten bestaan. Voor Cohen is dat niet genoeg. Het idee alleen al dat de Liddells op een dag gewoon genoeg hadden van zijn held - onmogelijk.

Er moet dus iets zijn gebeurd. En hier komt de biografie mee op te proppe: een speculatief, maar ontroerend verhaal. Te mooi om waar te zijn. Hij beschrijft een visite van de pasgetrouwde prins en prinses van Wales aan Oxford. Ze kwamen ook bij de Liddells over de vloer. Het kan zijn dat de kleine Alice bij die gelegenheid heeft geroepen dat zij later met meneer Dodgson zou trouwen. Kinderen immers roepen soms zomaar zulke dingen. "And if Charles were present, perhaps taking it as a teasing remark, or not, he might have picked up the tread and replied: 'Well said! And why not!'" Jaja. "Aah, the teasing," vervolgt Cohen. "that might have much to do with the case. Young females can bat their eyes, shake their heads, toss their locks about, feign innocence, and make outrageous suggestions - all with the intent to shock and call attention to themselves."

Verlangen

Zo bekeken lokte Alice Dodgson dus zodanig uit zijn tent dat hij even, in een moment van frivole onoplettendheid, van zijn hart geen moordkuil maakte. Best mogelijk dat de viespeuk toen door twee lakeien in

Beschuldigd van ontucht met kinderen...

Wim Kans laatste levensjaren mogen gekenmerkt zijn door de dramatische ziekte van zijn vrouw, zijn eigen ziekte en zijn slecht ontvangen laatste oudejaarsconférence, een grote, voor velen verborgen tragedie maakte hij mee in 1959 toen hij werd beschuldigd van ontuchtige handelingen met kinderen.

In de KRO-documentaire over zijn leven, die aan de vooravond van Kerstmis werd uitgezonden, werd dit incident even aangestipt, maar niet het drama erachter.

„Maar,“ aldus WOUT VAN LIEMPT, die 25 jaar de manager was van WIM KAN, „niemand weet hoeveel pijn deze beschuldigingen — die volkomen ten onrechte waren en waar nooit een strafzaak uit voortgekomen is — Wim Kan hebben gedaan. Het was zo vernederend voor deze man wat men hem had aangedaan. Hij wandelde altijd graag over het Scheveningse strand. Hij had een flatje aan de boulevard. Daar woonde hij, zou ik willen zeggen, maar op het strand leefde hij. Daar kon hij alle spanningen van zich laten afvallen.“

„Hij was gek op kinderen. Hij hield van hun zuiverheid, hun enthousiasme, hun

spontaniteit. Hij dolde met ze, had wandel-vriendjes en -vriendinnetjes. Hij vond het ook heerlijk met kinderen door de vijver van de fontein te lopen. En als hij een schoolklasje met een onderwijzer aan zag komen lopen riep hij: 'Wie krijgt de meester het eerst de zee in?' Die kinderen kwamen dan meteen in actie en menig 'meester' is kletsnat thuisgekomen.“

„Hij genoot van die ontmoetingen met kinderen, die volkomen onschuldig waren. Wim Kan was ook helemaal niet in sex geïnteresseerd. Kan was eerder asexueel. Hij vond het heerlijk te spelen met die kinderen, plezier te maken met hen. Ze schonken hem vreugde, lieten hem zelf weer kind zijn.“

Maar het gedrag van Wim Kan schoot bij sommigen in het verkeerde keelgat.

Van Liempt: „Op een dag werd WIM KAN van het strand meegenomen door de Scheveningse politie. Hij werd in een klein kamertje in het oude politiebureau gezet en moest daar uren wachten voor hij werd verhoord door ene rechercheur Smit, die Kan aan de tand voelde over zijn contacten met kinderen. Daar was een anonieme klacht over binnengekomen.“

Een totaal verblufte Wim Kan vertelde de waarheid. Maar de politiemans wilde hem aanvankelijk niet geloven. Wie gaat er nu zo maar met kinderen spelen die hij niet kent?

Van Liempt: „Uiteindelijk liet men Wim Kan gaan zonder dat er een strafzaak van kwam. Maar de schade was, alleen door zijn aanhouding al, aangericht. Al gauw deed het gerucht in Den Haag de ronde dat Wim Kan gearresteerd was en in de gevangenis was opgesloten. 'Hij mag er 's avonds alleen uit om in Diligentia — we waren er net met een nieuw programma in première gegaan — te spelen', fluisterde men.“

„Wim Kan ging bijna kapot aan die geruchtenstroom. Die politiemans voelde zich geweldig, denk ik. Hij is zelfs nog enige malen in Diligentia geweest om met Wim Kan te praten. Dat lekte natuurlijk uit, en hoewel er niets over werd gepubliceerd, bleven die geruchten aanhouden dat er toch wel degelijk iets aan de hand was.“

„Wim Kan, die ook nog de spanning van een nieuw programma had, kon er op een

zeker ogenblik niet meer tegenop. Zijn vrouw Corry vertelde me later: 'Wim leed zo onder al die valse geruchten dat hij op het punt stond zelfmoord te plegen. Hij had dat al helemaal voorbereid, maar hij wilde dat ik het ook zou doen. Dat weigerde ik. Ik praatte op hem in en zei dat het onzin was voor zo'n hetze een einde aan je leven te maken.'“

Kan vond echter dat, hoewel hij onschuldig was, men getracht had zijn reputatie te vermoorden. Corry wist hem ervan te overtuigen dat als hij zelfmoord zou plegen zij helemaal hun zin zouden hebben.

Van Liempt: „Wim Kan heeft er niettemin jaren onder geleden, maar de tijd heelde de wonden en hij bleef toch weer leven op het Scheveningse strand.“

Eén keer heeft Wim Kan een geheim dagboek bijgehouden, ten tijde van zijn arrestatie op het strand van Scheveningen, in 1959.

Toen werd hij beschuldigd van 'ontuchtige omgang met kinderen'. 'Dat dagboek wilde hij pas aan mevrouw Kan laten lezen als alles voorbij was.' Wat was er waar van de beschuldigingen? 'Dat weet ik echt niet.' De arrestatie heeft hem in ieder geval wel doen schrikken, zegt Rühl. 'Voor hem was het wandelen langs het strand met jongens en meisjes een tamelijk onschuldige, maar wel degelijk erotisch geladen belevens. Vooral de laatste jaren, toen het leeftijdsverschil met mevrouw Kan (zij was tien jaar ouder - VN) een rol begon te spelen. Hij had geen bewuste bijbedoelingen, maar wij dachten wel eens... Hoe moet ik dat nu goed formuleren? In eerste instantie was er de hang naar jeugd en jeugdigheid. Gewoon: avonturen beleven met de jeugd. Fietsen, wandelen, rennen, lachen, om het spel en de ontspanning. Ik denk dat wij, de mensen in zijn directe omgeving, soms het gevoel hadden: uitkijken, terwijl hij zelf te naïef was voor bewuste bij-

Frans Rühl: 'Het was een obsessie voor Wim Kan dat hij als artiest na zijn dood snel zou verdwijnen'

VIN 23-12

bedoelingen. Maar hij had er wel ontzettend behoefte aan.

Er was zonder twijfel een soort erotische opwindning bij, zowel ten aanzien van jongens als van meisjes. Hij kon zo lyrisch vertellen over hoe ze waren uitgedost dat je dacht: ja, dit is toch het hellende vlak. Dat realiseerde hij zich niet, anders zou hij er absoluut mee gestopt zijn. Ook uit sommige foto's in zijn dagboek bleek een grote interesse in verklede vrouwen, in "het meisje als jongetje verkleed". Je hoefde echt niet deskundig te zijn om te beseffen dat die foto's erin zaten voor de opwindning.'

De buitenwereld heeft verhalen over de seksualiteit van Kan altijd extreem opgeklopt, vindt hij. 'Op seksueel gebied was hij

een ongelooflijk naïef mens. Elke man heeft op een gegeven moment toch een fascinatie voor de rosse buurt. Daar begreep hij absoluut niets van. Hij was er te beschaafd voor. Ik heb ook nooit iets kunnen bespeuren van homofiele neigingen. Nooit. Hij was er zelfs een beetje tegen.

For a lost Soldier XL

De Nederlandse film Voor een verloren soldaat naar het boek van Rudi van Dantsig blijft internationaal in de homoscene furore maken. Na succesjes in de Verenigde Staten en Duitsland verscheen nu ook in het Britse Goy Times een lovende recensie. "...

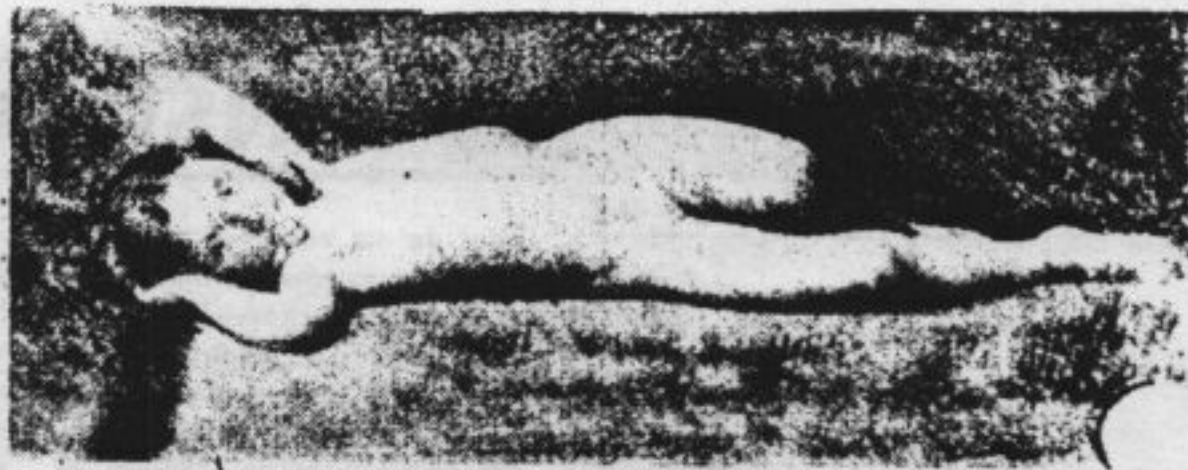
de prachtige geschiedenis van een nooit vergeten eerste liefde en van verlies op weg naar volwassenheid is goddelijk." De film met onder meer Jeroen Krabbé in een van de hoofdrollen is in Engeland al een tijd op video uit, in een gecensureerde versie. In de Britse bioscopen is nu de volledige versie van For a lost Soldier te zien.

livrei de trap is afgesmeten, een smartelijke, eenzame toekomst in. Het zou mooi zijn, en ons een heleboel verklaren, maar de hele ontmoeting heeft waarschijnlijk nooit plaats gevonden.

Zo raar was het in Dodgson's tijd trouwens niet om als veertigjarige een veel jonger meisje ten huwelijk te vragen. Zijn eigen broer trouwde met een meisje wier handje hij al op haar dertiende vroeg. Dat meisje heette tussen haakjes ook Alice. Wat een pijn moet het Charles hebben gedaan. Het enige dat hij er tegen over kon stellen was werken. En werken betekende nonsens, 'as relief from the seriousness of life'.

En het leven was voor Dodgson zo'n zware en ernstige zaak. De jonge meisjes die hij begeerde, kon hij alleen fotograferen en naar foto's kun je alleen kijken. Wordsworth mag dan gezegd hebben dat 'the child the father of the man' is en Nabokov mag Lolita hebben geschreven, het blijft een onhandig, moeilijk te realiseren verlangen, dat verlangen naar meisjes. Misschien dat ze daarom zo eng is, die Alice van Lewis Carroll; in haar nabijheid voel je je betrap, en een beetje in gevaar. In ieder geval was Charles Dodgson een leven lang in gevaar en hij bestreed het gevaar vanaf een hoge toren; brandbestrijding was niet voor niets een hobby.

MARTIN BRIL

Geen kind is meer veilig bij de kleine zeemeermin

Is het toeval dat Disney de laatste tijd vaak in verband wordt gebracht met seks? Voor de religieuze protestgroepen die Disney hebben ontdekt als de vieze man van Hollywood is van toeval geen sprake. De vader van Mickey Mouse krijgt het verwijt dat hij tere kinderzieltjes verpest. De Florida Baptist Convention heeft vorige maand dan ook een resolutie aangenomen waarin wordt gesteld: 'Het morele leiderschap van Disney staat op een hellend vlak.'

Disney staat opeens gelijk aan seks en dat is vies. Seks is niets voor kinderen, homoseksualiteit is volgens die groeperingen een afwijking — en dus gevaarlijk voor kinderen — en de ontuchtige regisseur die voor Disney een film heeft gemaakt zal wel altijd ontuchtig blijven.

De *Lion King* draait in de bioscoop, moeders houdt uw kinderen binnen. Oplettende kijkers hebben ontdekt dat opwarrelend stof in de film opeens het woord 'SEX' spelt. Deze ontdekking was kennelijk de druppel, want er doken tegelijkertijd ook twee eerdere voorbeelden van seksuele fixatie op. Kennelijk zijn er religieuze fanaten die Disneyfilms bekijken met maar één gedachte. In de film *Aladdin* bijvoorbeeld zou de jonge hoofdpersoon zeggen: 'All good teenagers take off your clothes.' Zelfs de onschuldige film *The Little Mermaid* heeft het moeten ontgelden. Daarin treedt een vriendelijke bisschop op die een huwelijk inzegt. De eerwaarde vader is echter zo opgewonden dat

De kleine zeemeermin

Aladdin

The Lionking

dit door zijn habijt heen te zien is.

Disney ontkent de toespelingen. Maar dat maakt al geen verschil meer. Wie had verwacht dat Disney het zou toegeven? „Als iemand iets ziet, is dat voor zijn rekening. Er is niets te zien”, verklaarde een Disney-woordvoerder. De letterlijke tekst van *Aladdin* is volgens het script: „Scat, good tiger, take off and go.” Het stof van *Simba* in de *Lion King* is gewoon stof en de bisschop is volgens Disney helemaal niet opgewonden.

Voor enkele religieuze groeperingen was dit overigens nog maar het begin. De geheime boodschappen die door fanatieke kijkers zijn ontdekt blijken onderdeel van een Sodom en Gomorra-moraal die er bij Disney is ingeslopen. Incidenten te over. De bekendmaking dat Disney de homoseksuele partners van werknemers meeverzekert tegen ziektekosten was ook aanleiding tot een storm van protesten.

Disney heeft daarnaast begin augustus aangekondigd dat het Capi-

tal Cities/ABC overneemt. ABC is het network dat in de VS het programma 'NYPD Blue' uitzendt. Dit programma is vanwege het voor Amerikaanse begrippen hoge gehalte aan bloot zeer omstreden. Hoe kon Disney zich daarmee inlaten? Eind oktober kwam daar nog tumult om de film *Powder* bij. De regisseur ervan, Victor Salva, is zeven jaar geleden veroordeeld voor ontucht met een minderjarige en zat daarvoor een straf uit van vijftien maanden. Zijn toenmalige slachtof-

fer deelde pamfletten uit voor de bioscoop waar de film in première ging. „Geef uw geld niet uit aan deze film. Het verdwijnt allemaal in de zakken van deze kinderlokker.” *Powder* is gemaakt onder het label Caravan Pictures, een dochteronderneming van Disney. Het bedrijf wist van niets, maar staat achter zijn regisseur.

De organisaties verdringen zich nu om Disney aan te klagen. De American Life League, een anti-abortusorganisatie heeft zijn afkeuring inmiddels ook al uitgesproken. Voor de American Family Association is de maat vol. De groep veegde al het bewijsmateriaal op een hoop en riep vorige week op tot een boycot van Disney-producten. „Amerikanen zouden Disney beter in de gaten moeten houden. Het drijft weg van Middel-Amerika”, verklaarde David Clayton van genoemde Association. „We kunnen de herten en zielen van onze kinderen niet langer aan Disney blootstellen.”

Woordvoerders van Disney zijn niet gealarmeerd over de boycot maar wel op hun hoede. „Als mensen ons boycotten, dan boycotten ze de belangrijkste producent van amusement voor het hele gezin.” Niemand verwacht werkelijk dat Disney zal lijden onder de boycot. Mickey Mouse, Simba of Pocahontas zijn voor velen nog steeds symbolen van onschuld. Wie zou zijn kinderen niet met deze figuren alleen durven laten?

LUCAS LIGTENBERG

Home Alone 2: VPRO Lost in New York 25-12

Gisteren *Home Alone* (1), die ging nog wel, maar deze zeer doorzichtige poging om nog even snel voort te borduren op het succes van nummer 1 kan toch echt niet. Regisseur Chris Columbus verplaatst de actie naar New York, waar de kleine klier Macaulay Culkin terecht komt nadat hij in een verkeerd vliegtuig is gestapt. Daar stuit hij andermaal op de onhandige boeven Joe Pesci en Daniel Stern. Net als de eerste *Home Alone* (1990) is ook deel 2 (uit 1992) vergeven van het cartoongeweld. Probleem is dat we niet te maken hebben met tekenfilmhelden, maar met mensen van vlees en bloed. Zodat de natuurlijke afkeer van vroegrijpe jochies (Culkin) nog eens extra versterkt wordt door diens onnodig sadistische gebruik van geweld.

■ Nederland 1, 21.08-23.05 uur

FLOP VAN DE DAG

Joe Pesci, Macaulay Culkin en Daniel Stern

ETALAGE DINSDAG 2 JANUARI

VPRO Gids 30-12

Klaus Vos: 'Schuin naar voren'

Seksueel iets met jongens

In de storm van media-aandacht voor Pier Paolo Pasolini, die twintig jaar geleden onder mysterieuze omstandigheden werd vermoord, toog ook Klaus Vos naar Rome. Voor het programma *Ongehoord* maakte hij een veertig minuten-durende monoloog over de laatste dag van de cineast, dichter en jour-

nalist, die wat Vos betreft vooral liefhebber van jongens was 'met de geur van geweld om zich heen.' Het moet er meteen even uit dat het die permanente hartstocht, de permanente geilheid wel zal zijn wat hem aantrekt in Pasolini. Vos heeft namelijk zelf seksueel ook iets met jongens. Het is nou eenmaal zo. Er zal volgens hem binnenkort wel een gen worden gevonden. Alhoewel: 'Waarom mochten afwijkingen altijd een oorzaak hebben?', vraagt hij zich af. Vos bezoekt de wijk van het slechte leven waar Pasolini graag kwam, en die tegenwoordig door makelaars wordt aangeprezen als een van de weinige echt Romeinse buurten. Hij gaat naar het restaurant en ziet het sappig vlees van fazanten, patrijzen en kwartels in de vitrines liggen. Hier gebruikt Pasolini zijn laatste maaltijd voor hij op jacht ging. Biefstuk met gebakken aardappelen; de bon is bewaard gebleven. Het is een erg minutieus verslag, dat in eerste instantie doet vermoeden dat Vos de moord twintig jaar na dato wil oplossen.

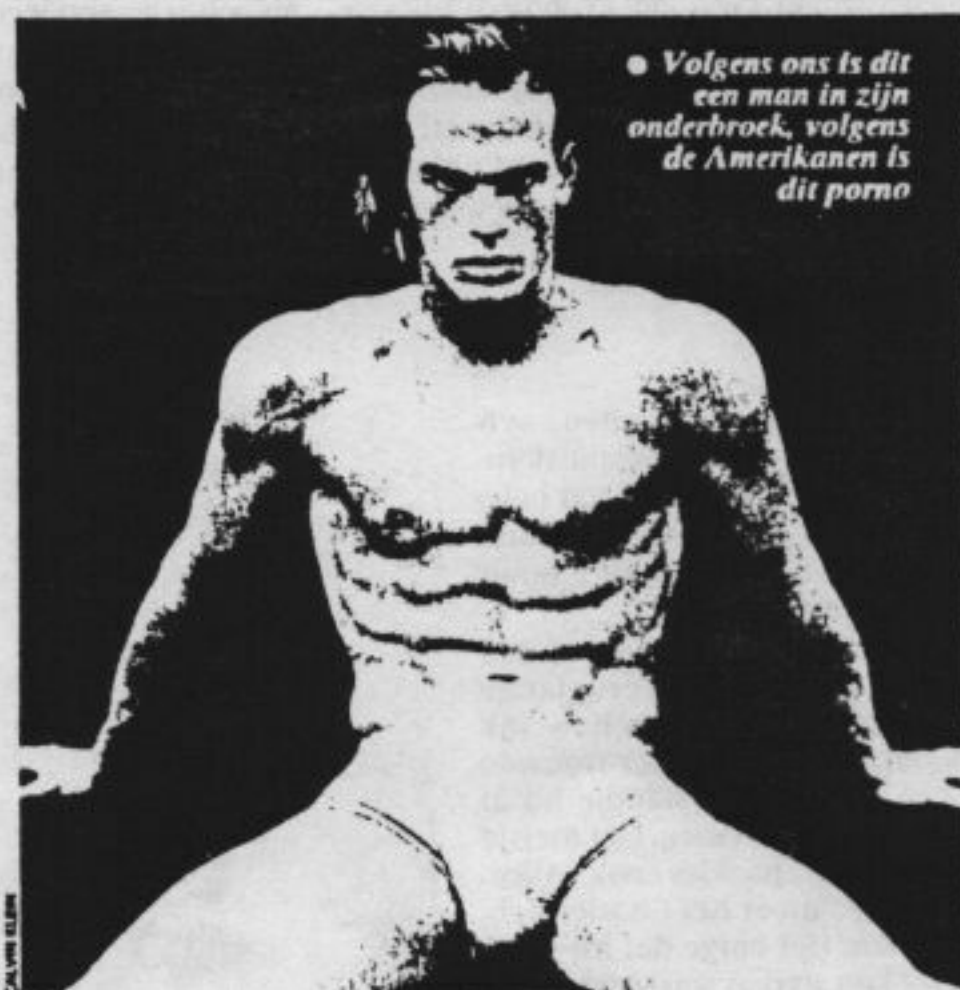
Dan gaat hij naar het station waar Pa-

solini met zijn Alfa Romeo 2000 GT jongens oppikte en waar schoffies uit de provincie hebben plaatsgemaakt voor jongens uit Oost-Europa. Vos spreekt er een aan: 'Bift du from Romeinje?' Volgt gegiechel en een suggestieve pauze in het programma. Het is niet de enige suggestie. Vos heeft het over de versnellingspook in de Alfa Romeo van Pasolini die 'in dit geval niet recht omhoog, maar schuin naar voren steekt', en dus geen belemnering vormt voor Pasolini en zijn minnaar annex moordenaar Pelosi. Hij herhaalt het nog een keer: '... die in dit geval niet recht omhoog, maar schuin naar voren steekt.' Pasolini en zijn moordenaar rijden naar het strand van Ostia, waar Pasolini de volgende dag gevonden zal worden. Daar houdt Vos' reconstructie op. Het maakt ook eigenlijk geen fluit uit welke van de vele moordtheorieën waar is. 'Wat doet het ertoe,' besluit Vos. Waarna heel toepasselijk een passage uit Bachs Matthäus Passion aanzwelt.

(nd)

■ Radio 5, 14.02-15.00 uur

Veronica's SHOWBIZ

• Volgens ons is dit een man in zijn onderbroek, volgens de Amerikanen is dit porno

Klein leed?

NEW YORK - Hij heeft het weer voor elkaar. Mode-ontwerper Calvin Klein heeft voor de zoveelste keer de Amerikaanse goegemeente achter zijn broek aan.

Was zijn vorige advertentiecampagne voor jeans in de ogen van de godvrezende, kleinburgelijke Amerikaan regelrechte kinderporno, waarvoor hij zich mettertijd moet verantwoorden voor de rechter; deze keer is het 'gewoon' porno. De American Family Association heeft consumenten opgeroepen de producten van Calvin Klein te boycotten. Het gaat allemaal om deze foto, waarop een fraaie jongen zijn onderbroek toont. Wat is er mis met dit plaatje? Wij zien er niets provocerends in.

Natuurlijk weet Klein heel goed wat hij doet. Negatieve publiciteit is goedkoop, emotioneel en effectiever dan geen publiciteit. Klein lijdt er dus niet onder. Integendeel. Hij heeft provoceren tot kunst verheven. Al vanaf 1985, toen hij Brooke Shields in een advertentie liet zeggen: „Er komt niets tussen mij en mijn Calvin Klein-jeans”, brengt hij het schuim op de kaken van de Amerikaanse moraalridders. Dat die er in blijven trappen, zegt wel iets over hun verstandelijke vermogens. (RK)